MINISTERIE VAN PROPAGANDA.EU

Chronologische ontwikkelingen Joegoslavië

Deel 1B

archiv

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

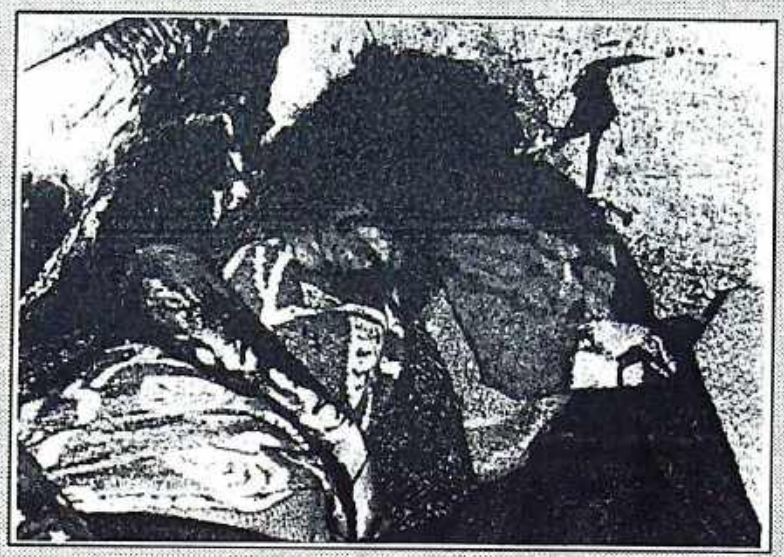

Document Series A: Events to June 1998
#2: Violence in Drenica, February-April 1998

Public
AI Index: EUR 70/33/98

June 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

As of June 1998, the international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia rapidly deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Recent Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

Developments as of June 1998 cannot be isolated from more than a decade of unaddressed human rights violations in Kosovo province. Throughout that time Amnesty International has been documenting and campaigning against a systematic pattern of human rights violations in Kosovo province - including torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. The lack of effective redress for these and other violations of basic human rights in the province must be counted among the sources of frustration and anger which have culminated in the present conflict.

In addition to its ongoing research, media work and the campaigning initiatives of its members worldwide to respond to events unfolding as of June 1998, with this series of reports Amnesty International delves beneath today's headlines and continues its detailed scrutiny of the long-standing patterns of abuses in Kosovo province. Four documents in the series now being published simultaneously are:

#1: *Background: A crisis waiting to happen* (AI Index: EUR 70/32/98). A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

#2: *Violence in Drenica* (AI Index: EUR 70/33/98). A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region (a precursor to events in June), and reports of KLA abuses.

#3: *Deaths in custody, torture and ill-treatment* (AI Index: EUR 70/34/98). A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

#4: *Unfair trials and abuses of due process* (AI Index: EUR 70/35/98). A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

These reports are based largely on information gathered during an Amnesty International mission to the Federal Republic of Yugoslavia in March 1998 to investigate human rights violations, including those perpetrated in the context of police and military operations in the Drenica region, and on updated information from Amnesty International representatives in the field in June 1998. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

A further series of reports, now in preparation, will address the human rights situation in Kosovo from June 1998.

Cover photograph: The body of Rukije Nebiu, a pregnant mother of two, shot through the head apparently with a high velocity weapon during a police operation in the village of Ćirez on the night of 28 February-1 March 1998.

© Amnesty International.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Drenica, February-April 1998: Unlawful killings, extrajudicial executions and armed opposition abuses

Introduction

From the end of February 1998 a marked and extreme increase in police and, increasingly, military actions in the areas where the Kosovo Liberation Army (KLA, or in Albanian *Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK) is reported to have a strong presence has resulted in hundreds of killings, many of which Amnesty International believes to have been extrajudicial executions and the consequence of excessive use of force. This report features detailed information on three such police or military actions in the Drenica area of Kosovo province: at Likošane and Ćirez villages (28 February-1 March); at Donji Prekaz (5-6 March); and at Glodjane (24 March).

This report also features cases of human rights abuses allegedly perpetrated by the KLA in and around Glodjane in the weeks after the police action there in March. Towards the end of May 1998 the Yugoslav authorities stated that at least 25 civilians[1] had been killed by armed ethnic Albanians since the beginning of the year. Amnesty International is not able to verify this figure or the circumstances of each case, but opposes the deliberate and arbitrary killing of civilians, prisoners or others who have been rendered defenceless. The deliberate killing of people taking no active part in hostilities contravenes minimum standards of human behaviour and is prohibited under the laws of armed conflict.

Violence has escalated still further since the events described here occurred.

[1] Report from *Beta* news agency, 28 May 1998.

Unlawful killings and extra-judicial executions during police/military operations

Likošane and Ćirez villages, 28 February and 1 March 1998

On 28 February and 1 March 1998 Serbian police killed 26 ethnic Albanians in the villages of Likošane and Ćirez (Likoshani and Qirez in Albanian). Four police officers were also killed.

Comparing the official accounts of the events and the evidence collected from independent sources, two very different accounts emerged. According to the police, one of their routine patrols was attacked near Likošane at 12.30pm on 28 February and two police officers were killed. Reinforcements were brought in at around 2pm, who then fought with armed ethnic Albanians through until the next day, during which time two more police officers and 16 of the Albanians were killed. However, reports from ethnic Albanian witnesses contradict this version, saying instead that the confrontation began on the evening of 27 February when armed men, believed to belong to the KLA, fired from a vehicle at a school housing Serbian refugees (from Croatia or Bosnia) in the nearby town of Srbica (Skënderaj in Albanian).[2] Police reportedly gave chase to their vehicle which stopped at a bend near Likošane and the occupants fired back at the police. Police reportedly brought in reinforcements during the night, while the armed men of the KLA may well have reinforced themselves to fight an expected police action.

In summary, in the fighting which occurred during the night of 28 February and the early hours of 1 March, the police used helicopters and armoured vehicles in the operation, and were armed with machine guns and rocket-propelled grenades. It appears that although there was resistance from the KLA, those fighting for it were outnumbered and they withdrew from the area allowing the police to move in. Amnesty International believes that most of the ethnic Albanians who died were killed after the KLA's withdrawal.

Rukije Nebiu, a mother of two who was pregnant with her third child, was one of the 26 Albanian victims. She was killed in her house in Ćirez village; pictures of her body indicated that she had been shot in the head with a high velocity weapon (see cover photograph). Rukije's husband **Xhemsir Nebiu** and her brother-in-law **Ilir Nebiu** were also shot in or close to the house. Other victims in Ćirez included 63-year-old **Ajet Rexhepi** and **four brothers from the Sejdiu** family including 24-year-old twins **Nazmi** and **Bedri** who were also reportedly found dead in their house.

Among others, 10 male members of the **Ahmeti** family, aged between 16 and 50 years, were killed, apparently in extrajudicial executions, in Likošane. **Mirsije Ahmeti**, whose father and three brothers were killed, was reported in the Belgrade weekly *Vreme* as describing

[2] *Krvavi vikend u Drenici (Bloody weekend in Drenica), Vreme*, Belgrade, 7 March 1998.

how the police came to their house at about 4pm on 28 February, ordered the occupants onto the floor at gunpoint, locked the women and children in one room and took the men out.[3] The men were at first believed to be missing and were apparently not counted in the 16 dead first reported by the police (the police in any case did not issue the names of the dead). On 2 March their bodies were seen in the morgue in Priština (Prishtinë in Albanian), the capital of Kosovo Province, by somebody who was able to identify them and they were returned to the village for burial on 3 March.

Visitors to the scene including representatives of the Belgrade-based Humanitarian Law Centre (HLC)[4] observed and photographed blood, teeth and what they believed to be brain tissue on 1 March in the yard of the Ahmeti house. They also observed the words: "This is what will happen next time, too" written in Serbian on the wall. It is unclear whether all of the blood and body parts came from the Ahmetis; one local journalist who visited the scene believed that some traces may have come from an injured KLA fighter who may have come to the yard at some point and that his trail of blood may have led police there.

According to the HLC[5], 70-year-old **Muhamet Djeli** and his son **Naser** were killed in the house opposite that of the Ahmetis. Muhamet was killed in an outbuilding and Naser was killed in the next room in the presence of his wife and two children. He had been hit by a bullet which came through a window that had been covered with a mattress. A trail of blood indicated that he had been dragged outside, but his body was taken to the Priština morgue by police.

The HLC also reported that although many of the bodies were taken to the morgue, there were no signs that autopsies had been performed on them, nor on the bodies which were left in the village. To Amnesty International's knowledge, to date no investigations have been carried out into the killings.

Killings in Donji Prekaz, 5 and 6 March 1998

On 5 and 6 March special police forces carried out another operation around the village of Donji Prekaz, some 10 kilometres from Likošane. At least 56 ethnic Albanians were killed in this operation. The main target of this operation was the home of **Adem Jashari**. He had been convicted *in absentia* of "terrorism" in an unfair trial

[3] *Krvavi vikend u Drenici (Bloody weekend in Drenica), Vreme*, Belgrade, 7 March 1998.

[4] *Investigations in Drenica*, 8 March 1998 and *Police Operations in the Drenica area*, 28 Mach 1998.

[5] *Investigations in Drenica*, 8 March 1998 and *Police Operations in the Drenica Area*, 28 March 1998

in a court in Priština in July 1997 and was sentenced to 20 years' imprisonment (the trial is described in the accompanying document *Unfair trials and abuses of due process*, #4 in this series, AI Index: EUR 70/35/98). In public statements by the police since the trial he had been referred to as being a KLA commander. At the trial itself he was alleged to have received military training in Albania, to have recruited men to fight with the KLA and to have ordered and taken part in armed attacks against the police. Adem Jashari had allowed himself to be photographed with weapons by journalists who visited his family home in previous months. It appears that the police had been aware of his whereabouts for some time: in January the police launched an operation against his home village of Donji Prekaz but withdrew after a firefight. From at least this time the police maintained a presence in a disused munitions factory in the vicinity of the village.

Although the full information about what happened in Donji Prekaz on 5 and 6 March is still not available, Amnesty International is seriously concerned that at least some of those killed were extrajudicially executed and that others may have been unlawfully killed as a result of the excessive force which was used without regard to the fact that women, children and men who were not armed were among those in the houses at the point they were attacked by the police. There appears not to have been any intention to effect the arrest of armed suspects in the village with proper precautions and while minimizing the use of force in order to protect life, as both national and international law requires. Rather, the operation appears to have been carried out as a military operation by forces under apparent orders to eliminate the suspects and their families.

The police operation was carried out or at least led by officers of the Special Police Units (*Posebne Jedinice Policije* - PJP). These are elite units which are trained for special operations, such as dealing with hijacking. It is impossible to ascertain how many police officers were involved, but it seems likely that there were several hundred men. They were dressed in combat uniform, operated in military formations, and were supported by armoured personnel carriers (APCs) armed with heavy machine guns and cannons of at least 20 millimetre calibre. Besides vehicle-mounted weapons it appears that the police also carried heavy machine guns, rocket-propelled grenade launchers, assault rifles and sniper rifles. Some reports indicate that 81 millimetre mortar rounds were also fired in the attack. Witnesses claimed that much of the police's firing at the village emanated from the disused hunting ammunition factory in the vicinity of the village where they had previously established a presence. This factory appears to have been used as the base for the operation.

In a report by the Serbian Ministry of Internal Affairs made public on 10 March the Ministry claimed that Adem Jashari had been involved in the attack on the police patrol near Likošane

on 28 February[6]. The report also stated that there was another attack on a police patrol near Donji Prekaz on Thursday 5 March at dawn (at around 5.30 that day), and that following the deployment of a "strong police presence, the terrorist group retreated to the stronghold on [sic] the Jashari compound".

However, witnesses interviewed by Amnesty International and others give accounts which give strong reason to question this version of events. In particular witnesses from other parts of the village than the Jasharis' report the police moving in on and shooting at their homes from as early as 5.30am. Witnesses from the Jasharis' part of the village described how their part was fired upon from about 6.30am.

It is more difficult to estimate the degree of resistance offered by the armed ethnic Albanians in the Jashari compound and other parts of the village, particularly as some witnesses may have been reluctant to reveal knowledge of this. On the basis of what can be ascertained or deduced, it appears that each family or group of families gathered women, children and men who were not carrying arms into the safest room in each house. Meanwhile, some or all of the male members of each family repelled the police attack with arms. It also appears that they were expecting the police to attack, as they had done in the police action against the Jashari house in January, and in the incidents around Likošane a few days before. Nevertheless, it is evident that they were outnumbered, and had fewer and inferior weapons than the police used. They may well have had dozens of men armed with assault rifles and some other weapons such as anti-tank weapons. The degree of resistance offered from each house or group of houses also seems to have varied, but it is clear that the strongest resistance came from the Jashari compounds.

The only reported survivor from the compound where Adem Jashari's closest family members lived was an 11-year-old girl, B.J., who spoke to foreign and local journalists.[7] She told reporters how her family sheltered together during hours of firing in which her house was repeatedly hit and then, when the firing ceased, how she found the dead bodies of her three sisters **Blerina** (age seven years), **Fatima** (eight) and **Lirie** (10) and then of her mother and four brothers. Because of the lack of other witnesses and the concealment or destruction of evidence which will be described later, it is extremely difficult to reconstruct what happened in the compound except for what the girl told journalists after her escape.

Around 35 children, women and some men gathered in a house across the track from Shaban Jashari's compound during the attack. Amnesty International

[6] Reported by *Tanjug* (Yugoslav news agency), relayed by BBC Monitoring Service, 11 March 1998.

[7] *Kosovo's silent houses of the dead*, Sunday Times (London) by Marie Colvin, 15 March 1998.

interviewed most of the family groups which had been sheltering in the house. In their testimony, which was taken at separate locations, they largely corroborated each other, confirming details of the attack as a whole and describing in various degrees of detail the extrajudicial execution of three of the six men who had been with them and the wounding of a fourth.

The witnesses stated that after hearing the start of the attack at around 6.30am or 7am they gathered in the house of Beqir Jashari which had the strongest walls and was in the middle of the row of houses. They remained in the house listening to the sounds of the attack on the other houses until about 1.30 that afternoon. At this point they stated that the second and then first floors of Beqir Jashari's house came under fire and that the roof and upper part of the house started to collapse. Police then came close to the house and witnesses describe how a tear-gas grenade (this could possibly have been a smoke grenade) was thrown and the gas or smoke came into the room through the broken windows. Police then ordered the people to come out of the house one by one, calling in a mixture of Albanian and Serbian. In the confusion (the children did not understand the orders) the people in the house came out in groups with the men among them, some dressed in women's clothes. The men were picked out after they came out. The first victim appears to have been **Qazim Jashari**, a 47-year-old teacher, who was stopped by police and shot just as he emerged from the house. The next victim was 26-year-old **Nazmi Jashari** whose killing several witnesses described. Nazmi Jashari was walking with his 70-year-old mother. Her account of his killing, parts of which follow, was corroborated by several other witnesses who were interviewed independently by Amnesty International:

"When we arrived at the door of the yard he said to 'me let me help you'. ...When we went out of the yard my son held me. He told me 'okay mother let's go', the only thing which I know from him. In front of the house when we were stopped they [the police] took my son from me. ... I told him go and leave me here because nothing will happen to me. He didn't say anything to me and they took my son from me until I turned my eyes to him .... they ordered my son to lay down then they searched him and ordered him to get up again and he did that. Again to lay down, they did not find anything, no weapons. I saw with my eyes how they prepared their automatic weapons, two of them, one on one side and another on the other, they shot him between the shoulders I saw that with my eyes and screamed at that moment 'Please God, I rely on you!' ... I didn't know what else I could say. I held those two walking sticks. I felt that my feet where completely cold. I could not feel them, I didn't know that they were mine. I saw how he was still he didn't move he seemed to be sleeping. I thought to go and to see him one of the police ordered me: 'Don't move!' He did not let me and I was just staying and

looking. Then I wanted again to go and to cover him. I wanted to take this [her scarf] off and one of them turned a gun to me, but he didn't let me."

Examination of pictures of the body of Nazmi Jashari by a forensic pathologist consulted by Amnesty International indicated injuries which are broadly consistent with the accounts of him having been extrajudicially executed, albeit there are discrepancies between the witness accounts and the pathologist's analysis of the precise manner in which Nazmi Jashari was shot. The photographs showed entry wounds from bullets to his chest. At least one of the entry wounds showed marks which may have been the result of gasses as the muzzle of the gun pressed against his chest as it was fired. Nazmi's face was also caved in - the pathologist concluded this was either the result of blows from an object such as a rifle butt or his face having been stamped upon.

Beqir Jashari (43) managed to get out with the rest of the people who had sheltered in his house in the confusion as the police killed Qazim and Nazmi. He was reportedly shot as they fled up a hill close to the cordon of police on the outside of the village. **Riad Jashari** (16) was reportedly shot and injured before he reached the hill but survived to flee with the assistance of the others.

Whether or not all or some of the men who had been in the Beqir Jashari house, whose killings the witnesses described, were bearing arms during the police attack it is important to stress that in the witnesses' accounts they had ceased to offer resistance and had effectively surrendered themselves to the police.

As the witnesses fled they described meeting or seeing several cordons of police after leaving their houses. They were directed to flee in the direction of a neighbouring village and most complained that police appeared to fire at the ground in their direction as they fled. There appeared to be no attempt by the police to organize a place of safety for them or to provide any medical or other assistance.

Witnesses from other places in the Jasharis' part of the village described variously how they were ordered out of their homes or how their homes were fired upon. Some hid in their own or neighbours' houses for two or three days. The houses in the Jasharis' part of the village were rendered uninhabitable; houses appeared to have been deliberately set on fire and parts were bulldozed with tracked vehicles during the operation.

Elsewhere in the village the inhabitants managed to flee or hid in their own or other houses. Some of those who hid did not get out until the following day, 6 March, or in some cases even 7 March.

In the aftermath of the incident, around 56 people were buried, amid some confusion. For example, at least two of the bodies handed over by the police came from Lauša village and had been killed in another incident. Some of the bodies were not identified because they had been badly burnt. Of around 41

bodies which were identified 12 were women and 11 were children up to 16 years of age. Most of the victims identified came from the compound of Adem Jashari and the houses close to it.

Some of the survivors believe that bodies still remain in the ruined houses.

In the absence of more detailed evidence, the conclusion must be, at the very least, that the victims who were clearly not using arms - that is the women and children at least - and about whom there is not witness testimony, died as a result of the excessive use of force by the police in contravention of international standards on law enforcement. Little regard appears to have been taken of the fact that unarmed people were present in the houses. The women and child victims appeared to have died as a result of different combinations of shrapnel injuries, bullet wounds and falling debris inside the houses. International standards such as the UN Body of Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials specify that intentional lethal use of firearms may only be made when strictly unavoidable in order to protect life. In particular no warning was given of the intention to use force before at least two houses were attacked with heavy machine guns, cannons and probably mortar rounds. In witnesses accounts they were only called by the police to come out after several hours of bombardment by the police.

Despite the reports from the Ministry of the Interior which implied that the police operation had been staged as an immediate response to an attack on a police patrol, the operation had the appearance of one which had been planned sometime in advance. This would have been all the more likely since the police had attacked the Adem Jashari compound in January and were fought off. Despite the evident opportunity to plan this operation there appears to be no pretence that the operation was aimed at simply arresting those suspected of alleged terrorist acts.

The destruction and hiding of evidence by the authorities, and undignified treatment of the victims' bodies and their relatives

The Federal Code of Criminal Procedure (CCP) specifies in Article 252 that autopsies shall be carried out when it is suspected that a death was caused by a criminal act or in connection with the carrying out of a criminal act. When an investigating magistrate is unable to attend the scene immediately, the police are allowed to initiate forensic investigations, but not to order autopsies (Article 154). However, in the aftermath of the operation the CCP appears to have been blatantly ignored. One witness who remained hidden in the village until 8 March stated that he saw the police removing the bodies from the house he was hidden in without any particular care. At the same time they destroyed everything they laid their hands on.

According to the Council for the Defence of Human Rights and Freedoms (CDHRF - the main ethnic Albanian human rights organization in Kosovo), on 9 March the police in Srbica telephoned the CDHRF's sub-council in Srbica and told them that the bodies of

those killed in Donji Prekaz were available for the CDHRF or others to come and arrange identification and burial. On 10 March representatives of the CDHRF, some relatives of the dead and other members of the ethnic Albanian community who were in the area of Srbica were able to view the bodies. These had been laid out in an undignified manner by the authorities in an open-sided building (a building materials depot) close to a road on the outskirts of Srbica. The bodies were apparently unprotected from interference by animals or other possible damage.

Many relatives complained that they were unable to pass police checkpoints to get to the bodies or the mass funeral which was held the next day. A delegation of ethnic Albanian doctors from Priština which was told by police that they would be able to view the bodies on 10 March was reportedly turned back twice by police despite assurances given by telephone that they would be able to pass police checkpoints. They did not reach the bodies. A convoy of the International Committee of the Red Cross (ICRC) and International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC) with delegates and medical supplies was also refused passage to the depot and the Drenica area. A truckload of coffins with the convoy was taken by the police and used for the burial.

Those representatives of the ethnic Albanian community who were able to reach the site where the bodies were laid out tried to organize an informal identification by those relatives who were able to reach the site. The police had apparently carried out their own identification of some of the bodies: they had numbered them and marked some as "unidentified". Photographs taken at the depot show no signs that autopsies had been carried out on the bodies.

The following day, 11 March, relatives and others organizing the funerals found that police had buried the bodies, carrying out threats which they had previously made that they would do so if the ethnic Albanians did not bury them quickly. The ethnic Albanian representatives then disinterred the coffins, tried to identify as many bodies as possible and reburied the bodies with the heads pointing towards Mecca in accordance with Muslim custom.

Amnesty International is seriously concerned at the failure of the authorities to carry out proper investigations into the causes of the deaths, in breach of national law as well as international standards relating to the investigation of killings in the course of police operations. The most glaring evidence of this is the lack of autopsies. The authorities claim that investigating magistrates were summoned to the scene; if this was the case then the failure to ensure autopsies were carried out appears to have been a gross dereliction of duty. The relatives of the dead suffered, and indeed continue to suffer, from the lack of proper information about how the victims died and the lack of any proper effort to ascertain responsibility. Moreover, only 40 or so of the 56 bodies were identified, leaving the grieving relatives of those

missing who were not identified among victims in an even worse state. That the authorities appear to have actively blocked or prevented efforts to identify the bodies confirms the suspicion that many of the killings may have been extrajudicial executions.

Furthermore, the authorities prevented independent investigation of the deaths. In response to worldwide concern at the incident and appeals from the CDHRF and the victims' families, the US-based human rights organization Physicians for Human Rights (PHR) organized a nine-member team of forensic experts from four countries who were ready to travel to Kosovo after having submitted visa applications on 13 March. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia also asked that its staff be allowed to accompany the PHR team. At the end of March the Federal Government informed the US State Department, and not PHR directly, that three US citizens would be allowed to travel to the region as long as they worked with experts designated by the Yugoslav authorities. They would not be able to operate as the coordinated team which PHR proposed. PHR stated in response that "isolated forensic investigators from various countries operating independently from one another is neither a scientifically nor logistically feasible option".

The Serbian authorities did, however, invite the ICRC to open an *ad hoc* investigation into the events. In a statement on 20 March the ICRC pointed out that "acting as a fact-finding commission" was not within its mandate and that "taking on such a quasi-judicial task could jeopardize its primary humanitarian duty to assist and protect the victims of armed conflict or internal strife"[8]. The statement further recommended that the authorities contact an international expert in the field of humanitarian law to set up such a commission. The authorities are not known to have taken up this recommendation.

Killing of three men in Glodjane, 24 March 1998

On 24 March police clashed with armed men in the village of Glodjane. Although accounts vary as to exactly how the incident started, it is clear that there was a relatively small-scale incident in which police and armed men exchanged fire in the hamlet of Dubrava, near Glodjane, at around 10.30am. This was followed by the deployment of police reinforcements in the area. When it became clear that something serious was happening, many people tried to flee the village and shelter in the neighbouring ones as police started checking houses, one by one, throughout the village. According to testimony taken by the HLC[9], four unarmed young men, **Xh.Z.**, **Gazmend Mehmetaj**, **Agron Mehmetaj** and **Him Haradinaj** had tried to evacuate the children from the village

[8] ICRC Press release 98/10, "Kosovo: ICRC position on invitation to head investigation", 20 March 1998.

[9] HLC Spotlight Report 27, May 1998.

school, but found them gone. Returning again towards the school, during a lull in the shooting at about 2.30pm, they saw a police vehicle about 100 metres from the school and turned back. They started to run when police opened fire on them without warning, first from positions near the vehicle and then from a helicopter. Gazmend and Agron Mehmetaj and Him Haradinaj were killed. The police reported that two men involved in the fighting had been killed (Him Haradinaj's body was not found until 28 March), and the KLA claimed in an announcement in May that the men were its members. However, the testimony collected by the HLC indicates that the men were unarmed and were extrajudicially executed. To Amnesty International's knowledge, no investigations were carried out into the killings.

Possible "disappearance"

In the chaos surrounding the police operations in Drenica and the west of the province, which has now created tens of thousands of displaced persons and refugees, there are frequent reports of many missing ethnic Albanians and some Serbs or Montenegrins. It is as yet unclear as to how many of these have gone missing, are in hiding, have been killed or have been made to "disappear" in the custody of the police or armed forces. However, there are some cases where there are reports of their arrest. For example, the CDHRF reported that **Dr Hafir Shala**, a physician at the Medical Centre of Glogovac, was arrested by police on 10 April 1998. The car in which he was travelling was stopped by police at about 8am in the village of Slatina near Priština and he and his two companions were arrested. According to statements by these companions, they were driven to the police headquarters in Priština by uniformed police, whereas Hafir Shala was driven there in a separate vehicle said to be occupied by three men in civilian clothes, which was seen to enter the station. Although Hafir Shala's companions were released later that day after questioning, he himself was not. No information concerning his whereabouts has been released by the authorities, despite efforts by his family and lawyer to obtain such information. Most recently, the authorities have reportedly denied that Hafir Shala is being held in custody at all. Amnesty International has so far not received any replies from the authorities to its appeals for information about his whereabouts and for his release if no charges are to be brought against him[10].

[10]Amnesty International notes that Article 7 of the UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, adopted by General Assembly Resolution 47/133 of 18 December 1992, states that :" No circumstances whatsoever, whether a threat of war, a state of war, internal political instability or any other public emergency, may be invoked to justify enforced disappearances". Article 13 of the Declaration requires that prompt investigations be initiated whenever there are reasonable grounds to believe that an enforced disappearance has occurred.

Human rights abuses by opposition groups

At the time of writing, in early June 1998, Amnesty International was seeking to verify a significant number of recent reports of human rights abuses committed by the KLA. Article 3 common to the four Geneva Conventions of 1949 places obligations on all parties to an armed internal conflict not to carry out "violence to life and person ... mutilation, cruel treatment and torture", the taking of hostages and "outrages upon personal dignity".

In the period prior to June the most detailed accounts of abuses by the armed opposition came from Glodjane village, in information compiled by the HLC. Following, the police operation in Glodjane and killing of three men described above, the KLA set up checkpoints at the entrances to the village. Three Serbian men, **Dragoslav** and **Mijat Stojanović** and **Veselin Stijović**, from the Dubrava hamlet, returned to their house on 18 April to collect some of their possessions. The Serbs were detained by uniformed men at their house where they were knocked to the ground and beaten. They were then taken to what they called the KLA headquarters in Glodjane, where they were further beaten with rifle butts and clubs during an interrogation. They were released the next day. One of them was reportedly treated in hospital for serious injures to the spleen, stomach and duodenum. The victims stated that they recognized most of the perpetrators as local people whom they knew.

On 12 April two Serb men, **Novak Stijović** and **Staniša Radošević,** and the mother of the latter, **Rosa Radoševic** , went to the village of Požar near Glodjane to collect the elderly father of Novak Stijović. They were detained, beaten and questioned by armed ethnic Albanian men, who took them to the so-called KLA headquarters in Glodjane. They were made to retrieve and hand over a hunting rifle from the house of one of them, before being released and allowed to leave in the direction of Dečane. Meanwhile, Staniša's father, **Slobodan Radošević** , had stayed behind to look after their farm in Dašinovac village and his family has not had any news from him since. However, on 27 April the Kosovo Albanian language daily *Koha Ditore* reported that the KLA had executed five abducted Serbs, but did not give their names. According to the pro-government Media Centre in Priština the bodies of Slobodan Radošević and that of another missing Serb, Miloš Radunović, had been seen at the side of the road in Dašinovac. Neither of these reports has been independently confirmed.

Amnesty International's Recommendations

To the Serbian and Yugoslav authorities:

- The authorities should issue clear instructions to all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province that deliberate and indiscriminate attacks on civilians, arbitrary arrests and expulsions and other human rights violations will not be tolerated under any circumstances and that those responsible will be held criminally responsible for their actions.

- The authorities should ensure that all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province are acquainted with and trained in the application of the following international standards:

  - The UN Body of Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials
  - The UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions
  - The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials
  - The UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment

- The authorities should ensure that in situations of armed conflict the relevant prohibitions of international humanitarian law contained in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 and in Protocol II Additional to the Geneva Conventions relating to the protection of victims of Non-International Armed Conflicts, shall be applied and all members of the security forces deployed in Kosovo should be made familiar with them.

- The authorities should allow independent investigation of recent human rights abuses, particularly the killings which occurred between 28 February and 6 March in the villages of Likošane, Ćirez and Donji Prekaz, and should initiate, as a matter of urgency, their own thorough, independent and impartial investigations into all allegations of human rights violations by the police according to guidelines set out in international standards such as the UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions .

- The authorities should ensure that criminal investigations and procedures are initiated to hold to account any officers suspected of ordering or perpetrating human rights violations.

- The authorities should allow the opening of the field office of the United Nations (UN) Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) which the High Commissioner has requested in Priština.

• The authorities should grant permission for an extended temporary human rights monitoring mission of the OHCHR as recommended in the letter of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Territory of the Former Yugoslavia, Jiří Dienstbier, to the UN Commission on Human Rights dated 14 April 1998.

• The authorities should grant permission for the redeployment of the Mission of Long-Duration of the Organization for Security and Co-operation in Europe.

• The authorities should cooperate in full with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, allowing in particular, access to its investigators to grave sites in Kosovo.

To the members of the Contact Group

• The Contact Group should consider all the recommendations made here to the Yugoslav authorities and demand their implementation.

• It should develop a human rights strategy to shape the demands it makes of all the relevant parties. This should focus on ensuring that:

  - the international community has the capability of deploying an effective human rights monitoring operation in the region.

  - the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia is fully supported in investigations into possible violations of international humanitarian law and crimes against humanity.

To all UN contributor governments

• The contributing governments should ensure that the OHCHR field offices in Yugoslavia are properly resourced to meet the demands placed upon them.

• Contributing governments should ensure that all requests for funding made by the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia in connection with its investigations and any subsequent prosecutions are met in full.

To ethnic Albanian armed opposition groups in Kosovo province

• The KLA should ensure that all forces under its control abide by basic humanitarian law principles as set out in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 which prohibit the killing of those taking no part in hostilities as well as hostage-taking.

• The KLA should ensure that it cooperates with the ICRC, in particular to resolve the fate of prisoners reportedly detained by its members.

KEYWORDS: EXTRAJUDICIAL EXECUTIONS1 / INDISCRIMINATE KILLINGS1 / ETHNIC GROUPS1 / NON-GOVERNMENTAL ENTITIES / WOMEN / CHILDREN / USE OF EXCESSIVE FORCE / INVESTIGATION OF ABUSES / POST MORTEMS / IMPUNITY / POSSIBLE DISAPPEARANCE / DOCTORS

KOSOVO MAP

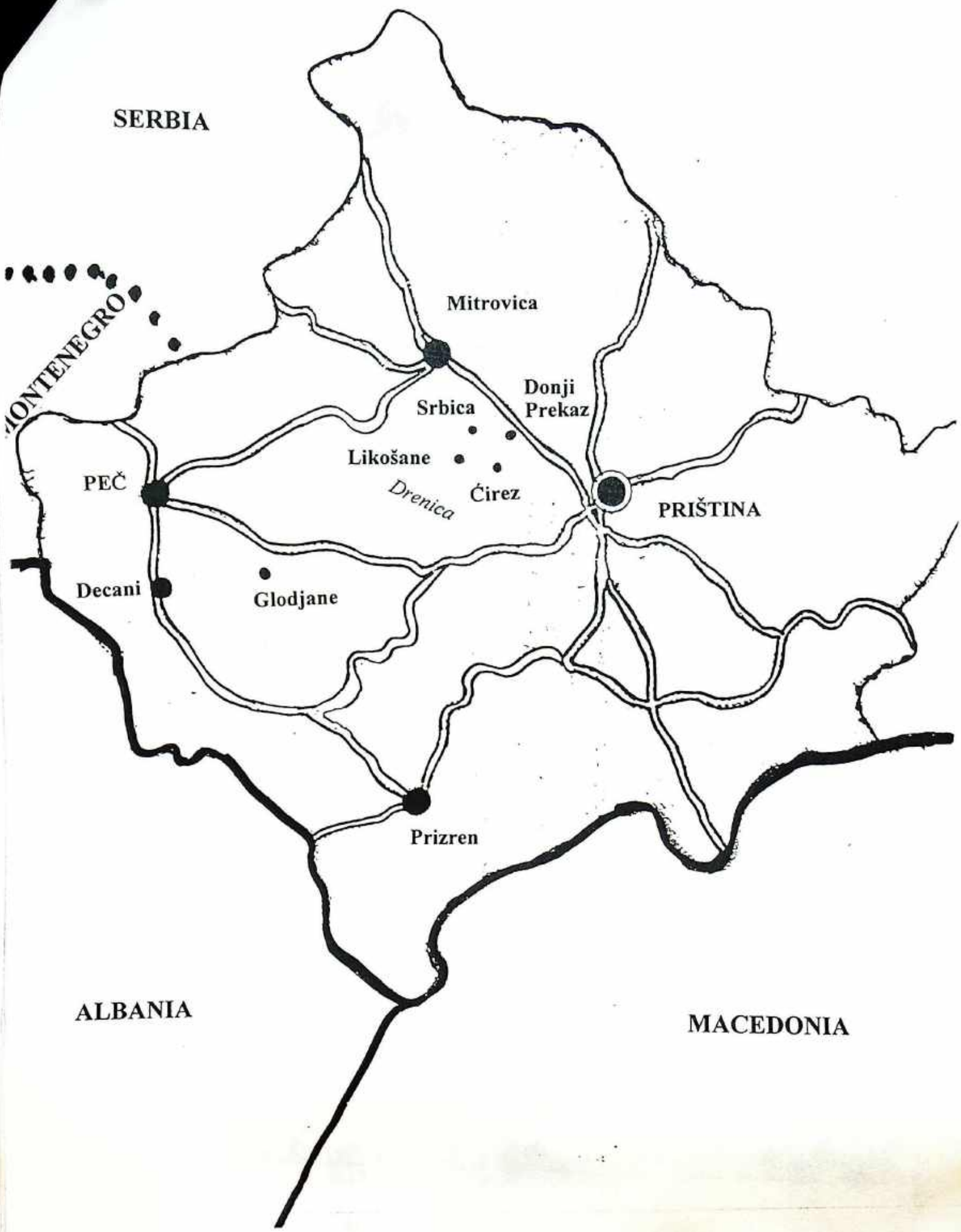
SERBIA
MONTENEGRO
Mitrovica
Donji
Prekaz
Srbica
Likošane
Drenica
Ćirez
PEČ
PRIŠTINA
Decani
Glodjane
Prizren
ALBANIA
MACEDONIA

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

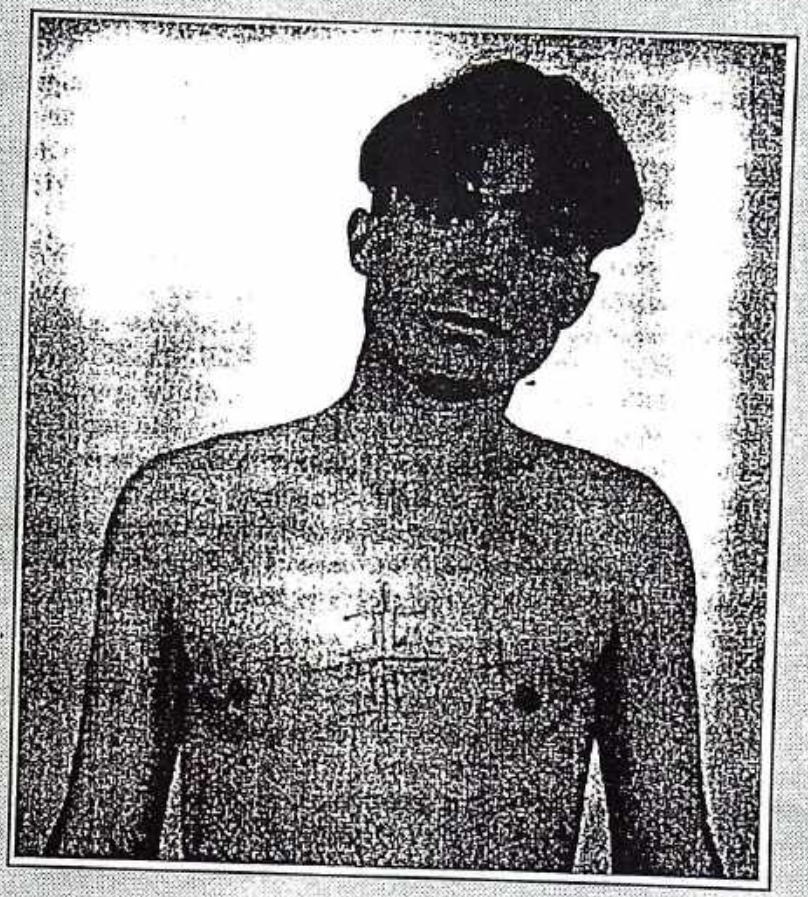

Document Series A: Events to June 1998
#1: Background: A crisis waiting to happen

Public
AI Index: EUR 70/32/98

June 1998

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

Document Series A: Events to June 1999
#1: Background, A Crisis Waiting to Happen

Public
AI Index: EUR 70/

2. To the Yugoslavian federal and Serbian national authorities

Of course, the prime responsibility to improve the human rights situation rests with the Yugoslavian federal and Serbian national authorities. Amnesty International calls on all governments to insist that, and on the FR Yugoslavian and Serbian authorities themselves to:

- issue clear instructions to all police and other security personnel in Kosovo that deliberate and indiscriminate attacks on civilians, arbitrary arrests and expulsions and other human rights violations will not be tolerated under any circumstances, and that those responsible will be held criminally responsible for their actions.

- allow immediate and unhindered access to the area for humanitarian agencies and UN human rights monitors. The OHCHR should now be granted the facilities to establish a constant presence in Priština.

- allow the International Committee of the Red Cross (ICRC) unrestricted access to all areas of Kosovo province and permit the organisation to visit all prisoners it requests to see, in accordance with established procedures.

- cooperate fully with the Tribunal into any investigations it may wish to conduct in Kosovo province and permit forensic experts to carry out their professional duties without restrictions.

- disclose the identity and whereabouts of those detained and instruct the police and other armed forces to allow those detained prompt access to lawyers - measures vital for the prevention of torture and to safeguard against disappearances.

- order prompt and impartial investigations into reports of human rights violations, ensure that those responsible are held fully accountable and that victims receive effective reparation.

3. To the armed political opposition in Kosovo province

Amnesty International is also deeply concerned by killings and other human rights abuses reportedly committed by the armed opposition in Kosovo province, and recommends that:

- the KLA ensure that all forces under its control abide by basic humanitarian law principles as set out in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 which prohibit the killing of those taking no part in hostilities as well as hostage-taking.

- the KLA should ensure that they cooperate with the ICRC, in particular to resolve the fate of prisoners reportedly detained by its members.

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

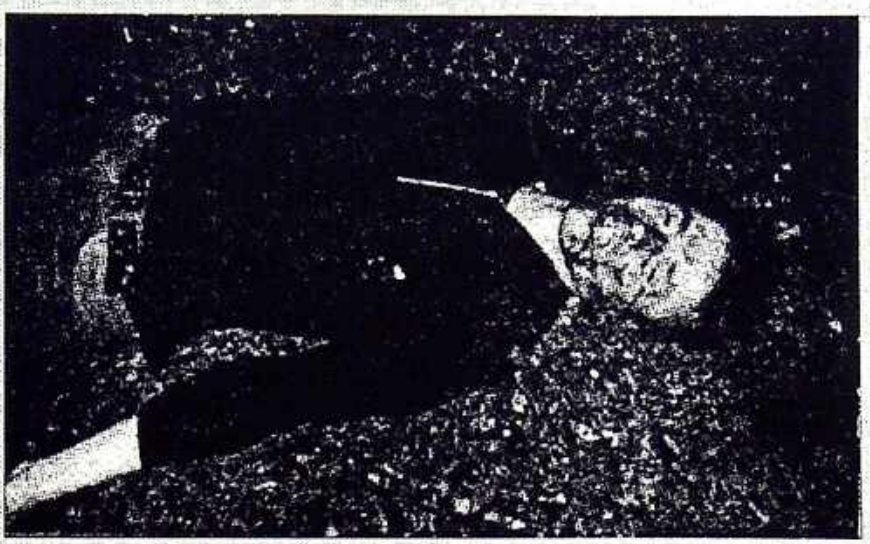

Document Series A: Events to June 1998
#5: Ljubenić and Poklek: A pattern repeated

Public
AI Index: EUR 70/46/98
July 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

As of July 1998, the international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia rapidly deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Recent Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

Developments as of July 1998 cannot be isolated from more than a decade of unaddressed human rights violations in Kosovo province. Throughout that time Amnesty International has been documenting and campaigning against a systematic pattern of human rights violations in Kosovo province - including torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. The lack of effective redress for these and other violations of basic human rights in the province must be counted among the sources of frustration and anger which have culminated in the present conflict.

In addition to its ongoing research, media work and the campaigning initiatives of its members worldwide to respond to events unfolding as of July 1998, with this series of reports Amnesty International delves beneath today's headlines and continues its detailed scrutiny of the long-standing patterns of abuses in Kosovo province. Five documents have now been published in this series:

#1: ***Background: A crisis waiting to happen*** **(AI Index: EUR 70/32/98).** A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.
#2: ***Violence in Drenica*** **(AI Index: EUR 70/33/98).** A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region (a precursor to events in June), and reports of KLA abuses.
#3: ***Deaths in custody, torture and ill-treatment*** **(AI Index: EUR 70/34/98).** A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.
#4: ***Unfair trials and abuses of due process*** **(AI Index: EUR 70/35/98).** A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.
#5: ***Ljubenić and Poklek: A pattern repeated*** **(AI Index: EUR 70/46/98).** Extrajudicial executions and "disappearances" in May 1998 in scenarios which repeat those of earlier police abuses in Drenica.

These reports are based largely on information gathered during an Amnesty International mission to the Federal Republic of Yugoslavia in March 1998 to investigate human rights violations, including those perpetrated in the context of police and military operations in the Drenica region, and on updated information from Amnesty International representatives in the field in June 1998. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources. A further series of reports, now in preparation, will address the human rights situation in Kosovo from June 1998.

Cover photograph: The body of a member of the Hamzaj family, killed during a police operation in the village of Ljubenić on 25 May 1998.
© Koha Ditore.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Ljubenić and Poklek: Extrajudicial executions, excessive use of force and "disappearances"

A pattern repeated

Introduction

This report is the latest in a series describing Amnesty International's concerns about the human rights crisis in Kosovo province of Serbia, Federal Republic of Yugoslavia (FRY). More background about the context of human rights abuses in Kosovo is provided in the preceding documents. These documents are listed on the inside cover of this report.

In an earlier document in this series[1] Amnesty International described extrajudicial executions and excessive use of force perpetrated by the Serbian police in the villages of Likošani, Ćirez and Donji Prekaz in March. In these incidents real or alleged attacks on police patrols by armed ethnic Albanians of the Kosovo Liberation Army (KLA, or *Ushtria Çlirimtare e Kosovës* - *UÇK* - in Albanian) were followed by large-scale operations by the police. The force used in these operations was greatly disproportionate to that required by the circumstances. Unarmed people, unconnected with any of these attacks on the police, were killed or injured; some appeared to have been extrajudicially executed in summary executions subsequent to the main police offensive operations.

The same pattern of events was evident in two incidents which occurred in May: first on 25 May in the village of Ljubenić (Lybeniq in Albanian), near Dečani, in the region known as Metohija (or Rrafsh i Dukagjinit in Albanian) and

[1] *Drenica, February-April 1998: Unlawful killings, extrajudicial executions and armed opposition abuses*, June 1998, AI Index: 70/33/98.

then six days later in Novi Poklek (Poklek i Ri in Albanian), a settlement close to the town of Glogovac in the Drenica region.

At the time these incidents occurred fighting between the police and the KLA in the areas where the villages are situated had become an everyday occurrence, to the extent that it is clear that an armed conflict was taking place.

Amnesty International's concerns

The pattern which seems to have been established in these incidents appears to consist mainly of:

- an incident in which a police patrol or police travelling in civilian cars are attacked or perceived by the police to have been attacked by armed ethnic Albanians;

- the arrival of a substantial police force in paramilitary formation a few hours later;

- initial bombardment by police of the village using mortars, artillery or other force disproportionate to the threat posed by any armed ethnic Albanians. In Donji Prekaz in March the bombardment caused death to people who are unlikely to have been carrying arms, including women and children;

- house to house patrols by police ordering the occupants out of any buildings;

- the separation of men from women and children and the ordering of women and children to flee;

- the ill-treatment, unlawful killing or "disappearance" of men found by police;

- deliberate damage to or destruction of houses by fire or police patrols moving in the villages, making them unhabitable and thus discouraging the return of their occupants who may have been displaced.

Amnesty International remains deeply concerned that the Serbian police appear to have resorted to excessive use of force and contravened the requirements of national law, international standards on policing, and international humanitarian law provided in the Common Article 3 of the four Geneva Conventions of 1949.

The extrajudicial execution of at least eight men in the village of Ljubenić, 25 May 1998

The victims:	*Approximate age:*
Imer Hamzaj	53 years
Ibrahim Hamzaj	64 years
Dervish Hamzaj	51 years
Bashkim Hamzaj	23 years
Zeqë Hamzaj	68 years
Gani Hamzaj	25 years
Rifat Hamzaj	24 years
Haxhi Goga	22 years

All reported to have been extra-judicially executed.

At around 6:45am on 25 May 1998 there was an incident on the road between Dečani and Peć close to the village of Ljubenić in which a civilian car was shot at by armed men. The car was reportedly being driven by a civilian, but one or two police or reserve police officers were among those being given a lift in the vehicle. It is unclear whether the attack had been planned as an ambush or whether the car was fired on after it failed to stop at what looked like a checkpoint placed by the KLA. Three men travelling in the car were hit by the bullets, including the driver, a police officer and a reserve police officer, who was apparently off-duty.

On hearing of the incident and fearing that the village would be attacked, some of the ethnic Albanian men of Ljubenić village reportedly tried to pass a message to the police that there were no arms or armed men in the village. They attempted to do this by meeting with Serbian men living in the same village and asking them to intercede.

That afternoon, sometime after 1pm, before any such message could even be sent, a large force of police utilizing various vehicles, some of which were armoured, arrived at Ljubenić. The police positioned themselves on the outskirts and started to fire at the Albanian part of the village using artillery and other weapons for up to 30 minutes, before entering the village itself.

By the time the police had arrived and started the operation, most of the villagers had fled to the nearby woods. Those who could not flee sheltered in their own or neighbours' houses as best they could. After a short while patrols of police started to go from house to house.

In one house (solidly built in traditional village style and known as a *kulla*) a group of about 14 people was sheltering. This group included both members of the household and neighbours who had taken refuge there. A group of police officers forced their way into the yard and the house and ordered the occupants out. The police then separated men from the women and children in the yard. The women and

children were made to run away after being threatened with guns. The police then started to beat the men, who were unarmed, and then ordered them to run and shot them while they were running. Altogether four men were killed in this incident, **Imer Hamzaj** (53), **Ibrahim Hamzaj** (64), **Dërvish Hamzaj** (51) and **Bashkim Hamzaj** (23). Another man who was hit by a bullet and lay injured pretended at first to be dead until he fell into unconsciousness. He was later taken to a neighbouring house by women who had been sheltering there.

A group of police officers had also entered the compound of the house of **Zeqë Hamzaj** (aged 68 years). They reportedly took him and his sons, **Gani Hamzaj** (25) and **Rifat Hamzaj** (24) out of the building, made them strip to their underwear, beat them and killed them. An eighth man, **Haxhi Goga** (22) from the town of Dečani, who was a guest of one family, was also reportedly killed in a similar fashion.

Some of those who had fled into the woods returned to the village later in the afternoon after the police had left. The next day the villagers performed a hasty burial of the dead, but many quickly moved out of the village to the mountains, neighbouring villages or the town of Peć. Most of those who fled moved on from the mountains after a few more days, crossing the border into Albania to become refugees or into Montenegro to become internally displaced persons. Those who fled Ljubenić appear to have little chance of returning in the immediate future: some houses were apparently deliberately set on fire by police during their operation, compounding the obstacles to the return of displaced persons and refugees from the village.

Ljubenić was attacked again by police on 29 May when police reportedly fired at the village again with mortar rounds and other weapons, causing the few villagers who had remained to flee. The village has apparently been deserted ever since.

The "disappearance" of eight men from Novi Poklek

The victims:	Approximate age:
Ahmet Berisha	40 years
Hajriz Hajdini	48 years
Muhamet Hajdini	45 years
Sahit Qorri	60 years
Sefer Qorri	55 years
Ferat Hoti	39 years
Rama Asllani	60 years
Blerim Shishani	15 years

All "disappeared" after being detained by police.

Novi Poklek (Poklek i Ri in Albanian) is a settlement which was built in recent years on the edge of Glogovac close to a factory called *Feronikl*. On 31 May a large operation was mounted by the police in and around the settlement.

Earlier that morning there was reportedly an incident in which a police officer (apparently off duty and in a civilian vehicle) was involved in a car crash. No other vehicles were involved in the incident. Whether the crash happened because the car was fired at or for other reasons cannot be ascertained.

Reports of the events include allegations that nine or more men were killed. Despite the lack of confirmed information, eight men who were reportedly detained by the police remain unaccounted for. Amnesty International is concerned about the "disappearance" of these men and calls on the Serbian authorities to take immediate action to clarify the whereabouts or the fate of these men.

On the afternoon of 31 May at about 1pm a large force of police arrived in several dozen vehicles at the outskirts of the settlement. The police then began firing on houses in the settlement from the vehicles, positions near them and from buildings on the edge of Glogovac which lay only a few hundred metres from Novi Poklek. After around half an hour patrols of police started to go from house to house in the settlement, ordering the inhabitants out of the buildings. Many of them were reportedly collected in a house in the settlement where men were separated from women and children The women and children were directed to walk to the nearby village of Vasiljevo. Eight of the men who were reported to have been separated from them remain unaccounted for.

The bodies of two other men, **Ardian Deliu** (18) and **Fidai Shishani** (17), were reportedly found at the scene, but it has not yet been possible to establish the circumstances of their death.

Amnesty International is aware of various reports about the fate of the missing men, including claims that bodies or body parts have been seen in the village; that the police were seen apparently transporting prisoners in the

applied and all members of the security forces deployed in Kosovo should be made familiar with them.

- The authorities should allow the United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) to open a sub-office in Priština which the High Commissioner has requested.

- The authorities should grant permission for the redeployment of the Mission of Long-Duration of the Organization for Security and Co-operation in Europe to cover Kosovo as well as Sandžak and Vojvodina.

- The authorities should allow all international and local human rights monitors and humanitarian organizations full, unhindered access to all areas in Kosovo.

- The authorities should cooperate in full with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, in its attempts to investigate reports of serious violations of humanitarian law in Kosovo by allowing its investigators access to all areas in Kosovo.

To the members of the Contact Group

- The Contact Group should request the implementation of all the recommendations made to the Yugoslav authorities in this report.

- It should develop a human rights strategy to shape the demands it makes of all the relevant parties. This should focus on ensuring that:

  - the international community has the capability of deploying an effective human rights monitoring operation in the region.

  - the current deployment of diplomats to monitor the situation in Kosovo province is not regarded as a substitute for a properly constituted human rights monitoring mission.

  - the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia is fully supported in investigations into possible violations of international humanitarian law and crimes against humanity.

To all UN contributor governments

- Contributing governments should ensure that the offices in the Federal Republic of Yugoslavia of the UN High Commissioner for Human Rights are properly resourced to meet the additional demands placed upon them.

- Contributing governments should ensure that all requests for funding made by the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia in connection with its investigations and any subsequent prosecutions are met in full.

To ethnic Albanian armed opposition groups in Kosovo province

- The KLA should ensure that all forces under its control abide by basic humanitarian law principles as set out in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 which prohibit the killing of those taking no part in hostilities as well as hostage-taking.

KEYWORDS: EXTRAJUDICIAL EXECUTIONS1 / USE OF EXCESSIVE FORCE / DISAPPEARANCES / NON-GOVERNMENTAL ENTITIES / ETHNIC GROUPS /

UNITED
NATIONS

S

Security Council

Distr.
GENERAL

S/1998/712
5 August 1998

ORIGINAL: ENGLISH

REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL PREPARED PURSUANT TO SECURITY COUNCIL RESOLUTION 1160 (1998)

I. INTRODUCTION

1. The present report is submitted pursuant to Security Council resolution 1160 (1998) of 31 March 1998. It covers the period since my last report of 2 July 1998 (S/1998/608). As at 31 July 1998, I had received several communications from Member States and regional organizations relating to developments in Kosovo, as well as to the steps they had taken to give effect to the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998). By a letter dated 9 July 1998 (S/1998/657), the Acting Permanent Representative of Germany to the United Nations conveyed a statement issued on 8 July 1998 by the Contact Group regarding the situation in Kosovo. I also received a letter dated 21 July from the Permanent Representative of Austria to the United Nations (S/1998/675) which contained the Declaration of the Presidency of the European Union of 20 July 1998. In a letter dated 16 July 1998 (S/1998/654), the Permanent Mission of the Federal Republic of Yugoslavia transmitted remarks of the Federal Republic of Yugoslavia in connection with my previous report. On 24 July 1998, the Chairman-in-Office of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) conveyed to me updated information on the situation in Kosovo, which I attach in annex I to the present report.

II. SECURITY COUNCIL COMMITTEE ESTABLISHED PURSUANT TO RESOLUTION 1160 (1998)

2. As of 31 July, in addition to those States listed in my earlier report (S/1998/608), Greece, Germany and Liechtenstein reported to the Committee pursuant to paragraph 12 of resolution 1160 (1998) on the steps they had taken to give effect to the prohibitions imposed by that resolution.

III. COMPREHENSIVE REGIME TO MONITOR THE IMPLEMENTATION OF THE PROHIBITIONS IMPOSED BY SECURITY COUNCIL RESOLUTION 1160 (1998)

3. In paragraph 15 of resolution 1160 (1998), the Security Council requested that, in consultation with appropriate regional organizations, I include in my first report to the Council recommendations for the establishment of a

comprehensive regime to monitor the implementation of the prohibitions imposed by that resolution. It also called upon all States, in particular neighbouring States, to extend full cooperation in that regard.

4. In my report to the Council dated 30 April 1998 (S/1998/361), I provided a general outline of the concept for a comprehensive monitoring regime and stated that the United Nations was unable, within existing budgetary resources, to establish and administer such a regime. I reiterate my view expressed therein that for a monitoring regime to be comprehensive, it would require the deployment at key points of teams composed of qualified experts, as well as the setting up of a fully equipped communications centre to support the work of the monitoring teams and to interact with the Sanctions Committee and its secretariat. These teams would provide advice and assistance to the authorities of neighbouring and other States that bear the responsibility for enforcement of the mandatory measures in accordance with the provisions of Security Council resolution 1160 (1998).

5. In my second report pursuant to resolution 1160 (1998), dated 4 June 1998 (S/1998/470), I stated that upon receipt of the views of the organizations I had contacted, I would submit my recommendations to the Security Council for a comprehensive monitoring regime, taking into account the existing potential within the United Nations and the views expressed by those organizations.

6. In addition to OSCE, replies were received from the European Union (EU), the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the Western European Union (WEU) and the Danube Commission. Those communications were annexed to my earlier reports (S/1998/470, S/1998/608). On 14 July 1998, the Secretary-General of NATO informed me of his organization's decision at the current stage to proceed with the "Stabilization Force (SFOR) option" to step up its efforts to monitor the Bosnian border with the Federal Republic of Yugoslavia, and to forward to me any relevant information on suspected violations of resolution 1160 (1998) in SFOR's area of operations. The text of the letter from the Secretary-General of NATO is contained in annex II to the present report.

7. All the organizations I contacted have stated their readiness to contribute actively to the monitoring of the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998). At this stage, however, the overall resources pledged by those organizations would not allow for the establishment of a comprehensive monitoring regime as envisaged in resolution 1160 (1998). Nonetheless, their proposed contributions, coupled with that of the United Nations Preventive Deployment Force (UNPREDEP), as outlined in my reports to the Security Council dated 1 June and 14 July 1998 (S/1998/454 and S/1998/644 respectively), provide a useful framework for reporting on violations of the prohibitions imposed by the above resolution and for assisting the Committee established pursuant to Security Council resolution 1160 (1998) in discharging its mandate.

8. Accordingly, I propose to invite the organizations mentioned in paragraph 6 above to forward to the Secretariat, for consideration by the Security Council Committee established pursuant to Security Council resolution 1160 (1998), relevant information based on reports of their own monitors or any other information that may be available to them, concerning violations or

allegations of violations of the prohibitions imposed by Security Council resolution 1160 (1998).

9. On 21 July 1998, the Security Council adopted resolution 1186 (1998), by which it decided to authorize an increase in the troop strength of UNPREDEP and to extend its current mandate for a period of six months until 28 February 1999, including the tasks of monitoring the border areas and reporting to me on illicit arms flows and other activities that are prohibited under resolution 1160 (1998).

10. In the absence of an integrated coordinating mechanism, it would be essential for representatives of participating organizations, UNPREDEP and the Secretariat to hold, as necessary, periodic meetings in order to exchange information on the monitoring of the prohibitions established by resolution 1160 (1998) and to address practical issues arising in that connection.

IV. SITUATION IN KOSOVO

11. In early July, efforts by the members of the Contact Group, EU and OSCE offered hopeful signs that meaningful dialogue might be possible between the parties to the conflict. Regrettably, those hopes were not realized. I must therefore report that, as the Security Council is already aware, the situation in Kosovo continues to deteriorate. Increased heavy fighting between the security forces of the Federal Republic of Yugoslavia and the so-called Kosovo Liberation Army (KLA) has been reported from several areas in Kosovo. The numbers of civilian and military casualties are at their highest point since the outbreak of the conflict. The attitudes of the two sides appear to be hardening with every day of fighting. There is no progress on renewal of dialogue. Most disturbing are reports of increased tensions along the border between the Federal Republic of Yugoslavia and Albania. In this regard, I share the concerns expressed in the Declaration of the Presidency of the European Union of 20 July 1998 (S/1998/675).

12. The unrelenting violence has led to a dramatic increase in internally displaced persons in Kosovo and Montenegro since my last report. According to estimates by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), more than 100,000 people have been driven from their homes by the conflict. Between 70,000 and 80,000 people were internally displaced in Kosovo by the end of July. Authorities in Montenegro had recorded 22,000 internally displaced persons from Kosovo by 22 July. As local food production has come to a standstill, food shortages could worsen sharply. With the increasing number of displaced persons and the approaching winter, Kosovo has the potential of becoming a humanitarian disaster.

13. The number of refugees in northern Albania remains approximately the same (estimated at around 13,500) with 10,300 registered refugees. The majority (some 10,000) arrived in Albania between 29 May and 9 June. While one of the main refugee locations, Tropoje, lies just 7 kilometres from the border, the proximity of the border has not created a security risk for refugees at this stage. However, with the increasing militarization of the border region and the

escalation of tensions in Kosovo, destabilization of the Albanian border region is possible.

14. United Nations agencies are intensifying their efforts to prevent a major humanitarian and refugee crisis. In response to the consolidated inter-agency flash appeal for humanitarian assistance needs related to the Kosovo crisis: 1 June-31 August 1998, however, only 9.7 per cent of assistance requirements (US$ 1.7 million) had been pledged by donors as of 14 July. Most of the funding, provided by Denmark, Germany, Luxembourg, Sweden and Switzerland, was intended for UNHCR assistance programmes for refugees and internally displaced persons in Albania and Montenegro. The World Health Organization (WHO) and the United Nations Children's Fund (UNICEF) continue to jointly assess all possible means for assisting the networks and facilities to provide vaccination for children. WHO is intensifying its coordination with health-related non-governmental organizations (NGOs) to properly address the donations of medicine. UNICEF and UNHCR are to meet with the Ministry of Education of Montenegro in order to explore ways of supporting schools hosting classes with internally displaced children. WHO is also planning an assessment of the medical and psychosocial needs of the displaced population in Montenegro.

V. OBSERVATIONS

15. The limitations on my capacity to report on the situation in Kosovo, as requested in paragraph 14 of resolution 1160 (1998), remain unchanged. At the same time, it is my understanding that there has been an increase in the presence of diplomatic observers from European and Contact Group countries in general who, as I suggested in my last report, might be better placed to provide the Security Council with a reliable flow of information concerning the situation on the ground.

16. The continuing infiltration from outside the borders of the Federal Republic of Yugoslavia of weapons and fighting men is a source of continuing widespread concern. The sharp escalation of violence and the reported use of excessive force by security forces against civilians as part of the government operations against the KLA are cause for both distress and alarm. A particularly dangerous element in the situation is the move in certain quarters away from a willingness to search for compromise on a basis of multi-ethnic communities. Centrifugal tendencies appear to be gaining ground. As indicated in paragraphs 12 and 13, the continuing conflict has led to a growing number of internally displaced persons and refugees. This in turn causes further instability. The international community risks once against being placed in a position where it is only dealing with the symptoms of a conflict through its humanitarian agencies.

17. This situation is aggravated by the failure of the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and the Albanian Kosovars to enter into serious negotiations on the future status of Kosovo. The continuation or further escalation of this conflict has dangerous implications for the stability of the region. Given the responsibilities of the United Nations in the wider region and the ethnic makeup in neighbouring countries, I cannot but express my alarm at this prospect. Several Security Council-mandated or Security Council-

authorized operations in the region are playing a useful role in promoting dialogue and harmony among different ethnic groups. I wish to record before the Security Council my strong hope that the question of Kosovo will be examined not in isolation but in a manner that fully takes into account and embraces the broad, regional context and the principles of the Charter of the United Nations.

Annex I

Information on the situation in Kosovo and on measures taken by the Organization for Security and Cooperation in Europe, submitted pursuant to paragraphs 13 and 16 of Security Council resolution 1160 (1998)

Summary

Since mid-June, there has been further escalation of the conflict in Kosovo, with the hostilities spreading to engulf the entire south-western part of the province.

By mid-July, the crisis had reached new levels of intensity. As the fighting drew nearer Pristina, the "Kosovo Liberation Army" (KLA) removed any ambiguity as to its intention to bring the province under its control.

Numerous armed clashes were reported from the regions of Kosovo bordering Albania.

All appeals of the international community for talks and a cessation of the hostilities have remained unanswered. Prospects for a negotiated settlement appear dim and time is running out for the attainment of a peaceful solution. The Kosovo crisis entered into a phase of unpredictable consequences for regional stability and is therefore a source of deep concern for the Chairman-in-Office as it is for the entire Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE).

Violence and the use of force

1. The period between the 16 June meeting between President Milošević of the Federal Republic of Yugoslavia and President Yeltsin of the Russian Federation and the end of the month was marked by a drop in the number of combat operations in Kosovo. However, units of the Yugoslav Army remained active in the border region. Isolated incidents also took place along Yugoslavia's border with the former Yugoslav Republic of Macedonia.

2. Shortly thereafter the KLA became more active, moving on from defensive actions to sporadic attacks on the Yugoslav security forces. New information continued to be received on the fighting between the KLA and the Serb security forces around Pec, Cecanice and Djakovic. Offensive operations, with heavy fighting and casualties, have been the hallmarks of the period since 20 July. The civilian population has also suffered losses and the numbers of the refugees from the area have grown.

3. Meanwhile, the OSCE presence (mission) in Albania has reported a number of serious armed clashes inside Kosovo, close to the border with Albania, with the number of such incidents increasing after 15 July. OSCE observers witnessed stepped-up military activities in the Decani area. Increased cross-border

transit of KLA troops as well as shipments of arms and ammunition were recorded, as was a flare-up of the fighting on the border region on 18 July.

Situation on the Albanian/Kosovo border

4. Military activity by the Federal Republic of Yugoslavia has continued unabated since mid-May. In the border areas close to Albania, many villages and hamlets have been targeted. More recently, the larger town of Orahovac has also been the scene of fighting. This has caused an increase in the number of internally displaced persons. The refugee movement to Albania, however, has come to a virtual halt. This is probably a result of the deterrent measures by forces of the Federal Republic of Yugoslavia, including the laying of mines and increased patrols at the border.

5. The continued violence in Kosovo has reinforced overall militancy among ethnic Albanians on both sides of the border. KLA transborder activities have become increasingly overt. Regular movement of KLA arms/ammunition and manpower has been observed by OSCE across known refugee routes. There are strong indications that some of these routes have been mined on the Federal Republic of Yugoslavia side, and are targeted by direct and indirect fire. OSCE observers have recently sighted fresh shell craters 25 metres from the border on the Albanian side.

6. The increased levels of tension and armed confrontation have led to further destabilization of the north-east region of Albania. There are indications that the vital ferry link on the main supply route to the border area is under the control of the KLA.

Access to Kosovo

7. The number of visits to Kosovo by foreign diplomats posted in Belgrade has grown since the meeting between President Milošević and President Yeltsin.

8. However, regions hit by heavy fighting and those preparing for armed operations were virtually impossible to visit. In danger zones Serbian police did grant individual passage permits while warning prospective travellers of considerable risk.

9. Units and outposts of the KLA continued to stop individuals for ID checks and sometimes refused to give access to some areas of Kosovo under its control.

10. On 6 July, the International Kosovo Diplomatic Observer Mission started work in the war-torn province, with the participation of the OSCE Troika. Observers from the United States of America, the Russian Federation and the European Union have set up offices in Pristina and operate from there.

11. On 21 July, at Belgrade, the heads of the diplomatic observer missions, representing Contact Group countries, the European Union (EU) Troika and the OSCE Chairman-in-Office, presented their first report on the situation in Kosovo.

Dialogue

12. Despite strenuous diplomatic efforts, the international community has so far failed to bring about a resumption of the dialogue between the country's authorities and representatives of the Kosovo Albanians. The Serbian side has reiterated its understanding that a dialogue should be conducted within the framework of Serbia and the Federal Republic of Yugoslavia and that the territorial integrity of Yugoslavia would first be guaranteed. Units of the Serb special forces remained in Kosovo.

13. Representatives of the Albanian negotiating team and the Chairman of the Kosovo Democratic League are of the opinion that the present-day conditions of conflict are not conducive to dialogue. In their view, a withdrawal from Kosovo of the Serb special forces, a cessation of the operations aimed against the Albanian civilian population and putting the idea of Kosovo's independence on the agenda of the negotiations would be their preconditions before a resumption of the dialogue.

14. The emergence on the Kosovar Albanian political scene of the KLA, as a force commanding considerable influence throughout the Albanian community, has introduced a new element into the idea of negotiations. Representatives of the KLA believe that the political parties should accept the existence and importance of the armed organization and that none of the parties represents the KLA. Neither do they recognize the leadership of Ibrahim Rugova. The KLA further rules out the possibility of declaring a ceasefire should the talks resume without them being accepted as one of the negotiating parties.

15. The commitment of the international community is of immense importance for the ongoing efforts to defuse the threat of a further escalation of the conflict. During their visits to both Belgrade and Pristina, international visitors have tried to pressure the two belligerent parties to stop the use of violence. The string of measures adopted with the purpose of bringing more pressure to bear on the Belgrade authorities includes the 8 June European Union decision (which went into force on 23 June) to freeze within the boundaries of the European Union all the fixed assets and financial resources of both the Federal Republic of Yugoslavia and Serbia, and the 29 June resolution of the Council of Ministers banning all flights by JAT airlines as well as other Yugoslav carriers to EU destinations.

OSCE activities

16. Following the communiqué released in Moscow on 16 June at the close of the meeting between President Yeltsin and President Milošević, Mr. Bronislaw Geremek, Minister of Foreign Affairs of Poland and Chairman-in-Office of OSCE, wrote a letter to Mr. Milošević requesting clarification of some points of the communiqué's paragraph dealing with OSCE. The letter elicited a response from Mr. Z. Jovanović, Minister for Foreign Affairs of the Federal Republic of Yugoslavia, who wrote to Mr. Geremek inviting a delegation of political directors to Belgrade "to start negotiations simultaneously on the acceptance of the OSCE mission in Kosovo and Metohija and the regulation of the membership rights of the Federal Republic of Yugoslavia in the organization". In his reply

Mr. Geremek proclaimed his "readiness to begin exploratory talks" between OSCE and the Federal Republic of Yugoslavia.

17. The exploratory talks, which were held at Belgrade on 3 July, revealed that the Federal Republic of Yugoslavia did not accept a return of the Gonzalez Mission and/or the OSCE Long-term Mission unless the problem of the Federal Republic's participation in OSCE had first been resolved. Moreover, the Federal Republic also rejected the idea of a step-by-step "re-establishment" of its membership. As a gesture of "good will", the Federal Republic invited an "OSCE assessment mission" to visit the Federal Republic of Yugoslavia without any preconditions.

18. As a result of the above invitation, an OSCE technical assessment mission visited the Federal Republic of Yugoslavia from 14 to 22 July 1998. Its report and conclusions are attached to the present report as a source of additional information.

Chairman-in-Office of the Organization
for Security and Cooperation in Europe.

Warsaw, 24 July 1998.

Enclosure

Organization for Security and Cooperation in Europe

Report of the technical assessment mission on its visit to the Federal Republic of Yugoslavia from 14 to 22 July 1998

I. MISSION OBJECTIVE

1. The mission had the task set by the OSCE Chairman-in-Office to go to the Federal Republic of Yugoslavia to make a preliminary assessment of the relations between OSCE and the Federal Republic of Yugoslavia, with a view to facilitating the mission of Mr. Felipe Gonzalez (as Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office) and a comprehensive resolution of these issues, including the re-establishment of the OSCE Long-term Mission to the Federal Republic of Yugoslavia on the basis of OSCE Permanent Council decision 218 of 11 March 1998.

II. FRAMEWORK

2. In Belgrade, the 12-member delegation, headed by Ambassador Hansjorg Eiff of Germany, met with the Foreign Minister of the Federal Republic of Yugoslavia at the outset as well as towards the end of the visit, and had discussions with Federal and/or Serbian ministers responsible for the media, national and minority rights, and culture; the Chairman and three other members of the Foreign Relations Committee of the Parliament of the Federal Republic of Yugoslavia (representing predominantly government opinion); the Serbian Commissioner for Refugees; leaders of the political opposition; non-governmental organizations (NGOs) (including human rights groups); representatives of the independent media; and international organizations. In Belgrade it also met with representatives of regional parties from the Sandjak and Vojvodina. The Head of Mission met twice with the foreign policy adviser of President Milosević.

3. In Kosovo, the mission met the local Serb authorities; political representatives of Kosovo Albanians (including several members of the negotiating team); the Albanian Students Union; the Helsinki Committee; and the Kosovo Diplomatic Observer Mission.

4. In Montenegro, the mission was received by President Djukanović and met with: the Prime Minister; the Chairman of the National Assembly; the Foreign Minister and the Minister responsible for ethnic minorities; and representatives of the media and of human rights organizations.

5. The Yugoslav authorities cooperated fully with the mission and provided assistance to facilitate its work.

6. The mission focused its work on the following issues:

- The possible return of the long-term missions to Kosovo, Sandjak and Vojvodina;

/...

- The mission of the Personal Representative of the Chairman-in-Office for the Federal Republic of Yugoslavia;

- The situation on the ground in Kosovo, Sandjak and Vojvodina insofar as it would affect the work of the returned missions and the mission by the Personal Representative of the Chairman-in-Office;

- Recent developments in the areas of concern (e.g. media, judiciary, legal and electoral systems) highlighted by Mr. Gonzalez in his 1996 report;

- Possible participation of the Federal Republic of Yugoslavia in the work of OSCE.

III. RETURN OF THE LONG-TERM MISSIONS TO KOSOVO, SANDJAK AND VOJVODINA

7. There was a general recognition of the usefulness of the work of the three missions prior to their interruption in 1993. All regional groupings favoured a return of the missions to their areas. One Vojvodina representative suggested that that region might be covered from a base located more centrally in Belgrade, if a mission was to be established there. While some Albanians expressed reservations as to whether the mission in Kosovo could have prevented the serious deterioration of the situation, they believed that its presence could have served as a partial check on the violence. Many interlocutors noted that the missions generally could help to bridge the gap between the communities, and serve as a reassurance, and point of contact for the minorities. It was suggested that the missions could be given the mandate of an ombudsman, to receive and assess complaints about human rights violations submitted to them.

8. The Government of the Federal Republic of Yugoslavia side, both in Belgrade and in Pristina, also acknowledged the fairness and accuracy of the missions' reporting and recognized that, in the current situation, a mission could play a useful role in Kosovo. It was clear they would consider the possibility of a mission returning to Kosovo alone. They noted that OSCE missions were only dispatched to OSCE participating States. They placed the return of the mission to Kosovo firmly in the context of the agreement between President Milosević and President Yeltsin in Moscow on 16 June and linked it to what they described as the simultaneous readmission of the Federal Republic of Yugoslavia to OSCE. The OSCE delegation stressed that the return of the missions was insufficient to secure the participation of the Federal Republic of Yugoslavia in the organization, which would require a consensus decision of all OSCE member States.

/...

IV. ATTITUDE EXPRESSED TOWARDS THE MISSION OF THE PERSONAL REPRESENTATIVE OF THE OSCE CHAIRMAN-IN-OFFICE

9. The assessment mission emphasized to all its interlocutors its role of preparing the ground for the mission by the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office, Mr. Felipe Gonzalez, and made it clear that it was no substitute for that mission. It also stressed that Mr. Gonzalez's mandate covered the whole of the Federal Republic of Yugoslavia, including Kosovo. The Foreign Minister said the Gonzalez mission of 1996 had been completed. The Federal Republic of Yugoslavia had not been consulted on the second mission. The Federal Republic was ready to discuss this once the question of its participation in the OSCE was settled. The Chairman of the Federal Parliament Foreign Relations Committee went further, stating that the mandate could not cover internal issues and criticizing the earlier report of Mr. Gonzalez.

10. All opposition political parties to whom the mission spoke as well as all representatives of the ethnic minorities, the independent media and human rights groups favoured a continuation of the Gonzalez mission. Many said so publicly during the visit. Among the most keen were those parties which had boycotted the Serbian Republic and presidential elections in 1997 because they had believed the electoral conditions were unacceptable. Some of the Albanian representatives noted that any international mediator on Kosovo would need strong international backing, and that there were already others involved in that field.

V. KOSOVO

11. Federal Foreign Minister Jovanović, like other government representatives, emphasized the official view that the Kosovo problem was one of separatism and terrorism, and not of national and minority rights. The Government of the Federal Republic of Yugoslavia needed to defend the interests of all the residents of Kosovo. The situation could be resolved only through direct dialogue between the parties on a series of confidence-building measures and forms of self-governance for the province, including different forms of autonomy. The outcome must respect the territorial integrity of Serbia and the Federal Republic of Yugoslavia and the rights of all nationalities and minorities, according to European standards. The Minister also highlighted the progress he said the Federal Republic had made on humanitarian issues. He called for European countries to stop what he claimed was the provision of assistance to Albanian extremists in Kosovo from groups based on their territory.

12. The mission's visit to Pristina was depressing. The total lack of trust between the two communities, which was reflected both in an absence of everyday human contact and a lack of communication between representatives of the two communities, was striking. This was one of the key reasons for the failure of the two sides to negotiate. It was very obvious that the most pressing need was for an immediate cessation of hostilities. The representatives of the local Serb authorities insisted that the Serb security forces only responded to attacks made on them by the so-called Kosovo Liberation Army (KLA). They claimed that the continuing presence of Serbian special units in the province

was only necessary because of KLA attacks. They also denied that the Serbs had used disproportionate force in their engagements with the KLA. They handed the mission lists of names of 30 Albanians and 14 Serbs who they said had been killed by the KLA, together with a list of 111 Serbs, Albanians and other minority nationals who they claimed had been kidnapped since the beginning of the year. They said they were ready to continue the dialogue which had begun with the meeting between President Milosević and Mr. Rugova on 15 May. But the Albanian side had failed to appear for the scheduled meetings since 22 May.

13. Representatives of the Kosovar Albanian political parties and community emphasized the need to find a rapid solution to the situation. They insisted that the KLA was a defensive grouping of Albanians who had taken up arms to protect themselves against the Serbian security forces. They highlighted the growing popularity of the KLA and the diminishing support for political parties as a whole. Some openly admitted that they had offered to serve as that body's political wing. But to date no party was fulfilling that role. Most significantly, no political personality distanced himself from the KLA.

14. The Albanians insisted that no dialogue could begin while, they maintained, Serb security forces continued attacking the Kosovar Albanian population. They stressed the importance of international involvement in the process, into which they said the KLA needed to be brought. All agreed that Kosovo's rights as set out in the 1974 Constitution were non-negotiable and constituted the starting point for any dialogue. Some believed that there should be an interim arrangement, including confidence-building measures, before talks on a final settlement could begin. In this context some parties looked to intervention by the North Atlantic Treaty Organization (NATO) to guarantee the security environment in the region. While some said the outcome of this dialogue should not be prejudged, it was clear that all interlocutors saw independence as the final goal. None were prepared to accept autonomy, to whatever degree, as the final outcome. There seemed to be no readiness either to accept a moratorium on the status issue.

15. The Kosovo Albanians told the mission that some 300 Albanians had been killed, and 150,000 displaced, since the beginning of the year. The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) said it had identified the whereabouts of some 57,000 internally displaced persons in the province but believed the total number was over 100,000. UNHCR said that, since mid-June, it had in principle been given free access to all areas by both the Serb authorities and the KLA. For the time being, food supplies seemed to be adequate. However, if the situation continued to deteriorate, the international community should be aware that the supply of food to the population could become very difficult once winter came. The Government of the Federal Republic of Yugoslavia said it had asked the Albanian Government to allow the Serbian Commissioner for Refugees to visit northern Albania, to meet the Kosovo refugees and to encourage them to return. So far the Federal Republic had not received any direct reply from Tirana. (This issue is being pursued by the Austrian European Union (EU) Presidency.) If a bilateral agreement could be reached, UNHCR would provide the logistics.

16. The Government of the Federal Republic of Yugoslavia said that it favoured a census held under OSCE auspices in Kosovo to establish the ethnic breakdown in the province.

VI. SANDJAK

17. The mission's interlocutors placed the problems in the Sandjak in the context of the loss by the Muslims of their status as a nation (which they had held under the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia) with the creation of the Federal Republic of Yugoslavia in 1992. Stress was placed upon the polarization between Muslims and Serbs, which encouraged voters to opt for parties representing more extreme ethnic options, and the resulting increase in tension between the two communities. The mission was told that Muslims were not adequately represented in key positions in State institutions, such as those of senior police officer and school headmaster. While the most serious human rights violations in the areas had occurred in the early 1990s, the mission was told that in July 1997, the Government had removed the elected Muslim local authorities in Novi Pazar on questionable legal grounds. It was noted that, since that action, no fresh elections had been called. Nor had appeals to the Constitutional and Supreme courts produced any response. This had led people to lose faith in the parliamentary system and the country's institutions. It could also encourage the radicalization of the population.

18. The attention of the mission was also drawn to the problems caused by the arrival in the Sandjak of refugees from Kosovo.

VII. VOJVODINA

19. The mission noted that none of the Serbian and Hungarian regional party interlocutors from Vojvodina said they were seeking territorial autonomy. However, the representatives of one non-ethnic party pointed out that the return of territorial autonomy to Kosovo could lead to similar demands for Vojvodina and to unrest among the population. Most interlocutors were seeking increased personal rights (and in the case of some Serbs, a political decentralization of power to the Province of Vojvodina). One Hungarian party had had contracts with the Government to try to improve the community's position. This had led to the establishment of a consultative body for the province's main minority groups and the return of the teaching faculty from Sombor to the town of Subotica. While most interlocutors said the situation had improved since 1992, they pointed out that there were still outstanding concerns. These included State interference in local government (most recently in Titel) and the need for greater personal autonomy in fields such as education and social affairs.

20. The Croats claimed that as a "new minority" they did not enjoy any internationally recognized rights. They also asserted that when the citizenship documents from the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (which gave "Croat" as the nationality) of some Croats had expired, they had been refused new citizenship documents for the Federal Republic of Yugoslavia.

VIII. MONTENEGRO

21. In Montenegro the mission's discussions centred on the conflict in Kosovo, the constitutional position of the Republic of Montenegro and the problems of democracy-building in the Republic. The Montenegrin leadership underlined strongly that their Republic and people had no part in the conflict in Kosovo. They quoted a Montenegrin National Assembly resolution stating that neither Montenegrin territory nor Montenegrin conscripts should be used in the conflict. They also highlighted the difficult situation created by the flow of refugees (an estimated 20,000) from the conflict area to the Republic, and they called for an increase in international relief assistance. The President stressed that the full involvement of an international mediator, and in particular OSCE, would be crucial, especially to re-establish mutual trust.

22. On the future status of Kosovo, the President ruled out both the options of retaining the status quo or making insignificant changes on the one hand, and independence on the other. He also rejected the option of giving Kosovo the status of a third republic in the Federation. If the latter occurred, Montenegro would reconsider its own place within that body. He seemed to favour some sort of far-reaching autonomy for Kosovo within Serbia, although he recognized the Kosovar Albanian dislike of any connection with Serbia.

23. President Djukanović also set out Montenegro's current difficulties within the Federation, which he had discussed with Federal President Milosević in the course of two recent meetings. Montenegro insisted on the right to nominate the Federal Prime Minister (in place of Bulatović, who although a Montenegrin, was now Djukanović's main opponent); and to appoint half of the judges to the Federal Supreme and Constitutional courts; as well as to have equal rights with Serbia in the Central Bank.

24. The government representatives painted a positive picture of developments in the field of human rights, freedom of the media, the rule of law and the independence of the judiciary. Other representatives of human rights groups and the independent media gave a more critical assessment. Nevertheless, there was an impression that definite progress had been made, especially since the last presidential election. The mission was told that there was still room for improvement, especially in the attitude of magistrates, civil servants and the police. Both government and non-government representatives had high expectations of what could be achieved in this respect through continued cooperation with the Office for Democratic Institutions and Human Rights.

IX. RECENT DEVELOPMENTS IN THE FIELDS OF HUMAN RIGHTS, THE MEDIA, AND JUDICIARY, LEGAL AND ELECTORAL SYSTEMS

25. The mission's findings on these issues are necessarily incomplete as it could not cover in depth the full range of questions in the time available.

A. The media

Summary. While the situation of the print media had improved and a network of independent radio and TV stations had been set up outside Belgrade, serious concern still remained in respect of the State media, the overall legislative framework governing the information sector and the Government's implementation of that legislation.

26. In the print media field, the mission noted that the number of independent publications had grown over the last two years. There is now a wide range of dailies as well as some weekly magazines, reflecting a diversity of opinion. These include a variety of publications, among them some dailies, in the Albanian language. But the mission was told that sales of newspapers were dropping and that the Yugoslav population looked mainly to the electronic media, in particular television, as its main source of information. It was also informed that the only factory producing roto-press paper in Serbia gave priority to pro-Government newspapers, which meant that many independent outlets had to import paper at higher prices.

27. In the electronic media field, the ANEM network of 33 independent local radio stations (including some stations run by municipalities in which the opposition had been victorious in the 1996 local elections) was established in 1997. The network is centred on Radio B 92 in Belgrade and covers some 60 per cent of the country. Opposition politicians said that this enabled them to gain access to the electronic media outside Belgrade. But serious problems with the legal framework governing the electronic media remain. Frequency allocation is in the hands of the Government; there is no independent regulatory council. The mission was told that the recent frequency competition (the first in five years, although it was said legislation prescribed annual competitions) was neither transparent nor strictly in accordance with the law. The Government had rejected the applications of a number of independent stations on technical grounds and had signed easily broken contracts, rather than issuing permits for the frequency licences. The media environment was governed by a series of laws and ministries at both the Federal and Republic levels, whose requirements and actions were often mutually contradictory. The Government had recently closed down independent stations (two of which were ANEM members) on the grounds that they were broadcasting without a licence, even though hundreds of others were doing likewise. These included the first attempt to establish a multi-ethnic radio station in Kosovo.

28. Concern was also expressed over the domination of the Serbian State television system, which constitutes the main source of information for the population as a whole. Its output totally supports the government line. It is the only TV network covering the whole of Serbia. Opposition leaders told the mission that they had no access to State TV and radio apart from the legally required appearances during election campaign. Independent analysis of its coverage of events during the 1997 elections showed a clear bias in favour of Government candidates. All independent media interlocutors said that Serbian State radio and TV and other pro-Government media were given preferential access to the Government's central information system, with independent outlets mainly being denied access to official press conferences, press releases, etc. This was denied by the Government.

B. Elections

Summary. There is still a lack of confidence in the electoral system in opposition and other non-governmental circles.

29. A number of interlocutors, and in particular those members of the opposition who had boycotted the 1997 Serbian Republic and presidential elections, expressed their lack of faith in the electoral system, which the OSCE observer mission saw as flawed in many respects. The critics focused in particular on the Government's decision fundamentally to change the number of constitutional units shortly before the elections without gaining the agreement of all the main political parties; the bias of the State media; and the election process in Kosovo. The mission was unable to examine the electoral system in detail. It will be necessary to follow up these concerns in advance of the next round of elections.

C. The legal process

Summary. There is a lack of confidence in non-official circles in the legal system.

30. A large majority of non-governmental interlocutors expressed a lack of confidence in the legal institutions and processes. The mission was told that all key positions in the main institutions, including the judiciary, were filled by Government supporters. This made it difficult to seek redress against the executive branch through the judicial system. On those occasions when verdicts against the Government were handed down, they were often not implemented by the State institutions, e.g. the court decision to overrule the expulsion of a Croat family from their house in the Radical Party-controlled municipality of Zemun; and the failure by the Government to return to Radio Pirot its equipment in accordance with a court order to that effect.

31. The Serbian Parliament in May 1998 adopted a law regulating the status of universities which reduced the status of all universities to economic enterprises. The post of Rector is identical to that of a company director. He and all the deans are appointed by the Government. Each university is run by a 15-member board, including 9 nominated (6 professors, 3 students) individuals from the university, and 6 political appointees. Heads of departments are appointed by the Dean, while other teaching staff are nominated by the Dean after consulting the Education Minister. Students are not allowed to form any political, religious or ethnic organizations at the university and are separated into three groups: those paid for from the budget; those partly financed from the budget; and those self-financed.

32. The Government justified the universities' loss of autonomy on the grounds that their financier (the State) had the right to administer them. It also claimed that the law gave the universities autonomy in respect of education and scientific and research work.

X. ATTITUDE TO THE PARTICIPATION OF THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA IN OSCE

33. There was general support from both the Government of the Federal Republic of Yugoslavia and the Serbian opposition for future participation by the Federal Republic in OSCE, but a widely diverging range of views on the conditionality which it needed to satisfy to secure full participation. The Foreign Minister of the Federal Republic expressed his Government's interest in full participation in OSCE at as early a date as possible. It was wrong that the Federal Republic was the only European country excluded. He claimed that it was already applying the organization's standards despite its non-participation. He insisted on the linkage he said had been established in the Milosević/Yeltsin agreement between the start of simultaneous talks on the return of the long-term missions and the simultaneous membership of the organization by the Federal Republic of Yugoslavia (the text actually speaks of readiness to start negotiations with OSCE simultaneously on receiving its mission to Kosovo and on the restoration of the membership of the Federal Republic in OSCE). He said that the Federal Republic did not maintain it was the sole successor State of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia, but it did claim to be the continuing State thereof, and indeed of Serbia and Montenegro as established by the Congress of Berlin in 1878.

34. The degree of conditionality for participation sought by interlocutors in Belgrade varied from those who thought immediate membership was necessary, to those who believed membership would play into the hands of the Government and therefore favoured greater conditionality, e.g. the return of the Gonzalez mission and a commitment to make progress on the issues it addressed.

35. For the Kosovar Albanians, this did not appear to be a major issue. But all who expressed a view on the subject linked significant progress on Kosovo, including in one case the complete solution of the Kosovo problem, to OSCE membership. Of those advocating independence, one at least would like to see an independent Kosovo in OSCE.

36. The President of Montenegro was against participation by the Federal Republic of Yugoslavia in OSCE unless it demonstrated a cooperative attitude, not only in words but also in deeds. He reminded the mission of the Federal Republic's conduct following the suspension of Kosovo-related sanctions in May.

XI. CONCLUSIONS

37. The perceptibly deteriorating situation in Kosovo, together with the relative lack of progress on issues identified by Mr. Gonzalez in his December 1996 report, underlined the need for a rapid re-establishment of the Long-term Missions to Kosovo, Sandjak and Vojvodina and the return of the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office to the Federal Republic of Yugoslavia. The Federal Republic was only prepared to consider discussing the terms of the mandate of the OSCE Chairman-in-Office's Personal Representative, Mr. Gonzalez, once the question of its participation in OSCE had been settled. There seemed to be a general willingness on all sides within the Federal Republic of Yugoslavia that the country should participate in the work

of OSCE. But the degree of conditionality which it would have to satisfy to achieve this varied considerably.

38. The mission believed that its visit strongly underlined the need for the return of the Long-term Mission. Care would have to be taken that the work of the mission and other international efforts, such as the Kosovo Diplomatic Observer Mission, were not duplicated, and an assessment made, in the light of the situation at the time, of the extent to which the existing mandate was still valid. It could address issues such as the stimulation of dialogue between the two communities, serve as an ombudsman on human rights matters and provide some form of coordinating role for international activities in the area.

39. The lack of trust between the two communities in Kosovo, against the background of increasing violence, and the distance between the political positions as to how the conflict could be resolved, strongly reinforced the need for a committed high-level international involvement in the negotiation process.

40. The humanitarian situation needed to be observed carefully, as the supply of food to the population in winter could become very difficult, in particular if the situation in the province continued to deteriorate.

41. Although the scale of the problems of the Muslims in Sandjak was of a different magnitude from those of Kosovo, there was a case for a renewed presence of a long-term mission there.

42. The mission believed that the conditions in Vojvodina were such as to warrant coverage by the Long-term Mission.

43. A case can be made for the Long-term Mission to have its headquarters in Belgrade, with a sizeable presence in Kosovo and perhaps a branch office in the Sandjak.

Since the visit of Mr. Gonzalez in 1996, the situation regarding the media and the judiciary, legal and electoral systems did not appear to have improved significantly, apart from some progress in the field of print media. There was a continuing lack of confidence in non-official circles in the legal system, including the legislation relating to the election process. Developments in these fields needed to be monitored with a view to an ongoing dialogue with the authorities, including offering expertise on how progress could be made.

44. The Law on the University gave great cause for concern, as it provided for government control over the administration and teaching staff and limited the possibility of political expression by students. It fell short of relevant European standards.

45. While the Federal Republic of Yugoslavia indicated its readiness to accept the return of the Long-term Mission to Kosovo, it was only prepared to do so in return for the simultaneous participation of the Federal Republic in OSCE.

46. The mission recommends the continuation of talks between the Chairman-in-Office and the Federal Republic of Yugoslavia on issues of relevance to relations between OSCE and the Federal Republic.

Annex II

Letter dated 14 July 1998 from the Secretary-General of the North Atlantic Treaty Organization addressed to the Secretary-General

I am writing to inform you that the military authorities of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) have completed their assessment of possible support for a monitoring regime in connection with Security Council resolution 1160 (1998), as noted in my previous letter to you of 11 June 1998. Having considered a variety of options, the North Atlantic Council has decided at this stage to proceed with the SFOR option to step up its efforts, within its existing mission and capabilities, to monitor the Bosnian border with the Federal Republic of Yugoslavia. In this context I can confirm that the necessary arrangements have been put in place to forward any relevant information on suspected violations in the SFOR area of operations via the monthly report to the United Nations or on an ad hoc basis as necessary.

Should circumstances change I will write to you again. In the meantime allow me to take this opportunity to assure you of our continuing close cooperation.

(Signed) Javier SOLANA

---

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

Document Series B: Tragic events continue
#3: Orahovac, July-August 1998
Deaths, displacement, detentions: many unanswered questions

Public
AI Index: EUR 70/58/98

August 1998

EMBARGOED FOR 00.00 GMT 25 August 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

The international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

As part of its response to the unfolding crisis, Amnesty International is documenting the appalling human rights violations that have been and are being committed in Kosovo province.

The first five reports, which form 'Series A', were published in June and July 1998 and deal with events to June 1998. These reports document a systematic and long-standing pattern of human rights violations in the years and months leading to the present crisis, and which included torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. These documents are:

A#1: ***Background: A crisis waiting to happen*** **(AI Index: EUR 70/32/98).** A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

A#2: ***Violence in Drenica*** **(AI Index: EUR 70/33/98).** A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region, and reports of KLA abuses.

A#3: ***Deaths in custody, torture and ill-treatment*** **(AI Index: EUR 70/34/98).** A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

A#4: ***Unfair trials and abuses of due process*** **(AI Index: EUR 70/35/98).** A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

A#5: ***Ljubenić and Poklek: A pattern repeated*** **(AI Index: EUR 70/46/98).** Extrajudicial executions and "disappearances" in May 1998 in scenarios which repeat those of earlier police abuses in Drenica.

The second series, 'Series B', deals with events that have taken place since June and sets out to examine some of the human rights themes and wider issues emerging in the course of the present crisis. The first three reports in this series are:

B#1: ***Human rights violations against women in Kosovo province*** **(AI Index: EUR 70/54/98).**

B#2: ***"Disappeared" and "missing" persons": The hidden victims of conflict*** **(AI Index: EUR 70/57/98).**

B#3: ***Orahovac, July-August 1998 - Deaths, displacement, detentions: many unanswered questions*** **(AI Index EUR 70/58/98).**

Amnesty International's reports are based largely on information gathered during missions by the organization to the Federal Republic of Yugoslavia to investigate human rights violations. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

Cover photograph: Blood stains and scattered belongings in a street in Orahovac following the armed confrontation of 17-21 July 1998. ©AP Photo / Srdjan Ilic.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Orahovac, July-August 1998 Deaths, displacement, detentions: many unanswered questions

Introduction - What happened at Orahovac?

Was there, at Orahovac, a mass atrocity exceeding the horrors we already know from Kosovo? Reports issued in the days immediately after the armed confrontation in the town speak of extrajudicial executions, and of undisclosed mass graves containing the bodies of numerous people who had been unlawfully killed.

Even without the mass atrocity claims, the testimony from the recent events at Orahovac - the consequences of the first (to date the only) attempt by the Kosovo Liberation Army (KLA) to seize control of a major population centre - features appalling stories typical of Kosovo's human rights tragedy: police and military forces deliberately or indiscriminately firing on civilians, causing deaths and forcing thousands to flee their homes; torture and ill-treatment in police detention; KLA abductions of people, some of whom remain "missing" and are presumed or feared killed.

This document examines the events at Orahovac from the armed clashes beginning on 17 July to the announcement of the findings of international monitors and humanitarian aid workers in and around the town in early August. It looks at the conflicting reports, said to be based on the testimonies of witnesses, by journalists, human rights monitors and others, and the arguments over the truth behind the events in the latter half of July, arguments which have raged in a climate of significant misreporting, unverified published data and deliberate disinformation promoted at times by both sides in the conflict and their supporters. By examining the reports and allegations here, Amnesty International highlights the pressing questions about human rights abuses at Orahovac which still need answers, and articulates how those answers might be found.

I. The fight for Orahovac, 17-21 July

By mid-July, generalized armed activity was occurring across large parts of Kosovo. The KLA was estimated to be in de facto control of up to a third of the province's territory. The KLA was attacking targets[1], and engaging Serbian police forces and ad hoc Serb communal self-defence groups in armed clashes, across a wide area of central Kosovo westwards and southwards from just outside the capital, Priština (Prishtina in Albanian), as far as the Albanian border. Serbian police continued attacks on KLA targets and supply lines, as well as indiscriminate attacks on Albanian-populated villages evidently aimed at emptying the population from areas where the KLA was active and from areas bordering main roads and supply

lines[2].

Although operating close to, and in some cases effectively controlling the countryside outside a number of key towns, as well as rendering major roads in large areas of the province impassable, the KLA had not up to this time taken control of any significant population centre.

On 17 July the KLA attempted to seize Orahovac (Rahovec in Albanian). A picturesque town with a peacetime population of some 20,000 - estimated to be 80 percent Albanian, the remainder a mix of Turks, Slavic Muslims, Roma and

[1] Apparent KLA tactics included seeking to seize control of or disrupt traffic along key roads, seize and thereby render inoperative key industrial installations (such as the Belacevac open-cast mine near Priština, held by the KLA from the end of June to mid-July), and attack police stations and police patrols. Civilians from all ethnic groups were also being targeted individually or in small groups by the KLA, including being forced from their homes (Serb villagers in particular), abducted and unlawfully killed - see for example the cases cited in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series B Document #2: "Disappeared" and "missing" persons - The hidden victims of conflict*, AI Index: EUR 70/57/98.

[2] The established pattern - evident since the eruption of the present armed conflict in Kosovo in May 1998 - of deliberate or indiscriminate Serbian police attacks on villages with the aim of clearing out the civilian population, is briefly described in *Federal Republic of Yugoslavia: How cheap is life in Kosovo province?* Amnesty International News Service 122/98, AI Index: EUR 70/38/98, 30 June 1998.

Montenegrins as well as Serbs - it is distinctive for its narrow cobblestone streets and closely packed stone-roofed houses. Located 60 km southwest of Priština, Orahovac is on the southern edge of a swathe of territory at that time controlled by the KLA, and control of the town was described by observers as key to a supply route to the nearby small town of Mališevo (Malisheva), the temporary KLA "military headquarters" (the KLA also subsequently lost control of Mališevo to Serbian police forces on 28 July -- see below).

There were no outside observers to events at Orahovac as they unfolded from 17 July until journalists and humanitarian aid workers were allowed to enter the town on the afternoon of 21 July, after the fighting had subsided. What can be deduced from accounts taken afterwards is that on the afternoon of 17 July KLA fighters, having taken positions in or near the surrounding villages, entered Orahovac apparently from several directions and launched an assault on the police station and government offices in the centre of town. Serbian police and Yugoslav military reinforcements were brought in the following day to try to relieve the besieged police station and expel the KLA. The counterattack began with mortars or light artillery fire from positions around Orahovac, and the town came under sustained bombardment; shelling was reportedly indiscriminate. Serbian forces then advanced in armoured vehicles and on foot into the town, and there were sustained exchanges of gunfire with KLA fighters during 18-20 July. With superior mobility and firepower, the Serbian forces succeeded in largely expelling the KLA from Orahovac by 20 July, although isolated KLA sniper fire and grenade explosions reportedly continued into the next day. All fighting was reported to be over by the evening of 21 July.

In the course of the armed confrontation a majority of the town's inhabitants, perhaps as many as 15,000 people, fled in fear for their lives (see below). However, when humanitarian aid workers were admitted to the town on 21 July they found a number of people, many of them women and children, still sheltering in basements where they had been trapped under fire, terrified, and having survived with little food and no fresh water for the duration of the confrontation.

II. Allegations of extrajudicial executions and deliberate and arbitrary killings

It has so far proved impossible to determine exactly how many people died at Orahovac. The only figure which has not been called into question is the death toll of Serbian police officers, officially put at two. No Yugoslav military casualties were reported.

Police and local people reportedly cleared the streets of dead bodies on 21 July, but in the following days bodies were still being found lying inside buildings, and in the courtyards and gardens of homes. Given the circumstances in which these people were

Two separate but possibly related incidents of apparent extrajudicial execution have been extensively reported. The reports - derived from witness testimony taken by journalists and local human rights monitors - are broadly consistent, albeit they vary in detail. The two incidents, as described, both centre on the *tekke* (seminary) of the *Halveti* religious order (the most prominent of several Shia Muslim *dervish* sects in Orahovac).

The first incident, which claimed an uncertain number of victims, concerns a deliberate armed Serbian police attack on a group of people attempting to leave Orahovac on the morning of 20 July.

According to one report, these people had fled their homes early on 20 July under heavy shelling and had sought shelter in the *tekke*, which is close to the centre of town. According to one witness[6] who withheld his identity, the leader of the *Halveti* sect in Orahovac, 76-year-old Sheh Muhedin Shehu - a well known and venerated figure in the town who was popularly known as "Baba Sheh" - told the assembled people at around 11am that day that police had threatened to enter the *tekke* if they did not leave. They complied. The witness described what then happened as, having left the *tekke* outside, the group came towards the (Sunni Muslim) Kadiris mosque, also in the centre of town:

"We saw two armoured personnel carriers of the police. Fatmir [Shehu - grandson of Baba Sheh] went first with another man, their hands raised in the air and asked them not to shoot. But one policeman started to shoot in the air and the crowd turned and fled. The firing went on and at least 15 people were killed at that moment. There were only 50 or 60 men in the crowd and the police targeted them".

Fatmir Shehu, quoted by the ARTA news agency:

"We had little children in our arms and the women were with us. Children started shrieking, there was a lot of noise. We started dispersing a bit... and then both tanks started shooting against the mass. They killed my aunt's husband and a young man. My three cousins were also wounded. We withdrew their bodies... I turned my head back and looked at my aunt's husband... I saw many corpses."

Apparently describing the same incident, Behije Hajda, a 25-year-old mother of two, is quoted as follows:

"There was heavy fighting and shelling. We were scared that the Serbs would kill us if we stayed. Around 300 of us attempted to leave as a group. When we passed the mosque the Serbs spotted us. Two tanks came towards us. We were all civilians -- women, children and old people as well as men. We all put up our hands and shouted, 'Please, don't shoot'... [The Serbian police then opened fire] *Everybody panicked. I saw that my*

[6] This testimony appears in "Survivors tell of massacre in Orahovac", *Financial Times*, London, 10 August 1998.

husband was hit -- he fell to the ground. We started to run in all directions." [7]

It is unclear what happened to the bodies of those reported killed in this incident.

❑

Sheh Muhedin Shehu - Baba Sheh - was found dead at the *tekke* on the following day, 21 July. He had been shot.

The various testimonies relating to the circumstances of the death of Baba Sheh are not wholly consistent in detail, but all point to him having been apparently extrajudicially executed by Serbian police. Reports speak of Baba Sheh either being shot at close range by police officers who came to the *tekke* some time on 20 or 21 July still looking for people believed to be sheltering there, or of him being killed by a police marksman.

The body of Baba Sheh was reportedly buried privately in the grounds of the *tekke* by his son. There is no report indicating that an autopsy was carried out.[8]

[7] *The Sunday Times*, London, 26 July 1998.

[8] The Yugoslavian Federal Code of Criminal Procedure (CCP) specifies in Article 252 that autopsies shall be carried out when it is suspected that a death was caused by a criminal act or in connection with the carrying out of a criminal act. When an investigating magistrate is unable to attend the scene immediately, the police are allowed to initiate forensic investigations, but not to order autopsies (Article 154).

❑

According to reports gathered by journalists, four other people were found dead in the grounds of the *tekke*, one of them the caretaker and another an assistant to Baba Sheh. The circumstances of their deaths are unknown.

■

Known and alleged mass graves, and an uncertain death toll

There are fresh grave sites in Orahovac and in the nearby city of Prizren which police claim hold a total of 51 bodies of those killed in fighting during the armed confrontation at Orahovac; all 51 are claimed by police to be the bodies of KLA combatants. The graves were dug and the bodies interred hastily on or around 21 July, without independent observers being present. There has been no suggestion that autopsies were carried out on them. Escorting journalists to the Orahovac grave site where it was claimed 40 bodies were buried, a Serbian Interior Ministry spokesperson, Col. Božidar Filić, on 5 August stated that the total number of bodies found after the armed confrontation of 17-21 July was 58 (53 men and five women), five of which had been claimed by and handed over to families. Of the others, some have not been properly identified, and their burials have been recorded with a number only. This Orahovac grave site, not previously used for burials, is next to a rubbish dump on the eastern edge of town.

On the night of 5-6 August one of the 11 bodies at the Prizren grave, located on the edge of an established Muslim cemetery, was disinterred and removed by unknown persons.

The reason for the escorted trip to the Orahovac grave on 6 August was apparently to seek to refute widely reported allegations made the day before of a more extensive mass grave, or multiple mass graves, containing the dead of Orahovac, and of casualty figures of over 500[9]. None of these reports has been substantiated. European Union monitors who were urgently despatched to Orahovac on 5 August stated afterwards that there was "no evidence of mass graves", albeit the grounds on which they made this conclusion have not been made clear: they did not reportedly conduct any excavations, for example.

The death toll certainly exceeds the 58 officially admitted burials, however. Ethnic Albanians in Orahovac have stated that they themselves buried dead relatives in private gardens and other plots. A figure frequently cited by ethnic Albanian sources during the first week of August, and said to be based on accounts by local people, is of around 200 dead[10]. Local organizations have attempted to compile lists of the confirmed dead, and some of these - containing between two and four dozen names - have been published.

■

[9] The reports originated with an Austrian newspaper journalist, who on 5 August reported the testimony of an alleged witness who claimed to have seen and participated in the burial of 567 bodies (the vast majority children). The journalist himself claimed to have seen mass grave sites, but not the bodies. Among claims cited elsewhere in support of possible casualty figures of this magnitude were alleged sightings of large numbers of bodies being taken out of Orahovac on trucks or tractor trailers, including in the hours immediately before journalists were allowed to enter the town on the afternoon of 21 July. Noting these alleged sightings, the *Washington Post* reported on 5 August that a "Western official" (whom it did not identify) who had tried to enter Orahovac on the morning of 21 July had described being passed on the road by two "foul-smelling trucks" leaving the town, which he concluded after hearing statements by local people contained corpses. On 7 August the organization Physicians for Human Rights described as "credible" reports of trucks containing corpses leaving Orahovac immediately after the end of the fighting, and called among other things for US aerial reconnaissance and US satellite photography of "possible grave sites" in and around Orahovac.

[10] For example Veton Surroi, a prominent figure in Kosovar Albanian political circles and the editor and publisher of the Priština newspaper *Koha Ditore*, speaking on 4 August after accompanying the US Ambassador to The former Yugoslav Republic of Macedonia, Christopher Hill, to Orahovac (ARTA news agency, 4 August 1998); Fatmir Shehu, grandson of Sheh Muhedin Shehu, interviewed by ARTA on 5 August 1998; and unnamed sources cited by the *Independent*, London, 6 August 1998.

People unaccounted for, including those known or presumed "missing" following abduction by the KLA[11]

One obvious reason for the confusion about the death toll is that there is no comprehensive public record of those who are unaccounted for from Orahovac and the surrounding villages. In a situation of mass displacement of people, such a record is likely to be difficult, if not impossible, to compile, at least in the short term.

Kosovar Albanian sources have not released any figures for members of the ethnic Albanian community unaccounted for from Orahovac and the surrounding area. Some Albanians are doubtless unaccounted for because they were among those who fled and have become internally displaced elsewhere in Kosovo or other parts of the Federal Republic of Yugoslavia (see below).

Of obvious concern is the burial of people without first establishing their identity. It cannot be ruled out that these are the bodies of people who are currently feared "missing" or who are otherwise unaccounted for, and who may in fact have been unlawfully killed - all too often the fate of the "missing" and "disappeared".

[11] The term "missing" refers to people whose whereabouts and fate are unknown after being captured by non-governmental entities or armed opposition groups. The term "disappeared" is applied to people whose whereabouts and fate are unknown after they have been detained by government forces or other agents of the state.

❑

Immediately after the fighting in Orahovac some 55 Serbs and Montenegrins, including an ambulance crew, were reported "missing" from the town and the surrounding area. Thirty-five who had been in the custody of the KLA, among them seven Serbian Orthodox monks and a nun, were later released to representatives of the International Committee of the Red Cross (ICRC). On 6 August a group of 40 relatives of those still "missing" held a demonstration in Priština calling for help in locating their family members, whom they believed were also in KLA hands, and in negotiating their release.

There were unsubstantiated reports that the KLA deliberately and arbitrarily killed some of those it had abducted in retribution for its expulsion from Orahovac (see reference above, on page 4, to the official death toll of Serb civilians announced on 22 July).

One of those who still remains "missing" from Orahovac is Djordje Djorić, a 28-year-old ethnic Serb, who on 17 July was driving a pregnant neighbour to the local medical centre and was stopped by a group of armed men who reportedly told him that they knew he had two brothers serving in the police force and questioned him. They then took him to the hospital, where he was detained overnight. In the morning he was further questioned about his brothers and reportedly beaten, after which he was driven away in his own car to an unknown destination.

The disorder and breakdown of communication that resulted from the increase in the level of fighting in the Orahovac area and elsewhere has seriously hindered the efforts of international organisations such as the ICRC to maintain contact with the KLA and secure the release of those detained, while the lack of a generally recognised central command of the KLA capable of exercising full control over various local leaders also acts as an obstacle to the progress of negotiations leading to their release.

III. Alleged torture and ill-treatment of detainees

According to Serbian Interior Ministry spokesperson Col. Filić, speaking on 5 August, 325 ethnic Albanian men had been taken in to help police with their inquiries in the aftermath of the fighting at Orahovac. For 52 of them, he claimed that it had been "established beyond reasonable doubt that they took part in terrorist attacks", albeit up to that point they had not apparently been brought to trial. The others were released.[12]

Local monitors, including the Council for the Defence of Human Rights and Freedoms in Priština, have published claims that many of those detained and later released have reported being tortured or ill-treated. Amnesty International is, at the time of writing, seeking detailed information about individuals detained after the fighting in Orahovac who allege they were tortured or ill-treated. The organization notes with concern that torture and ill-treatment of ethnic Albanians in police custody is a well documented phenomenon extensive throughout Kosovo for many years.[13] Amnesty International therefore fears that the allegations now being made in respect of detainees from Orahovac are credible.

IV. Concerns for forcibly displaced persons arising from the fighting at Orahovac

As noted in the introduction to this document, the peacetime population of Orahovac was around 20,000. As of 17 July, the town was also reported to be hosting around 170 persons internally

[12] The Council for the Defence of Human Rights and Freedoms, a local non-governmental organization, on 23-24 July named 51 people, including two minors, against whom two investigative magistrates in Prizren had opened criminal proceedings in connection with the recent events in Orahovac. Amnesty International has so far been unable to confirm whether any or all of these detainees are among the 52 detainees to whom Col. Filić was referring but did not name individually.

[13] See *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #1: Background: A crisis waiting to happen*, AI Index: EUR 70/32/98, and *Series A Document #3: Deaths in custody, torture and ill-treatment*, AI Index: EUR 70/34/98.

displaced from elsewhere in Kosovo by recent fighting.[14]

With the onset of armed confrontation a large part of the population of Orahovac fled. Estimates varied, but the number of people who fled while the conflict was going on appears to have been in the range of 13,000 to 15,000. What happened to many of them next, as reported mainly by the humanitarian aid agencies operating in Kosovo, is all too typical of the plight of the internally displaced in Kosovo.

The main flight route of the displaced from Orahovac was in the direction of Mališevo, around 15 km to the northeast. Conditions for the displaced in that town and nearby villages where they were accommodated - mostly in private homes - were described as problematic: humanitarian aid agencies reported that at Mališevo the displaced included many wounded, including women and children, but local health workers were reported to be unable to treat the seriously ill or injured because of a shortage of medicines and the ongoing suspension of the electricity and running water supplies to Mališevo.

On or shortly before 28 July the KLA decided to abandon Mališevo as Serbian police advanced on it. Most local civilians as well as those already displaced there from Orahovac were reported to have fled Mališevo in panic in the course of the previous four days into the small villages around Mališevo, and the nearby woods and hills. It was feared they were cut off from adequate food and water supplies, and were beyond the reach of humanitarian agencies which initially could not locate many of them. For example, the office of the United Nations High Commission for Refugees (UNHCR) reported that, after searching for two days for the estimated thousands of people displaced from Mališevo, its delegates on 30 July found a group of around 500 people in the woods around Crnovrata, west of Mališevo. They were described as *"in a desperate situation, huddled in families of up to 20 members, totally exposed, with only trees serving as their shelter. They had taken refuge in these woods for three or four days, without running water and with limited food supplies which they had brought with them when fleeing Malisevo."* [15] Urgent assistance was despatched to this group by humanitarian agencies during the first week in August.

On 29 July UNHCR reported displaced persons from Orahovac arriving in Montenegro.[16]

■

[14] UN Inter-Agency Update on Kosovo, Situation Report 44, 21 July 1998 (reports compiled by UN Agencies and other humanitarian organizations in FRY, The former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. The information contained in these reports is based on that available at the time of issuance and is subject to revision).

[15] UN Inter-Agency Update on Kosovo, Situation Report 49, 31 July 1998.

[16] UN Inter-Agency Update on Kosovo, Situation Report 48, 29 July 1998.

Return of the internally displaced, and possibly deliberate obstacles to return

At the time of writing, in mid-August, returns to Orahovac in significant numbers were reliably reported to have started, but many people who had fled the town remained displaced, mostly in the surrounding area.

There are conflicting reports of the extent of the damage to the housing stock in Orahovac.[17] Visitors to the town report seeing many homes destroyed by fire. There is no doubt that there was sustained shelling during the Serbian assault, and damage including the burning of houses is likely to have been caused by this. However, it has been alleged that damage also occurred after the town was retaken by the Serbian police, and that police participated in looting before houses and shops were deliberately set on fire (Serb civilians are also said to have taken part in looting). The burning of houses at Mališevo, either by the police themselves or in plain sight of police and evidently with their full knowledge, was also reliably reported to have taken place in early August, when the town was described as empty of inhabitants.

Elsewhere in the conflict in Kosovo there has been a discernible pattern of the burning of houses in rural communities after the population has been displaced, apparently as part of a deliberate policy of rendering the villages uninhabitable and consequently making it impossible for the displaced to return.[18] This pattern appears to have been repeated again in the case of Mališevo.

On the other hand, in respect of Orahovac, it should be noted that the proportion of the housing stock reportedly destroyed in this way (even if numbers at the upper limit of what has been reported are to be believed) is not consistent with the pattern of extensive deliberate destruction aimed at preventing return. There does appear to have been, however, a punitive character to the burning of houses and other properties, directed at individuals and possibly at the economic life of the town: properties belonging to at least one family described as economically influential - the Haxhijahaj family - were reportedly deliberately set ablaze, as were properties allegedly belonging to KLA representative Jakup Kraniqi.

■

Concerns for the protection of Croatian Serb refugees in Orahovac

The first delegation of UNHCR to enter Orahovac on 21 July found 43 Croatian Serb refugees at a collective centre in the

[17] At the time of writing Amnesty International had not sent its own delegates into Orahovac.

[18] As briefly described in *Federal Republic of Yugoslavia: How cheap is life in Kosovo province?* Amnesty International News Service 122/98, AI Index: EUR 70/38/98, 30 June 1998, and in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #5: Ljubenić and Poklek: A pattern repeated*, AI Index: EUR 70/46/98.

town in need of urgent assistance. Over half of the group were described as elderly and in poor health, and none of the group had eaten in two days. UNHCR evacuated 21 persons from the group to a collective centre in Priština on 22 July, and a further 16 on 23 July. Six chose to remain in Orahovac.

This group was from the estimated more than 200,000 refugees who fled Croatia mainly in the last stages of the 1991-95 armed conflict there. Those refugees are now mainly in the Republika Srpska (the Bosnian Serb entity of Bosnia-Herzegovina) and in the Federal Republic of Yugoslavia (FRY). Many refugees arriving in FRY, not only Croatian Serbs but also Bosnian Serbs, were despatched to be accommodated in Kosovo. Amnesty International has condemned this as a political manipulation by the FRY authorities of vulnerable, dislocated people reeling from tragedy. The arrival of Croatian Serb as well as Bosnian Serb refugees in Kosovo has also been a factor in the escalation of tensions leading to the current conflict: it raised suspicions of an attempt by the FRY authorities to bolster the size of the Serb minority population in Kosovo, and Croatian and Bosnian Serbs have become targets for attack by the KLA.[19]

Voluntary repatriation to Croatia is being sought for those refugees displaced from Orahovac to Pristina.[20]

V. The unanswered questions, and Amnesty International's recommendations

The unanswered questions about what happened at Orahovac join a long list of unanswered questions about the current conflict in Kosovo province. In most respects the questions are rooted in the same derogations from international human rights and humanitarian law, in the same failures, omissions and arbitrary actions that have characterized the entire human rights crisis in Kosovo.

Amnesty International continues to make the following general recommendations, which address the range of its concerns

[19] One such incident, in which armed men believed to belong to the KLA fired shots from a vehicle at a collective centre for Serbian refugees from Croatia or Bosnia in the town of Srbica (Skënderaj) in February 1998, is briefly cited in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #2: Violence in Drenica*, AI Index: EUR 70/33/98. Another incident, involving a grenade attack by unknown persons on a collective centre in Priština housing Croatian Serb refugees, was reported by UNHCR at the end of July.

[20] Recent reference is made to the plight of Croatian Serb refugees in respect of the obstacles they face to returning to their homeland in *Croatia: Impunity for killings after "Storm"*, AI Index: EUR 64/04/98, August 1998, and in *Croatia: Three years since operations Flash and Storm -- three years of justice and dignity denied*, Amnesty International News Service 144/98, AI Index: EUR 64/05/98, 4 August 1998.

about the abuse of human rights in Kosovo.

- The Serbian and Yugoslav authorities should issue clear instructions to all members of the security forces carrying out law enforcement and military functions in Kosovo that deliberate and indiscriminate attacks on civilians, extrajudicial exeutions, "disappearances" (whether of civilians or former combatants), arbitrary arrests and expulsions and other human rights violations will not be tolerated under any circumstances and that those responsible will be held criminally accountable for their actions.

- The Serbian and Yugoslav authorities should ensure that in situations of armed conflict the relevant prohibitions of international humanitarian law contained in common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 and in Protocol II Additional to the Geneva Conventions relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), shall be applied and all members of the security forces deployed in Kosovo should be made familiar with them.

- The Serbian and Yugoslav authorities should ensure that prompt, independent and impartial criminal investigations and procedures are initiated to hold to account any officers suspected of ordering or perpetrating human rights violations.

- Effective steps should be taken to prevent a repetition of human rights violations including comprehensive human rights and humanitarian law training for law enforcement officials in cooperation with experts such as the ICRC and the UN High Commissioner for Human Rights.

- The authorities should cooperate fully with intergovernmental institutions such as the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia in its investigations and prosecutions of cases of serious violations of humanitarian law.

- The authorities should allow the opening of the field office of the United Nations (UN) Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) which the High Commissioner has requested in Priština. They should also grant permission for an extended temporary human rights monitoring mission of the OHCHR as recommended by the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Territory of the Former Yugoslavia, Jiří Dienstbier, to the UN Commission on Human Rights (14 April 1998).

- The authorities should grant permission for the redeployment of the Mission of Long-Duration of the Organization for Security and Co-operation in Europe.

- Leaders of the Kosovo Liberation Army should strengthen the chain of command and ensure that all forces under their control comply with basic humanitarian law principles as set out in common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 and Protocol II,

which prohibit hostage-taking and the torturing and killing of those taking no part in hostilities.

❑

The following specific recommendations are intended to address the unanswered questions and unresolved issues from Orahovac.

Possible extrajudicial executions and unlawful killings

The Questions:
How many people were killed at Orahovac between 17 and 21 July 1998? Who were they? Were they civilians or combattants? How were they killed, in what circumstances, and by whom?
Did Serbian police and Yugoslav military forces extrajudicially execute or deliberately and arbitrarily kill civilians, as alleged?

Amnesty International recommends to the Serbian and Yugoslav authorities:

- Prompt, independent, impartial and thorough investigation should be allowed into all allegations of extrajudicial executions and deliberate and arbitrary killings, and in particular the possible extrajudicial execution of Sheh Muhedin Shehu and of people outside the Kadiris mosque on 20 July. The authorities should also initiate, as a matter of urgency, their own prompt, thorough, independent and impartial investigations into all allegations of such human rights violations by the police and military according to guidelines set out in international standards such as the UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions. The investigations should include an adequate autopsy, collection and analysis of all physical and documentary evidence, and statements from witnesses. The investigations should distinguish between natural death, accidental death, suicide and homicide.

- Where autopsies have not already been conducted and made available to investigating and prosecuting authorities, the body of the deceased person should not be disposed of until an adequate autopsy is conducted by a physician who should be an expert in forensic pathology. In order to ensure objective results, those conducting the autopsy must be able to function impartially and independently of any potentially implicated persons or organizations or entities. Those conducting an autopsy should have the right to access to all investigative data, to the place where the body was discovered, and the place where death is thought to have occurred. If the body has been buried and it later appears that an investigation is required, the body should be promptly and competently exhumed for an autopsy. If skeletal remains are discovered, they should be carefully exhumed and studied according to systematic anthropological techniques.

- Those potentially implicated in extrajudicial executions should be removed from any position of control or power, whether direct or indirect, over complainants, witnesses, their families, as well as over those conducting investigations.

- Victims of extrajudicial execution and suspected extrajudicial execution, as well as their families, should receive the dignity that they deserve. The authorities should make every effort to exhume secret graves and suspected mass graves when they are brought to their attention. The bodies of the deceased should be returned to them upon completion of investigations. The costs of exhumation and reburial in the cemeteries of the relative's choice should be born by the authorities if the original burial was not at a site requested by the relatives. Given the general lack of confidence in the Serbian authorities by the ethnic Albanian population, international monitors should be invited to monitor such exhumations and should be given adequate notice to make attendance a realistic possibility.

- Security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province should be trained in the application of, and required to follow, the following international standards:
  - The UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions
  - The UN Body of Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials
  - The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials

■

People unaccounted for, including "missing" persons

The Questions:
What continuing efforts are being made or should be made to identify those who have been buried without their identity having first been established?
What measures should be taken to ensure that people who are unaccounted for do not become victims of "disappearance"?
What should be done to ensure that the KLA does not persist in violating international humanitarian law principles relating to hostage taking?
What is the fate of the people still "missing"? What is the truth behind allegations that the KLA has killed people it abducted at Orahovac?

Amnesty International recommends to the Serbian and Yugoslav authorities:

- All bodies should be subjected to proper identification procedures and buried in properly marked graves. The authorities should take immediate steps to identify all those who have been buried without identification procedures being carried out (see the reference to the requirements when conducting exhumations, above), and inform the relatives of the deceased as soon as is possible.

- All members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province should be trained in the application of, and the required to follow, the UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, as well as the UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment.

- Prompt and accurate information should be provided by the authorities about the arrest of any person and about his or her place of detention, including transfers and releases, to relatives and lawyers of those detained. Prisoners should be released in a way that allows reliable verification of their release and ensures their safety.

Amnesty International recommends to the KLA:

- The KLA should reform and strengthen its chain of command, to ensure that abuses in violation of the principles of common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 and Protocol II are not carried out. It should suspend from active duty pending investigation and appropriate disciplinary proceedings anyone suspected of committing such abuses.[21]

- The KLA should ensure that it cooperates with the ICRC, in particular to resolve the fate of prisoners reportedly detained by its members.

■

Alleged torture and ill-treatment in police detention

The Questions:
What actions are being taken to investigate allegations that people detained by police after the events at Orahovac were tortured or ill-treated? How many people are currently detained on charges connected to the events at Orahovac? What are their conditions of detention? What are the charges against them?

[21] Amnesty International notes that a statement by a spokesperson for the KLA published on 12 July underlines that the KLA is failing to respect common Article 3 to the extent that it acknowledged executing some of those it had abducted - see *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series B Document #2: "Disappeared" and "missing" persons: The hidden victims of conflict*, AI Index: EUR 70/57/98, pp. 8-9.

Amnesty International recommends to the Serbian authorities:

- The authorities should take action to ensure that adequate standards are maintained in the administration of policing and dispensing of justice. Particular attention should be paid to ending the routine ill-treatment or torture of suspects in police custody. As a vital first step they should enforce in practice the right of a defendant to be interrogated in the presence of a defence lawyer of his or her choice under Article 29 of the Constitution of the FRY and Article 24 of the Serbian Constitution. The Code of Criminal Procedure should be brought in to harmony with the Constitution and international human rights standards as soon as possible.

- The authorities should take further steps to ensure that defendants in political trials receive fair trials. These should include ensuring the defendant's right to communicate in private with his or her legal representative at all stages of the legal process.

- The authorities should ensure that statements extracted by means of torture are not used as evidence in trials and that in all cases allegations that defendants have been tortured or ill-treated are promptly investigated and that those responsible are held to account.

- The authorities should ensure that all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province are acquainted with and trained in the application of the following international standards:
  - The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials
  - The UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions
  - The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials
  - The UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment

- The authorities are also requested to confirm to Amnesty International the identities of all persons facing criminal charges arising from events at Orahovac on 17-21 July; to disclose the charges against those persons; to ensure the safety and well-being of those persons; and to guarantee them prompt access to legal representatives and to their families.

■

Concerns for the displaced

The Questions:
What efforts are being made to ensure respect for the rights and guarantees for the protection of persons from forced displacement and for their protection and assistance during displacement?
What protection is being given to refugees located within Kosovo, consistent with their rights in international standards?

Amnesty International recommends to the Serbian and Yugoslav authorities and to the KLA:

- That they respect the rights and guarantees for the protection of persons from forced displacement and for their protection and assistance during displacement and return. In this regard Amnesty International commends the "Guiding Principles on Internal Displacement", developed by the representative of the Secretary General on internally displaced persons, and noted by the UN Commission on Human Rights (resolution 1998/50), which reflect international human rights and humanitarian law standards for the displaced.

Amnesty International recommends to the Serbian and Yugoslav authorities:

- Property and possessions of internally displaced persons should not be used as objects of attack or reprisal, or be destroyed or appropriated as a form of collective punishment.

- Refugees who have been given accommodation in Kosovo, such as the group of Croatian Serbs found at Orahovac, should be relocated to safe locations elsewhere within the FRY, on the basis of the requirements of EXCOM conclusion 72, which, in point b) "Urges States to take all measures necessary to prevent or remove threats to the personal security of refugees and asylum-seekers in border areas or elsewhere, ...by situating refugee camps and settlements in secure loations", and in point d) "Calls upon States, in collaboration with UNHCR... to provide effective physical protection to asylum-seekers and refugees..."

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

Document Series B: Tragic events continue
#1: Human rights violations against women in Kosovo province

Public
AI Index: EUR 70/54/98

August 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

The international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

As part of its response to the unfolding crisis, Amnesty International is documenting the appalling human rights violations that have been and are being committed in Kosovo province.

The first reports, which together form 'Series A', were published in June and July 1998 and deal with events to June 1998. These reports document a systematic and long-standing pattern of human rights violations in the years and months leading to the present crisis, and which included torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. These documents are:

A#1: ***Background: A crisis waiting to happen*** **(AI Index: EUR 70/32/98).** A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

A#2: ***Violence in Drenica*** **(AI Index: EUR 70/33/98).** A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region (a precursor to events in June), and reports of KLA abuses.

A#3: ***Deaths in custody, torture and ill-treatment*** **(AI Index: EUR 70/34/98).** A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

A#4: ***Unfair trials and abuses of due process*** **(AI Index: EUR 70/35/98).** A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

A#5: ***Ljubenić and Poklek: A pattern repeated*** **(AI Index: EUR 70/46/98).** Extrajudicial executions and "disappearances" in May 1998 in scenarios which repeat those of earlier police abuses in Drenica.

The second series, 'Series B', of which this report, B#1 ***Human Rights violations against women in Kosovo province*** **(AI Index: EUR 70/54/98)** is the first, deals with events that have taken place since June and sets out to examine some of the human rights themes and wider issues emerging in the course of the present crisis.

Amnesty International's reports are based largely on information gathered during missions by the organization to the Federal Republic of Yugoslavia in March and June 1998 to investigate human rights violations. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

Cover photograph: Women and children fleeing the armed conflict in Kosovo province.
©Amnesty International

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

Women's rights are human rights and human rights are not only universal, they are also indivisible. A woman who is arbitrarily detained, tortured, killed, made to "disappear" or jailed after an unfair trial has, apart from being denied her civil and political rights, no chance of exercising her social, economic and cultural rights.*

Women from all walks of life have been targeted for human rights abuses around the world. In some cases, the reasons are connected with a woman's occupation or peaceful, legitimate activities. Governments detain women who are lawyers, journalists, teachers, human rights activists, political activists, community organisers and members of many other professions. In other cases, women's human rights are violated because of their ethnic origin or religious beliefs.

Some women are subjected to human rights violations merely because they happen to be the wives, mothers, daughters or friends of people whom the authorities consider to be "dangerous" or "undesirable". These women are threatened, detained as substitutes for their relatives, ill-treated, tortured or even killed as governments attempt to exert their will over those closely connected with them. Countless women are forced to live in the shadow of another person's "disappearance". A woman may suddenly become her family's sole source of support just at the time when she is facing the absence of a close relative and is trying to locate the "disappeared" victim. She may be effectively widowed by her husband's "disappearance", yet unable to claim state or other benefits because her husband has not been declared dead, officially or legally. Women constitute the majority of the refugee and internally displaced adult population and have been the victims of sexual abuse by police, soldiers or other government agents. Many of these women lack the support systems which would be provided in their own communities or by their close relatives.

** From **HUMAN RIGHTS ARE WOMEN'S RIGHT**, the report with which Amnesty International launched its 1995 campaign for the protection of women's human rights.*

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Human rights violations against women in Kosovo province

Introduction

In areas of civil turmoil or armed conflict, women are particularly vulnerable to human rights violations. They are often subjected to brutal treatment simply because they live in a particular location or belong to a particular group.

This report aims to illustrate the human rights situation of women, primarily ethnic Albanian women, in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia by highlighting a number of representative cases. The report does not claim to depict the full range and severity of human rights violations against women which have taken place and which, as armed conflict persists, continue to occur daily. Ethnic Albanian women are the victims of human rights abuses now, but since the early 1980s there have been cases in which ethnic Albanian women have shared the fate of many of their menfolk and like them have been arbitrarily detained, ill-treated and convicted in unfair trials. With the outbreak of armed conflict, they now also face mass forced displacement and the risk of deliberate and arbitrary killings. However, as in almost all instances of armed conflict, victims are not confined to one side only. The Serbian and Montenegrin community, including its women, also has its victims; these too have their place in this report.

I. Ill-treatment

Torture and ill-treatment appear to have been by far the most frequent human rights violations perpetrated by police in Kosovo province. Since 1990 ethnic Albanians opposed to the Serbian and Federal authorities have operated parallel institutions in the fields of education, medical and social aid, and much of the harassment by police, including physical ill-treatment, has been directed at those involved in some way with these parallel institutions. However, many people who were not themselves active were also victims, and their ill-treatment might be described as "random" or even "routine". Generally the worst instances of ill-treatment have occurred in police stations where it frequently amounted to torture.

With recent developments, Amnesty International's concerns in these areas have increased. Recently, hundreds

On her release she sought medical attention, complaining of headaches and dizziness, and stated she was still receiving treatment when interviewed some days later by an Amnesty International delegate, who observed bruising to her hands which was consisted with her account.

Ill-treatment in the context of demonstrations

Besa Gaxhere (34) is an economist, living in the city of Peć (Peja) who is also a member of the Women's Forum of the LDK. On 18 March she had joined several thousand other citizens in one of a series of demonstrations called to protest at the killings of dozens of people in the Drenica area[1] that had occurred earlier in the month, and was standing in the front row of a large group that had gathered in the Dardania area of the city. According to her account, a large group of police suddenly rushed at the crowd and began to beat them. She herself sustained blows and found herself, together with some others, surrounded by a group of police officers, whom she observed beating an old man and forcing him to the ground. At this point she was approached by a Serb civilian (known to her), who said: *"I've been looking for you for a long time now"*, and began to punch her on the head. She reported that as a result she nearly lost consciousness, and that other civilians and police continued to beat her with truncheons and punch her, blaming her for organising the protests, until she was able to escape from the melée.

In the meantime the police had reportedly begun to fire automatic weapons, and she eventually found refuge in a nearby house where she was able to rest. She had suffered bruising to the head and face, and reported that two days later she still suffered from disturbed hearing.

At around 11am on 18 March ethnic Albanians also demonstrated in Priština (Prishtina). At the same time Serbs from all over Serbia started to arrive for a demonstration which was held that afternoon in opposition to the ethnic Albanians' demands. The atmosphere in town was very tense that day. Police did not break up the morning demonstration but instead beat or otherwise ill-treated some of the ethnic Albanian demonstrators as they were dispersing.

Nineteen-year-old student **Vlora Maliqi** was among the victims as police moved against a small group of ethnic Albanians who were standing near to the Philosophy Faculty of the (state) university. Friends who were with her managed to evade the police cordon, but despite the attempts of one friend to help her, Vlora was struck down and beaten.

[1]Described in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #2: Violence in Drenica, February-April 1998*, AI Index: EUR 70/33/98.

weeks, while police interrogate them, using various forms of ill-treatment or torture to force them to give and sign "confessions" incriminating themselves or others[2]. Such practices are in violation of Yugoslav law and international standards for fair trial, but "confessions" obtained with these methods are frequently used as the basis for convictions, often with little corroborating evidence.

Fair trial concerns and fear of ill-treatment

Zahrije Podrimçaku (28), from the village of Novo Čikatovo (Çikatovë e Re), is the secretary of the local branch of the Council for the Defence of Human Rights and Freedoms (CDHRF) in Glogovac. She had previously been the treasurer of the local Finance Committee of the parallel education system set up following the effective suspension of Albanian language education (except in primary education) in the state-run system after the repeal of Kosovo's autonomous status in 1989. On 8 June 1998 she was arrested near the CDHRF offices in Priština, by a group of police officers who reportedly did not identify themselves, but brandished their revolvers instead. Ibrahim Makolli, another member of the CDHRF, was arrested at the same time. He was later released following questioning, but Zahrije Podrimçaku remained in detention, and her whereabouts were not made known to her relatives for several days.

On 12 June the District Court of Priština started an investigation against her on charges of "Association for the purpose of terrorist activity" under Articles 136 and 125 of the Yugoslav Criminal Code. She is specifically accused of having, together with others, founded a KLA cell in the village of Lauša (Llausha), near Srbica (Skënderaj), and of having procured a gun and military uniforms for another member of this cell. She is currently detained in the women's prison in Lipljan (Lipjan). No date has yet been set for a trial.

On 1 June police entered the offices of the LDK in the town of Djakovica (Gjakova) and arrested **Mevlyde Sarraqi**, a teacher and a mother of five children. She is the secretary of the local Women's Forum of the LDK, and a member of Kosovo's parallel parliament.

She has been charged with "*Association for the purpose of hostile activity*", under Article 136 paragraph 1 of the Yugoslav Criminal Code; specific charges include "*leading demonstrators on the streets of Djakovica...organizing a group which offered medical assistance to members of the KLA, and taking part in the arming of Albanians and supporting plans and preparations for attacks on the police and the Army of Yugoslavia.*"

[2]Described in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #4: Unfair trails and abuses of due process*, AI Index: EUR 70/35/98

As in the case of Zahrije Podrimçaku, information concerning her whereabouts was at first withheld from her family, and when it was made known that she was being detained in the women's prison in Lipljan, her husband was reportedly not permitted to visit her despite having obtained permission from the investigating judge in Prizren. He was told by the prison authorities that such visits would only be permitted on the 1st and the 15th of each month. Mevlyde Sarraqi's lawyer has reportedly not been allowed to visit her except in the presence of prison guards; he reportedly suspects that Mevlyde is unwilling to relate details of ill-treatment by police for fear of reprisals.

Amnesty International cannot confirm whether the charges brought in these two cases have any substance. The organization fears, however, that the two women are at risk of ill-treatment and of an unfair trial.

This is also the case for **Shukrie Rexha** (33), a medical student and member of the LDK, and **Majlinda Sinani** (24), a student teacher, who were among a group of 20 ethnic Albanians tried on similar charges in May 1997. Both were accused of being a member of the National Movement for the Liberation of Kosovo (Lëvizje Kombëtare për Çlirimin e Kosovës - LPÇK), described as an illegal organisation calling for the independence of Kosovo, and of writing for and distributing its magazine *Çlirimi* (Liberation).

In a statement to the court, Shukrie Rexha claimed that during her questioning she was subjected to psychological and physical ill-treatment, and that - in violation of the Code of Criminal Procedure - she had been further interrogated by police on three occasions after her hearing by the investigating judge. She denied being a member of the LPÇK, although she had written three articles for *Çlirimi* and had been involved in its distribution. In a further statement on the final day of the trial she said: *"If the pen, and the expression of opinion, can be considered as terrorist methods and deeds, then we are all terrorists."*

Her lawyer had also complained that on occasion she had been unable to obtain free access to her client.

Majlinda Sinani, who also denied being a member of the LPÇK, stated that she had been questioned on 12 occasions by the police after her hearing by the investigating judge.

The sentences imposed on the defendants at this trial ranged from 10 years to 18 months' imprisonment. Shukrie Rexha was sentenced to three and Majlinda Sinani to two years' imprisonment. They were released from custody to await the result of an appeal to a higher court. To Amnesty International's knowledge, this appeal has not yet been heard.

III. Unlawful killings and extrajudicial executions

Amnesty International is seriously concerned that ethnic Albanians may have been unlawfully killed and extrajudicially executed in the course of certain police operations against the KLA. The available information indicates that in a number of instances police used excessive force and deliberately targeted houses regardless of the fact that often women, children and unarmed men were sheltering in them. In such incidents there appears to have been no attempt to effect the arrest of armed suspects with the minimum use of force in order to protect life, as is required by both national and international law. Police forces appear to have acted as a military force and as though under orders to eliminate suspects and their families.

The following incidents are also described in detail in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #2: Violence in Drenica, February-April 1998*, AI Index: EUR 70/33/98.

Rukije Nebiu, an ethnic Albanian housewife, lived in the village of Ćirez (Qirez) in the Drenica area of Kosovo with her husband Xhemshir Nebiu and their two small children Valon and Valentina. On the evening of 28 February 1998 police armed with machine guns and rocket-propelled grenades launched an attack on their village and the neighbouring village of Likošane (Likoshane), backed up by helicopters and armoured vehicles. The attack continued into the early hours of the following morning. Although armed KLA men were present in the village and offered resistance to the police, they were heavily outnumbered and greatly inferior in weapons, and soon withdrew, allowing the police to move in. At least 26 ethnic Albanians were killed in the two villages. Four police officers were also Amnesty International believes that most of the ethnic Albanians who died were killed after the KLA's withdrawal.

Rukije Nebiu was killed in her house; pictures of her body suggest that she was shot in the head with a high velocity weapon. At the time of her death she was pregnant with her third child.

On 5 and 6 March special police

• Rukije Nebiu lies dead in her home

forces carried out an operation at the village of Donji Prekaz (Prekaz i Pushtëm), in the Drenica region, during which at least 54 people were killed. Ten women from the same extended family were killed: **Adile Jashari, Afete Jashari, Bahrije Jashari, Elheme Jashari, Feride Jashari, Hidajete Jashari, Salë Jashari, Selvete Jashari, Zahide Jashari** and **Zarife Jashari**. Nine children, also from this extended family and ranging in age from eight to 16 years, were also among the dead: Besim Jashari (m), Blerim Hamzë Jashari (m), Blerim Zenë Jashari (m), **Blerina Jashari** (f), Bujar Jashari (m), **Fatime Jashari** (f), , Igball Jashari (m), **Igballe Jashari** (f) and Kushtrim Jashari (m).

The main target of this operation was the home of Adem Jashari. He had been convicted *in absentia* of "terrorism" in an unfair trial in a court in Priština in July 1997 and sentenced to 20 years' imprisonment[3].

The only reported survivor from the compound where Adem Jashari's closest family members lived was an 11-year-old girl, B.J., who spoke to foreign and local journalists.[4] She told reporters how her family sheltered together during hours of firing in which her house was repeatedly hit and then, when the firing ceased, how she found the dead bodies of her three sisters and then of her mother and four brothers. Because of the lack of other witnesses and the concealment or destruction of evidence, it is extremely difficult to reconstruct what happened in the compound except for what the girl told journalists after her escape. On the basis of what can be ascertained or deduced, it appears that each family or group of families gathered women, children and men who were not carrying arms into the safest room in each house, while some or all the male members of each family attempted to repel the police attack with arms.

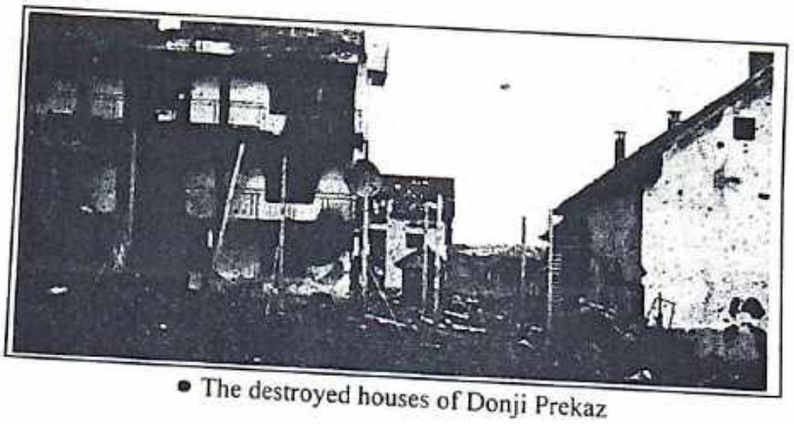

• The destroyed houses of Donji Prekaz

Although full information about what happened in Donji Prekaz on 5 and

[3] The trial is described in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #4: Unfair trials and abuses of due process*, AI Index: EUR 70/35/98.

[4] *Kosovo's silent houses of the dead*, Sunday Times (London) by Marie Colvin, 15 March 1998.

6 March is still not available, Amnesty International is seriously concerned that at least some of those killed may have been extrajudicially executed and that others may have been unlawfully killed as a result of the excessive use of force.

To Amnesty International's knowledge, to date there has been no attempt to carry out any investigation into these killings.

IV. "Disappeared" and "missing" persons[5]

Ethnic Albanians

In the aftermath of the police operation at Donji Prekaz on 5-6 March, a large number of people was reported missing, among them the women **Hafije Jashari** (60), **Elfije Jashari** (28), **Mihrije Jashari** (53) , **Sabrije Jashari** (20), **Hanife Jashari** (16), **Hajrije Jashari** and **Fatime Bazaja** (21). Fifty-four people who had lost their lives in the operation were buried, amid some confusion and apparently without proper identification procedures and autopsies being carried out by the competent authorities. Eighteen of the bodies were thus buried without being identified, and it is to be feared that some, or all, of the above were among them. Until appropriate measures are taken to identify the bodies, the relatives of the missing remain stranded in anguished uncertainty, unable properly to mourn those they have lost.

Serbs and Montenegrins

Among Serbs and Montenegrins believed to have been abducted or held by members of the KLA are several women. On 21 April the majority of the Serb inhabitants of the village of Gornji Ratiš in the Dečani area fled when the KLA established control over the area. Among those who remained were the sisters **Dara Vujošević** (69) and **Vukosava Vujošević** (65), **Milka Vlahović** (62) and her husband Milovan (60). According to the daughter of Milka and Milovan Vlahovic, when she and her brother attempted to return on the following day in order to help their relatives leave, they were prevented from entering the village by members of the KLA. The fate of the four elderly people remains unknown.

Amnesty International is also concerned about the fate of the Šmigić family from the village of Leočina in the Drenica region. By 18 May most of the Serb inhabitants had abandoned the village, but a few remained behind; among them were Krstiva Šmigić and her relatives, Sultana Šmigić (72) and her husband Milosav (75), and Aleksandra (Lenka) Šmigić (c.75) and her son Radomir (54). Krstiva Šmigić later informed HLC researchers that, upon seeing armed KLA men enter the village,

[5] Much of the information in this section is derived from the report *Kosovo - Disappearances in times of armed conflict, 15 January - 30 July 1998*, published in July 1998 by the Humanitarian Law Center (HCL), a Belgrade-based human rights organisation.

she ran over to Milosav and Sultana's house. When these men asked them: *"What are you doing here? This is Albania, there's nothing for you here"*, Milosav replied *"Till now this was Serbia but even if it's Albania, we'll talk it over and live together on good terms"*. After he said this the men beat him with their rifle butts and kicked Krstiva and Sultana. They then ransacked the house, set fire to the beds and bedding and said they would come back in one hour. The elderly people decided to flee. Radomir and Lenka Šmigić, who had seen from their courtyard what was going on, called them over. They left Milosav in the courtyard and went over to Radomir and Lenka's house to decide where they would hide. Radomir told the women to go out and hide in the corn field and he would hide upstairs in the house. The women went outside but two of them decided to return to the house. In the meantime, some 30 armed men, some of whom were in KLA uniforms, had appeared in the courtyard. Ten of them entered and found Radomir upstairs. Immediately afterwards, Lenka and Krstiva heard screaming and Lenka ran inside the house and up the stairs. Krstiva stayed in the courtyard and heard:

"... wailing and screaming, I couldn't bear to listen to it, even God wouldn't have been able to listen to such screams. Then I heard three gunshots and I went into the field".

Krstiva then saw that the Šmigić's houses were burning. When she walked over to Milosav's house the next day, calling to Sultana, Radomir and Lenka, nobody answered her. She spent the second and third night near the house and on the fourth night went to Rudnik where she knew there were police and Serbs.

Amnesty International is concerned that **Milosav, Sultana, Radomir** and **Lenka Šmigić** have gone "missing" and may have been arbitrarily and summarily executed by members of the KLA.

On 19 May **Dostana Šmigić** (42), the daughter of Krstiva Šmigić, set off from her home in Srbica, in order to fetch her mother. A witness reportedly saw her car being stopped by a group of armed Albanians. Her whereabouts remain unknown, and although her family has received information that she is being held in the village of Likovac, it has not proved possible to confirm this.

V. Displacement

"...and many were women and children".

Tens of thousands of people have been forced by the conflict in Kosovo province to flee their homes. The risks involved in flight are huge. At the mercy of dangerous border crossings, difficult terrain and continued fighting, displaced families head for wherever they think they have a chance of being safe.

Families have become separated. Ten-year-old **Antigona Tishukaj**, who became separated from her parents in the chaos that surrounded the destruction of her village in Kosovo in June 1998, walked for four days across the mountains between Kosovo and Albania.

She eventually was reunited with her mother and cousin across the border.

Reports about the displaced from Kosovo inevitably often state that "many were women and children". Each of the tens of thousands of victims has her own personal tragedy. They have seen their loved ones killed, their villages destroyed, their livelihoods ruined. Many of those who leave their homes wait within sight of their houses for hours, even days, before the spectacle of destruction and looting finally forces them to give up any hope of going back.

For those who take flight, the suffering is rarely over. Many have had to cross territory where battles are still raging. They are in urgent need of food and shelter. Already in danger because of their position, they are even more vulnerable because of who they are - women, children and the elderly. The internally displaced within Kosovo, and those who have crossed into Albania, continue to be at risk in some places where they have sought refuge due to the highly volatile security situation. Even humanitarian organizations have been forced to withdraw from some parts of the area due to the extremely dangerous conditions.

There are also acute economic problems. For example, Kosovar refugees in Albania have found themselves in a district which is probably the poorest in the European continent, with 50 per cent unemployment and barely able to support its own population. These economic problems have been aggravated by having to deal with the large number of refugees; there is a dire need for international support to alleviate the situation.

The legacy of conflicts in other parts of the world is that of refugees who survive but who bear for years the scars from the dislocation, traumatization and violation of their fundamental human rights. History has, time and again, shown that the story of refugees fleeing conflict is largely the story of women and children. They are particularly vulnerable before, during and after their flight from their country of origin. Women in flight may be attacked by bandits, smugglers, or other refugees. When they arrive at borders they are vulnerable to border guards or security forces forcing them back or attempting to extort money or sexual favours for allowing safe passage. In particular, women who have been separated from male family members are vulnerable to abuse and exploitation, and, in numerous refugee movements that the world has witnessed, women refugees have been subject to rape and sexual assault. These are but a few of the dangers refugee women face when conflict rages and they are forced to flee in search of safety.

Still inside Kosovo, there have been reports of women hiding in their homes and basements, stranded with no place to flee to or, perhaps, in the hope that they will be safe if they stay where they are. Elsewhere, villages are deserted, and families have been found

taking refuge in woods - with only trees as their shelter - afraid to go back to their village. In the town of Orahovac, where fighting raged in the second half of July 1998, thousands of people, mainly women and children, were found still hiding in their homes and basements - many of them without water and electricity.

Recent estimates are that close to 200,000 people are internally displaced within the borders of the Federal Republic of Yugoslavia. Fighting in Peć and Dečani in particular caused many to make the mountainous crossing into Montenegro, a journey beset with dangers. For those who move to neighbouring villages or areas within Kosovo, the earlier pattern of hospitality, with relatives and friends opening their houses to a large number of families has begun to erode. In some areas the internally displaced population is some 30 per cent of the total local population. One aid worker reported: "*Hungry children are standing in the streets in their underwear looking for food. Residents took in refugees for free at first, but with the numbers increasing they are starting to charge money. The situation is terrible.*" The strain of this influx on local populations means that there is no other choice but for the displaced to go to collective centres - some lacking necessary sanitary facilities, and other basics such as electricity and water. The challenges presented to those surviving in these conditions are enormous: for example, the vast influx into Montenegro has meant that many people were crammed into ramshackle buildings without power, water, regular food or medical care, particularly if the humanitarian assistance agencies trying to provide shelter and care are not able to operate safely in the area.

The continued fighting between KLA and Serbian forces has rendered organized return of the internally displaced to their homes out of the question, and as fighting has spread, it has also put them at increased risk. In June UNHCR representatives visited a camp of some 600 ethnic Albanians in the mountainous area between Junik village and the Albanian border. "*The overcrowded shelters and harsh mountainous environment made for extremely unsanitary conditions,*" they later reported. "*Families [are] living in tents and make-shift shelters made from branches, logs and plastic sheeting. People had few clothes and shoes. In addition, a presence of snakes, rodents and insects put the group at risk.*" Those interviewed also said their food supplies were dwindling, and they lacked access to basic medical care.

Xhemile Tahiraj (35) from the village of Ereć (Hereq) is one of the many women who has been internally displaced. During the second week of April she and her husband Hasan Tahiraj became concerned for her safety and that of their five year old daughter **Eldiana**. She left the village to stay with relatives in the nearby town of Djakovica .On 25 April Xhemile Tahiraj heard that her husband was one of a group of men from Ereć killed on 23 April in a clash on the border with Army forces while

attempting to obtain arms and bring them into Kosovo. She decided to return to the village to say a last farewell to her husband, travelling by village paths as she feared using the main road would be unsafe.

Albanian sources have claimed that there was some shelling of the village that day, Xhemile Tahiraj said that she decided to return to her house, as she heard gunshots and the sound of shelling. She said:

"I opened the gate into the courtyard, and was about to enter when I felt that I was wounded and my legs gave way beneath me. I noticed blood on my hand. My daughter Eli was also bloody. I barely managed to get inside and call for help before I collapsed unconscious".

Xhemile Tahiraj was helped to a private doctor, and later transferred to hospital in Djakovica, where she required an operation to remove a bullet from her leg. Although her daughter had lost blood from her injury she did not require an operation.

Many women have said that they were forced to leave villages under indiscriminate attack by Serb forces. **F.H.** from the village of Popoci told Amnesty International delegates that she was in the courtyard of her house in the early morning in April, preparing to milk the cows, when she heard shooting and the sound of shelling. The family made their escape on a tractor, hiding in the woods and not daring to light a fire for fear that they would be seen and shot at. She believes that her house was burned, along with others in the village.

M.H. from Shatej in the Djakovica region described her village coming under heavy shelling and taking shelter in a cellar along with a large number (around 80) women, children and elderly people. Although the shelling continued she and her daughter and grandson headed for the village of Gramoçel where they sheltered for three nights. Although she reported that the shelling was less heavy, she was wounded in the leg, and she finally made her way to Djakovica, although shooting continued.

The plea in July 1998 of Sadako Ogata, United Nations High Commissioner for Refugees, is a grim reminder of her call to the international community for help during the crises in the Great Lakes region of Africa and elsewhere in the former Yugoslavia:

"The situation in Kosovo is deteriorating... I must emphasize that while UNHCR and its partners stand ready to continue to help the victims, firm political action is urgently needed to resolve the crisis."

Amnesty International's recommendations for preventing and remedying human rights violations against women in Kosovo

A. To the Federal Yugoslav and Serbian authorities:

A1. The authorities should exercise effective control over all members of their security forces involved in police and military operations against armed ethnic Albanian opposition groups in order to prevent human rights violations from occurring. They must issue strict orders that extrajudicial executions, deliberate and indiscriminate attacks on civilians, torture including rape, detention without charge or trial and forcible expulsions will not be tolerated under any circumstances and that those responsible will be held criminally responsible for their actions.

A2. The authorities should cooperate fully with intergovernmental institutions such as the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia (Tribunal) in its investigations and prosecutions of cases of serious violations of humanitarian law against women.

A3. The authorities should take immediate and effective steps to prevent ill-treatment and torture of women in custody by:

- Ensuring that all female detainees have prompt access to legal counsel and family members after their arrest and regularly throughout their detention or imprisonment. Families should be informed immediately of any arrests and be kept informed of the whereabouts of the detainee or prisoner at all times. Women in custody should be consulted over arrangements made for the care of their infants.

- Recording the duration of any interrogation, the intervals between interrogations, and the identity of the officials conducting each interrogation and other persons present. Female guards should be present during the interrogation of female detainees and prisoners, and should be solely responsible for carrying out any body searches of female detainees and prisoners to reduce the risk of rape and sexual abuses. There should be no contact between male guards and female detainees and prisoners without the presence of a female guard.

- Providing all women under any form of detention or imprisonment with adequate medical treatment, denial of which can constitute ill-treatment. They should also have the right to be examined by a doctor of their choice.

- Conduct prompt, thorough and impartial investigations into all reports of ill-treatment or torture of women in custody. Any law-enforcement official thought to be responsible for such acts, or for encouraging or condoning them, should be brought to justice.

A4. The authorities should stop persecution of women because of their family connections by:

- Releasing immediately and unconditionally any women detained, imprisoned or held hostage solely because of her family connections; the practice of ill-treatment to women in order to bring pressure on their relatives should not be tolerated. Anyone responsible for such acts should be brought to justice.

- Providing fair and adequate redress to relatives of victims of "disappearances", extrajudicial executions and deaths in custody, including financial compensation.

A5. The authorities should ensure that female defendants receive fair trials by:

- Ensuring that all political prisoners are treated in accordance with internationally recognized standards for fair trials.

- Ensuring that strict standards are maintained in the administration of policing and dispensing of justice. In particular the use of torture or ill-treatment to obtain confessions should be forbidden and any evidence obtained this way should not be allowed to be used in court.

- Enforcing in practice the right of a defendant to be interrogated in the presence of a defence lawyer of her choice, as required under Article 29 of the Constitution of the Federal Republic of Yugoslavia and Article 24 of the Serbian Constitution. The Code of Criminal Procedure should be brought into harmony with the Constitution and international human rights standards as soon as possible.

A6. The authorities should as a matter of urgency provide information to relatives and international organizations, in particular the International Committee of the Red Cross (ICRC), on the whereabouts and fate of all women who have "disappeared" and ensure that those responsible for this human rights violation are brought to justice and the victims and their relatives compensated.

A7. The authorities should guarantee that members of non-governmental organisations working peacefully for the promotion and protection of women's human rights and women activists enjoy all rights set out in the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) and other international human rights standards.

A8. The authorities should provide human rights training for all law-enforcement personnel and other governmental agents:

- Devising and implementing effective training programs for law enforcement officials and other governmental agents which include education about national legislation and international standards regarding the lawful use of force and firearms, and also with special attention being given to women's human rights issues.

A9. The authorities should make available human rights education material which promote women's rights as human rights (giving special emphasis to education designed to make women aware of their rights and to make society at large conscious of its duty to respect the human rights and fundamental freedoms of women). The authorities should also facilitate the work of international organizations (intergovernmental and non-governmental) in this regard.

B. To ethnic Albanian armed opposition groups in Kosovo province:

B1. Leaders of the Kosovo Liberation Army (KLA) and any other armed opposition groups in Kosovo province should strengthen the chain of command and ensure that all forces under their control comply with by basic humanitarian law principles as set out in common article 3 of the Geneva Conventions of 1949, and Protocol II to the Conventions, which prohibit hostage-taking, and the torturing and killing of those taking no part in hostilities.

B2. The KLA should ensure that they cooperate with the ICRC, in particular to resolve the fate of people reportedly detained by its members.

C. To the international community

C1. The international community must live up to its responsibilities to protect those forced to flee and ensure that those fleeing human rights abuses in Kosovo are not forcibly returned to the region where they are at risk of serious human rights violations.

C2. Particular attention must be given to the special protection needs of women in flight according to the internationally agreed standards on the protection concerns of refugee women.

Further recommendations to the international community can be found in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #1: Background: A crisis waiting to happen,* AI Index: EUR 70/32/98.

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

A HUMAN RIGHTS CRISIS IN KOSOVO PROVINCE

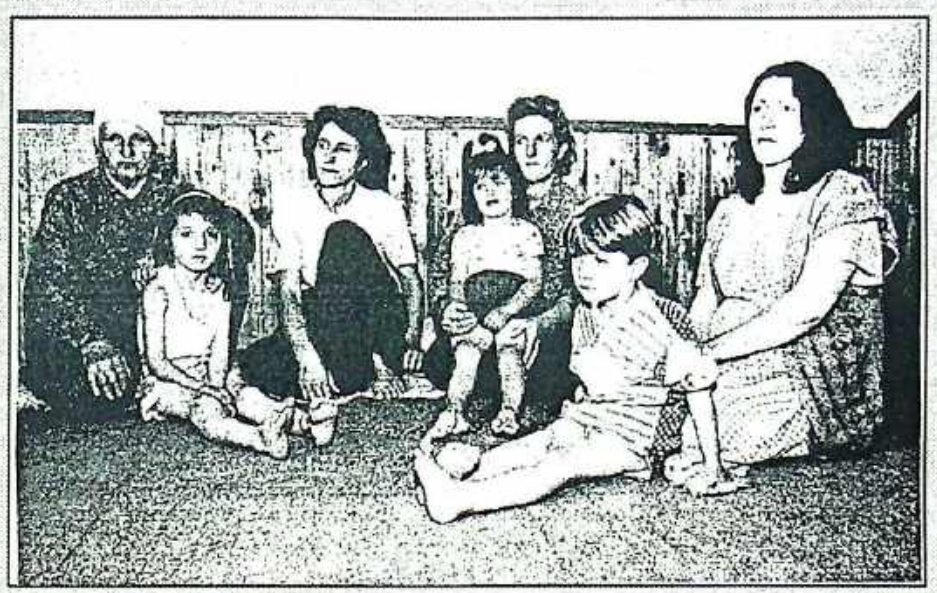

Document Series B: Tragic events continue
#2: "Disappeared" and "missing" persons: The hidden victims of conflict

Public
AI Index: EUR 70/57/98

August 1998

EMBARGOED FOR 00.00 GMT 25 August 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

The international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

As part of its response to the unfolding crisis, Amnesty International is documenting the appalling human rights violations that have been and are being committed in Kosovo province.

The first reports, which together form 'Series A', were published in June and July 1998 and deal with events to June 1998. These reports document a systematic and long-standing pattern of human rights violations in the years and months leading to the present crisis, and which included torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. These documents are:

A#1: ***Background: A crisis waiting to happen*** **(AI Index: EUR 70/32/98).** A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

A#2: ***Violence in Drenica*** **(AI Index: EUR 70/33/98).** A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region, and reports of KLA abuses.

A#3: ***Deaths in custody, torture and ill-treatment*** **(AI Index: EUR 70/34/98).** A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

A#4: ***Unfair trials and abuses of due process*** **(AI Index: EUR 70/35/98).** A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

A#5: ***Ljubenić and Poklek: A pattern repeated*** **(AI Index: EUR 70/46/98).** Extrajudicial executions and "disappearances" in May 1998 in scenarios which repeat those of earlier police abuses in Drenica.

The second series, 'Series B', deals with events that have taken place since June and sets out to examine some of the human rights themes and wider issues emerging in the course of the present crisis. The first two documents in this series are:

B#1: ***Human rights violations against women in Kosovo province*** **(AI Index: EUR 70/54/98).**
B#2: ***"Disappeared" and "missing" persons": The hidden victims of conflict*** **(AI Index: EUR 70/57/98)**

Amnesty International's reports are based largely on information gathered during missions by the organization to the Federal Republic of Yugoslavia in March and June 1998 to investigate human rights violations. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

Cover photograph: The family of Dr Hafiz Shala, an ethnic Albanian who "disappeared" in April 1998 following his arrest by Serb police. © Wade Goddard.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF

YUGOSLAVIA

A Human Rights Crisis in Kosovo Province

"Disappeared" and "missing" persons: The hidden victims of conflict

Introduction - Kosovo's "disappeared" and "missing"

Ethnic Albanians unseen since entering police stations or being led away by Serbian police... Serbs and Albanians taken from vehicles stopped by the armed ethnic Albanian opposition, hauled off trains, or unseen since armed Albanians came to their homes... People unaccounted for in the aftermath of armed police operations or military engagements, who may be among the hastily and anonymously buried...

In Kosovo province the "disappeared" and "missing"[1] come from all ethnic groups. The police are believed to be responsible for the "disappearance" of ethnic Albanians. Many of those who have "disappeared" were reported to have been arrested and led away by police, either captured or detained in the context of clashes between the police or paramilitary police and the armed opposition group the Kosovo Liberation Army (KLA), or arrested far from the scene of conflict. The KLA has been accused of the abduction and presumed unlawful killing or detention of ethnic Albanians whom it alleges are "collaborators" with the Serbian authorities, although they have failed to define what they understand by "collaboration". Other victims include members of the Serbian, Montenegrin, Romani and other ethnic groups. The apparent lack of consolidation in the KLA's central command structure and the reported inability of the leadership to exercise full control over its various local groupings increases the difficulty of ascertaining the fate of those reported to have been abducted by armed Albanians.

It is still too early to ascertain accurate statistics for "missing" or "disappeared" ethnic Albanians. The

[1] The term "disappeared" is applied to people whose whereabouts and fate are unknown after they have been detained by government forces or other agents of the state. The term "missing" refers to people whose whereabouts and fate are unknown after being captured by non-governmental entities or armed opposition groups.

"Disappeared" and "missing" persons - The agony of uncertainty

Among the catalogue of human rights abuses suffered by the victims of the conflicts in the former Yugoslavia, the phenomena of "disappearance" and of people made to go "missing" are all too often overlooked. "Disappearance" has been condemned by the international community as a grave violation of human rights, and is prohibited under international law, as well as being in clear breach of national law of any country. Each single case creates two abuses: the victims who are cut off from the world and placed beyond the protection of the law, and their relatives left in ignorance of their fate.

All over the world, in cases of "disappearances" and the "missing" this heavy burden falls upon the relatives of the victim. Unable to discover what has happened to their family members, where they might be, their state of health or even to determine whether they are alive or dead, their search for the truth may last for years; in some cases it never ends.

Lost in a haze of imprecise and vague information, these relatives are prey to rumours which spread through their often shattered and displaced communities, sometimes well-intentioned, sometimes malicious. In the belief that their relatives are being held in a secret location, or some village of which they believe they know the name, they may spend huge amounts of time, money and effort, only to find their hopes betrayed and their endeavours fruitless.

Tens of thousands of people became unaccounted for during the armed conflicts in Croatia and Bosnia-Herzegovina from 1991-1995. Many of these are "missing" or "disappeared", captured by armed forces under the command of a government or other *de facto* authority or irregular and paramilitary units. Approximately 20,000 people remain missing from the conflict in the former Yugoslavia to this day. Most of them are feared dead, the victims of extrajudicial executions or unlawful killings and buried in mass graves, but until their true fate is know, their relatives and friends will never know peace.

confusion resulting from the massive displacement of families driven from their homes by fear of attack or by attack itself and unable to maintain contact with one another means that all figures need to be treated with caution. However, Albanian sources have given the figure of around 500 Albanians whose "disappearance" they lay at the door of the authorities. The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) gave a total of 400 gathered during its registration of those reported as unaccounted for. The UNHCR believes that around 200 of these are currently in police detention.

It is equally difficult to be precise about the number of those who

have gone "missing" at the hands of the KLA. On 3 August the Serbian Media Centre in Priština reported that in the period between 1 January and 27 July of this year, the KLA had been responsible for the "kidnap" of 171 people, 37 of whom had been released, seven had escaped, and 15 killed. On 6 August Beatrice Weber, the Priština representative of the International Committee of the Red Cross (ICRC) stated that the organisation was investigating the cases of 138 Serbs and Montenegrins reportedly abducted by the KLA, and over 400 Albanians reportedly detained by Serbian forces.

It is not always possible to ascribe responsibility for the abduction of the "disappeared" or "missing" person beyond doubt. There are sometimes no witnesses to the events, for many of those who are being sought have vanished *en route*, setting off to visit relatives or to go to work, but never arriving at their destination. Others have refused to leave their homes when others flee, and then are not seen again. This is yet another burden for their relatives to bear, for although they may suspect one side or the other to be responsible, they can never be quite sure, and do not know with any certainty where to turn for help.

In some cases, bodies have been buried unidentified, leaving the relatives of the unaccounted for fearing that it is their loved one who is lying in an unmarked grave, yet still hoping that they are alive, and may yet reappear. Since there is a clear pattern of behaviour by the Serbian police and courts whereby ethnic Albanians are detained, and then held in unacknowledged detention for a lengthy period until finally appearing in court (see below for the case of Nait Hasani), their relatives can never be sure what may be the fate of their missing father or mother, brother or sister, son or daughter, husband or wife.

This report is one of a series describing Amnesty International's concerns about the human rights crisis in Kosovo province of Serbia, Federal Republic of Yugoslavia (FRY). More background about the context of human rights abuses in Kosovo is provided in the preceding documents. These documents are listed on the inside cover of this report.

This document in part draws on a published report concerning the "missing" and "disappeared" in Kosovo province produced by the Belgrade-based Humanitarian Law Centre (HLC)[2], and Amnesty International is grateful for permission to make use of their information.

Amnesty International's 14-Point Program for the Prevention of "Disappearances" is produced as an appendix to this report.

[2]*Nestanci u Vreme Oružanih Sukoba 15. januar - 30. jul (Disappearances in the Period of Armed Conflict 15 January - 30 July)*

"Disappearances" of ethnic Albanians outside the current armed conflict

A pattern of incommunicado detention predating the current crisis

Prior to the deterioration in the situation in Kosovo which occurred early in 1998 there were relatively few cases of "disappearance" in the classical sense. The greatest related cause for concern came from the practice of holding detainees incommunicado during the initial period of police detention following arrest, during which time detainees were not accessible to their lawyers and family. Detainees have made frequent and often substantiated allegations that they were tortured or otherwise ill-treated during this period. This period of detention often lasted longer than three days, the maximum period permitted by the Yugoslav Code of Criminal Procedure before suspects are brought before an investigating magistrate for an initial hearing. Furthermore, relatives and legal representatives of the detained were often not informed of the location where the detainee was being held, in violation of the Yugoslav Code of Criminal Procedure.

One of the worst such cases from the period preceding the outbreak of armed conflict was that of **Nait Hasani**, who was arrested by police in Priština on 28 January 1997, severely ill-treated and then sent to hospital by police, who appear to have feared he would die as a result of his injuries. The day after being hospitalized, 31 January, he "disappeared" from his hospital bed. Despite repeated efforts by his relatives and lawyers, they were unable to obtain any information about his whereabouts and obviously feared for his life. During this period the police and judicial authorities reportedly denied any knowledge of his whereabouts. On 28 February he was brought before an investigating magistrate and was seen by his lawyer. He told him that he had been tortured by police while held in incommunicado detention.

In December 1997 Nait Hasani was sentenced to 20 years' imprisonment on charges of "terrorism", after what Amnesty International considers an unfair trial.[3]

The "disappearance" of Dr Hafir Shala in or around Priština, April 1998

Another case, as yet unresolved, is that of **Dr Hafir Shala**, a member of the Democratic League of Kosova (LDK), the largest ethnic Albanian party, who works as a physician in the Medical Centre of Glogovac (Gllogovc in Albanian) in the Drenica region.

At around 8am on the morning of 10 April 1998 the car in which he was travelling was stopped by police in the village of Slatina (Sllatinë) near Priština

[3] The case of Nait Hasani is featured in *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #4: Unfair trials and abuses of due process*, AI Index: EUR 70/35/98.

and he and his two companions were arrested. According to statements by these companions, they were driven to the police headquarters in Priština by uniformed police, whereas Hafir Shala was driven there in a separate vehicle, described as a black jeep with a Priština registration. This vehicle was occupied by three men in civilian clothes. According to reports, this jeep was seen to enter the police headquarters in Priština. Although Dr Shala's companions were released later that day after questioning, he himself was not. One of them has since reported that when leaving the building he heard screams, and recognised the voice of Dr Shala. The authorities have released no information concerning his whereabouts, despite efforts by his family and lawyer to obtain such information, nor have they confirmed that Dr Shala is in custody. They have also apparently failed to account for his arrest on 10 April. Appeals to the authorities by medical professionals who are members of Amnesty International's Medical Network have received no replies. Various rumours have circulated, including stories that Dr Shala is alive, and that he has joined the KLA, but there is no information to substantiate this and Amnesty International reiterates its appeals to the Serbian authorities to account for the fate of Dr Hafir Shala.

"Disappearances" in situations of armed conflict

The early part of 1998 saw the beginning of a disturbing series of reported "disappearances" as well as many cases of "missing" persons and others who are unaccounted for. It is feared that some - perhaps all - of these people are no longer alive.

The "disappearance" of eight men from Novi Poklek, 31 May 1998

Ahmet Berisha (40), **Hajriz Hajdini** (48), **Muhamet Hajdini** (45), **Sahit Qorri** (60), **Sefer Qorri** (55), **Ferat Hoti** (39), **Rama Asllani** (60) and **Blerim Shishani** (15) were inhabitants of Novi Poklek (Poklek i Ri), a settlement which was built in recent years on the edge of Glogovac close to a factory called *Feronikl*. On 31 May a large operation was mounted by the police in and around the settlement[4].

On the afternoon of 31 May at about 1pm a large force of police arrived in several dozen vehicles at the outskirts of the settlement. After firing at the houses from a distance, patrols of police reportedly started to go from house to house in the settlement, ordering the inhabitants out of the

[4]See *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #5: Ljubenić and Poklek: Extrajudicial executions, excessive use of force and "disappearances"*, July 1998, AI Index: EUR 70/46/98.

buildings. Many of them were reportedly collected in a house in the settlement where men were separated from women and children. The women and children were directed to leave.

Reports of the events include allegations that nine or more men were killed. Despite the lack of confirmed information, the whereabouts of the eight men named above who were reportedly detained by the police remains unknown. Amnesty International believes that these eight men have "disappeared", and may have been the victims of extrajudicial executions.

The bodies of two other men, **Ardian Deliu** (18) and **Fidai Shishani** (17), were reportedly found at the scene, but it has not yet been possible to establish the circumstances of their death.

Several differing rumours about the fate of the "disappeared" men have circulated, including claims that bodies or body parts have been seen in the village; that the police were seen apparently transporting prisoners in the direction of the *Feronikl* factory where they are being held, or that they have been killed and buried in a mass grave. One witness reported that he had seen two of the men fall to the ground after being fired upon, but was unable to state categorically that they had been killed.

On 11 June a group of lawyers from Priština, who have been given power of attorney by relatives of the "disappeared" men, addressed a letter to the Serbian and Federal judicial authorities and police. In that letter they claimed that nine men had been killed and asked for an investigation into the incident, for the bodies to be located, an autopsy to be performed on them, and for the bodies to be handed over to the relatives for burial. The letter has been acknowledged by the district court, but to Amnesty International's knowledge no other replies have been received from the authorities, nor has there been any announcement that any investigation into the incident has begun.

Ethnic Albanians "disappeared" following reported arrests by police in the zone or current armed conflict

There have been several reported cases in which Albanians "disappeared" following arrest or detention by police in different contexts related to the current armed conflict.

School caretaker **Idriz Idrizi** (43) "disappeared" on 23 January 1998, reportedly on the way home to his village of Gornji Prekaz (Prekaz i Epërm) after visiting the town of Srbica (Skënderaj). The route passed a former hunting ammunition factory which lies between the outskirts of Srbica and the village of Donji Prekaz (Prekaz i Pushtëm). Serbian police units had established a base inside the factory from which they had the previous day mounted an unsuccessful attack on the home of Adem Jashari, later killed during the attack of 5-6 March described below (see page 8).

Although the circumstances remain unclear, he was reportedly

passing close to the factory on this route when he was called in by someone behind the perimeter fence. He has not been seen since. Local police reportedly told members of his family that he was being detained in the factory, although they did not consider this information to be reliable.

On 6 March the factory was used by the police to hold men detained during their operation against Donji Prekaz. Some of the detained who were interviewed by representatives of the Humanitarian Law Centre described being beaten in the factory compound before being transferred to a police station in Srbica. However, none were aware of other detainees who were already being held there.

On 20 June **Jakup Qerimi** (27) from the town of Uroševac (Ferizaj), said by Albanian sources to be mentally retarded, was reportedly arrested by seven police officers following a quarrel with a member of the security services. When his mother approached the police seeking information about her son she was reportedly told that he was a member of the KLA, and when she persisted in her requests, mentioning that she knew the officers who arrested him, she was reportedly told that she would never see him again. She has received no further news of her son.

On 6 July, in the village of Dobri Do (Dobërdol) near Peć (Peja), 10 men from the village of Rudica (Rudicë) in the Klina area, who had reportedly gone to the village intending to help evacuate their relatives, were arrested by persons variously described as Serbian police or paramilitaries. Eyewitnesses report that they were taken by tractor towards the neighbouring village of Goraždevac (Gorazhdec).

On 17 July seven of these men appeared in court in Peć, where they are detained while being investigated for "terrorist" activities. According to statements made by these men to their lawyers and during their court appearance, they had been detained by Serbian paramilitaries and taken to Goraždevac where they were handed over to police. In their statements they reported that the three men who did not appear in court, **Nimon Bajraktari** (51), **Haki Ahmetgjekaj** (23) and **Bashkim Mehmetaj** (22), were separated from the rest of the group before the handover to the police took place, and that they did not see them again. Their whereabouts remain unknown.

On 29 June **Izet Ajazi** (40), employed in the state electricity industry, was travelling by bus on the route from Priština to the village of Magura (Magurë). Part way through the journey, at Velika Slatina (Sllatinë e Madhe) police separated him and five other ethnic Albanians whose names have not been made public and forced them off the bus, leading them away. Their whereabouts remain unknown.

There has apparently been no attempt by police or other authorities to investigate this or any other of the incidents detailed in this section.

Unaccounted for, feared dead, at Donji Prekaz

It is likely that those still unaccounted for following the police operation of 5-6 March in the village of Donji Prekaz in the Drenica region are among the dead from that incident. Following this operation, which resulted in a large number of deaths, including the deaths of women and children, some 56 bodies were buried amongst some confusion[5]. Eighteen of these bodies were buried anonymously, without proper identification procedures and autopsies being carried out, an act of gross negligence on the part of the authorities, which has left the relatives of the missing to suffer in a state of unrelieved uncertainty.

"Missing" Serbs, Roma and Albanians reported abducted by the KLA or other armed ethnic Albanians

The KLA has been held responsible for a number of abductions. The dead bodies of some of those abducted have been found left lying by roadsides. For example, the Belgrade press reported that on 30 July 1998 the bodies of father and son Ratko and Branko Staletić were found by the side of the Priština - Peć road. They had reportedly been led away from their village of Mlečani by a group of armed Albanians in uniform 10 days earlier[6]. Amnesty International fears that others may remain undiscovered or buried in hidden graves.

The missing include both police and civilians, ethnic Serbs and Montenegrins, ethnic Albanians, and Roma. Some relatives of missing ethnic Albanians reported detained by the KLA believe that they may have been accused of "collaborating" with the Serbian authorities, but claim that this was a trumped-up charge, possibly the result of a denunciation by someone settling a personal score.

Jakup Krasniqi, who has been named an official spokesman for the KLA, in an interview carried by the ARTA news agency on 12 July, stated:

"There are no kidnappings from our side. Even [if] there were some, the ones that were afflicted were the Albanian collaborationists more than the Serb civilians... We don't deal with civilians, the prisoners of war that we find we give them back ... The ones that were kidnapped or we have kidnapped, we either give the list with their names, or we announce if someone gets executed...."

[5]See *A Human Rights Crisis in Kosovo Province, Series A Document #2: Drenica, February-April 1998: Unlawful killings, extrajudicial executions and armed opposition abuses,* June 1998, AI Index: EUR 70/33/98

[6]Quoted in HLC report *Nestanci u Vreme Oružanih Sukoba 15. januar - 30. jul,* July 1998

Although it is the case that some of those abducted have been returned - either informally released or handed over in procedures facilitated by the ICRC - many remain unaccounted for. Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949, which are binding on all participants in armed conflict, prohibits the killing of those taking no part in armed conflict, and prohibits hostage-taking. In the interview quoted above, Jakup Krasniqi stated that the KLA was aware of these provisions and intended to comply with them, but there is no available evidence that the KLA is taking serious steps to do so. On the contrary, Jakup Krasniqi's reference in his statement to executions in his statement underlines that the KLA is failing to respect Common Article 3 to the extent that it acknowledges executing some of the abducted. Therefore, Amnesty International is stressing the need for the KLA to reform and strengthen its chain of command, to ensure that such abuses in violation of Common Article 3 are not carried out, and to suspend from active duty pending investigation and appropriate disciplinary proceedings anyone suspected of committing such abuses.

There are persistent rumours that some of those abducted are alive, held in improvised camps and employed in manual labour such as digging trenches and fortifications for their captors, but it has not been possible to confirm these. One village frequently mentioned as the site of a detention camp is Likovac (Likovc) in the Dečani area, which was effectively under the control of the KLA from early in 1998. However, although Serbian forces briefly regained control of the village during the first week of August, there have been no reports that any detainees were found in the area.

By 18 May 1998 most of the Serb inhabitants had abandoned the village of Leočina in the Drenica region, but a group of five people, some elderly, had remained behind: Krstiva Šmigić and her relatives, the married couple **Milosav** (75) and **Sultana Šmigić** (72), and **Aleksandra** (known as "Lenka") **Šmigić** (c.75) and her son **Radomir** (54).

On 19 May **Dostana Šmigić** (42), Krstiva Šmigić's daughter, reportedly set off from her home in Srbica, where she lived and worked, in order to fetch her mother. A witness reportedly saw her car being stopped by a group of armed Albanians. Her whereabouts remain unknown. Her family received unconfirmed information that she is being held in Likovac, but, as noted above, no detainees were reportedly found there when it briefly passed into the control of Serbian forces in August.

Four of the five elderly people who remained in Leočina are also "missing". Amnesty International is concerned that they may have been arbitrarily and summarily executed by members of the KLA. According to Krstiva Šmigić, in testimony given to HLC researchers, on or about 9 June 1998 four armed KLA men entered the village, and after an exchange of words

reportedly beat Milosav Šmigić with rifle butts and kicked Krstiva and Sultana. They then ransacked the house, set fire to the beds and bedding and said they would return in one hour. Radomir and Lenka Šmigić, who had seen the events from their own house, called them over. The two women left Milosav in the courtyard and went over to Radomir and Lenka's house to discuss where they would hide. Radomir told the women to go out and hide in the corn field, and said he would hide upstairs in the house. The women went outside but halfway there decided to return. Sultana went home, and the other two went to Radomir and Lenka's house. There they found that about 30 armed men, some of whom were in uniform, had entered the courtyard. Ten of them entered the building and apparently discovered Radomir upstairs. Immediately afterwards, the women downstairs heard screams and his mother ran inside the house and up the stairs. Krstiva stayed in the courtyard and heard:

"... *wailing and screaming, I couldn't bear to listen to it, even God wouldn't have been able to listen to such howling. I heard three gunshots before I went into the field. I didn't see whether they took Radomir and Lenka outside*".

Krstiva then saw that the Šmigić's houses were on fire. When she walked over to Milosav's house the next day, calling Sultana and afterwards Radomir and Lenka, nobody answered her. She spent some days hiding, and later made her way to a police post in Klina.

On the morning of 22 June 1998 a workers' bus taking employees to the open-cast coal mine at Belaćevac was reportedly stopped by armed members of the KLA, who reportedly took a number of men off the bus and led them away. Among them were **Dragan Vukmirović, Dušan Adžandžić, Zoran Adžandžić, Filip Gojković, Miroslav Trifunović, Srboljub Savić, Petar Adžandžić** and **Božidar Alimpić** (who was travelling on the same bus although not employed by the mining company). Another employee at the mine, **Mirko Buha,** who was also reported abducted on the same occasion was, according to the HLC's report, not one of the group taken from the bus, but went "missing" on the same day, while travelling to work in a private car. Another worker at the Belaćevac mine, **Žarko Spasić** (35) of the village of Sibovac, had gone missing earlier, reportedly abducted from the bus station in the village of Grabovac (Grabovec) by armed and uniformed Albanians on the evening of 14 May. Appeals by his father to Albanian organisations in Priština, although reportedly received with sympathy, have had no result.

At the end of June, units of the KLA took control of the mine itself, and on 19 June Serbian forces launched an offensive to regain control that was eventually successful. Although on 2 July the London *Times* newspaper reported allegations that the nine members of the group abducted on 22

June had been killed when the Serb forces began their attack, this has not been confirmed, and no bodies have been recovered.

Yugoslav sources have claimed that in the period from 1 January to 17 July 1988, 10 police officers were abducted. One of these was **Ivan Bulatović**, a policeman from Glogovac, who was travelling with his wife by train from Kosovo Polje (Fushë e Kosovës) to Peć on 23 May. He was not on duty. When it stopped at the station of Banjica (Banjicë) it was boarded by a group of armed men who examined the passengers' documents, separated and beat Ivan Bulatović and led him away from the train. Once again, rumours have circulated that he was being detained by the KLA, and several places of detention have been named, but none of these rumours has yet been confirmed.

Pjetër Preqi (58), an agricultural worker from the village of Biteš (Bitesh) in the Dečani area and an ethnic Albanian of the Roman Catholic faith, and his relative by marriage **Pashk Gjergji** (58) were reportedly abducted from nearby Dobrić (Dobriq) by armed members of the KLA in uniform on 22 May 1998. A third man, Pashk Karricë, who was abducted with them was released the same day, but since then the families of Pjetër Preqi and Pashk Gjergji have had no news of their whereabouts, despite applying to various international organisations for help and making an appeal to the KLA for their release.

The family of Pjetër Preqi fear that he may have been detained as a result of being denounced as a collaborator with the Serbian authorities, and they have strongly denied that he could be so regarded.

"Missing" and "disappeared" from Orahovac, July-August 1998

Following the KLA's attempt to take control of the town of Orahovac (Rahovec) on 17 July, Serbian forces launched a general military action aimed at recovering territory that had been effectively under the control of the KLA. In the upsurge of fighting and the associated massive increase in the number of displaced people, the number of those reported to be unaccounted for has grown. About 55 Serbs, including medical personnel, from Orahovac and the surrounding villages were reported "missing" immediately following the action. Thirty-five were later released, having been in the custody of the KLA, but on 6 August a group of 40 relatives of those still "missing" held a demonstration in Priština calling for help in locating their family members and negotiating their release.

One of those who still remains "missing" is Djordje Djorić (28) from the town of Orahovac who on 17 July was driving a pregnant neighbour to the local medical centre and was stopped by a group of armed men who reportedly told him that they knew he had two brothers serving in the police force and

questioned him. They then took him to the hospital, where he was detained overnight. In the morning he was further questioned about his brothers and reportedly beaten, after which he was driven away in his own car to an unknown destination.

Unfortunately the disorder and breakdown of communication that has resulted from the increase in the level of fighting in the Orahovac area and elsewhere has seriously hindered the efforts of international organisations such as the ICRC to maintain contact with the KLA and secure the release of those detained, while the lack of a generally recognised central command of the KLA capable of exercising full control over various local leaders also acts as an obstacle to the progress of negotiations leading to their release.

Albanian sources have not released any figures for members of the ethnic Albanian community unaccounted for from Orahovac and the surrounding area. There are fresh grave sites in Orahovac and in Prizren which police claim hold a total of 51 bodies of those killed in fighting, some of which are reportedly identified only by number. That fact raises the fear that some of those who are unaccounted for, and who may include people who "disappeared" or went "missing", may be in these graves after having been extrajudicially executed or unlawfully killed. The contention that Orahovac was the scene of such extrajudicial executions and unlawful killings is supported by at least one apparently credible report of the extrajudicial execution of a senior Albanian Muslim religious figure by Serbian police on 20 July, as well as allegations of the unlawful killing of Serb hostages by the KLA. Amnesty International believes that the authorities should take immediate steps to identify these bodies, to establish the cause of death, and inform their relatives. (Events in Orahovac will be described in more detail in a subsequent document in this series.)

Amnesty International's Recommendations

To the Serbian and Yugoslav authorities:

- The authorities should issue clear instructions to all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province that "disappearances", whether of civilians or combatants, arbitrary arrests and expulsions and other human rights violations will not be tolerated under any circumstances and that those responsible will be held criminally responsible for their actions.

- The authorities should ensure that all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province are acquainted with and trained in the application of the following international standards:

- The UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance
- The UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions
- The UN Body of Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials
- The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials
- The UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment

• The authorities should ensure that in situations of armed conflict the relevant prohibitions of international humanitarian law contained in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 and in Protocol II Additional to the Geneva Conventions relating to the protection of victims of Non-International Armed Conflicts, shall be applied and all members of the security forces deployed in Kosovo should be made familiar with them.

• The authorities should ensure that criminal investigations and procedures are initiated to hold to account any officers suspected of ordering or perpetrating human rights violations.

• The authorities should provide prompt and accurate information about the arrest of any person and about his or her place of detention, including transfers and releases, to relatives and lawyers of those detained. Prisoners should be released in a way that allows reliable verification of their release and ensures their safety.

• The authorities should ensure that all bodies are subjected to proper identification procedures and buried in properly marked graves. They should take immediate steps to identify all those who have been buried without identification procedures being carried out, and inform the relatives of the deceased as soon as is possible.

To ethnic Albanian armed opposition groups in Kosovo province

• The KLA should ensure that all forces under its control abide by basic humanitarian law principles as set out in Common Article 3 of the Geneva Conventions of 1949 which prohibit the killing of those taking no part in the conflict and the taking of hostages.

• The KLA should ensure that it cooperates with the ICRC, in particular to resolve the fate of prisoners reportedly detained by its members.

KEYWORDS: DISAPPEARANCES / POSSIBLE EXTRAJUDICIAL EXECUTION1 / ARMED CONFLICT / NON-GOVERNMENTAL ENTITIES / ETHNIC GROUPS / INCOMMUNICADO DETENTION / TORTURE/ILL-TREATMENT / AGED

Amnesty International

14-POINT PROGRAM FOR THE PREVENTION OF "DISAPPEARANCES"

The "disappeared" are people who have been taken into custody by agents of the state, yet whose whereabouts and fate are concealed, and whose custody is denied. "Disappearances" cause agony for the victims and their relatives. The victims are cut off from the world and placed outside the protection of the law; often they are tortured; many are never seen again. Their relatives are kept in ignorance, unable to find out whether the victims are alive or dead.

The United Nations has condemned "disappearances" as a grave violation of human rights and has said that their systematic practice is of the nature of a crime against humanity. Yet thousands of people "disappear" each year across the globe, and countless others remain "disappeared". Urgent action is needed to stop "disappearances", to clarify the fate of the "disappeared" and to bring those responsible to justice.

Amnesty International calls on all governments to implement the following 14-Point Program for the Prevention of "Disappearances". It invites concerned individuals and organizations to join in promoting the program. Amnesty International believes that the implementation of these measures is a positive indication of a government's commitment to stop "disappearances" and to work for their eradication worldwide.

1. Official condemnation

The highest authorities of every country should demonstrate their total opposition to "disappearances". They should make clear to all members of the police, military and other security forces that "disappearances" will not be tolerated under any circumstances.

2. Chain-of-command control

Those in charge of the security forces should maintain strict chain-of-command control to ensure that officers under their command do not commit "disappearances". Officials with chain-of-command responsibility who order or tolerate "disappearances" by those under their command should be held criminally responsible for these acts.

3. Information on detention and release

Accurate information about the arrest of any person and about his or her place of detention, including transfers and releases, should be made available promptly to relatives, lawyers and the courts. Prisoners should be released in a way that allows reliable verification of their release and ensures their safety.

4. Mechanism for locating and protecting prisoners

Governments should at all times ensure that effective judicial remedies are available which enable relatives and lawyers to find out immediately where a prisoner is held and under what authority, to ensure his or her safety, and to obtain the release of anyone arbitrarily detained.

5. No secret detention

Governments should ensure that prisoners are held only in publicly recognized places of detention. Up-to-date registers of all prisoners should be maintained in every place of detention and centrally. The information in these registers should be made available to relatives, lawyers, judges, official bodies trying to trace people who have been detained, and others with a legitimate interest. No one should be secretly detained.

6. Authorization of arrest and detention

Arrest and detention should be carried out only by officials who are authorized by law to do so. Officials carrying out an arrest should identify themselves to the person arrested and, on demand, to others witnessing the event. Governments should establish rules setting forth which officials are authorized to order an arrest or detention. Any deviation from established procedures which contributes to a "disappearance" should be punished by appropriate sanctions.

7. Access to prisoners

All prisoners should be brought before a judicial authority without delay after being taken into custody. Relatives, lawyers and doctors should have prompt and regular access to them. There should be regular, independent, unannounced and unrestricted visits of inspection to all places of detention.

8. Prohibition in law

Governments should ensure that the commission of a "disappearance" is a criminal offence, punishable by sanctions commensurate with the gravity of the practice. The prohibition of "disappearances" and the essential safeguards for their prevention must not be suspended under any circumstances, including states of war or other public emergency.

9. Individual responsibility

The prohibition of "disappearances" should be reflected in the training of all officials involved in the arrest and custody of prisoners and in the instructions issued to them. They should be instructed that they have the right and duty to refuse to obey any order to participate in a "disappearance". An order from a superior officer or a public authority must never be invoked as a justification for taking part in a "disappearance".

10. Investigation

Governments should ensure that all complaints and reports of "disappearances" are investigated promptly, impartially and effectively by a body which is independent of those allegedly responsible and has the necessary powers and resources to carry out the investigation. The methods and findings of the investigation should be made public. Officials suspected of responsibility for "disappearances" should be suspended from active duty during the investigation. Relatives of the

victim should have access to information relevant to the investigation and should be entitled to present evidence. Complainants, witnesses, lawyers and others involved in the investigation should be protected from intimidation and reprisals. The investigation should not be curtailed until the fate of the victim is officially clarified.

11. Prosecution

Governments should ensure that those responsible for "disappearances" are brought to justice. This principle should apply wherever such people happen to be, wherever the crime was committed, whatever the nationality of the perpetrators or victims and no matter how much time has elapsed since the commission of the crime. Trials should be in the civilian courts. The perpetrators should not benefit from any legal measures exempting them from criminal prosecution or conviction.

12. Compensation and rehabilitation

Victims of "disappearance" and their dependants should be entitled to obtain fair and adequate redress from the state, including financial compensation. Victims who reappear should be provided with appropriate medical care or rehabilitation.

13. Ratification of human rights treaties and implementation of international standards

All governments should ratify international treaties containing safeguards and remedies against "disappearances", including the International Covenant on Civil and Political Rights and its first Optional Protocol which provides for individual complaints. Governments should ensure full implementation of the relevant provisions of these and other international instruments, including the UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, and comply with the recommendations of intergovernmental organizations concerning these abuses.

14. International responsibility

Governments should use all available channels to intercede with the governments of countries where "disappearances" have been reported. They should ensure that transfers of equipment, know-how and training for military, security or police use do not facilitate "disappearances". No one should be forcibly returned to a country where he or she risks being made to "disappear".

This 14-Point Program was adopted by Amnesty International in December 1992 as part of the organization's worldwide campaign for the eradication of "disappearances".

September, a lorry with over 100 Albanian civilians, who were hand-cuffed and half naked, paraded through the streets of Prizren. Such cases occurred in other towns of Kosova. On 25 September, Serbian forces entered the village of Galica, the district of Vushtrri, and extrajudiciary executed the following 1 men, mainly youngsters, and a woman: Shasivar Isa Ademi (51), his son Fatmir (17), Burim Ramadan Ademi (17), Gani Fazli Ademi (16), Bekim Miftar Halimi (22), Nazmi Veli Halili (17), Hetem Riza Halili (45), his son Bujar (16), Nexhat Kadri Halili (17), Bajram Bejtullah Sahiti (33), Agim Selim Ademi (38), Haradin Islam Lahu (44), Hasime Mursel Shabani (48) and Enver Kastrati from Polluzha as well as Sejdi Kabashi from Polac, who were paying a visit to their relatives in this village. On 26 September, in the vicinity of the Murga tunnel near Klina, Serbian forces separated some Albanians from the crowd and executed Smail Millaku (72) and his son Sefer (49) from Ujmir. The very same day, Serbian forcesexecuted 8 Albanian youngsters in Gollubovc. On 27 September, the team of Sub-CDHRF in Gllogoc found out traces of the notorious crime perpetrated on the Deliu family in Abria e Epδrme. The corpses of the following were found in Deliu quarter Adem Sali Deliu (33), Hava Imer Deliu (65), Jeton Imer Deliu (10) Hamide Sali Deliu (60), Valmir Adem Deliu (1,5), Luljeta Imer Deliu (25), pregnant, Lumnije Imer Deliu (30), Mihane Imer Deliu (25), Donjeta Hajriz Deliu (4), Gentiana Hajriz Deliu (7), Zahid Hajriz Deliu (27), Fazli Deliu (90) was burned in his house, Ali Deli Deliu (63) was cut on his throat, Pajazit Rrustem Deliu (65 and Zeqir Jonuz Deliu (44). Diturie Imer Deliu, a newly-born chi (6 weeks) was found alive and bloodstained in its mother bosom. The next day, 3 killed old men of this family were found. Two mutilated and raped victims of the same family were found on 4 October: Antigona Hysen Deliu (14) and Mihane Hysen Deliu (16).

According to the available information from the field activists with the During the month of September:
- 492 Albanians were killed, mutilated and executed;
- 159 Albanians were wounded;
- 12 murder attempts were reported;
- 198 persons were reported missing;
- 8 persons were kidnapped;
- 519 Albanians were arrested;
- 1885 Albanians were ill-treated;
- investigative proceedings were pressed against 98 Albanians;
- 18 Albanians were summoned for informative talks;
- 260 people suffered injuries due to physical torture in their houses, in
the streets or police custody;
- 12 persons were penally sentenced;
- 65 families were raided;
- 135 women were subjected to ill-treatment;
- 108 children were subjected to ill-treatment;
- 133 old people were subjected to ill-treatment;
- 7 CDHRF activists were reported missing, arrested or convicted

---

THE WORLD ON KOSOVA

KOSOVARS: DON-T SELL US OUT THE WASHINGTON TIMES: Oct 14, By Buj

If the greatest military force in the history of mankind was to be employed in order to, "squeeze" such concessions from Milosevic, then the message sent out to mini-dictators around the globe, is that you can get away with the crimes committed. And the Serb leader is squeezing out, furthermore with the cooperation of the mediators: there is no approval from his side to cooperate with The Hague Tribunal, there is no approval from his side that security in Kosova should be installed by peace keeping forces and not his war-raging forces, there is no approval from his side that the basis for future negotiations should be those rights divested by Belgrade in 1989... All of these are lacking because Milosevic is today treated as a peace-building partner and not the one accountable for destruction. Furthermore, he is treated as a partner which, out if this crisis, comes out stronger: not only can he say that he has baffled NATO pressure, but has used the opportunity to purge freedom of speech in his country. Why does this happen, ask foreign journalists in Kosova and out of it? This is an old question, overasked in this decade throughout the devastating wars of the former Yugoslavia. But, it is older than this. It originates more than fifty years ago and it was addressed to Mr. Chamberlain, carrying a letter in his hand, upon his return from Munich, believing it said there shall be no war.

SERB ATTROCITIES IN KOSOVA DURING SEPTEMBER 1998 Prishtina - Council for Defence of Human Rights and Freedoms Kosova News 14 oct 98

Since January 14, when the situation further escalated, at least 1645 fatalities were reported, among whom:
-174 female;
-152 children;
-338 over the age of 55;
-408 are unidentified.

The others are of the age 18-55. The list of the fatalities includes those who had been mutilated, summarily executed, burned beyond recognition or assaulted during the shelling. During the month of September, 492 Albanians were killed, 73 of whom were buried unidentified. Regarding the number of the wounded, CDHRF assumes that it is much higher than 159 reported. During the very same period, CDHRF has registered 206 people reported missing or taken hostage, whereas their total number is over 1300. 45 of them are Serbs, whereas the others are Albanians. Among the kidnapped is Xhavit Haziri (38), a former political prisoner and CDHRF staff member. Since 17 September, neither his lawyer nor his family can learn anything about his whereabouts. At the same time, investigative proceedings were pressed against 98 persons. According to the CDHRF available data, some warehouses, plants, mines, schools and monasteries were transformed into "investigative prisons" and concentration camps, where the Albanians are subjected to torture. Sub-CDHRF in Gllogoc reported that on 23 September, Serbian police forces took 60 men from Prekaz i Epðrm, mainly youngsters in a very deteriorated condition, to the police station in Gllogoc. Ever since, their whereabouts are unknown.

Serbian forces arrested over 60 men at the place called "Fusha e Mollðs". On 27 September, Serbian forces kept 300 Albanian civilians from Drenica in the school premises in Krajkova. On 28

Ovechiy ?

UN Inter-Agency

Update on Kosovo

Situation Report 61
Tuesday 8 September 1998

*This report has been compiled by **UNHCR** with support from **OCHA** and with inputs from*
*UN Agencies and other humanitarian organizations in **FRY, FYROM** and **Albania***

1. KOSOVO

1.1 Mass grave. At 15:30 hours today UNHCR office in Pristina was called to meet with the Prefect of Kosovo, Mr Odalovic, who stated that a mass grave had been discovered at **Djakovica**. Mr Odalovic was organising an immediate visit to the site for journalists and humanitarian agencies. UNHCR did not participate in the journey having no competence in the subject.

1.2 Ultimatum. The serb police and the VJ visited several villages in the area of Prizren on 5 September. The villagers were issued an ultimatum to surrender their weapons before a deadline. One of the villages was **Rugovo** along the Prizren-Djakovica road. KDOM saw the VJ convoy proceeding towards Ostrozub, northeast of Orahovac.
According to the reports that the Serb forces launched an attack on the village of **Donje Potocane**, 2 km west of Orahovac on 3 September. The villagers attempted to move into the hills but were stopped. Women and children were sent to Orahovac and the men, most of whom were subsequently released, to Prizren for interrogation. UNHCR was informed of the large concentration of population in **Koznik;** en route to **Labucevo** and **Ponorac,** northeast of Orahovac it saw smoke rising from the villages of **Kpuz** and **Kraljane**. 50 IDPs the team saw on the road claimed that the village of Kpuz (550 inhabitants originally) was encircled and set on fire. 500 people took to the surrounding hills. No UCK presence was noted. According to the reports of IDPs the village of **Zatric** between Orahovac and Koznik, was burned to the ground on Thursday and Friday.
According to local villagers the village of **Pantina**, 5 km southeast of Mitrovica was shelled on Sunday, 6 September. The KDOM team visited the place but could not confirm the reports. However, damage was evident.

1.3 Roundup. A senior foreign ministry official in Pristina told UNHCR on Monday that the government is preparing charges against 40-50 people seized during the

roundup of civilians late last week in the Ponorac area of Malisevo. He said they will be given fair trial and allowed to defend themselves. Local aid workers told UNHCR that the operation forced some 20,000 people out of their homes but that some 10,000 had returned. UNHCR emphasized that returns would have negative consequences if the safety of returnees could not be guaranteed.
In view of the above UNHCR visited Ponorac and was asked for urgent food and medical supplies. The team also visited **Labucevo** where 70% of some 100 houses are destroyed or damaged. Some 1000 local villagers and 2000 IDPs were seen returning.
1.4 Return. Villagers began returning to their homes in the area of Prizren on Saturday following a government offensive in which reportedly more than 50,000 people fled their villages. UNHCR visited **Hoca Zagradska**, southwest of Prizren and saw some people returning. The village underwent some destruction, but is intact for the most part. KDOM visited the Mayor of Pec and discussed the return into the villages of **Grabovac**, **Zlopek** and **Lozane**, north of Pec. Out of the 80 houses in Grabovac 60% are heavily damaged. In Zlopec 10% of the 50 houses are heavily damaged, while in Lozane 97% of the 70 houses remained intact. The people will need food, clothing and hygienic items.
KDOM visited the area west of the Zrze - Orahovac road and found some returns have been taking place in the villages of **Gede** and **Ratkovac**. The villagers from the heavily damaged village of **Radoste** took shelter in the woods, but come into the village in daytime to take care of their live stock.
The village of **Ade** is being visited regularly. Since the security situation is improving as well as the living conditions there, an increasing number of people are returning. Life in **Orahovac** seems to be back to normal. Over 10,000 IDPs or over 50% are estimated to have returned there.

1.5 Convoys. Two multi-agency convoys with contributions from UNHCR, WFP, Mercy Corps International, Children's Aid Direct, Doctors of the World and Handicap International delivered relief supplies on Saturday. The WFP led convoy that headed for **Djinovce**, southeast of Suva Reka was stopped at the Serbian Police checkpoint at Stimlje. Convoy leader's vehicle base station was checked and it turned out that one of the radio frequencies, installed for Bosnia, was the same as the local police station. After some delay, the convoy was allowed to proceed escorted by the UNHCR vehicle that joined it in the meantime. Six trucks carried 57 t 360 kg of wheat flour, 1 t 560 kg of oil, 560 kg of pasta, 560 kg of sugar, 504 kg of high protein biscuits, 1 ton of beans, 1000 family food parcels, 108 kg of baby food, 50 packs of sanitary napkins, 120 mattresses and 600 pairs of shoes. The participating agencies were Mercy Corps International, USAID, Children Aid Direct, Doctors of the World and Catholic Relief Service.
The second, UNHCR led, eight-truck convoy went to **Djakovica** carrying 1750 family food parcels, 78 tons of wheat flour, 1790 kg of high protein biscuits, 168 baby parcels, 324 kg of baby food,144 parcels of baby cream, 43 containers of canned fish, 1 ton of beans, 1790 kg of sugar, 1790 kg of oil, 1790 kg of pasta, 60 packs of sanitary napkins, 1 parcel of soaps, 102 parcels of detergent, 180 mattrasses, 900 pairs of shoes and 5 bales of blankets.

Today, three convoys were organised. UNHCR led five truck convoy carrying

supplies for an estimated 10,000 beneficiaries in **Guncat**. The agencies taking part in the convoy are Children Aid Direct, Catholic Relief Service, Doctors of the World, Mercy Corps International, WFP. The cargo consisted of 5592 family food parcels, 600 kg of high protein biscuits, 40 tons of wheat flour, 1 ton of oil. 1 ton of beans, 10 boxes of baby food, 70 stoves, 30 boxes of sanitary napkins, 27 rolls of plastic sheeting and 1oo sleeping bags.
The second, WFP led, nine-truck convoy, carried 2300 family food parcels, 13080 kg of family food parcels, 54 tons of wheat flour, 1 ton of oil, 1 ton of beans,1496 kg of high protein biscuits, 510 mattrasses, 70 stoves and 50 boxes of sanitary napkins to **Prizren**. Agencies participating were Children Aid Direct, Doctors of the World and Mercy Corps International.
UNHCR also escorted a truck with 400 boxes of HDRs to an estimated 4000 IDPs in **Marmula**, east of Djakovica. The truck has not yet returned to Pristina.

1.6 Potential danger. VJ 2nd Army based in Podgorica reported on Friday that the VJ Border Guards had prevented an attempt by a group of Albanian citizens to cross illegally the border into FRY near Grbaja post, municipality of Plav. This raises the question as to whether the UCK have started to use Montenegro to enter Kosovo from Albania. Since the Kosovo-Albanian border is sealed and Montenegro has refused to impose the Border Belt policy decreed some 6 weeks ago by the Federal Government, this might well be the case.

Estimated Displacement Figures:
(as at 4 September 1998)

Displacement within Kosovo1	200,000	
Displacement into Montenegro2	39,628	
Displacement into other parts of Serbia	20,000	
Refugees in Bosnia Herzegovina3	5200	
Refugees into Albania4		14,000
Refugees into Turkey5	2,000	
Visitors into FYROM	1,000	
TOTAL	**281,828**	

1 Estimated figure based on information from various organisations in Kosovo.
2 An average figure based on figures provided by the Montenegrin Ministry of Interior and the Montenegrin Red Cross, as shown in the next page.
3 Includes 2622 registered asylum seekers
4 Includes 7,000 registered in Tropoje District and an estimated 7,000 who have left for other areas.
5 Figure announced by the Regional Bureau of Europe
6 Figure provided by a local NGO, El Hilal.

1.7 John Shattuck, US Deputy Secretary for Human Rughts and Bob Dole, Chairman of the International Commission for Missing Persons, having visited the conflict zone, said Sunday that they have seen "horrendous violations of humanitarian law and acts of punitive destruction on a massive scale". Shattuck said that the US believes that all situations involving violations of international humanitarian law in Kosovo should be fully investigated and prosecuted by the ICTY in The Hague.

1.8 UNICEF assistance. On Monday, 7 September UNICEF in cooperation with

OXFAM and Mercy Corps International launched a training session "Smilekeepers" - psychological support to children under stress. The project aims at providing children in extremely difficult circumstances with opportunities for social activities in which they will be guided to ease up their psychosocial tensions and address the ways of non-violent communication. As part of the UN/NGO convoy, UNICEF has distributed the following emergency supplies for the most needy in Djakovica:

168 boxes of baby hygiene kits
150 boxes of diapers
3 cases of collapsible containers
1 box of toilet soap
10 boxes of sanitary napkins
144 tubes of baby cream
102 tubes of washing detergent
5 bundles of blankets

1.9 WFP Food Aid Update. On 4 September WFP led a small convoy to a village near Malisevo to deliver 800 HDRs and some 80 hygiene kits (CRS) to some 100 displaced persons. This delivery was to be made upon the visit of Hugh Palmer of USAID who was distraught at the situation of the group of people living in the open. However, in the four days between his visit and the delivery the people had moved, so that the aid was distributed to other groups of IDPs living in the open in the vicinity.

95.49 tons of mixed food commodities (75 tons of wheat flour, 10 tons of pulses and 10.49 tons of oil) stored in Skopje will be redirected to other areas of need within Kosovo

NB

News Service 190/98

AI INDEX: EUR 70/74/98
30 SEPTEMBER 1998

Federal Republic of Yugoslavia (Kosovo province)

Latest allegations of massacres again underline desperate need for international human rights monitors

New allegations of the massacre of ethnic Albanian civilians in Kosovo yet again underline the need for a full investigation into the alleged massacre and for the presence of international human rights monitors, Amnesty International said today.

At least 16 people, 10 of whom were women and children, were reportedly killed last Saturday in the village of Gornje Obrinje. Among them was a pregnant women. The majority of the victims were reportedly shot at close range and some showed signs of mutilation. They appeared to have been taking refuge from fighting in a wood close to their homes. Local people told reporters that Serbian police or Yugoslav Army personnel were responsible.

Although the Serbian authorities have denied involvement in the massacre and announced an "urgent investigation" into this incident they have consistently refused to hold independent and impartial investigations into such allegations or to bring perpetrators to justice.

"The pattern of human rights abuses and impunity for perpetrators in Kosovo is indisputable," Amnesty International said. "Abuses like those alleged at Obrinje spotlight the need to protect the displaced and refugees from Kosovo and put their human rights on the agenda as much as their humanitarian needs."

"Calls for them to return to their homes will be premature while gross human rights abuses are committed with impunity and are not promptly and impartially investigated and redressed," the organization added.

However, the international community is failing to give full effect to measures to monitor human rights and impunity. Last week's United Nations (UN) Security Council resolution (1199/98) emphasized the monitoring by European Union Monitors and international diplomatic monitors without addressing the need for access by specialized human rights monitors such as those of the UN High Commissioner for Human Rights who has been denied an office in Priština and an expanded mission.

On 8 September the President of the UN International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (Tribunal) wrote to the Presidency of the UN Security Council highlighting how Yugoslavia's continued failure, in defiance of international law and the Security Council itself, to hand over suspects indicted as part of its Croatia investigations threatened to make the Tribunal's Kosovo investigations meaningless. The Security Council has so far failed to respond directly to the demands of the Tribunal, which the Security Council itself

founded.

Last week's Security Council resolution called on the Yugoslav authorities to cooperate with the Tribunal and to bring perpetrators to justice itself, but failed to address the Tribunal's principal concerns over the non-arrest of suspects.

Next week the Office of the UN High Commissioner for Refugees holds its annual Executive Committee meeting in which, among other issues, UN member states will set out UNHCR policy affecting Kosovo refugees. In the face of borders which are closing to Kosovo's refugees and displaced, Amnesty International will be addressing state delegations with a report calling on them to share the burden of Kosovo's displaced and refugees and prevent their premature involuntary return while this cannot be effected in safety and dignity.

Amnesty International will be emphasizing that efforts to deliver humanitarian assistance are not enough, the rights of refugees and displaced persons to protection under international law, particularly protection under the UN Refugee Convention, must be upheld. ENDS.../

****

For further information, or to arrange an interview, please call the Amnesty International Press Office on +44 171 413 5566/5808/5810.

Stop militaire agressie tegen Servië

NATO roert oorlogstrom

Vervolg van pagina 1
Door Hans de Ruijter

De gemelde bloedbaden ademen de sfeer van provocaties. Bij het dorpje Gornje Obrinje ten westen van Pristina werden 18 Albanese Kosovaren afgeslacht. Twee waren onthoofd. Anderen waren door het hoofd geschoten en van sommigen was de keel met messen doorgesneden (1). De gruwelijke details doen denken aan de slachtingen die de Algerijnse en Afghaanse fundamentalisten aanrichten en bovendien aan de aanwezigheid van de CIA. De algemene teneur in de berichtgeving is dat Servië verantwoordelijk is voor deze bloedbaden, zonder dat er een grondig onderzoek plaatsvond. Gesproken wordt over een vergelding voor een door het UCK toegegeven bomaanslag waarbij zeven Servische politieagenten om het leven kwamen (1). Overtuigende bewijzen worden echter niet geleverd. Het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) heeft eerder erkend dat het 'verraders' heeft vermoord. Andere bloedbaden worden gemeld waarvan de (vaak tegenstrijdige) details nog minder te verifiëren zijn.

De imperialisten maken zich op voor een actie tegen Joegoslavië, nu gaat het alleen nog om de argumenten om het aan de publieke opinie te verkopen. Al te vaak zijn dergelijke berichten die een militair optreden moeten rechtvaardigen later onjuist gebleken. De Washington Post sloot haar berichtgeving op 30 september over het bloedbad in Kosovo af met de voorzichtige opmerking dat verscheidene van zulke vermeende bloedbaden in Kosovo konden worden toegeschreven aan het UCK.(2)

Jugoslovenski Komunisti stelde eerder dit jaar dat de kwestie Kosovo-Metohija door de wereldmachten wordt aangegrepen om de bestaande machtsbalans en de politieke kaart van Zuidoost-Europa te veranderen (3). Er worden verschillende standpunten ten aanzien van de kwestie ingenomen, los van de historische en politieke feiten, die alleen maar de weerslag zijn van de belangen die in het spel zijn.

De verschillende overheersers van de Balkan hebben de nationale, etnische en religieuze verschillen steeds uitgebuit om de Balkanvolkeren tegen elkaar op te zetten. Tijdens de eeuwenlange Turkse overheersing is de etnische kaart van het gebied ingrijpend veranderd. Als resultaat van de vervolgingen nam het aantal Serviërs af terwijl het aantal (geïslamiseerde) Albanezen toenam. Tegen de tijd van de bevrijding van de Turkse overheersing maakten de Albanezen ruim de helft van de bevolking uit in Kosovo (op dit moment circa 90 procent). Tijdens de nazi-bezetting van Joegoslavië voegden de bezetters een groot deel van Kosovo en Metohija bij hun 'Groot Albanië'. De Serviërs in het gebied werden verjaagd.

Kosovo in de Joegoslavische Federatie

De positie van Kosovo heeft sinds de bevrijding van het nazijuk enige wijzigingen ondergaan. In 1945, direct na de bevrijding werd het een autonome eenheid. In de eerste grondwet van het socialistische Joegoslavië (1946) kreeg het de status van een autonome regio binnen Servië, en onder de grondwet van 1963 werd het een autonome provincie.

Albanese separatisten vonden dit onvoldoende en ijverden voor een republiek Kosovo als eerste stap naar afscheiding van Servië en Joegoslavië. In 1968-1971 volgden amendementen op de grondwet waarbij de autonomie van Kosovo werd uitgebreid, waardoor het bijna dezelfde positie had als een republiek.

Dit verschafte de nationalistische Albanese de mogelijkheid om hun politieke en etnische dominantie te vestigen in de republiek. Dit ging samen met discriminatie van de Servische bevolking in Kosovo. In 1981 werd de autonomie van het gebied weer teruggebracht tot het niveau zoals dat ook in andere Europese staten bestaat.

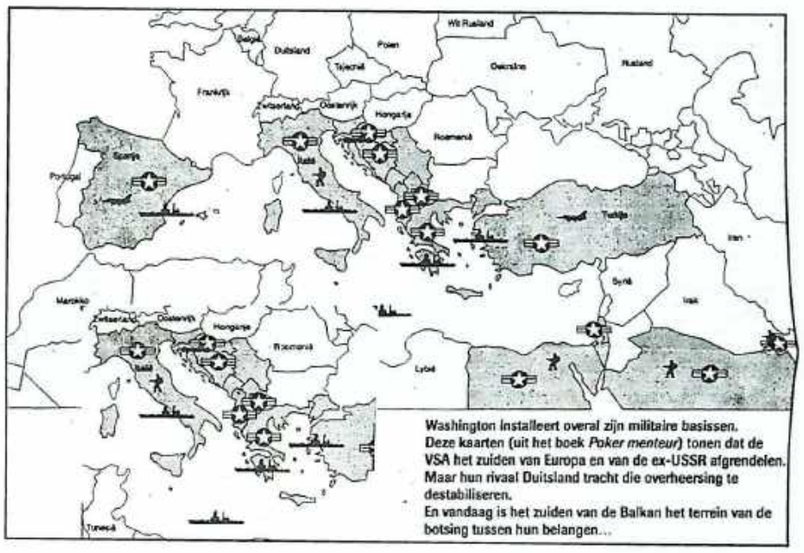
Washington installeert overal zijn militaire basissen.
Deze kaarten (uit het boek *Poker menteur*) tonen dat de VSA het zuiden van Europa en van de ex-USSR afgrendelen.
Maar hun rivaal Duitsland tracht die overheersing te destabiliseren.
En vandaag is het zuiden van de Balkan het terrein van de botsing tussen hun belangen...

Vanaf 1981 vinden er weer separatistische demonstraties plaats in Kosovo. Een eis die steeds meer gesteld wordt is de aansluiting bij Albanië van Kosovo, Metohija en andere delen van Joegoslavië die worden bewoond door Albanezen.

De meeste separatistische acties worden georganiseerd door emigrantenorganisaties van nationalistische en fascistische oriëntatie, zoals de Prizren Liga, de Nationale Organisatie voor de Beweging voor Legaliteit, Bali Kombetor, het Comité Vrij Albanië, het Nationale Onafhankelijke Blok, de Albanese Democratische Alliantie en anderen. De doelstelling van deze organisaties is een etnisch puur 'Groot-Albanië'. Het UCK moet het ook vooral hebben van buitenlandse militaire en financiële steun. De belangrijkste financiële middelen krijgt de organisatie uit de kringen van Albanees/Kosovaarse migranten, voor een (groot) deel uit de opbrengst van criminele activiteiten zoals drugshandel. Haar belangrijkste uitvalsbasis in Albanië ligt in het noorden van dat land dat gedomineerd wordt door de vroegere rechtse president Berisha.

Waarom Servië?

Dit streven naar afscheiding wint aan politieke betekenis met de ontmanteling van het socialisme in Oost-Europa en de opdeling van Joegoslavië, op de achtergrond gesteund door de Bondsrepubliek Duitsland, die de belangrijkste spil was achter de afscheiding van Slovenië, Kroatië en Bosnië. Op de Balkan staan voor de grootmachten grote belangen op het spel. Het gebied is van strategisch belang voor hen en is rijk aan grondstoffen. Servië is een van de weinige landen in de regio die weigeren zich onder het juk van de VS of Duitsland te plaatsen en weigert vooralsnog neoliberale hervormingen (volledig) door te voeren. Die opstelling van één van de machtigste staten op de Balkan vormt een belemmering voor de ontplooiing van de imperialistische belangen die zich nimmer iets gelegen hebben laten liggen aan de rechten van welke nationale minderheid dan ook.

1. Haagsche Courant, 1-10-98.
2. WW, 8-10-98.
3. Jugoslovenski Komunisti, 1 april 1998.

Joegoslavische communisten:

Vreedzame en democratische oplossing voor Kosovo

De Joegoslavische communisten (1) pleiten voor een vreedzame en democratische oplossing van het probleem van Kosovo en Metohija. Zo'n oplossing is volgens hen alleen mogelijk als de volgende principes worden gerespecteerd: respect voor en bescherming van de nationale karakteristieken van alle naties en nationaliteiten in Kosovo en Metohija; bevordering naar inhoud en vorm van een gemeenschappelijk samenleven; een adequate mate van autonomie en zelfbestuur in Kosovo en Metohija; verantwoordelijkheid van politieke krachten en hun afzien van nationalistische doelen; afzien van geweld, terrorisme, separatisme en het streven naar afscheiding; territoriale ondeelbaarheid van Servië en de onschendbaarheid van haar grenzen; volledige gelijkheid voor de bevolking, naties en nationale minderheden.

Jugoslovenski Komunisti stelt dat een politieke dialoog de enige weg is naar het scheppen van voorwaarden en een basis voor een gemeenschappelijk samenleven.

1. Jugoslovenski Komunisti, 1 april 1998.

Nog overleg in Belgrado

NAVO klaar voor aanval op Joegoslavië

BELGRADO/BRUSSEL, 12 OKT. De NAVO maakt zich op met geweld in te grijpen in de Kosovo-crisis. Vanmiddag wordt een *activation order* uitgegeven die luchtacties mogelijk maakt, tenzij de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke vandaag in Belgrado nog een doorbraak bereikt.

Het overleg van de afgelopen dagen — gisteren alleen al sprak hij elf uur lang met de Joegoslavische president Milošević — was volgens Holbrooke „zeer moeilijk, intens en soms zeer verhit". Vanochtend om tien uur zijn Holbrooke en Milošević weer bijeen gekomen.

Als de NAVO vanmiddag over gaat tot een *activation order* zal het naar verwachting nog enkele dagen duren voor de eerste luchtaanvallen kunnen plaatshebben. In de tussenliggende tijd zou het overleg in Belgrado doorgaan. Mocht een doorbraak worden bereikt, dan zouden de NAVO-lidstaten het bevel voor militair ingrijpen nog kunnen terugdraaien. Moskou heeft zijn ambassadeur en de militaire vertegenwoordiger bij de NAVO gisteren teruggeroepen. Rusland heeft zich steeds verzet tegen militair ingrijpen van de NAVO in Kosovo. Vrijdag hebben de NAVO-ambassadeurs nog overlegd met hun Russische collega, tijdens een vergadering die ondanks het meningsverschil over militaire actie volgens een NAVO-functionaris positief was verlopen, aldus onze correspondent in Brussel.

De NAVO zet de voorbereidingen voor een aanval onverminderd voort. In Engeland kwamen vanuit de VS zes gigantische B-52-bommenwerpers aan die bij acties tegen Joegoslavië kunnen worden ingezet. Ook stuurden de Amerikanen zes bommenwerpers van het type A-10 Thunderbolt II naar bases in Italië. Roemenië, Bulgarije en Albanië hebben hun luchtruim opengesteld voor de NAVO; Hongarije doet dat waarschijnlijk vandaag. Westerse ambassades in Belgrado sluiten vandaag hun deuren en de laatste diplomaten en

Pagina 5 RUSLAND
BOOS/PROBLEMEN BONN

waarnemers worden geëvacueerd.

Volgens de Joegoslaven is Belgrado akkoord gegaan met de eisen van de Veiligheidsraad (in haar resolutie 1199 van 23 september) en met die van de internationale Contactgroep voor ex-Joegoslavië. Die eisen komen neer op een bestand in Kosovo, de terugtrekking van de Servische en Joegoslavische troepen, de terugkeer van de vluchtelingen en onderhandelingen tussen de Serviërs en de Albanezen over de toekomst van Kosovo. Volgens Cohen hebben de Serviërs wel degelijk troepen in Kosovo.

Vervolg NAVO pagina 5

Kosovo verwart GroenLinkse fundi's

Van onze verslaggever
Milja de Zwart

UTRECHT

'Gelul!', roept een woedende man vanaf de achterste rij van het bomvolle zaaltje in het partijkantoor van GroenLinks. 'Straks breekt hier ook nog geweld uit', mompelt zijn buurvrouw. Al bijna drie uur debatteren pacifisten en pragmatici over de GroenLinkse instemming met bombardementen tegen Servië om op de vlucht geslagen Albanezen in Kosovo te redden van genocide. De fundi's tegen de realo's, een achterhoedegevecht.

'Ik ga even weg, want ik word boos', zegt een meneer op de eerste rij, met een hoofd zo rood als zijn trui. Hij is nog net in staat gastspreker Frits ter Kuile, verbonden aan het Amsterdamse Jeannette Noëlhuis dat zich inzet voor vluchtelingen, een hand te geven. Ter Kuile predikt geweldloosheid en heeft net beweerd dat de Albanese Kosovaren niet als bange hazen in de bergen moeten schuilen, maar hun belagers in de armen moeten lopen, de dood tegemoet, om Kosovo te bevrijden van het Servische juk. 'Vrouwen en kinderen zeker', vraagt iemand nog sarcastisch. 'Juist vrouwen en kinderen', roept Ter Kuile.

'De enige reden voor militair optreden is genocide', luidt de bezweringsformule die de pacifistische en de militante vleugels in GroenLinks met elkaar verzoent. Maar nu het zover is en de GroenLinkse fractie heeft ingestemd met militair ingrijpen, blijkt die niet waterdicht.

Een GroenLinkser die de Tweede Wereldoorlog meemaakte en zichzelf omschrijft als een 'niet onproblematische pacifist' betoogt geëmotioneerd: 'Dit is niet de oplossing. Met bommen en granaten redden wij het niet.' 'Wat dan?' wil de zaal weten. Een generatiegenoot zegt: 'Ik heb de landing op Normandië meegemaakt. Hoe verschrikkelijk dat ook is geweest, zonder die slag waren wij niet bevrijd en hadden wij hier vandaag niet kunnen discussiëren.' Nu klinkt er afkeurend 'god, god' uit de zaal.

De naoorlogse generatie kampt met andere dilemma's. 'Ik heb ook nog gedemonstreerd tegen de kruisraketten. Voor je eigen gevoel klopt het dan niet als je voor het afschieten van Tomahawks stemt', zegt Kamerlid Ab Harrewijn. Voor zijn collega Marijke Vos, die politiek geschoold werd in de vredesbeweging, gaven 'de beelden die iedereen voor ogen heeft' – van moordpartijen, van dolende vluchtelingen – de doorslag. 'Wij hadden gewild dat het niet zo ver was gekomen. Maar de winter nadert, we kunnen niet langer wachten.'

'CNN praat je gewoon de oorlog in', is het cynische commentaar van Ter Kuile. 'In Amsterdam zit CNN niet op de kabel, hoor. Dat hebben we al bereikt', roept een grapjas. Maar Ter Kuile heeft ook medestanders. Er is weerklank in de zaal voor zijn Karremans-achtige uitroep: 'Denk niet dat de Serviërs de monsters zijn en de Albanezen de lammeren.' 'GroenLinks is in de fuik gelopen', zegt iemand. Een ander wil weten of dit stemgedrag voortspruit uit *Salonfähigkeit*, of dat hij de volgende keer op de SP moet stemmen.

Kees Kalkman, prominent lid van de pacifistische vleugel, zegt: 'Ik betreur het zeer dat ik hiervoor de zaterdagochtend moet opofferen. GroenLinks heeft zich medeplichtig gemaakt aan het voorbereiden van oorlog. Dit is gewoon een misdrijf tegen de vrede!'

Gewezen luchtmachtkapitein Meindert Stelling wijst erop dat 'elke luchtaanval tot verharding van het conflict leidt'. 'Dat is gewoon bewezen. Met luchtdroppings en een luchtschild had je heel veel kunnen doen.'

Tussen de bedrijven door roert een pianist zich. Op hoge, gevoelige toon pleit hij ervoor het probleem van 'de culturele kant' te benaderen. Niemand luistert. Harrewijn is inmiddels licht geïrriteerd. De GroenLinkse Kamerleden hebben steeds gepleit voor humanitaire militaire acties, maar stonden alleen. 'GroenLinks regeert de wereld nog steeds niet', zegt hij.

'Hebben jullie niks van Bosnië geleerd? We hebben de Serviërs eindeloos dorpen laten oprollen, vrouwen laten verkrachten', roept iemand uit de zaal.

'We moeten een cultureel debat hebben', zegt de pianist.

Iemand neemt het laatste woord. 'Nou wil ik wat zeggen. Ik heb de hele tijd geluisterd. Er wordt gesproken in totaal andere taalvelden.'

De pianist leeft op. 'Eindelijk zegt iemand iets interessants', roept hij opgetogen.

Als de eerste bom valt trek ik mijn uniform aan

Als de NAVO aanvalt, zullen ook de critici en vijanden van Milošević zich achter de Joegoslavische leider plaatsen: ze zijn in de eerste plaats patriot. „We zijn een trots volk."

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BELGRADO, 12 OKT. „Bladeren, mevrouw, als bladeren zullen ze naar beneden komen." Ex-generaal Vuk Obradović geniet van zijn beeldspraak en herhaalt zijn boodschap herhaaldelijk met nadruk. Zodra er één NAVO-vliegtuig aan de horizon verschijnt zal het machtige Joegoslavische luchtafweergeschut in actie komen en de vijand uit de lucht plukken.

Het is een opmerkelijke uitspraak voor een man die binnen de Joegoslavische oppositie bekendheid geniet als vredesactivist en fel le tegenstander van de Joegoslavische president Slobodan Milošević. Vuk Obradović was in 1992 de jongste generaal van het Joegoslavische leger toen hij demonstratief zijn uniform in de kast hing. De oude federatie viel in golven van geweld uiteen en Obradović, destijds woordvoerder van de generale staf, had bezorgde moeders beloofd dat hun dienstplichtige zonen niet zouden worden ingezet. Begin 1992 werd duidelijk dat hij zijn belofte niet kon nakomen en hij nam ontslag.

Obradović heeft inmiddels zijn eigen partij, die 'Sociaaldemocratie' heet. Hij heeft politiek onderdak gevonden in de oppositionele 'Alliantie voor Verandering', waar tegenwoordig ook de Democratische partij van Zoran Djindjić en de Burgeralliantie van Vesna Pešić te vinden zijn. Twee jaar geleden liepen ze voorop in de massale anti-Milošević-demonstraties. Nu een NAVO-ingrijpen tegen dezelfde Milošević steeds dichterbij komt houden ze zich heel stil.

De oud-militair schenkt nog een glas sterke drank in. Een klein buikje verraadt zijn nieuwe status als politicus. Maar zodra het gesprek op de mogelijke luchtaanvallen komt, laat hij zijn militaire hart spreken. Het is een kwestie van eer. Zodra de eerste bom valt, haalt Obradović zijn uniform uit de kast en vecht hij mee tegen de buitenlandse vijand. „Het is mijn plicht om op te komen voor de onschuldige mensen die het slachtoffer zullen zijn van zulke aanvallen."

De oud-militair legt omstandig uit dat hij sterk Westers gericht is. Zijn sociaal-democratische partij is helemaal gemodelleerd op die van de Britse sociaal-democraten en Tony Blair is zijn held. Het Joegoslavische leger zou hij het liefst omvormen tot een moderne apolitieke strijdmacht naar Westers model. „Maar als het vechten wordt kan het mij niet schelen wat de oorzaak is, dan doe ik mee." En dan volgt het onvermijdelijke „Wij Serviërs zijn een trots volk."

De oud-militair begrijpt niet wat het Westen denkt te bereiken met geweld. „Hoe kun je met bommen een vreedzame oplossing afdwingen voor Kosovo?" Het argument dat dit recept in Bosnië drie jaar geleden wel succes had wordt van tafel geveegd. „Toen had de internationale gemeenschap dat armzalige legertje van de Bosnische Serviërs tegenover zich. Ze zullen wel anders piepen als ze tegenover het Joegoslavische leger staan."

Bovendien voorspelt Obradović rampzalige gevolgen voor Kosovo zelf. Als hij het voor het zeggen had zou hij het wel weten. Eén bom en hij zou een einde maken aan het hele probleem-Kosovo. „Meer zeg ik niet, de rest mag u zelf invullen." Obradović is niet de enige Serviër die dezer dagen zinspeelt op een bloedige vergeldingsoorlog in Kosovo zelf.

Vervolg GENERAAL pagina 5

Na 'activation order' nog niet direct aanval NAVO

De NAVO is klaar voor ingrijpen tegen Joegoslavië. Alle obstakels zijn uit de weg geruimd. Maar ook als vandaag de *activation order* uitgaat, betekent dit niet dat de eerste raketten onmiddellijk worden afgevuurd.

Door onze correspondent
BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 12 OKT. Alleen gisteren hadden de zestien NAVO-ambassadeurs een dag vrij. Althans, ze hoefden even niet gezamenlijk te vergaderen op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel. De afgelopen week zaten de ambassadeurs dagelijks ten minste één keer rond te tafel, om te praten over het nakende besluit tot militair ingrijpen in Kosovo. Ook zaterdag kwamen ze weer bijeen met secretaris-generaal Solana, die al zijn buitenlandse reizen had afgezegd.

Na hun ruim drie uur durende sessie kondigde Solana aan dat nu alle besluiten zijn genomen om het groene licht te kunnen geven voor militair ingrijpen in Kosovo. Hij zei in nauw contact te staan met de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke, die de Joegoslavische president Milošević tot een politieke oplossing voor de crisis in Kosovo probeert te dwingen. De NAVO-voorbereidingen op luchtaanvallen ondersteunen volgens Solana die onderhandelingen – een stelling die wordt onderschreven door Holbrooke, die vindt dat de militaire druk nu moet worden opgevoerd.

Plannen voor militair ingrijpen van de NAVO lagen al enige tijd klaar. Ze werden deze zomer tot in de details voorbereid, in een periode waarin het volgens een diplomaat op het hoofdkwartier nog drukker was dan nu. De plannen bestaan uit verschillende stappen, van beperkte luchtaanvallen tot en met het zenden van tienduizenden grondtroepen naar en rond Kosovo. Een tijdlang leek het er op dat de plannen niet ten uitvoer zouden worden gebracht, maar de afgelopen vijf weken kwam de uitvoering van de eerste fase van militaire actie steeds dichter bij. Inmiddels staan 430 gevechtsvliegtuigen klaar.

Om de plannen voor luchtaanallen in werking te stellen, moeten e NAVO-landen, bij monde van un ambassadeurs, instemmen net een zogeheten *activation order*. Dat betekent dat ze het bevel over e benodigde vliegtuigen, schepen n militairen voor een bepaalde periode overdragen aan de opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa, de Amerikaanse generaal Wesley Clark.

derhandelingen tussen Milošević en Holbrooke. Na die periode moet Clark nog secretaris-generaal Solana consulteren alvorens tot actie over te gaan. In de tussentijd zou Clark de benodigde schepen ter plekke kunnen brengen, de raketten kunnen richten en intimiderende vliegoefeningen kunnen houden langs de Kosovaarse grens.

De periode tussen het geven van de *activation order* en het moment waarop de luchtaanval kan beginnen, is een duidelijk ultimatum voor de Joegoslavische president. „De *activation order* is het ultieme drukmiddel voor Holbrooke in zijn onderhandelingen met Milošević", aldus een NAVO-functionaris. Het doel van (dreigen met) militair ingrijpen van de NAVO-landen is steeds een politieke oplossing voor de crisis in Kosovo geweest. Het plannen van de militaire actie was daarop gericht, maar dat maakte te weinig indruk. De *activation order* betekent het geloofwaardig maken van het dreigement. „Dan gaat de klok tikken", aldus een NAVO-functionaris. Tegelijkertijd betekent het dat er voor de NAVO geen weg terug meer is, tenzij Milošević instemt met een politieke oplossing.

De afgelopen weken heeft de NAVO de voorbereidingen voor militaire actie steeds verder opgevoerd, in de hoop dat ingrijpen niet nodig zou zijn. Ook leeft op het NAVO-hoofdkwartier de hoop dat, mocht de militaire actie er toch komen, deze beperkt blijft tot de luchtaanvallen waartoe de *activation order* gelimiteerd zal zijn. Voor verdere stappen moeten de lidstaten opnieuw hun goedkeuring geven.

Voor wat betreft het zenden van troepen is de NAVO nog niet overgegaan tot het eerste stadium van mobilisering, met een zogeheten *activation warning* waarbij generaal Clark de lidstaten formeel vraagt troepen te leveren. Een eventuele interventiemacht komt er pas na een staakt-het-vuren. De NAVO-lidstaten voelen niet voor het zenden van grondtroepen zonder instemming van Belgrado. In hun plannen gingen de militairen aanvankelijk uit van een troepenmacht van meer dan 60.000 man. Inmiddels is dit op verzoek van politici teruggebracht tot 26.000 militairen, door bijvoorbeeld politietaken en grensbewaking in buurlanden van Kosovo te schrappen.

Afgelopen week bespraken de NAVO-ambassadeurs onder meer de legitimiteit voor militair ingrijpen. Een aantal landen hield aanvankelijk vast aan de voorwaarde dat de VN-Veiligheidsraad militair optreden moest goedkeuren. Een resolutie hierover wordt echter niet eens voorgelegd, omdat bij voorbaat vast staat dat Rusland en China een veto zouden uitspreken. De Verenigde Staten en Groot-Brittannië betogen al enige tijd dat de VN-resolutie 1199 over Kosovo van drie weken geleden, een rapport vorige week van VN-secretaris-generaal Annan, de humanitaire noodsituatie en het gevaar van instabiliteit in de regio voldoende basis vormen voor militair optreden. Inmiddels zouden alle NAVO-lidstaten zich achter dit standpunt hebben geschaard. Toch wordt een gezamenlijke verklaring over de wettelijke basis voor militair ingrijpen niet verwacht. Vooral Frankrijk is terughoudend op dit punt omdat zo'n verklaring een verzwakking zou inhouden van de VN. Verwacht wordt dat iedere lidstaat de legitimiteit voor actie op eigen wijze zal uitleggen.

Begin vorige week werd op het NAVO-hoofdkwartier al gezegd dat het besluit om tot een *activation order* over te gaan binnen enkele dagen zou vallen. Het besluit werd afgelopen weekeinde nog verhinderd door procedurele problemen in Duitsland, Italië en Portugal. Om verschillende redenen konden deze drie landen hun goedkeuring niet geven, ondanks de steeds sterkere druk van de VS.

De Verenigde Staten voerden de afgelopen week de druk op hun Europese partners op. Bemiddelaar Holbrooke zei afgelopen weekeinde dat de NAVO-ambassadeurs vandaag bijeen moesten komen „om in te stemmen met actie".

Aan Europese zijde is meer terughoudendheid merkbaar over het besluit dat eigenlijk niemand wil nemen maar dat wordt gezien als de minst slechte optie. Bovendien wordt op het NAVO-hoofdkwartier onderstreept dat de geloofwaardigheid van het bondgenootschap op het spel staat, nu al een week lang wordt gedreigd dat het besluit voor militair optreden „binnen enkele dagen" kan vallen.

Besluiten NAVO over ingrijpen

Politieke besluiten die de NAVO moet nemen, en deels al heeft genomen, voordat kan worden overgegaan tot luchtaanvallen in Joegoslavië Kosovo:

•Activation Warning (ACT WARN): Officiële vraag aan de lidstaten om vliegtuigen, schepen en manschappen ter beschikking te stellen. Besluit over ACT WARN genomen op 24 september door de NAVO-ministers van Defensie. Verzoek aan de lidstaten werd daarna gedaan door de opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa, generaal Wesley Clark na eerdere inventarisatie door het militaire comité van de NAVO. Informeel was al toegezegd welk land wat zou bijdragen.

•Activation Request (ACT REQUEST): Formeel ter beschikking stellen door de lidstaten van de vliegtuigen, schepen en manschappen. Technische stap, genomen op 1 oktober door de NAVO-ambassadeurs.

•Activation Order (ACT ORD): Het commando over de vliegtuigen, schepen en manschappen wordt overgedragen van de lidstaten aan generaal Clark in Napels. Voordat hij tot actie kan overgaan neemt hij contact op met NAVO-secretaris-generaal Solana, die in overleg met de NAVO-lidstaten tot op het laatste moment de actie kan tegenhouden. Het besluit over een ACT ORD wordt vandaag verwacht door de NAVO-ambassadeurs.

daag wordt verwacht, wordt ·wkeurig omschreven welke ac- Clark mag ondernemen. Bondien zal er nog een bepaalde eriode zijn — verwacht wordt en- :ele dagen — voordat hij daadwerkelijk de eerste raketten kan afvuren. In de tussenliggende tijd kunnen de NAVO-lidstaten het militair ingrijpen nog tegenhouden, mocht er in hun ogen voldoende vooruitgang zijn geboekt in de on-

In Fairford in Engeland slaan omwonenden de aankomst van een Amerikaanse B52 gade. (Foto Reuters)

GENERAAL

Eérst patriot, dan pas opposant

VERVOLG van pagina 1

Op het moment dat de NAVO dreigt met ingrijpen is Obradović eerst patriot en pas daarna, veel later, anti-Milošević-activist. Hij begrijpt ook niet waarom het Westen zich zo vastbijt in die Slobodan Milošević. „Wie is die man nou helemaal, een ceremonieel president van een land, die nooit uit zijn presidentiële vertrekken komt." Na een tweede glaasje sterke drank blijkt de oud-militair zelfs overtuigd dat Milošević zijn macht uitsluitend aan het Westen dankt, aan Richard Holbrooke.

Tussen het Servië van Vuk Obradović en het Westen waar hij zo graag bij wil horen staat een muur van onbegrip. Het Westen, zo zegt hij, begrijpt niet dat alleen al het dreigen met geweld in Servië enorme schade aanricht. „Mensen trekken weg uit de stad, bejaarden geven hun laatste centjes uit om te hamsteren. Alles raakt hier ontwricht. Wie dreigt het Westen eigenlijk en waarom?"

En dat is niet de enige misrekening, vindt Obradović. De grootste vergissing is dat geen Serviër ook maar een vinger zal oplichten voor een onafhankelijk Kosovo, laat staan zijn leven zal geven voor de etnische Albanezen daar, bombardementen of geen bombardementen. „Wie dat doet zal generaties lang gebrandmerkt zijn als verrader."

De ideale omgeving voor advertenties met een culturele boodschap

INFORMATIE over adverteren: 010-4066284 of 010-4066283 ART

Rusland dreigt NAVO met herziening van relaties

Door onze correspondent

MOSKOU, 12 OKT. Rusland dreigt het Westen met doemscenario's en een herziening van de wederzijdse relatie, mocht de NAVO overgaan tot geweld tegen Joegoslavië.

Zonder in details te treden waarschuwde de Russische premier Jevgeni Primakov dat een NAVO-aanval repercussies zal hebben voor de vorig jaar bereikte overeenkomst tussen Rusland en het Noordatlantische bondgenootschap. Zaterdag riep Moskou zijn vertegenwoordiger bij de NAVO in Brussel en zijn ambassadeur in België terug voor spoedoverleg.

Anders dan minister van Defensie Igor Sergejev, die een terugkeer naar de Koude Oorlog in het verschiet ziet liggen, voorziet zijn collega van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, een periode van „internationale chaos". Op de televisie sprak hij gisteravond over een dreigende schending van de wettelijke basis waarop de wereldvrede rust, indien de NAVO tot actie overgaat zonder de expliciete steun van de VN-Veiligheidsraad.

President Boris Jeltsin, die zondag erg onvast op zijn benen stond bij een bezoek aan Oezbekistan, volgt de gebeurtenissen van minuut tot minuut. Volgens zijn woordvoerder lijdt hij aan een „verkoudheid', opgelopen tijdens „de vermoeiende vlucht van Moskou naar Tasjkent'. Zijn plan om ook Kazachstan aan te doen is vanochtend gewijzigd, hoewel een meereizende Kremlin-arts zei dat de president zich beter voelt.

Ivanov heeft gisteren een militair antwoord van Moskou op een NAVO-actie uitgesloten. Maar een hoge officier zei dat een NAVO-actie voor Moskou betekent dat het wapenembargo (tegen Joegoslavië) „zijn rechtsgeldigheid verliest". Leonid Ivasjov, hoofd Militaire Samenwerking op het ministerie van Defensie, staat daarin niet alleen: ook de Wit-Russische president Aleksandr Loekasjenko en patriottische splintergroepen roepen op tot militaire steun aan de Serviërs.

De meeste waarnemers brengen de gematigde opstelling van Moskou in verband met de binnenlandse crisis. Primakov heeft vrijdag bij de EU moeten vragen om voedselhulp en zou daarom niet in de positie verkeren een harde anti-Westerse toon aan te slaan. De Russische graanoogst komt op 45 miljoen ton uit, het laagste niveau sinds 1953. Rusland rekent bovendien nog altijd op miljardensteun van het IMF. De Russische kranten constateren dat Rusland op het wereldtoneel nog amper meetelt. „Ongeacht de positie van Moskou volgt Washington in Kosovo zijn eigen weg", kopte de *Nezavisimaja Gazeta* zaterdag.

NAVO

'Allesomvattende regeling Kosovo'

VERVOLG van pagina 1

Hij is uit op een allesomvattende en gedetailleerde regeling voor Kosovo. Daarbij blijven twee belangrijke geschilpunten over: de vraag wie toeziet op de terugkeer van de vluchtelingen in Kosovo - Belgrado weigert in te stemmen met een NAVO-vredesmacht - en de samenstelling van de toekomstige politiemacht in Kosovo. Holbrooke eist dat die in haar samenstelling de etnische samenstelling van de bevolking van Kosovo weergeeft; 90 procent van de politie moet dus uit Albanezen bestaan. Belgrado wil dat de helft van de politiemacht uit Serviërs en de andere helft uit Albanezen bestaat.

Ook de Albanezen liggen dwars. Holbrooke en zijn assistent Christopher Hill zijn er niet in geslaagd de Albanezen achter het zogenoemde plan-Hill te brengen. Dit plan voorziet in autonomie van Kosovo binnen Servië, met volledig zelfbestuur en gedetailleerde afspraken over wat die autonomie inhoudt, inclusief de vertegenwoordiging van de Albanezen in beide kamers van het parlement in Belgrado en de etnische samenstelling van het regionale bestuur in Priština. De Albanezen wijzen het plan af omdat het niet voorziet in hun doel - onafhankelijkheid - maar bepaalt dat over de toekomst na drie jaar verder wordt gepraat.

Als er vanmiddag een *activation order* komt, gaat die waarschijnlijk niet vergezeld door een gezamenlijke verklaring van de NAVO-landen over de legitimiteit van het optreden. Solana zei zaterdag dat de NAVO-ambassadeurs alle besluiten hadden genomen om te kunnen overgaan tot een *activation order*, hetgeen zou inhouden dat men het erover eens is dat er voldoende legitimiteit is voor ingrijpen dat niet expliciet door een VN-resolutie wordt gelegitimeerd. „Er zijn veel elementen voor een wettelijke basis om op te treden", aldus een NAVO-functionaris. Gedoeld wordt op de VN-resolutie van 23 september, het rapport van vorige week van VN-secretaris-generaal Annan, de humanitaire noodsituatie in Kosovo en het gevaar voor de stabiliteit in de regio. Een gezamenlijke NAVO-verklaring over een juridische basis komt er waarschijnlijk niet. Frankrijk zou huiverig zijn dat zo'n verklaring afbreuk kan doen aan het gezag van de VN. Ook bij het uitblijven van de verklaring kunnen de lidstaten toch besluiten dat er voldoende legitimiteit is en daar ieder een eigen interpratie van geven.

Nog problemen in twee NAVO-landen over actie Kosovo

Door onze correspondenten

BONN, ROME, LISSABON, 12 OKT. In twee NAVO-landen spelen vandaag nog procedurele kwesties over een optreden van de NAVO in Kosovo: Duitsland en Portugal. Italië is vandaag akkoord gegaan.

In Duitsland beslist vandaag de oude regering van Helmut Kohl over deelname van Duitsland aan een NAVO-operatie. De toekomstige kanselier Gerhard Schröder is nauw bij het besluit betrokken, zodat continuïteit in de besluitvorming tussen de oude en nieuwe regering is gewaarborgd. Vorige week sprak Schröder in Washington de steun uit van Duitsland aan militaire acties, desnoods zonder VN-mandaat. Ook toekomstig minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer was hierbij aanwezig. Volker Rühe, demissionair minister van Defensie, zei gisteren uit Schröders steun aan een *activation order* van de NAVO op te maken, dat de Groenen kennelijk „geen VN-mandaat meer eisen".

Deelname van Duitsland bestaat uit de inzet van veertien Tornado-gevechtsvliegtuigen en de levering van Duitse soldaten. Voor beide is echter toestemming nodig van de Bondsdag. Vanmorgen hebben Kohl en Schröder gezamenlijk besloten dat er vrijdag een spoedvergadering van de oude Bondsdag plaatsheeft om hierover te beslissen. De eerste vergadering van de nieuwe Bondsdag laat te lang op zich wachten en bovendien schuiven de Groenen het delicate onderwerp zo af op de oude regering, waardoor het de coalitieonderhandelingen niet belast.

Italië is vandaag formeel akkoord gegaan met een optreden van de NAVO in Kosovo. Regeringswoordvoerders hadden gisteren al duidelijk gemaakt dat ook Rome akkoord zou gaan met de *activation order* van de NAVO. De fractievoorzitters in de Senaat stelden vast dat het kabinet de bases in Italië beschikbaar kan stellen voor militaire acties zonder raadpleging van het parlement. Voor directe Italiaanse participatie zou wel een parlementair debat nodig zijn.

De politieke crisis heeft paradoxaal genoeg de besluitvorming vergemakkelijkt. In het parlement is een brede meerderheid voor ingrijpen, al is de scheidende coalitie verdeeld: de communisten en de groenen willen alleen een militaire operatie met een nieuw mandaat van de Veiligheidsraad.

De rechtse oppositie had eerder gesuggereerd het kabinet niet te willen helpen om de verdeeldheid over Kosovo op te lossen, maar nu de regering is gevallen, is dat argument verdwenen en is het makkelijker de vrijwel kamerbrede steun voor een ingreep te vertalen in besluiten.

Vandaag zal het Portugese parlement een knoop doorhakken over de mogelijke medewerking van Portugese troepen. Het parlement komt bijeen om zich over deze zaak te beraden en ook Portugals nationale defensieraad zal zich over de kwestie buigen. De Portugese regering koos vorige week voor een terughoudende opstelling, het ministerie van Buitenlandse Zaken had een voorkeur voor een „diplomatieke oplossing" van het conflict.

Gewapende actie zou alleen kunnen plaatsvinden onder de voorwaarde dat er sprake is van een „voldoende wettelijke basis". Of dit laatste een ondersteuning door de Veiligheidsraad betreft danwel een expliciete steun door het Portugese parlement werd daarbij in het midden gelaten. Vooralsnog beperkt de mogelijke bijdrage van Portugese zijde aan de NAVO-strijdmacht zich tot drie F-16 gevechtsvliegtuigen. De kwestie heeft in Potugal tot dusver verhoudingsgewijs weinig aandacht gekregen, mede als gevolg van een groot corruptieschandaal dat aan het licht is gekomen.

KOSOVO

13 okt 98

NAVO geeft twee activeringsbevelen tegen Belgrado uit

VERVOLG van pagina 1

Op verzoek van Holbrooke zou de periode zijn verdubbeld tot vier dagen. „Ambassadeur Holbrooke heeft gemeld dat er vooruitgang is geboekt", aldus Solana. „Hij onderstreepte dat deze vooruitgang grotendeels is te danken aan de druk van het bondgenootschap en dat wij deze druk moeten volhouden om te verzekeren dat het proces voortgaat."

Nu de NAVO heeft besloten tot een *activation order* (activeringsbevel), is het commando over vliegtuigen, boten en troepen die nodig zijn voor eventuele acties overgedragen aan de NAVO-opperbevelhebber in Europa, generaal Clark. De NAVO heeft twee van zulke bevelen goedgekeurd: één voor beperkte luchtaanvallen op rond twintig doelen in Joegoslavië en één voor een gefaseerde, steeds uitgebreidere campagne luchtaanvallen.

Tenzij de NAVO-lidstaten unaniem anders beslissen, kunnen de eerste kruisraketten voor een beperkte luchtaanval zaterdagochtend worden afgevuurd. Generaal Clark hoeft alleen nog Solana op de hoogte te stellen voordat hij tot actie overgaat.

Volgens ingewijden is de schade die deze eerste actie zou toebrengen militair niet van doorslaggevend belang. Pas met de gefaseerde luchtaanval zou het Joegoslavische leger serieuze schade worden toegebracht.

Vóór de gefaseerde luchtaanvallen kan generaal Clark nu nog rechts overgaan tot de eerste van er fases: het voorbereiden van t benodigde materieel, zoals het ervliegen van alle benodigde egtuigen naar bases in Italië en t houden van oefeningen. De orbereiding zal naar verwachg negen dagen duren. Om over gaan tot de volgende drie fases, et steeds uitgebreidere luchtaanllen, is telkens een nieuw besluit n de NAVO nodig. De eerste fase zou zijn gericht op het uitschakelen van het Joegoslavische luchtafweersysteem. Daarna zouden doelen als kazernes en munitiedepots en strategische burgerdoelen als bruggen en krachtcentrales worden aangevallen.

Over de juridische grond waarop de activeringsbevelen zijn goedgekeurd gaven de NAVO-lidstaten vanochtend geen gezamenlijke verklaring. Iedere lidstaat zal nu een eigen interpretatie geven van de legitimeit van de actie die niet is goedgekeurd door de VN-Veiligheidsraad.

Een onze redacteuren meldt vanuit het Italiaanse Villafranca:

Twee formaties van vier F16-gevechtsvliegtuigen zijn vandaag een half uur na elkaar vanuit Leeuwarden op de vliegbasis Villafranca geland. Zij kunnen binnen enkele uren klaarstaan voor acties boven Kosovo. Vanmiddag werden de radiofrequenties afgestemd voor een geallieerd optreden. Ook werden wapens voor zelfverdediging aan de vleugels gemonteerd en werd munitie, waaronder 500 pondsbommen naar de landingsplaats gebracht.

Overste Paul Mulder, detachementscommandant in Villafranca, is van mening dat het nog enige tijd kan duren voordat op de Nederlanders een beroep zal worden gedaan door de NAVO. Vanmiddag arriveren 113 man extra personeel uit Leeuwarden. Mulder ziet voor de luchtmacht ook een taak als over Kosovo een akkoord zal worden bereikt. „Dan vindt er binnen de NAVO een herinventarisatie plaats. Maar ook dan blijven er taken voor ons weggelegd. Ik denk dan aan inzet voor onze drie fotoverkenningstoestellen om na te gaan of het mogelijke akkoord ook wordt uitgevoerd. We kunnen ook politietaken in de lucht uitvoeren boven Kosovo zoals we dat nu doen boven Bosnië en we kunnen waarnemers op de grond daar beschermen vanuit de lucht", aldus Mulder.

OVSE scheidsrechter bij conflicten in Europa

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 13 OKT. Mocht de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) inderdaad 2.000 waarnemers naar Kosovo sturen, dan zou dat een aanzienlijke uitbreiding van haar werkzaamheden inhouden.

De afgelopen jaren zag de OVSE toe op een ordentelijk verloop van verkiezingen in prille en getroubleerde democratieën, bedreef het met wisselend succes 'preventieve diplomatie' om conflicten te voorkomen en werd het als scheidsrechter ingeroepen bij interne twisten, zoals begin 1997 in het geschil tussen president Milošević en de Servische oppositie over lokale verkiezingen. De OVSE heeft vaste missies en waarnemers in de landen van voormalig Joegoslavië (met name Bosnië, maar niet in Joegoslavië zelf), in Albanië en in voormalige Sovjet-republieken. In Tsjetsjenië assisteert de OVSE in de opbouw van de democratie, in Nagorny Karabach, de Armeense enclave in Azerbeidzjan, tracht de OVSE een politieke oplossing te vinden.

De OVSE telt 55 leden: alle Europese landen, Rusland, voormalige Sovjetrepublieken in Centraal-Azië, de Verenigde Staten en Canada. Joegoslavië is sinds 8 juli 1992 geschorst. Het voorzitterschap rouleert jaarlijks. Momenteel bekleedt de Poolse minister van Buitenlandse Zaken, Bronislaw Geremek, de post.

De organisatie komt voort uit de CVSE, de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, die in 1975 culmineerde in het Akkoord van Helsinki. In 1990, toen de lidstaten in Parijs besloten de organisatie uit te bouwen tot het orgaan dat moest toezien op een vreedzame integratie van het Europa van na de Koude Oorlog.

HOLBROOKE

NAVO ziet al uit naar volgend bezoek

VERVOLG van pagina 1

„De OVSE kan een instrument zijn om na te gaan of de VN-resolutie [van 23 september] wordt nageleefd." Op de vraag hoeveel – in principe ongewapende – troepen de OVSE naar Kosovo kan sturen, zei Geremek: „Veel." En even later: „Duizenden." Solana hield het later op rond 2000 man.

Om één uur 's nachts, net voor hij vertrok naar Belgrado, stond Holbrooke de pers even te woord. „We hebben enige beweging in Belgrado", kondigde hij aan. „Ik ga nu terug om te zien of we daar op kunnen bouwen." Dat de presidenten Jeltsin en Milošević gezegd hebben uit te kijken naar een rol voor de OVSE, is een „zeer positieve, potentieel positieve ontwikkeling die wij toejuichen".

Na zijn vertrek van Holbrooke keurden de NAVO-ambassadeurs eindelijk het activeringsbevel goed. Om kwart voor twee 's ochtends kwam een nog steeds vrolijke Solana de pers inlichten. „Het was een zeer lange dag en ook een belangrijke dag", volgens Solana. Zojuist was besloten activeringsbevelen uit te geven „voor beperkte luchtaanvallen en een gefaseerde luchtcampagne in Joegoslavië, waarvan de uitvoering begint binnen ongeveer 96 uur." Maar ook zei hij: „Zelfs op dit moment geloof ik nog dat diplomatie kan slagen en dat het gebruik van geweld kan worden voorkomen". De verantwoordelijkheid ligt bij Milošević: „Hij weet wat hij moet doen."

Op de vraag of het ultimatum nog kan worden verlengd, zei hij: „De situatie is erg beweeglijk, ik wil niet praten over de situatie na 96 uur. Maar ik sta in nauw contact met Holbrooke en zijn team." Het aftellen voor actie is nu echt begonnen. Maar in Brussel wordt al uitgekeken naar het volgende onverwachte bezoek van de Amerikaanse gezant.

.erviërs houden zich niet aan afspraken

16 okt 98

BRUSSEL (Reuters, AFP, AP) – In Belgrado is gisteravond een akkoord met Slobodan Milosevic getekend over toezicht vanuit de lucht op het doen en laten van de Serviërs in Kosovo. Zowel de Navo als het Witte Huis hebben nog geen 'overtuigende signalen' gezien dat de Joegoslavische president zich houdt aan de afspraken die hij heeft gemaakt met gezant Richard Holbrooke.

Secretaris-generaal Solana van de Navo uitte gisteren zijn onvrede. De Spanjaard sprak over een paar bemoedigende tekenen, zoals betere toegang tot de vluchtelingen in het gebied en terugtrekking van politie. Maar hij vindt dat dit in de verste verte niet voldoende is om de geallieerden tevreden te stellen.

Voor zijn vertrek naar Belgrado beloofde Solana een 'duidelijke boodschap' over te brengen. „En dat is dat de oplossing van het probleem niet ligt in het tekenen van documenten, maar in het zich houden aan de bereikte akkoorden."

De Nao-topman wil ongetwijfeld druk op de ketel houden tot het ultimatum aan Milosevic zaterdagochtend afloopt. Hij benadrukte nog ens dat de Navo nog altijd gereed aat om in te grijpen.

olana kreeg steun vanuit Washingn. Daar liet een woordvoerder van esident Clinton weten dat er geen sprake is van het nakomen van de afspraken.

De Contactgroep voor het voormalige Joegoslavië (Verenigde Staten, Rusland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland en Italië) hebben, zoals verwacht, het akkoord Holbrooke-Milosevic goedgekeurd. Zij besloten in Parijs dat er een VN-resolutie moet komen waarin de afspraken met de Joegoslavische president worden opgenomen. Daarmee kan naleving van de afspraken worden afgedwongen.

Groot-Brittannië en Rusland hebben al ontwerpresoluties ingediend.

De zes landen van de Contactgroep zouden elk tweehonderd waarnemers beschikbaar stellen voor de missie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die in Kosovo moet controleren wat de Serviërs doen. De voorzitter van de OVSE, de Pool Bronislaw Geremek, reist vandaag naar de Joegoslavische hoofdstad om daartoe een akkoord te tekenen. Volgens Geremek zal de OVSE de Navo vragen militairen te stationeren aan de grens van de Servische provincie Kosovo om de 2000 ongewapende waarnemers te kunnen beschermen.

Het is de bedoeling de eerste waarnemers eind volgende week in het veld te hebben. Een team van de Verenigde Naties komt vandaag in Kosovo aan om de situatie op te nemen. Deze missie, op verzoek van de Veiligheidsraad, was al afgesproken voor Holbrooke aan het werk ging

'U komt ons dus bombarderen'

WASHINGTON (Reuters) – „Dit waren de negen zwaarste dagen die je je kunt voorstellen." Woorden van de Amerikaanse diplomaat Richard Holbrooke over het marathonoverleg met de Joegoslavische president Milosevic. Tegenover de Amerikaanse media vertelde Holbrooke over de onderhandelingen die tot het voorlopige akkoord van dinsdag leidden.

Na drie dagen van vruchteloos praten, besloot Holbrooke zijn geheime wapen in te zetten: Luitenant-generaal Mike Short, de man die de Navo-luchtaanvallen zou leiden als de onderhandelingen geen resultaat zouden opleveren. Holbrooke: „Toen ik hem aan Milosevic voorstelde, leunde de president voorover en zei 'Zo generaal, U bent dus de man die ons komt bombarderen'."

Short, gepokt en gemazeld in Vietnam, zat echter niet om een antwoord verlegen: „Ik heb B-52 bommenwerpers in de ene hand en U-2 spionagevliegtuigen in de ander. Binnenkort krijg ik de order om één van de twee te gebruiken. Ik hoop dat u de goede keuze maakt."

De 57-jarige Amerikaanse gezant en bankier Holbrooke typeerde de gesprekken die hij in Belgrado voerde over Kosovo als erg fel en emotioneel. Hij omschreef Milosevic als 'uiterst gevaarlijk', maar liet zich niet verleiden tot een moreel oordeel over zijn onderhandelingspartner. „Veel mensen beschrijven hem als een extreme nationalist, maar ik denk niet dat dit waar is", aldus de Amerikaan. „Hij is eerder opportunistisch dan nationalistisch. Milosevic is moeilijk in de omgang. Het is een erg slimme en bijzonder cynische man."

BUITENLAND

8-3-96

Bijna vier jaar is deze vrouw op de vlucht geweest, na de verovering van haar dorp bij Sarajevo door de Serviërs. Bij haar terugkeer vond ze ren van haar huis alleen nog een ruïne. Veel huizen van moslims zijn door de Serviërs opgeblazen. (Foto Reuter)

NAVO geeft 'activeringsbevel'

Milošević stemt in met waarnemers

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 13 OKT. De Joegoslavische president Milošević heeft vandaag ingestemd met de stationering van 2.000 waarnemers van de OVSE, die in Kosovo moeten toezien op naleving van de resolutie van de Veiligheidsraad.

Holbrooke zei vanochtend in Belgrado na overleg met Milošević: „Ik hoop dat dit een keerpunt is in de juiste richting. Maar het bewijs ligt in de naleving van de resolutie van de Veiligheidsraad."

De NAVO gaf Milošević vanochtend nog vier dagen de tijd om met gezant Richard Holbrooke tot overeenstemming te komen. Zij besloot tegen twee uur vannacht om over vier dagen over te gaan tot luchtaanvallen op militaire doelen in Joegoslavië, tenzij de Joegoslavische president Milošević tegemoet komt aan alle eisen die hem zijn gesteld door de VN.

De voorbereiding voor militaire actie van de NAVO, die op zijn vroegst zaterdagochtend kan beginnen, gaat onverminderd door.

Holbrooke was gisteravond in Brussel om de NAVO-ambassadeurs te informeren over de voortuitgang in zijn onderhandelingen met Milošević. „We hebben enige beweging", aldus Holbrooke alvorens naar Belgrado terug te keren, waar hij vandaag zijn overleg heeft hervat. Milošević heeft — zo is in Belgrado bevestigd — ingestemd met een ongewapende internationale waarnemersmissie van 2.000 man onder leiding van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die moet toezien op het naleven van de beloften en die voor een deel uit Russen zal bestaan. De NAVO moet waken over de veiligheid van deze missie en vanuit de lucht controleren of Belgrado de beloften waarmaakt. Volgens secretaris-generaal Solana zou een meerderheid van de NAVO-landen deelnemen aan een OVSE-missie. De Amerikaanse president Clinton waarschuwde gisteren dat Miloševi' beloften strikt moeten worden gecontroleerd: „De kerkhoven op de Balkan liggen vol gebroken beloften van Milošević", aldus Clinton.

Tot nu toe voldoet Milošević nog niet aan de eis dat hij zijn troepen terugtrekt uit Kosovo. „Joegoslavië voldoet nog altijd niet aan resolutie 1199 van de VN-Veiligheidsraad en de tijd raakt op", aldus vanochtend vroeg Solana. Hij zei te geloven dat diplomatie nog steeds een kans van slagen heeft en dat geweld kan worden vermeden. „De verantwoordelijkheid ligt nu op de schouders van president Milošević. Hij weet wat hij moet doen." Milošević zou wel hebben ingestemd met een bestand in Kosovo, toegang van humanitaire organisaties, de terugkeer van vluchtelingen en een dialoog met de Albanese gemeenschap in Kosovo.

Pagina 5 OVSE/NAVO VERRAST
Pagina 7 HOOFDARTIKEL

Vervolg KOSOVO pagina 5

Acht F-16's 'Fighting Falcons' van het 322 squadron zijn vanmorgen van de luchtmachtbasis Leeuwarden vertrokken naar de basis Villafranca in Noord-Italië voor deelname aan mogelijke NAVO-luchtacties tegen Servië.

(Foto P... Noordoost, Peter W...

Een nachtelijke tussenstand in Brussel

Richard Holbrooke kwam gisteren voor iedereen onverwachts naar Brussel — met een belangrijke tussenstand in de Kosovo-crisis. Vervolgens vaardigde de NAVO haar ultimatum uit: nog 96 uur krijgt Belgrado de tijd.

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 13 OKT. „De tijd vliegt als je plezier hebt", grapte gisteravond rond negenen met een uitgestreken gezicht de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke op het NAVO-hoofdkwartier. Zijn gesprekspartner, de altijd vrolijk ogende secretaris-generaal Javier Solana, barstte in gegrinnik uit. Holbrooke was even tevoren onverwachts uit Belgrado aangekomen in Brussel om de NAVO-lidstaten te informeren over de stand van zijn onderhandelingen met de Joegoslavische president Milošević, voordat het bondgenootschap zou overgaan tot het uitvaardigen van een zogeheten *activation order* (activeringsbevel) voor luchtaanvallen in Joegoslavië.

Het activeringsbevel, dat pas na 96 uur tot luchtaanvallen kan leiden, moet dienen als uiterste drukmiddel bij Holbrookes onderhandelingen. Het besluit van de NAVO werd gistermiddag al verwacht, maar terwijl de ambassadeurs hiervoor bijeen waren kwam het nieuws dat Holbrooke in aantocht was met wat het begin van een overeenkomst zou kunnen zijn. De vergadering werd daarom afgebroken om zijn komst af te wachten. De Amerikaanse gezant, die nog kortstondig verdwaalde op het uitgestrekte terrein van het NAVO-hoofdkwartier, vertelde de ambassadeurs 's avonds onder meer dat hij voorafgaand heeft geboekt op het punt van een internationale observatiemacht in Kosovo, die er op moet toezien dat Milošević voldoet aan de eisen van de internationale gemeenschap, zoals terugtrekking van zijn troepen uit Kosovo. De verdubbeling van de periode voordat de NAVO kan overgaan tot militaire actie — aan het begin van de avond gingen diplomaten nog uit van 48 uur — werd uitgelegd als een positief teken. Holbrooke zou om deze verlenging hebben gevraagd, omdat hij binnen 96 uur ruimte zou zien voor een resultaat in zijn onderhandelingen.

Na secretaris-generaal Solana en de zestien NAVO-ambassadeurs te hebben ingelicht, informeerde Holbrooke de Poolse minister van Buitenlandse Zaken Bronislaw Geremek, voorzitter van de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa).

Ook Geremek was een onverwachte gast die plotseling op het NAVO-hoofdkwartier aanwezig bleek. Zelfs NAVO-functionarissen waren verbaasd toen ze hem om half twaalf als een schim door de hal zagen snellen. „De OVSE heeft een plaats in Holbrookes onderhandelingen", kondigde Geremek even later aan.

Vervolg HOLBROOKE pagina 5

Jorritsma wil besluit kunnen terugdraaien

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 13 OKT. Minister Jorritsma (Economische Zaken) wil dat grote infrastructurele projecten kunnen worden heroverwogen nadat de vaak lange besluitvorming is afgerond. In een vraaggesprek met deze krant pleit de minister vandaag voor een 'opportuniteitstoets' voordat tot daadwerkelijke uitvoering van een project wordt overgegaan. De besluitvorming duurt soms zo lang dat op het moment van uitvoering gewijzigde omstandigheden een ander licht op een project kunnen werpen.

Jorritsma doet haar uitspraak op een moment dat opnieuw discussie is ontstaan over het nut van de Betuwelijn, de ruim negen miljard gulden kostende spoorlijn die tussen Rotterdam en Duitsland wordt aangelegd. Over de Betuwelijn wil Jorritsma niets zeggen, omdat dit onder de bevoegdheid van de minister van Verkeer en Waterstaat valt.

„Wel denk ik dat het mede aan de trage procedure te wijten is dat dit soort discussies maar blijven opkomen. Waar we daarom wel aan kunnen denken is dit: als we zo lang bezig zijn met de voorbereiding, moeten we tegen de tijd dat we toe zijn aan de uitvoering dan niet een opportuniteitstoets of zoiets houden? Ik vind dat je nooit moet zeggen: we hebben iets tien jaar geleden besloten en dus gaan we er vandaag mee door", aldus Jorritsma.

Minister Netelenbos (Verkeer en Waterstaat) heeft gisteren bij een bezoek aan Groningen gezegd er van uit te gaan dat de noordoostelijke tak van de Betuwelijn wel degelijk zal worden aangelegd. „Ik denk dat de noordoostelijke tak er komt", aldus de minister. Ze weersprak daarmee berichten dat de aftakking van de Betuwelijn van Elst via Oldenzaal naar Duitsland door het kabinet zou zijn geschrapt. Netelenbos gaf echter geen tijdslimiet aan voor het project.

Voorts kondigde de minister aan binnenkort een voortgangsrapportage naar de Tweede Kamer te sturen over de aanleg van de hele Betuwelijn, waarin ze alle feiten nog eens op een rijtje zou ...ten.

Acht hoogleraren he... ren gepleit voor hero... van de aanleg van de Betu...

Pagina 3
VRAAGGESPREK

Nog 96 uur

HET AANGAAN VAN verplichtingen is iets anders dan het nakomen ervan. Met deze woorden gaf president Clinton vannacht uiting aan zijn twijfels over de persoon van de Joegoslavische president Milošević. „De begraafplaatsen op de Balkan zijn gevuld met de gebroken beloftes van president Milošević", voegde Clinton er aan toe. Nauwkeuriger kan de toestand niet worden omschreven waarin de NAVO zich nu bevindt: klaar voor de aanval maar in afwachting van een mogelijke diplomatieke doorbraak in de komende 96 uur. Volgens Clinton heeft Milošević belangrijke concessies in het vooruitzicht gesteld. Maar de Amerikaanse president en zijn NAVO-partners willen zekerheid dat de Joegoslavische president de verplichtingen die hij tegenover onderhandelaar Holbrooke op zich heeft genomen, ook daadwerkelijk zal nakomen. Milošević heeft vier etmalen om die zekerheid te verschaffen.

In een optimistische versie van een denkbaar scenario is het ergste leed geleden. Als Milošević voldoende internationale waarnemers en hulpverleners toelaat hoeft de NAVO niet in actie te komen. De vele tienduizenden voor het Servische geweld gevluchte Kosovaren kunnen naar hun dorpen en steden terugkeren. En ook al zijn die dan gebrandschat en geplunderd, de internationale gemeenschap zal hun daar voldoende hulp kunnen bieden om de winter door te komen en aan een nieuw bestaan te beginnen. Het eerste, humanitaire, doel van internationale interventie zal dan binnen bereik komen.

Maar ook in een dergelijk scenario komen de moeilijkheden zodra onderhandelingen beginnen tussen Milošević en de Kosovaarse vertegenwoordigers over de toekomst van Kosovo. De internationale gemeenschap staat een regeling voor, een vorm van autonomie, die Milošević tot dusver heeft verworpen en waarvoor de militanten aan Kosovaarse kant evenmin voelen. De laatsten eisen onmiddellijke en totale onafhankelijkheid. Verdeeldheid in het Kosovaarse kamp dreigt de Serviërs in de kaart te spelen.

ANDERMAAL LIJKT Milošević' vertragingstactiek hem adempauze te hebben verschaft. Het is een beproefde methode: wacht tot het uiterste en strooi dan zand in de internationale machinerie door toe te geven, of althans de schijn te wekken. In mei verklaarde de Joegoslavische president zich bereid tot onderhandelen terwijl achter de rug van de delegaties het moorddadige Servische offensief tegen de Albanese bevolking van Kosovo begon dat tot in de herfst zou voortduren. Ook toen stond de NAVO gereed om op te treden en ook toen waren harde dreigementen van Westerse leiders niet van de lucht. Uiteindelijk bleef de luchtmacht aan de grond en maakten de Serviërs korte metten met het aanvankelijk succesvolle Kosovaarse bevrijdingsleger.

Ook al laat Milošević effectief internationaal toezicht in Kosovo toe, daarmee heeft hij nog geen nederlaag geleden in de kwestie van de toekomstige status van de provincie. Hij weet uit ervaring dat, als het er op aankomt, de doelstelling van de internationale gemeenschap dichter staat bij de Servische dan bij de Kosovaarse. Twee van de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad staan zonder meer aan de Servische kant, maar ook de Westelijke leden van de Contactgroep voor voormalig Joegoslavië tonen zich huiverig voor verdere opsplitsing van de Balkan in op papier soevereine, maar in werkelijkheid onmachtige etnische entiteiten. Bosnië is een teken aan de wand. Als in een Kosovaarse onderhandelingsdelegatie de militanten het voor het zeggen krijgen, is Westerse ontstemming over hun eisen niet te vermijden. Daarvan zou Milošević profiteren.

GEEN VAN DE NAVO-lidstaten verlangt naar het gebruik van geweld, zoveel is de afgelopen tijd wel duidelijk geworden. Geleidelijk aan is de geloofwaardigheid van de Atlantische Verdragsorganisatie zo toch in het spel gekomen. Dat dit kon gebeuren, is te wijten aan het tactisch vernuft van de tegenspeler. Over Bosnië onderhandelde Holbrooke met Milošević terwijl de bommen vielen. Dat maakte het akkoord van Dayton mogelijk. In de kwestie-Kosovo gaat het erom ten minste de dreiging in stand te houden. In een gezelschap zo groot en zo verscheiden als de NAVO zal dat uiteindelijk niet meevallen, zeker niet als de ergste nood, het beslissende motief voor gebruik van geweld, wordt gelenigd. Clintons waarschuwende woorden mogen ook zo worden begrepen.

Verklaring Clinton over Kosovo

President Milosević heeft nog niet toegegeven aan de eisen van de internationale gemeenschap. Als gevolg van die onverzettelijke opstelling hebben de zestien lidstaten van de NAVO zojuist ingestemd om aan onze militaire bevelhebbers de bevoegdheid te geven om luchtaanvallen tegen Servië uit te voeren. Dit is pas de tweede keer in de geschiedenis van de NAVO dat het bondgenootschap bevel geeft tot het gebruik van geweld – het is voor het eerst dat dit gebeurt tegen een land dat zijn eigen volk op een gewelddadige wijze onderdrukt.

De internationale gemeenschap is nu gereed om in actie te komen. Maar zoals ik van begin af aan heb gezegd, zouden we er de voorkeur aan geven om deze crisis op vreedzame manier op te lossen en niet met behulp van militaire actie. Om die reden heb ik ambassadeur Holbrooke op een missie gestuurd om president Milosević duidelijk te maken wat de wereld van hem verwacht om NAVO-luchtaanvallen te kunnen voorkomen.

Ambassadeur Holbrooke heeft mij – en de afgelopen uren ook de NAVO – bericht dat, geconfronteerd met een gesloten internationaal front, president Milosević een aantal toezeggingen heeft gedaan. Als – en ik onderstreep 'als' – die toezeggingen volledig worden nagekomen kunnen de doeleinden van de internationale gemeenschap, zoals gesteld in de resolutie van de Verenigde Naties, worden bewerkstelligd.

[...]President Milosević gaat er in de eerste plaats mee akkoord dat hij volledig zal toegeven aan de eisen van resolutie 1199 van de VN-Veiligheidsraad. In de tweede plaats heeft hij ingestemd met een indringende internationale inspectie die het nakomen van die resolutie moet verifiëren. In de derde plaats is hij akkoord gegaan met het invoeren van een tijdschema voor het voltooien van een voorlopige regeling van de autonomie van de Albanezen in Kosovo.

Voortdurend zijn onze bedoelingen duidelijk geweest: een eind te maken aan het geweld in Kosovo, dat dreigt over te slaan naar de buurlanden en instabiliteit in het hart van Europa kan veroorzaken; een eind te maken aan de humanitaire catastrofe die dreigt doordat tienduizenden mensen dakloos zijn geworden en het risico lopen om in de komende winter dood te vriezen of te verhongeren; het bewerkstelligen van een onderhandelde vrede.

Maar laat ik duidelijk zijn: de toezeggingen zijn nog geen feit. De begraafplaatsen van de Balkan zijn gevuld met de gebroken beloftes van president Milosević. In de komende dagen zullen we ons niet alleen richten op wat president Milosević zegt, maar op wat hij doet.

[...]Ik hoop dat de beloftes van president Milosević een stap voorwaarts zijn op weg naar vrede.

Dit is een deel van de verklaring die president Clinton vannacht aflegde in het Witte Huis.

UÇK gewaarschuwd tegen gebruik geweld

'Akkoord Kosovo houdt nog stand'

PARIJS/PRIŠTINA, 20 OKT. Westerse leiders hebben het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK in bedekte termen gewaarschuwd tegen het provoceren van de Serviërs in Kosovo. Het optreden van het Joegoslavische leger, gisteren, wordt door de NAVO vooralsnog niet gezien als schending van het recente akkoord tussen de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke en de Joegoslavische leider Milošević. Wel bestaat de zorg dat de strijd zich uitbreidt.

Gisteren kwam in het westen van Kosovo het Joegoslavische leger in actie tegen een aantal dorpen van Albanezen. De actie was waarschijnlijk een reactie op aanvallen van het UÇK in het afgelopen weekeinde, waarbij drie politiemannen waren gedood. De Albanese inwoners van de dorpen sloegen op de vlucht.

NAVO-secretaris-generaal Solana zei gisteren in Parijs dat er „provocaties en provocateurs" zijn in Kosovo, maar dat naar zijn mening het akkoord tussen Holbrooke en Milošević nog overeind staat. Het akkoord voorziet in een staakt-het-vuren en een terugtrekking van de Servische en Joegoslavische troepen uit Kosovo, dan wel een terugtrekking van die troepen in hun kazernes.

De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Hubert Védrine, zei dat het geweld van de afgelopen dagen „het akkoord in het geheel niet destabiliseert". Hij waarschuwde in bedekte termen het UÇK geen misbruik te maken van de situatie. Resolutie 1.199 van de Veiligheidsraad — de basis van het akkoord van Holbrooke en Milošević — en de eisen van de internationale Contactgroep voor ex-Joegoslavië gelden voor beide partijen in Kosovo, aldus Védrine.

De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, liet zich gisteren tijdens een toespraak in het Lagerhuis in soortgelijke bewoordingen uit. Hij riep het UÇK op zich te houden aan de zelfopgelegde terughoudendheid en waarschuwde het Kosovaarse guerrillaleger dat het de NAVO-luchtmacht, die boven Kosovo patrouilleert, niet kan misbruiken als zijn eigen 'plaatsvervangende' luchtmacht. De acties van het UÇK van het afgelopen weekeinde, aldus de Britse minister, „dienen alleen de belangen van diegenen die het politieke proces ondermijnen en willen terugkeren naar de oorlog".

In Kosovo zelf troffen buitenlandse journalisten, die naar de dorpen trokken die door het Joegoslavische leger waren bestookt, in de omringende heuvels UÇK-strijders aan, die verzekerden dat ze het akkoord van president Milošević en gezant Holbrooke respecteren, maar zich het recht voorbehouden „ons en ons volk te verdedigen". (Reuters, AP, AFP)

Waarnemen in Kosovo: missie met nieuwe inhoud

De OVSE strijkt neer in Kosovo om de 'verificatiemissie' voor te bereiden. Maar waarnemen in oorlogsgebied is iets nieuws voor de OVSE. En het project is nogal omvangrijk.

Door YASHA LANGE

ROTTERDAM, 23 OKT. De Noren gaan de logistiek doen en sturen daarvoor binnenkort een militaire *support unit*. De Britten sturen exmilitairen, tweehonderd in totaal, geleid door een generaal met anderhalf jaar ervaring in Bosnië. Nederland beraadt zich nog, al heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken wel alvast contact opgenomen met het ministerie van Defensie. Er ligt een verzoek van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE): ex-militairen gevraagd als 'verificateurs' in Kosovo.

De OVSE gaat iets nieuws doen. Tot nu toe hield de organisatie zich bezig met het waarnemen of organiseren van verkiezingen, zoals in Bosnië. Sporadisch treedt de OVSE op als bemiddelaar bij gewapende conflicten, zoals in Tsjetsjenië of Nagorny Karabach. Maar in Kosovo moet de OVSE grenzen bewaken, toezien op de terugtrekking van militaire eenheden en assisteren bij de terugkeer van vluchtelingen naar hun huizen.

Bovendien werkte de OVSE nog nooit met zoveel mensen gedurende langere tijd in een oorlogsgebied. „Het is een geheel nieuw en uitgebreid mandaat", zegt woordvoerder M. Fleming.

Vandaar dat de OVSE graag 'stressbestendige ex-militairen met kennis van de regio' wil. De duizend tot tweeduizend ongewapende 'verificateurs' die naar Kosovo worden gestuurd moeten het onderscheid kunnen maken tussen politie-eenheden die mogen blijven en politie-eenheden die zich uit Kosovo moeten terugtrekken. „Dat wordt een probleem, daar zijn we zeer bezorgd over", erkent Fleming. Dus wil de OVSE trainingen gaan organiseren voor de verificateurs, zowel in eigen land als in Kosovo. Wat die trainingen precies gaan inhouden weet men nog niet, maar Zweden heeft toegezegd hiervoor mensen te zullen sturen. Nederland maakte dinsdag bekend onder voorwaarden vijftig tot honderd mensen te sturen. Elf andere landen hebben in totaal nog eens ruim 900 waarnemers beloofd. Toezeggingen van andere landen kunnen volgen.

„Ik hou mijn hart vast", zegt Ed. van Thijn. Hij stond in 1996 aan het hoofd van een 2.200 man sterk

Pagina 7
HOOFDARTIKEL

team van waarnemers in Bosnië, een van de weinige OVSE-missies van vergelijkbare omvang. „Implementatie is niet de sterkste kant van de OVSE. Logistiek kan de OVSE niets, daar huren ze altijd anderen voor in. De organisatie heeft weinig slagkracht en is voor besluitvorming afhankelijk van de lidstaten." Ook voor het personeel en de financiering van het grootschalige en langdurige project in Kosovo heeft de organisatie geen eigen mensen of middelen.

Vervolg OVSE pagina 5

In kwestie-Kosovo

NAVO vreest sabotage door UÇK

WASHINGTON, BRUSSEL, 22 OKT. De internationale gemeenschap heeft het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK gewaarschuwd het akkoord over Kosovo niet te saboteren. Inmiddels wordt erkend dat Belgrado vooruitgang boekt in de kwestie-Kosovo, maar de dreiging met luchtaanvallen blijft.

Bij de NAVO, zo meldt onze correspondent in Brussel, wordt het probleem erkend dat niet alleen de Joegoslavische president Milošević gehouden moet worden aan zijn afspraken, maar ook het UÇK.

„Het UÇK maakt een grote fout als het denkt dat het door de Serviërs te provoceren een reactie van de NAVO kan uitlokken", aldus een functionaris. Een van de problemen is dat niet duidelijk is met wie van het UÇK afspraken gemaakt kunnen worden. De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke zei dinsdag al dat er „een zeer reëel gevaar is" dat het UÇK het akkoord saboteert. Eerder hadden de Amerikanen al laten weten dat het UÇK bij schendingen van het bestand het vuur had geopend op Serviërs.

Volgens Sandy Berger, president Clintons veiligheidsadviseur, boekt de Joegoslavische president vooruitgang bij de naleving van de afspraken die hij met Holbrooke heeft gemaakt. Hij schreef in een artikel in *The Washington Post* dat er in Kosovo een bestand bestaat dat in brede zin wordt gerespecteerd, dat vluchtelingen bezig zijn naar hun woonplaatsen terug te keren en dat de Joegoslavische en Servische troepen zich „discreter" gedragen. Maar Berger waarschuwde dat daarmee het ultimatum van de NAVO tegen Belgrado nog niet van tafel is, want Milošević is met de terugtrekking van zijn troepen uit Kosovo „niet snel en niet ver genoeg gegaan". „Om de druk op Milošević te handhaven en hem te dwingen zich aan zijn beloften te houden, moet de NAVO de vinger aan de trekker houden", aldus Berger.

In de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties wordt inmiddels onderhandeld over een resolutie, waarmee de afspraken van Milošević en Holbrooke moeten worden geformaliseerd. Rusland heeft — opnieuw — gedreigd roet in het eten te gooien als de resolutie een dreigement met geweld jegens Joegoslavië zal bevatten voor het geval Belgrado zich niet aan de afspraken houdt.

De Russische vertegenwoordiger bij de VN heeft in het voorbereidend overleg met een veto gedreigd als zo'n dreigement in de tekst van de resolutie voorkomt. Die tekst wordt waarschijnlijk vanavond in de V-raad gepresenteerd. (AFP, AP, Reuters)

Dinsdag besluit over luchtaanvallen

NAVO kiest uit vier opties in Kosovo

BRUSSEL, 23 OKT. De NAVO besluit dinsdag, als het ultimatum tegen Joegoslavië in de Kosovo-crisis afloopt, of het bewind in Belgrado met luchtaanvallen moet worden gestraft voor het niet-nakomen van zijn beloften in Kosovo.

Waarnemers maakten vanochtend vanuit Kosovo melding van zwaar artillerievuur van de Serviers, in een kennelijke schending van het bestand.

De NAVO kiest dinsdag uit vier opties, zo hebben woordvoerders van de organisatie gisteren in Brussel laten weten: ze kan overgaan tot luchtaanvallen op militaire doelen in Joegoslavië, ze kan het ultimatum verlengen voor een omschreven periode, ze kan het ultimatum opheffen, of ze kan het voor onbepaalde tijd openhouden. De NAVO beziet intussen op dagelijkse basis de voortgang die in Kosovo wordt geboekt.

Volgens het recente akkoord tussen de Joegoslavische president Slobodan Milošević en de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke moeten de Serviërs in Kosovo de wapens neerleggen, vluchtelingen laten terugkeren, politietroepen en militairen terugtrekken en een dialoog met de vertegenwoordigers van de Albanese gemeenschap beginnen over een politieke oplossing van het conflict.

Westerse diplomaten zeiden gisteren in Priština dat Belgrado vooral op het punt van de troepenaftocht ernstig in gebreke blijft en dat het bewind bovendien geen aanstalten maakt zijn beloften op dit punt na te komen. De afgelopen dagen is geen sprake van verdere terugtrekking van troepen, aldus deze diplomaten.

Het regeringsgezinde Joegoslavische blad *Večernje Novosti* meldde gisteren op basis van uitlatingen van Servische politie-woordvoerders dat alle politie-eenheden die sinds februari naar Kosovo zijn gestuurd, nu zijn teruggetrokken en dat alleen de eenheden die er in februari al waren, zijn achtergebleven. Daarmee zou zijn voldaan aan de voorwaarden.

Dat evenwel wordt algemeen bestreden door Westerse diplomaten en ministers. Christopher Hill, de Amerikaanse gezant ter plekke, zei gisteren ontevreden te zijn over de mate van naleving van het akkoord. De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Hubert Védrine, zei dat er „niet genoeg" is gedaan om van naleving te spreken. In Washington lieten woordvoerders zich in dezelfde zin uit.

Langs de grens tussen Kosovo en Albanië zijn gisteren door Joegoslavische soldaten vijf Kosovo-Albanese vluchtelingen gedood en twee gewond toen ze, met een aantal anderen, de grens overstaken om naar hun dorpen in Kosovo terug te keren. Van de vijf doden behoorden er vier tot hetzelfde gezin. Onder hen waren drie kinderen, van twaalf, zes en twee jaar oud.

In de Veiligheidsraad verzet Rusland zich nog steeds tegen een resolutie waarin de afspraken tussen Milošević en Holbrooke moeten worden geformaliseerd. Het bezwaar geldt een passage waarin staat dat de NAVO geweld mag gebruiken als waarnemers, die in Kosovo toezien op de naleving van de afspraken, gevaar lopen.

Ibrahim Rugova, leider van de Kosovo-Albanezen, krijgt van het Europees Parlement de Sacharovprijs voor vrijheid van meningsuiting. De jury motiveerde de keuze met zijn inspanningen voor een vreedzame oplossing voor de Kosovo-crisis. (Reuters, AFP)

OVSE

'Dit is meer iets voor VN'

VERVOLG van pagina 1

„Je moet altijd maar afwachten wat voor mensen de verschillende lidstaten sturen. Wij kunnen wel vragen om waarnemers met kennis van de regio, maar soms verschilt het hemelsbreed", zegt L. Voorst. De OVSE-*operations officer* arriveerde als een van de eersten in Kosovo. Samen met twintig anderen van het *technical assessment team* bereidt hij de verificatiemissie voor vanuit een hotel in Priština. „We moeten tolken vinden, telecommunicatie regelen, auto's laten komen, coördinatiecentra opzetten en ga zo maar door. We zijn nu met veel te weinig mensen, maar hopelijk komen er snel meer." Dat zal gebeuren, maar wel gefaseerd. „Anders wordt het een chaos", zegt Fleming.

Op termijn kunnen ook de waarnemers weer gebruikt worden: mensen met ervaring op gebieden van de *rule of law*, mensenrechten en democratisering, of wetenschappers met kennis van de regio. *Als de situatie zich stabiliseert wil de OVSE verkiezingen in Kosovo organiseren en toezien op humanitaire clausules uit de resoluties van de Veiligheidsraad. Dan kan de organisatie haar huidige ervaring gebruiken en zijn de normale waarnemers weer gewenst.*

Zorgelijker dan de logistieke problemen en de kwalificaties van de waarnemers zijn de veiligheidsrisico's. „Dat is zeer serieus", aldus Fleming. De OVSE is geen militaire organisatie, maar de missie in Kosovo krijgt wel een militair karakter. Voor de waarnemers worden kogelvrije vesten en kevlar helmpjes besteld. Pantserwagens moeten er ook komen, zegt Voorst. Maar volgens Fleming is dat niet mogelijk, „uit budgettaire overwegingen". Voorst: „Als ik de situatie hier beoordeel denk ik dit is eigenlijk meer iets voor de Verenigde Naties of de NAVO."

De OVSE wil daarom de NAVO dichtbij hebben, liefst over de grens in Albanië of Macedonië. Onderhandelingen over een zogenaamde *rapid reaction force* zijn in volle gang. Binnen de OVSE wordt gesproken van de behoefte aan een 'NAVO-schaduw' over de missie. „Maar als militaire steun nodig blijkt, is het eigenlijk al te laat", zegt Van Thijn. „Ook daarover hou ik mijn hart vast." In de overeenkomst tussen de OVSE en Joegoslavië garandeert Belgrado de veiligheid van alle waarnemers. „Maar daar kunnen we niet zonder meer op afgaan", zegt Fleming. Afgezien van reacties van de Servische militairen of burgers maakt de OVSE zich ook zorgen over het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK). „Tot nog toe hebben de Albanezen geen buitenlanders aangevallen. Maar het UÇK bestaat uit facties en de situatie is ondoorzichtelijk." Vandaar dat de OVSE alvast heeft besloten „geen ongewapende burgers naar gevaarlijke regio's te sturen".

Kiezen in Kosovo

DE NAVO IS *not amused*. Nog maar net was een akkoord gesloten met president Milošević over terugtrekking van Servische troepen uit Kosovo, of het Kosovaarse bevrijdingsfront vermoordde een drietal Servische politiemannen. Als zij zich aan de afspraken hadden gehouden (en op tijd waren vertrokken), zouden wij ze niet hebben kunnen doden, klonk het cynische commentaar. Verbolgen functionarissen in het Westen lieten weten dat het akkoord ook geldt voor de bewapende Kosovaren, op zichzelf een vreemd standpunt want die waren slechts zijdelings bij de onderhandelingen betrokken. Maar akkoord is nauwelijks een correcte omschrijving van wat er is gebeurd. Milošević heeft een dictaat moeten slikken op straffe van luchtaanvallen. In het voorbijgaan werd het dictaat uitgebreid tot de Kosovaren zelf.

De exercitie geeft aan hoe ingewikkeld de kwestie–Kosovo is. Een conventioneel leger kan onder druk worden gezet met dreigementen, maar hoe tref je een guerrilla met kruisraketten? Bovendien zou het niet eenvoudig zijn uit te leggen als de laatste verdedigers van het gekwelde Kosovaarse volk als een soort Bin Laden door de NAVO werden uitgeroekt. Maar het is een feit: zonder medewerking en terughoudendheid van het Kosovaarse bevrijdingsfront zal het niet eenvoudig zijn de Serviërs aan de gemaakte afspraken te houden.

ZO KOMT DE verantwoordelijkheid voor de gang van zaken als vanzelf terug bij de NAVO. De idee dat met tweeduizend waarnemers van de OVSE het machtsvacuüm zou kunnen worden gevuld dat de Serviërs geacht worden achter te laten, getuigt van een ongekende naïveteit. In een staat van burgeroorlog als in Kosovo zouden slechts zwaarbewapende troepen een kans maken de strijdende partijen uit elkaar te houden — en dat waarschijnlijk ten koste van grote verliezen. De overwogen stationering van een snelle interventiemacht aan de Albanees-Kosovaarse grens zou een stap in die richting zijn, maar het is een open vraag of die strijdmacht ooit in een werkelijk risicovolle situatie zou worden ingezet.

De tijd begint te dringen. Nog een paar dagen scheiden de NAVO van het aflopen van haar, verlengde, ultimatum. De beslissing om luchtaanvallen te beginnen dreigt te moeten worden genomen onder onbeheersbare omstandigheden. Stel dat guerrilla-acties in Kosovo de Serviërs een alibi verschaffen om met hun beschietingen van Kosovaarse dorpen door te gaan. Hoe moet dan een strafexpeditie worden uitgelegd? En als de Serviërs zich, al dan niet na luchtaanvallen, daadwerkelijk terugtrekken, hoe wordt voorkomen dat het Kosovaarse bevrijdingsfront zijn doel verwezenlijkt en een onafhankelijk Kosovo sticht? Een ontwikkeling die de internationale gemeenschap, inclusief de lidstaten van de NAVO, immers verwerpt?

HET DILEMMA IS sinds afgelopen zomer niet anders geworden. Toen is toegelaten dat de Serviërs het in het voorjaar verloren terrein terugveroverden — wat ten koste is gegaan van een nog ongekend aantal doden onder de Kosovaarse bevolking en de ontworteling van tienduizenden. Tot op de dag van vandaag is aan die toestand geen einde gemaakt. Komende week zal een keuze niet meer kunnen worden ontlopen.

Donderdag schoten Joegoslavische soldaten vijf Kosovo-Albanese vluchtelingen dood toen ze de grens overstaken om naar hun dorpen in Kosovo terug te keren. Gisteren werden de slachtoffers begraven, onder wie drie kinderen. (Foto Reuters)

Gefrustreerde agenten in Kosovo

De Serviërs maken weinig haast met het terugtrekken van troepen uit Kosovo. Toch zijn de Kosovaren 'gelukkiger' dan vorig jaar. „We zijn nergens bang meer voor."

Door onze redacteur
COEN VAN ZWOL

PRISTINA, 24 OKT. „Fijne baan", moppert de Servische agent bij de politiepost van Komorane. In de volstrekte duisternis van het platteland moet hij met een zaklantaarn de papieren van passerende automobilisten controleren. Met de witte mouwstukken, riem en pet van de verkeerspolitie maakt dat hem tot een ideale schietschijf voor sluipschutters. Maar de verkeersveiligheid in Kosovo gaat het Servische bewind momenteel voor alles. Bij de vele wegversperringen maakten de kalasjnikov en het paarsblauw van de speciale politie de afgelopen weken plaats voor het dienspistool en het blauw-wit van de verkeerspolitie. Het is een van de manieren waarop Servië gehoor geeft aan de door de NAVO geëiste terugtrekking van speciale politietroepen uit Kosovo.

Ook in nachtelijk Komorane zit de verkeerspolitie nu in een schemerig wachthok klaar om uit te rukken in geval van botsingen of snelheidsovertredingen. Het lokaal is versterkt met zandzakken, in een hoek staan vijf machinegeweren. Verkeer is er nauwelijks, maar in de zuidelijke heuvels klinkt om de minuut een doffe knal. Mortieraanvallen van Albanese terroristen, beweert de verkeersagent. „We mogen alleen terugschieten als ze vlakbij komen, op 50 meter. Dankzij de NAVO moeten we nu met een arm op de rug vechten. Dat geeft de Albanezen moed. Ze hergroeperen zich en durven ons weer met grotere eenheden aan te vallen. Het is heel frustrerend."

De volgende morgen blijken de knallen evenwel afkomstig uit het Albanese dorpje Trpeza, dat onder vuur is gekomen van Servische tanks. Die rolden maandag de heuvels rond Komorane binnen nadat drie Servische agenten om het leven kwamen bij een granaataanval in het naburige Orlate. Zoiets kan niet ongewroken blijven. En omdat de legereenheid in kwestie al langer dan een jaar bij Kosovo's hoofdstad Pristina is gelegerd, worden deze troepenverplaatsing niet als een schending beschouwd van het akkoord van Belgrado tussen president Milošević en de Amerikaanse gezant Holbrooke.

Dinsdag besluit de NAVO opnieuw over het al dat niet bombarderen van de Serviërs. De vraag is of zij zich houden aan het akkoord, dat voorziet in een gedeeltelijke terugtrekking van Servische legeren politietroepen uit Kosovo, repatriëring van Albanese vluchtelingen en ontheemden, spionagevluchten boven Kosovo en de komst van 2000 'verificateurs' van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).

Deze week klaagden onder meer secretaris-generaal Solana van de NAVO en de Amerikaanse gezant Hill dat de terugtrekking van Servische troepen vrijwel tot stilstand is gekomen. Maar verzekeringen dat de NAVO „nog steeds de vinger aan de trekker heeft" klinken inmiddels wat hol. Als de NAVO gaat bombarderen, waarom maken de waarnemers en hulpverleners zich dan op voor een permanent verblijf in Kosovo? Tegelijkertijd waarschuwen steeds meer Westerse diplomaten dat het 'Kosovo Bevrijdingsleger' UCK Servische troepen aanvalt om represailles uit te lokken, of dat de Albanese vluchtelingenkampen bewust in stand worden gehouden om internationaal medelijden te wekken.

Ook dat wijst ook niet op een sterke wil om in te grijpen. Het UCK weet in elk geval allang uit welke hoek de wind waait. „Niets hebben jullie geleerd van Bosnië", schreeuwt een jonge UCK-soldaat donderdag in het vluchtelingenkamp Kisna Reka tegen een Britse diplomaat. „Praten, praten, niets doen. Het zou moeten gaan van: u

> Als je wint, is het heel moeilijk om te stoppen

gehoorzaamt ons niet, meneer Milošević? Dan: boem, boem."

'Boem, boem' lijkt voorlopig niet aan de orde, maar vredig is de huidige situatie in Kosovo evenmin. Langs de hoofdwegen hebben de Servische troepen een spoor van vernielingen aangericht. Op veel plaatsen zijn de huizen doorzeefd, verbrand, opgeblazen. Elders heeft men de zelfbeheersing opgebracht om er een paar te laten staan. „Punk is niet dood, Adem Jashari (een vroegere UCK-commandant) is dood", heeft een Serviër op een muur in Mališevo geschreven. Deze zomer was Mališevo de hoofdstad van het UCK, nu resteert een spookstad van puin, glasscherven en verkoolde huizen, waartussen slechts politiepatrouilles en zwerfhonden bewegen. Gevochten is er niet in Mališevo, het betreft hier louter Servisch vandalisme.

Het Decani-gebied in het zuiden van Kosovo, waar de wapens voor het UCK uit Albanië werden binengesmokkeld, lijkt bijna gezuiverd van Albanezen. 'Schieten zonder waarschuwing', staat op een legerbord naast de weg naar het verwoeste UCK-dorp Smonica. Een wit paard graast er tussen de karkassen van dode koeien. De bejaarde Albanezen die op sommige plaatsen op de boerderijen passen, zijn weinig spraakzaam. „We kunnen niet praten, straks zien ze ons", zegt een oude man. 'Ze', dat is het Joegoslavische leger dat de grensstreek controleert. Locale Servische boeren rijden daarentegen in het uniform van de speciale politie op hun tractors rond. Het is duidelijk wie hier nu de baas is.

Langs de hoofdwegen van Kosovo liggen om de paar kilometer groepen van 10 tot 20 agenten gelegerd in met zandzakken versterkte benzinepompen, woonhuizen of schutterputjes. „Wij hebben de verwoestingen aangericht, daarin moet ik eerlijk zijn", zegt een aangeschoten jonge agent die op wacht staat met een Fanta-fles vol rakia. „Ik had geen ervaring met dit soort zaken. Toen we Orahovac in juli veroverden op het UCK, begonnen collega's winkels in brand te steken. Als je wint, is het heel moeilijk te stoppen met brandstichten. Ik weet niet waarom."

In de dorpen die verscholen liggen achter de maisvelden en wijngaarden, wachten de Albanezen van Kosovo op de winter. In sommige dorpen zijn enkele huizen in brand gestoken door passerende Servische troepen, andere dorpen zijn nog vrijwel intact. Zoals Marallia, even ten zuiden van Malisevo. Rond het dorp heeft het UCK een nieuw loopgravenstelsel aangelegd. Niet dat loopgraven de Serviërs tot dusver hebben gehinderd, maar men blijft proberen.

Marallia zit al maanden zonder stroom. Op een verre heuvelrug maait een Servisch zoeklicht door de nacht, bij de weg naar Malisevo hangt even een lichtkogel in de lucht, verder is de duisternis bhijna compleet. Eén huis in Marillia heeft elektriciteit uit een generator, en een satelliettelefoon. Daar komen de mannen bijeen, en de soldaten van het UCK. Ze eten brood, kip, worst en groene pepers, drinken bier en cola. De stemming is vrolijk. Een humanitaire ramp speelt zich nog niet af in Marilla, al heeft het dorp in vredestijd 1.100 inwoners en nu 3.000, vooral gevluchte familieleden uit andere streken van Kosovo. „Er is hier veel verwoest, dat klopt", zegt dokter Hamsi Bityqi. „Toch zijn we gelukkiger dan vorig jaar. We zijn nergens meer bang voor."

We brengen de nacht door in het gastenverblijf van hodja Feta Bagolli. De religieuze leider zegt niet te begrijpen wat de Serviërs hier nog zoeken. „Ze bewaken de asfaltweg, maar daar rijdt niemand nog overheen omdat hier alleen Albanezen wonen. En als het UCK het verkeer wil aanvallen, kunnen de Serviërs daar niets tegen doen." Maar als het UCK hier actiever wordt, is de hodja dan niet bang voor Servische represailles? „Het UCK heeft zijn bevelen", zegt de hodja berustend. „Wij burgers hebben niets te zeggen."

Navo-ultimatum maakt weinig indruk op Slobodan Milosevic

BELGRADO (Reuters, AP) – President Milosevic van Joegoslavië trekt zich weinig aan van het ultimatum van de Navo. Het aantal agenten van de speciale politie-eenheden in de Servische provincie Kosovo is volgens waarnemers ter plekke niet verminderd. Voor woensdag moeten zij het gebied verlaten hebben. Het heeft er veel van weg dat Servische eenheden en Albanese opstandelingen zich ingraven voor nieuwe gevechten.

Volgens een westerse diplomaat in Pristina krijgen de Serviërs de verkeerde signalen van de Navo en verwachten ze daarom geen aanvallen op korte termijn. „Al ons ambassadepersoneel is inmiddels weer terug. Binnenkort komen daar nog eens 2000 waarnemers bij. Dat brengt de Serviërs er niet toe om te denken dat we gaan bombarderen", aldus de diplomaat.

De Britse minister van buitenlandse zaken, Robin Cook, zei gisteren ook dat Milosevic de deadline van dinsdagavond 24 uur niet zal halen, maar voegde daaraan toe dat dit niet automatisch tot luchtaanvallen zal leiden. Daarmee haalde hij in feite de dreiging uit het ultimatum.

De afgelopen twee dagen spraken Navo-opperbevelhebber Wesley Clark en zijn adjudant, generaal Klaus Naumann, met president Milosevic en de Joegoslavische militaire leiding. Ze probeerden die alsnog te doordringen van de noodzaak om te voldoen aan het ultimatum. De twee generaals vertrokken daarna naar Brussel om de Navo verslag uit te brengen van hun bevindingen in Belgrado. 26-10-98

De Navo verwerpt Joegoslavië's argument dat de terugtrekking wordt opgehouden door de activiteiten van het UÇK, het Bevrijdingsleger van Kosovo. Het UÇK heeft toegezegd dat het de Servische troepen niet zal aanvallen bij hun vertrek. „Maar elke beweging in de richting van dorpen of onze stellingen zal ons dwingen onszelf te verdedigen", aldus het UÇK.

De Veiligheidsraad stemde zaterdag in met het plan waarnemers naar Kosovo te sturen. Het voorstel had de goedkeuring van dertien van de vijftien leden van de VN-raad. Rusland en China onthielden zich van stemming. De raad wilde een veto van Rusland of China voorkomen. Beide landen wijzen buitenlandse militaire bemoeienis af. Daardoor kwam er uiteindelijk een verzwakte versie van de oorspronkelijke resolutie uit de bus. Washington vindt dat de Navo ook zonder nieuwe VN-resolutie geweld mag gebruiken als dat noodzakelijk mocht blijken.

De veiligheidssituatie in Kosovo zou zijn verbeterd, heet het in Navo-kringen. Van de 50 000 Albanese vluchtelingen zouden er naar schatting 40 000 zijn teruggekeerd naar hun huizen.

NAVO-generaals naar Miloseyic

24-10-98

Brussel – Topmilitairen van de NAVO gaan vandaag in Belgrado de Joegoslavische leider Milosevic vertellen dat hij echt zijn troepen uit Kosovo moet terugtrekken. Dat is volgens de NAVO nog altijd niet gebeurd, ondanks Milosevic' overeenkomst van 13 oktober met de Amerikaanse gezant Holbrooke. Dat akkoord kwam nadat de NAVO met aanvallen had gedreigd in een ultimatum, dat vervolgens werd opgeschort tot komende dinsdag. Als Belgrado zijn legereenheden dan niet uit de provincie heeft weggehaald, zal de NAVO Servische doelen bombarderen.

Een Finse deskundige onderzoekt kort het lichaam van het elfjarige jongetje dat zaterdag in Kosovo door een sluipschutter werd doodgeschoten. Bij de begrafenis, gisteren, werd opnieuw geschoten. (Foto AP)

Ach, zijn haren, heeft Shemsi geen mooi haar?

Een sluipschutter doodde zaterdag in Kosovo een Albanees jongetje. Een kleine troost voor zijn ouders: de internationale gemeenschap kwam het gisteren verifiëren. 98

Door onze redacteur
COEN VAN ZWOL

KRAJKOVO, 26 OKT. Een oude man duikt in het graf dat hij zojuist heeft gegraven wanneer het eerste mitrailleursalvo klinkt. Het vuur komt uit de richting van Potërk, waar zich Servische troepen en tanks bevinden. Andere mannen rennen weg, krimpen ineen of werpen zich op de grond.

Het is al de tweede keer dat schoten klinken rond deze mistige heuveltop in Kosovo. De begrafenis van de elfjarige Shemsi Elshani uit Krajkovo wordt daarom een nerveuze bedoening. De verwanten laten Shemsi's lichaam snel in het graf zakken, leggen er planken over, scheppen er aarde op en krabbelen zijn naam op een stuk hout. Het duurt niet veel langer dan vijf minuten. Als de dorpelingen de heuvel aflopen, klinken opnieuw schoten.

Met zoveel journalisten en waarnemers ter plekke op deze zondagmiddag lijkt het voor de Serviërs erg onlogisch om deze Albanese rouwstoet te beschieten. Het kan ook een provocatie van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK betreffen. Maar achter de dood van Shemsi schuilt überhaupt weinig logica, of het moet die van het Oude Testament zijn. *Donderdagmiddag sterft, vlakbij, de negentienjarige Servische soldaat Dragiša Stojčević bij een aanval op een legerkonvooi.* Zaterdagmiddag sterft Shemsi Elshani, terwijl hij hout sprokkelt. De stand is weer gelijk in deze sector van slagveld Kosovo.

Zaterdag rond twee uur horen we voor het eerst over Shemsi, als we met de UÇK-commandant Shaban Shala praten. „Ze hebben een jongetje doodgeschoten", roept een man vanuit een passerende auto. „Om twaalf uur, in Krajkovo."

Krajkovo ligt niet ver van de weg van Priština naar Peć, de 'ruggengraat' van Kosovo. De Servische ordetroepen willen die weg tot elke prijs open houden, het UÇK is hier zeer actief. Na een bloedige aanslag op een politiepost zijn maandag 22 Servische tanks langs dit deel van de weg ge-

Pagina 5 NAVO BLIJFT WAARSCHUWEN

posteerd. Volgens de Albanezen staan er vier tanks bij Krajkovo.

De vrouwen van Krajkovo zitten in een halve kring te huilen rond het lijkje van Shemsi. Het is in een laken gewikkeld. „U moet sterk zijn. Uw zoon stierf als een held, hij werd gedood terwijl hij voor zijn familie zorgde", zegt UÇK-commandant Shala. Het klinkt wat houterig.

„Wees sterk, niet huilen", herhaalt moeder Hashine tegen de andere vrouwen. Dan wordt een dood blond jongetje uit het laken gerold. „Ach, zijn haren, *heeft Shemsi geen mooi haar? Ik had net nieuwe kleren voor hem gekocht", zegt Hashine. Ze streelt zijn gezicht en begint weer te jammeren.*

Vervolg KOSOVO pagina 4

Servië: boete voor blad na kritiek

BELGRADO, 26 OKT. In Belgrado zijn zaterdag drie journalisten van een onafhankelijk blad veroordeeld tot 244.000 dollar boete wegens overtreding van de nieuwe mediawet.

De drie werden schuldig bevonden aan pogingen „de constitutionele orde te ondermijnen" door kritiek te uiten op het regime van president Slobodan Milošević. Slavko Ćuruvija, oprichter van het tijdschrift *Evropljanin,* hoofdredacteur Dragan Bujošević en uitgever Ivan Tadić kregen te horen dat ze de boete — een enorm bedrag in een land waar het gemiddeld maandloon honderd dollar bedraagt en een bedrag dat door geen enkel blad kan worden opgebracht — binnen 24 uur moesten betalen. Toen z gisteren in gebreke bleven, deed de politie een inval in de kantoren van het blad, kennelijk om er apparatuur en meubilair in beslag te nemen. Vanochtend bevond de politie zich nog steeds in de kantoren en de flat. De onverwachte aankomst van Jiří Dienstbier — bij de VN belast met mensenrechtenkwesties — heeft haar er kennelijk van weerhouden de confisquatie uit te voeren.

De informatiewet, die vorige week werd aangenomen, legt de vrijheid van meningsuiting in Servië vergaande beperkingen op. Zo verbiedt de wet het publiceren van informatie die volgens de autoriteiten 'defaitistisch' is. Ćuruvija sprak van een „draconisch vonnis na een stalinistisch showproces". De autoriteiten, zei hij, pogen met astronomische boetes „*Evropljanin* en andere vrije media in Servië tot zwijgen te brengen".

De Servische premier, Mirko Marjanović, juichte het vonnis toe. Servië, zei hij, „zal zich verdedigen tegen diegenen die zijn stabiliteit bedreigen met leugens, desinformatie en sensationalisme".

Het proces tegen de drie was het resultaat van een klacht van de Patriottische Unie, een organisatie van aanhangers van Mirjana Marković, de vrouw van Milošević. De *Unie had aanstoot genomen aan een foto van een strijder van het Kosovo Bevrijdingsleger die zou zijn afgebeeld in een 'heldenpose'. Veroordeeld werden de drie ook wegens een kritische open brief an Milošević, die overigens werd publiceerd twee dagen vóórdat mediawet van kracht werd. or de rechter was dat geen beletde drie journalisten te veroor-n. (Reuters, AP, AFP)*

NAVO waarschuwt Belgrado

BELGRADO, 26 OKT. De twee hoogste militairen van de NAVO in Europa hebben dit weekeinde de leiding in Belgrado voorgehouden dat de NAVO morgen tot luchtaanvallen kan overgaan als de Joegoslaven hun beloften niet nakomt. Maar volgens diplomaten gaat Belgrado er inmiddels van uit dat de NAVO morgen niet aanvalt.

Volgens de diplomaten blijft de Joegoslavische president Slobodan Milošević nog steeds in gebreke bij de naleving van het akkoord dat hij onlangs met de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke sloot. Dat geldt vooral voor de geëiste troepenterugtrekking uit Kosovo. Bovendien is vooral zaterdag geweld gebruikt in Kosovo. Op veel plaatsen hebben zowel de Serviërs als de Albanezen van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK zich ingegraven, wachtend op de volgende confrontatie.

De opperbevelhebber van de NAVO in Europa, generaal Wesley Clark, en generaal Klaus Naumann, voorzitter van het militair comité van de NAVO, hebben zaterdag en gisteren in totaal achttien uur met Milošević gepraat om hem ervan te overtuigen dat het de NAVO nog steeds ernst is met haar morgen aflopende ultimatum. Ze spraken ook uitvoerig met de Joegoslavische legerleider, generaal Momčilo Perišić. Over het besprokene is noch door de NAVO, noch door de Joegoslaven iets meegedeeld. Maar diplomaten in Belgrado onderstreepten dat het niet ging om onderhandelingen! „Ze [de NAVO-generaals] waren hier om te vertellen dat er onvoldoende naleving [van het akkoord van Milošević en Holbrooke] is en dat het ultimatum overeind staat." Clark en Naumann hadden veel stafkaarten bij zich toen ze voor hun gesprekken bij Milošević en diens legerchef aankwamen.

Dezelfde diplomaten maakten echter duidelijk dat Belgrado ervan uit gaat dat de NAVO morgen geen geweld gebruikt. „De Serviërs denken dat de NAVO niets gaat doen. We hebben ons ambassadepersoneel weer [naar Belgrado] laten terugkeren en straks komen er tweeduizend waarnemers. Enkele weken geleden begonnen de Serviërs pas aandacht aan onze eisen te besteden toen alle Westerlingen Joegoslavië verlieten. Nu we terugkeren denken de Serviërs echt niet dat we bommen op hen laten vallen", aldus een diplomaat.

De Veiligheidsraad van de VN heeft zaterdag de afspraken tussen Milošević en Holbrooke — en daarmee de overeenkomsten die Belgrado met de NAVO en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) geformaliseerd in een resolutie, waarin niet met geweld wordt gedreigd als de Joegoslaven in gebreke blijven. Rusland en China onthielden zich van stemming. De resolutie bepaalt dat de NAVO OVSE-waarnemers uit Kosovo mag weghalen als ze bedreigd worden, maar alleen met niet-militaire vliegtuigen.

Aan de stemming was marathon-overleg van twee dagen voorafgegaan. Rusland en China bleven zich tijdens dat overleg verzetten tegen elke dreiging met geweld, en zij kregen uiteindelijk hun zin. Groot-Brittannië en de VS maakten na afloop echter duidelijk dat ze vastbesloten zijn NAVO-geweld te gebruiken als ze dat nodig vinden. (Reuters, AFP, AP)

KOSOVO

Shemsi was niet meteen dood

VERVOLG van pagina 1

Shemsi's lichaam is nog een beetje warm. Het achterhoofd is bebloed. Er glinstert iets metaligs in zijn slaap. Rechtsboven in zijn rug gaapt een gat zo groot als een tennisbal. In het kruis van zijn spijkerbroek zit een vlek urine en er ligt braaksel op zijn trui. Shemsi was niet meteen dood.

Vader Rashit Elshani zegt dat hij rond tien over twaalf met zijn achttienjarige neef Zymer Buzaku aan het houthakken was aan de rand van het bos, in het zicht van de Servische linie. Shemsi sprokkelde verderop takken. Rashit: „Ik hoorde twee salvo's, het klonk als die machinegeweren. Ik liet me op de grond vallen en kroop het bos in. Ik wist dat Zymer gewond was, maar dacht dat Shemsi was weggerend. Toen hij niet thuis was, had ik door dat hij dood was."

Een half uur later vonden Rashit en zijn buren Shemsi dood in het bos. Zymer was zwaar gewond: twee kogels in zijn schouders, een vleeswond in zijn hoofd. „Mijn vrouw had een slecht voorgevoel vanochtend", zegt Rashit. „Ik stuurde Shemsi naar huis, maar hij was ongehoorzaam en kwam terug. God moet hebben gewild dat hij stierf."

Zaterdagmiddag melden we de dood van Shemsi bij de Amerikaanse sectie van de KDOM, de Kosovo Diplomatic Observer Mission. Diplomaat Norman Olsen belooft de volgende ochtend te komen kijken in Krajkovo. Olsen en zijn collega's observeren al enkele maanden het strijdtoneel in Kosovo. Zij gelden nu als de voorhoede van de 2.000 'verificateurs' van de OVSE, die moeten toezien op de uitvoering van het akkoord tussen de Joegoslavische president Milošević en de Amerikaanse gezant Holbrooke, dat onder andere voorziet in de terugtrekking van Servische legereenheden en speciale politie uit Kosovo. Van terugtrekking is deze week niets gekomen, zeker niet rond Krajkovo.

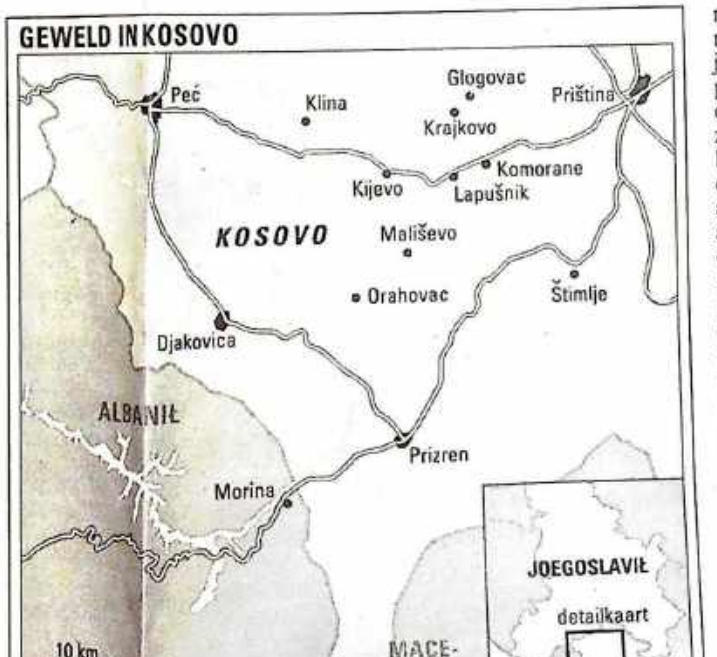

Zondagochtend rolt het mediacircus Krajkovo binnen. Cameraploeg na cameraploeg neemt het lijkje van Shemsi in de lens. UÇK-strijders in burger controleren papieren en vertellen bizarre verhalen over recente massamoorden. Shemsi's graf ligt precies in het schootsveld van de Serviërs; hij kan kennelijk nergens anders worden begraven. Rond half twaalf arriveren de eerste waarnemers. Eurodiplomaten in witte gepantserde jeeps en drie Finse forensische experts. De Finnen gaan met twaalf collega's permanent lijken onderzoeken in Kosovo, zo is de bedoeling. Maar een autopsie zit er vandaag nog niet in, verifiëren is niet aan de orde en uitspraken blijven achterwege, zo blijkt. „Wij voelden dat we onze condoleances moesten brengen", zegt de Brit Jan Kinkert. Dus wordt Shemsi opnieuw uit zijn laken gerold en schudden de Eurodiplomaten vele Albanese handen voordat ze hun geplande zondagse excursie langs de graven van Kosovo voortzetten.

Even later volgt de Amerikaan Norman Olsen van KDOM. Hij neemt namen en gegevens op, maar een bezoek aan de begrafenis blijkt niet binnen zijn mandaat te vallen. Na een telefoontje naar zijn baas blijft Olsen achter in het dal. Te gevaarlijk. „Heeft u geen andere plaats om de jongen te begraven?" probeert hij. „Ik kan deze mensen niet de heuvel op sturen Onze aanwezigheid is geen enkele garantie dat er niet geschoten gaa worden. Elke diplomaat die u iet anders vertelt, weet niet wat h zegt." Toch troost Olsen vade Rashit even later met de gedacht dat „wij zoveel mogelijk mense naar Kosovo halen, zodat dit soo dingen niet meer gebeuren."

Als de rouwstoet van Shem weer onder vuur komt, tellen d waarnemers in het dal de schoten Het zijn er een stuk of acht.

29-10-98

Aarzelende NAVO boekt succesje

DE *big stick* van de NAVO blijkt geholpen te hebben: Slobodan Milosevic heeft op het laatste nippertje zijn strijdkrachten uit Kosovo teruggetrokken. De Joegoslavische president had weinig keus.

Als de NAVO-luchtmacht zijn keurtroepen had gebombardeerd, was Milosevic in feite de verliezer geworden in de strijd om Kosovo, en dat is geen benijdenswaardige positie bij eventuele vredesonderhandelingen.

Toch heeft menigeen de afgelopen dagen betwijfeld of de NAVO wel bereid was haar dreigementen uit te voeren. Het oprekken van de ultimatums aan het adres van Milosevic wekte de indruk dat het westelijke bondgenootschap in dubio stond óf het wel moest aanvallen.

Opmerkelijk was ook dat in de NAVO de naleving van het Holbrooke-akkoord door Servië *verschillend* werd getaxeerd. Terwijl harde bewoordingen constateerde dat Milosevic zich niet aan de afspraken hield, verklaarde Washington dat er sprake was van veelbelovende vooruitgang.

Te midden van deze verwarring reisde de opperbevelhebber van de alliantie, generaal Wesley Clark, tot drie maal toe naar Belgrado, telkens met een nieuw ultimatum op zak die Milosevic stante pede moest uitvoeren, want anders... het Armageddon. NAVO-luchtaanvallen zouden niet meer te vermijden zijn.

Het besluit van de NAVO-raad om enerzijds het ultimatum aan Belgrado overeind te houden en anderzijds de F16's voorlopig aan de grond te houden, wordt door menigeen gezien als een voortzetting van de aarzelende, bangelijke houding van de geallieerden. In werkelijkheid is het een verstandige oplossing, zoals ook de 'aarzelende' positie van de NAVO zinvol was.

De strategie om uitsluitend via luchtacties te proberen Servië naar de onderhandelingstafel te bombarderen, was al en is nog steeds dubieus. Militair zou de NAVO het Servische leger uiteraard de baas zijn geweest, maar zou de bevolking in Kosovo er echt iets mee zijn opgeschoten?

Het handjevol ongewapende waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa zou eveneens zijn uitgeschakeld. En ten slotte had het Westen vrijwel zeker een hoge prijs moeten betalen: oplaaiende spanningen met Rusland.

Nu Milosevic zijn legers blijkt terug te trekken, heeft de alliantie voorlopig geen legitimatie de Serviërs te bombarderen. Immers, zo'n strafmaatregel dient geen enkel zinvol doel. Het enige doel nú is de weg te bereiden naar een politieke oplossing voor Kosovo.

De status quo, met een wakende NAVO, kan een veilige terugkeer van de vluchtelingen waarborgen en de hulporganisaties in staat stellen hun belangrijke werk in Kosovo te doen. Maar voor echte vrede is veel meer nodig. Nu de NAVO ervoor zorgt dat Milosevic niet langer de bevolking van Kosovo kan terroriseren, moeten de Servische en Albanese politici het met elkaar eens proberen te worden over de toekomst van Kosovo.

De presentie van de NAVO zou echter wel eens een forse hinderpaal kunnen worden in het vredesproces. Want wat we na de terugtocht van de Servische strijdkrachten zien gebeuren, is dat het 'verslagen' Kosovo Bevrijdingsleger, het UCK, uit zijn krochten te voorschijn komt en zijn model van de vrede – dat haaks staat op wat het Westen van Servië en Kosovo eist – opdringt.

De bezwerende teksten van de NAVO om de wapens te laten zwijgen doen wat hulpeloos aan. Want wat kan en wil die supermoderne Brusselse oorlogsmachine tegen deze gewapende boeren uitrichten? Alleen als de alliantie grondtroepen in de Joegoslavische provincie zou stationeren, kan het UCK als militaire factor in het vredesproces worden geneutraliseerd. Maar het is een illusie te denken dat de alliantie zich daarvoor leent. Naar alle waarschijnlijkheid zou de NAVO-raad het over zo'n interventie niet eens worden.

Zolang deze mogelijkheid illusoir is, zitten we opgescheept met het feit dat het UCK in de luwte van een NAVO-'aanwezigheid' langzaam maar zeker weer op adem komt. Het wenst met Milosevic slechts te onderhandelen over de volledige onafhankelijkheid van Kosovo. Ibrahim Rugova immers, de man van de 'vreedzame weg' naar autonomie voor de Albanezen in Kosovo, lijkt als politieke factor in dit drama er nauwelijks meer toe te doen. Het is het UCK versus Milosevic, en niets anders.

De ironie wil dus dat – uitcindelijk – het Westen wellicht Milosevic moet gaan helpen te realiseren wat de internationale gemeenschap over de toekomst van Kosovo reeds heeft beslist: dat het binnen het Joegoslavische staatsverband mag genieten van een redelijk vergaande autonomie.

De *big stick* van de NAVO heeft dus wel een einde gemaakt aan het vreselijke drama van vernietiging en verderf in Kosovo. Maar gunstige voorwaarden voor een duurzame vrede in deze Joegoslavische provincie heeft de alliantie niet geschapen. Dat is trouwens in slechts beperkte mate haar taak.

Aan het licht komt nu dat in de afgelopen tijd het accent te zeer op spectaculaire NAVO-acties is gelegd en te weinig op diplomatieke mogelijkheden om de door de NAVO geschapen kansen te gebruiken voor een deugdelijke vredesregeling in Kosovo. De Amerikanen hebben weliswaar met een oplossing voor Kosovo geleurd, maar die zou slechts kans van slagen hebben met andere partijen aan de onderhandelingstafel. Met het UCK als gesprekspartner blijft de toekomst van Kosovo er zorgwekkend uitzien.

Jos Klaassen

Milosevic snoert oppositie de mond

Van onze correspondent

28-10-98

BOEDAPEST, donderdag

Nu hij onder druk van de NAVO troepen heeft teruggetrokken uit Kosovo lijkt de Joegoslavische president Slobodan Milosevic de overgebleven oppositie in Servië de kop in te willen drukken.

Dinsdag ontsloeg hij de chef van de geheime dienst, Jovica Stanisic, en verving hem door politiegeneraal Raomir Markovic. Stanisic, de rechterhand van Milosevic tijdens de vredesonderhandelingen in Dayton, zou kritiek hebben gehad op de harde lijn van de Joegoslavische president in Kosovo. Ook zou Stanisic grote problemen hebben met Milosevic' harde actie om de vrije media in Servië de mond te snoeren.

Kritiek is tegen het zere been van Milosevic, die zich steeds meer lijkt te omringen door nationalisten uit de radicale partij van voormalig militieleider Vojislav Seselj. Kennelijk voelt Milosevic zich sterk genoeg de internationale druk voor meer persvrijheid te negeren nu hij aan de meest eisen ten aanzien van Kosovo heeft voldaan. Volgens ingewijden zal binnenkort ook legerchef Momcilo Perisic het veld moeten ruimen, omdat ook hij kritiek heeft op de harde lijn van Milosevic met betrekking tot Kosovo.

Ramp

In Kosovo komen steeds meer vluchtelingen uit hun schuilplaatsen om naar hun (deels vernielde) dorpen terug te keren. De hoge Amerikaanse functionaris Hugh Parmer zei op een persconferentie in de hoofdstad Pristina dat hierdoor op het laatste moment een humanitaire ramp is voorkomen. Hij meent dat er voldoende hulpgoederen en medicijnen worden aangevoerd voor de vluchtelingen.

In Pristina kwamen gisteren dertien Noorse technici aan om het hoofdkwartier van de OVSE-waarnemersmissie in Kosovo gereed te maken. De OVSE verwacht dat de komende weken een aanzienlijk deel van de 2000 ongewapende waarnemers zal arriveren.

Volgens de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, wil de NAVO in de aangrenzende Joegoslavische provincie Macedonië een snelle interventiemacht stationeren, die moet ingrijpen als Milosevic weer troepen tegen burgers in zou zetten.

Vanaf zondag zullen Amerikaanse verkenningsvliegtuigen controleren of Milosevic zich werkelijk aan de gemaakte afspraken houdt.

Hoewel de NAVO tevreden is met de mate van terugtrekking van de Servische troepen uit Kosovo, toonden etnisch Albanese leiders in Kosovo zich gisteren minder ingenomen met de gang van zaken. Vooral het uitblijven van een nieuw ultimatum aan Milosevic heeft hen teleurgesteld.

„Milosevic wist dat de NAVO niet zou bombarderen. Hij komt weg met wat hij hier heeft aangericht", aldus een teleurgestelde Muhamet Hamiti van de Liga van Democratisch Kosovo.

NAVO-ultimatum doet af

Belgrado haalt troepen massaal weg

96

BRUSSEL, PRIŠTINA, 27 OKT. In Kosovo worden massaal politie- en legertroepen van het strijdtoneel verwijderd. Daarmee tracht het bewind in Belgrado kennelijk te elfder ure te voldoen aan de eisen van de NAVO. Vandaag loopt het ultimatum van de NAVO Belgrado in de Kosovo-crisis af.

Op grond van het akkoord tussen president Slobodan Milošević en de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke moet Belgrado de eenheden van de speciale Servische politie en van het Joegoslavische leger terugtrekken in hun kazernes of naar plaatsen buiten Kosovo. De afgelopen weken heeft de NAVO vrijwel dagelijks geconstateerd dat het bewind in Belgrado zich niet aan dat deel van de afspraken hield.

Gisteren was voor het eerst overduidelijk sprake van een terugtrekking. Zeker vierduizend politiemannen en militairen verlieten Kosovo, zo wisten diplomaten ter plekke te melden. Duizenden anderen werden teruggetrokken in kazernes in Kosovo zelf. Op grond van de afspraken moeten de Servische politietroepen die na 28 februari naar Kosovo zijn gestuurd, terughalen en de aanwezigheid van politie-eenheden in de regio handhaven op het niveau van voor 28 februari. Talrijke controleposten en wegversperringen van de politie werden gisteren opgeheven of simpelweg verlaten. (Reuters, AP, AFP)

De NAVO, zo voegt onze correspondent in Brussel hieraan toe, besluit vanavond wat ze doet met het zogeheten activeringsbevel voor luchtaanvallen waarvan het ultimatum vandaag afloopt. Daartoe maakt ze de balans op van wat Milošević heeft gedaan om zijn beloftes na te komen. Er is keuze uit vier opties. De NAVO kan het activeringsbevel handhaven voor onbepaalde tijd. Dat betekent dat NAVO-vliegtuigen in Italië klaar blijven voor interventie. Ze kan Belgrado ook een nieuw ultimatum stellen, maar zo'n ultimatum — het derde in de Kosovo-crisis — zou aan kracht verliezen. Ze kan het activeringsbevel opheffen, maar dan is ook de druk op Milosevic verdwenen. Ten slotte kunnen ze overgaan tot luchtaanvallen, maar dat lijkt niet waarschijnlijk.

Trouw WOENSDAG 28 OKTOBER 1998

Navo handhaaft druk

Terugtrekking van troepen uit Kosovo verloopt goed

BRUSSEL (Reuters, AP, AFP) – De Navo blijft de militaire druk op Joegoslavië handhaven. „Indien nodig kan worden ingegrepen", zei secretaris-generaal Javier Solana gisteravond na Navo-beraad in Brussel.

De terugtrekking van troepen uit de Servische provincie verloopt zo goed dat de Navo luchtaanvallen op dit moment niet nodig vindt. Het ultimatum voor de Joegoslavische president Milosevic liep gisteravond om acht uur af, maar werd niet verlengd. De dreiging van Navo-aanvallen blijft wel bestaan. Het activeringsbevel van 13 oktober wordt niet ingetrokken. Om de activering weer op scherp te stellen is een nieuwe bijeenkomst van de Navo-raad nodig.

Volgens westerse waarnemers zijn meer dan 4000 leden van de gevreesde Servische politieeenheden uit Kosovo vertrokken. Militairen van het reguliere Joegoslavische leger keerden met hun tanks en andere voertuigen in hun kazernes terug.

De Serviërs begonnen maandag pas op het laatste moment met de terugtrekking van troepen. Uiteindelijk moet de omvang van het Joegoslavische leger worden teruggebracht tot het niveau van voor maart, toen de gevechten in Kosovo in alle hevigheid uitbraken.

Het Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK) nam op sommige plaatsen door Serviërs verlaten stellingen over. De waarnemersmissie heeft afspraken gemaakt met lokale UCK-eenheden dat die geen wegen blokkeren of andere militaire acties ontplooien die het staakt-het-vuren in gevaar kunnen brengen.

Veel Albanese inwoners lijken het vertrek van de Servische troepen onmiddellijk te hebben aangegrepen om naar huis terug te keren. Zodra de Servische politiemacht ergens zijn hielen lichtte trokken verkleumde vluchtelingen vanuit de bossen terug naar hun vaak verwoeste woningen. Gevreesd wordt dat het vertrek van de troepen een slechte uitwerking zal hebben voor de Servische bewoners van Kosovo, die zo'n tien procent van de bevolking uitmaken. De verhouding tussen beide bevolkingsgroepen is door de strijd verder verslechterd. De Serviërs vrezen wraakacties van het UCK.

Gruwelen

Servische eenheden hebben zich gruwelijk gedragen in Kosovo, meldt het Franse dagblad *Le Monde*. Mannen uit het gebied tussen Pristina, Pec en Prizren werden onthoofd, geëxecuteerd of gekeeld. Getuigen vertellen over uitgestoken ogen en afgesneden oren. Le Monde heeft de informatie van Artsen zonder Grenzen. Negen medewerkers van de hulporganisatie verzamelden verklaringen van overlevenden.

Een inwoonster van Gollubovc vertelt dat de aanvallers de mannen van de vrouwen scheidden en veertien mannen uitkozen om te vermoorden. „Je hoorde overal schoten en geschreeuw. Terwijl ze luid zongen, sloegen en hakten ze erop los." Slechts een man overleefde die slachtpartij. Hij vertelt dat hij en de dertien anderen meer dan een uur op hun buik moesten liggen op een plein. „Toen hoorde je er een aan komen lopen. De anderen zaten te drinken. De schoten begonnen. Toen ze weg waren, heb ik me hierheen gesleept." De anderen zijn dood.

Een inwoonster van Klodernica vertelt hoe Servische politiemannen de oren afsneden van een man die zij in de bergen hadden aangetroffen. De vrouwen kregen de oren in de hand gedrukt. Ze zagen hoe ze drie mannen met een schot in het hoofd afmaakten, nadat ze bij één van hen de ribben hadden gebroken.

Ook meldt Le Monde dat de Serviërs het leven van hun slachtoffers spaarden in ruil voor goud, juwelen of contanten.

29 okt 98

DE *big stick* van de NAVO blijkt geholpen te hebben: Slobodan Milosevic heeft op het laatste nippertje zijn strijdkrachten uit Kosovo teruggetrokken. De Joegoslavische president had weinig keus.

Als de NAVO-luchtmacht zijn keurtroepen had gebombardeerd, was Milosevic in feite de verliezer geworden in de strijd om Kosovo, en dat is geen benijdenswaardige positie bij eventuele vredesonderhandelingen.

Toch heeft menigeen de afgelopen dagen betwijfeld of de NAVO wel bereid was haar dreigementen uit te voeren. Het oprekken van de ultimatums aan het adres van Milosevic wekte de indruk dat het westelijke bondgenootschap in dubio stond óf het wel moest aanvallen.

Opmerkelijk was ook dat in de NAVO de naleving van het Holbrooke-akkoord door Servië *verschillend* werd getaxeerd. Terwijl nota bene secretaris-generaal Javier Solana in harde bewoordingen constateerde dat Milosevic zich niet aan de afspraken hield, verklaarde Washington dat er sprake was van veelbelovende vooruitgang.

Te midden van deze verwarring reisde de opperbevelhebber van de alliantie, generaal Wesley Clark, tot drie maal toe naar Belgrado, telkens met een nieuw ultimatum op zak die Milosevic stante pede moest uitvoeren, want anders... het Armageddon. NAVO-luchtaanvallen zouden niet meer te vermijden zijn.

Het besluit van de NAVO-raad om enerzijds het ultimatum aan Belgrado overeind te houden en anderzijds de F16's voorlopig aan de grond te houden, wordt door menigeen gezien als een voortzetting van de aarzelende, bangelijke houding van de geallieerden. In werkelijkheid is het een verstandige oplossing, zoals ook de 'aarzelende' positie van de NAVO zinvol was.

De strategie om uitsluitend via luchtacties te proberen Servië naar de onderhandelingstafel te bombarderen, was al en is nog steeds dubieus. Militair zou de NAVO het Servische leger uiteraard de baas zijn geweest, maar zou de bevolking in Kosovo er echt iets mee zijn opgeschoten?

Het handjevol ongewapende waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa zou eveneens zijn uitgeschakeld. En ten slotte had het Westen vrijwel zeker een hoge prijs moeten betalen: oplaaiende spanningen met Rusland.

Nu Milosevic zijn legers blijkt terug te trekken, heeft de alliantie voorlopig geen legitimatie de Serviërs te bombarderen. Immers, zo'n strafmaatregel dient geen enkel zinvol doel. Het enige doel nú is de weg te bereiden naar een politieke oplossing voor Kosovo.

De status quo, met een wakende NAVO, kan een veilige terugkeer van de vluchtelingen waarborgen en de hulporganisaties in staat stellen hun belangrijke werk in Kosovo te doen. Maar voor echte vrede is veel meer nodig. Nu de NAVO ervoor zorgt dat Milosevic niet langer de bevolking van Kosovo kan terroriseren, moeten de Servische en Albanese politici het met elkaar eens proberen te worden over de toekomst van Kosovo.

Aarzelende NAVO boekt succesje

De presentie van de NAVO zou echter wel eens een forse hinderpaal kunnen worden in het vredesproces. Want wat we na de terugtocht van de Servische strijdkrachten zien gebeuren, is dat het 'verslagen' Kosovo Bevrijdingsleger, het UCK, uit zijn krochten te voorschijn komt en zijn model van de vrede – dat haaks staat op wat het Westen van Servië en Kosovo eist – opdringt.

De bezwerende teksten van de NAVO om de wapens te laten zwijgen doen wat hulpeloos aan. Want wat kan en wil die supermoderne Brusselse oorlogsmachine tegen deze gewapende boeren uitrichten? Alleen als de alliantie grondtroepen in de Joegoslavische provincie zou stationeren, kan het UCK als militaire factor in het vredesproces worden geneutraliseerd. Maar het is een illusie te denken dat de alliantie zich daarvoor leent. Naar alle waarschijnlijkheid zou de NAVO-raad het over zo'n interventie niet eens worden.

Zolang deze mogelijkheid illusoir is, zitten we opgescheept met het feit dat het UCK in de luwte van een NAVO-'aanwezigheid' langzaam maar zeker weer op adem komt. Het wenst met Milosevic slechts te onderhandelen over de volledige onafhankelijkheid van Kosovo. Ibrahim Rugova immers, de man van de 'vreedzame weg' naar autonomie voor de Albanezen in Kosovo, lijkt als politieke factor in dit drama er nauwelijks meer toe te doen. Het is het UCK versus Milosevic, en niets anders.

De ironie wil dus dat – uiteindelijk – het Westen wellicht Milosevic moet gaan helpen te realiseren wat de internationale gemeenschap over de toekomst van Kosovo reeds heeft beslist: dat het binnen het Joegoslavische staatsverband mag genieten van een redelijk vergaande autonomie.

De *big stick* van de NAVO heeft dus wel een einde gemaakt aan het vreselijke drama van vernietiging en verderf in Kosovo. Maar gunstige voorwaarden voor een duurzame vrede in deze Joegoslavische provincie heeft de alliantie niet geschapen. Dat is trouwens in slechts beperkte mate haar taak.

Aan het licht komt nu dat in de afgelopen tijd het accent te zeer op spectaculaire NAVO-acties is gelegd en te weinig op diplomatieke mogelijkheden om de door de NAVO geschapen kansen te gebruiken voor een deugdelijke vredesregeling in Kosovo. De Amerikanen hebben weliswaar met een oplossing voor Kosovo geleurd, maar die zou slechts kans van slagen hebben met andere partijen aan de onderhandelingstafel. Met het UCK als gesprekspartner blijft de toekomst van Kosovo er zorgwekkend uitzien.

Jos Klaassen

ANALYSE

29 okt 98 VK

Benoeming Servische generaal belooft weinig goeds

De harde nationalisten winnen terrein in Servië. Het gematigde hoofd van de veiligheidsdienst is vervangen, onafhankelijke kranten worden gesloten. 'Servië schuift op naar een klassieke autoritaire politiestaat.'

Van onze correspondent

BELGRADO

Toen Mira Markovic vorige week haar 'verzameld werk' presenteerde dankte zij haar echtgenoot Slobodan Milosevic voor de 'dertig jaar liefde en begrip'. Dertig jaar waarin hij, zei ze, altijd alles had gelezen wat zij schreef en het 'met elk woord daarvan eens is geweest'.

Milosevic zelf lijkt haar woorden te hebben willen onderstrepen door dinsdag het ontslag te aanvaarden van het hoofd van de veiligheidsdienst, Jovica Stanisic, en hem te vervangen door luitenant-generaal Radomir Markovic, een 'hardliner' die veel dichter staat bij de communistische partij van Mira Markovic, JUL.

De vervanging van de gematigde Stanisic, de benoeming van generaal Djordjevic tot hoofd van de openbare veiligheid en de benoeming van vier andere politiegeneraals tot staatssecretaris vervult veel politieke waarnemers in Belgrado met bange voorgevoelens. 'Servië schuift van een zachte autoritaire staat op naar een klassieke autoritaire politiestaat. Het wordt net als in Zuid-Amerika in de jaren zeventig', vreest een journalist van het weekblad *Evropljanin*.

Zijn mening wordt door velen gedeeld. De oppositiekrant *Glas* citeert Zoran Djindjic, leider van de Democratische Partij, die de vervanging van Stanisic zo ingrijpend noemt, dat 'nu het wachten alleen nog is op de vervanging van Milosevic zelf'. Ook volgens socioloog Ognjen Pribicevic van het Instituut voor Sociale Wetenschappen in Belgrado kan het belang van Stanisic' vertrek niet worden onderschat: 'Als hij ook vervangen is als adviseur van Milosevic in de nationale veiligheidsraad, is er inderdaad sprake van een dramatische verandering.'

'Tot nu toe gebruikte Milosevic Kosovo om zijn positie te handhaven. Tijdens de oorlog was zijn positie onaantastbaar. Maar nu Kosovo verloren is, zal de volle aandacht in Servië komen te liggen bij de belabberde economische en politieke situatie. De regering maakt zich op om Servië met harde hand te regeren en onvrede bij voorbaat de kop in te drukken.'

De afgelopen periode is daarmee al een begin gemaakt. Een nieuwe wet gaf de regering extra greep op de universiteiten, en de mogelijkheid om ongewenste intellectuele oppositie daar het leven zuur te maken. De vorige week ingevoerde Wet op de Informatie geeft de overheid de mogelijkheid media de mond te snoeren. Inmiddels zijn al vier dagbladen, een aantal weekbladen en radiostations gesloten.

De benoeming van politiegeneraal Radomir 'Rade' Markovic, belooft inderdaad niet veel goeds. Hij was begin jaren negentig hoofd van de politie in Belgrado en staat bekend om zijn ongemeen harde optreden tegen demonstranten in die tijd.

Stanisic gaat door voor een min of meer gematigd man, voor zover dat mogelijk is voor iemand die de Servische geheime dienst heeft geleid sinds 1991. Tijdens de oorlog in Bosnië en Kroatië gold hij nog als een fervente nationalist. Maar de laatste jaren maakte hij deel uit van een meer gematigde vleugel in Milosevic' partij SPS. Hij verzette zich tegen militair ingrijpen in Kosovo zoals in Bosnië, waar tegen burgers net zo hard werd opgetreden als tegen militieleden.

In Belgrado bestaat nog onduidelijkheid over de vraag of Stanisic vrijwillig is opgestapt. Dat hij helemaal tegen zijn zin uit het politieke leven is verwijderd, lijkt onwaarschijnlijk. Als jarenlang hoofd van de geheime dienst weet hij veel over oorlogsmisdaden gepleegd tijdens de Bosnische oorlog, wat hem uiterst gevaarlijk maakt voor een aantal kandidaat-hoofdverdachten voor het Tribunaal in den Haag, en misschien zelfs voor Milosevic zelf.

De gematigde vleugel in SPS lijkt het met zijn vertrek definitief te hebben afgelegd tegen de harde nationalisten. Volgens de journalist van het eveneens deze week gesloten blad *Evropljanin* wordt het 'alleen maar erger'. 'Na de media zullen ze journalisten zelf gaan vervolgen, om ze definitief de mond te snoeren.'

Hij verwacht dat binnen tien dagen het 'democratische deel van de bevolking van Belgrado opnieuw de straat op zal gaan', zoals twee jaar geleden. Maar de murw gebeukte inwoners van Belgrado zien de veranderingen met lede ogen aan. Mladen, een student: 'Dat hebben we twee jaar geleden ook al gedaan en het hielp niets. Ik ben bang dat ze gewoon zullen doen wat ze willen doen.'

Michel Maas

Opluchting domineert bij de NAVO

Een bijna vrolijke stemming heerste gisteravond op het NAVO-hoofdkwartier na de bijeenkomst waarin tegen luchtaanvallen op Joegoslavië werd besloten.

98

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 28 OKT. Precies volgens schema was even voor acht uur de vergadering afgelopen. Het duurde nog drie kwartier voordat secretaris-generaal Javier Solana de pers te woord stond. „Hij is ongetwijfeld aan het telefoneren met wereldleiders", merkten ingewijden op. Om kwart voor negen kwam een lachende Solana, omstuwd door camera's, de Luns-zaal binnen om het goede nieuws te vertellen. „Ik ben blij te kunnen melden dat de afgelopen 24 uur meer dan 4.000 leden van de speciale politie uit Kosovo zijn teruggetrokken." Niemand zal gelukkiger zijn dan wij als luchtaanvallen niet nodig zijn, zei twee weken geleden al een functionaris op het NAVO-hoofdkwartier. „Niemand is *trigger happy*." Voorlopig ziet het er naar uit dat de wens bewaarheid wordt.

Uiteindelijk was het volgens ingewijden vooral de „zeer concrete druk" van de Amerikaanse generaal Wesley Clark, opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa, die de Joegoslavische president Milošević heeft doen inzien dat het de NAVO ernst was met de militaire dreiging. „Eerder heeft hij het niet geloofd." Clark, die afgelopen weekeinde zestien uur sprak met Milošević, zou hem lijsten hebben overhandigd met wat de president had beloofd te zullen doen en met wat deze had gedaan. „De gesprekken zijn lang en hard geweest", aldus een diplomaat. „Clark kent Milošević al jaren en weet in welke termen hij de dingen moet duidelijk maken." Tijdens de onderhandelingen die in 1995 resulteerden in het Dayton-vredesakkoord voor Bosnië, werkte Clark al nauw samen met de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke.

Dat het eerste ultimatum elf dagen geleden verstreek zonder dat Milošević aan de eisen had voldaan, zodat nog een tweede ultimatum nodig was, wordt op het NAVO-hoofdkwartier niet uitgelegd als aantasting van de geloofwaardigheid van het bondgenootschap. Integendeel, „de geloofwaardigheid is er als het doel is bereikt", menen functionarissen. „Dit is een nederlaag voor Milošević. Hij moet verificateurs toestaan, evenals controle uit de lucht, en politie- en legereenheden terugtrekken. Kennelijk had hij daarvoor nog wat extra tijd nodig."

NIEUWSANALYSE

Volgens een ingewijde was het eerste ultimatum van 96 uur, dat de NAVO stelde op 13 oktober, bedoeld als drukmiddel bij de onderhandelingen van de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke, die er onder meer toe leidden dat 2.000 waarnemers van de OVSE naar Kosovo gaan en dat hij beloften deed over troepenterugtrekking. De tijdspanne van vier dagen zou onvoldoende zijn geweest voor Milošević om geheel te voldoen aan de eisen. Daartoe zou het tweede ultimatum van tien dagen hebben gediend. Pas toen dat afliep zou de Joegoslavische president zijn doordrongen van de ernst van de situatie en hebben besloten massaal troepen terug te trekken.

Milošević heeft nog altijd niet geheel voldaan aan de eisen, gaf gisteren Solana toe. Daarom blijven de ruim vierhonderd NAVO-vliegtuigen gereed en onder bevel van generaal Clark. Maar terwijl de afgelopen weken een besluit nodig was opdat géén luchtaanvallen zouden worden uitgevoerd, is nu een besluit nodig om wél tot actie over te gaan. „Het pistool staat nog steeds gericht, de veiligheidspal zit er nog op. Maar het is een kleine moeite hem eraf te halen", vatte een diplomaat de situatie samen.

De NAVO-dreiging van de afgelopen twee weken heeft er toe geleid dat in Kosovo nu duizenden manschappen van politie- en legereenheden van het strijdtoneel worden verwijderd. Waarom was dit niet al in juni mogelijk, toen de NAVO zich nog beperkte tot stoere taal en oefeningen langs de Kosovaarse grens? „We wilden de diplomatie haar tijd geven", antwoordde Solana gisteravond op deze vraag. Maar diplomaten voorspelden al dit voorjaar dat er binnen het bondgenootschap pas voldoende steun zou bestaan voor militair ingrijpen als dramatische beelden van vluchtelingen de wereld zouden overgaan. Beelden, zoals die van de Albanese families in de bergen, kamperend in plastic tenten in de kou — met nog meer kou in aantocht.

KOSOVO

NAVO doet beroep op strijders van UÇK

28-10-98

VERVOLG van pagina 1

De afgelopen weken hebben Westerse waarnemers in Kosovo aanhangers van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK gewaarschuwd niet te provoceren. „We zeggen de Albanezen: als er door jullie ellende geweld plaatsheeft, kunnen wij niets doen", aldus een diplomaat. Eventueel optreden na provocaties moet wel proportioneel zijn, waarschuwt de NAVO. „Servische troepen moeten niet een heel dorp met de grond gelijk maken als één man heeft geschoten." De 2.000 zogeheten verificateurs van de OVSE die moeten toezien of Belgrado zijn beloften nakomt, zullen ook het UÇK in de gaten houden.

De 2.000 OVSE-verificateurs zullen volgens een diplomaat over ongeveer acht weken in Kosovo zijn. De NAVO werkt verder aan de voorbereidingen voor een zogeheten *extraction force* die de waarnemers in geval van nood moet weghalen. Deze troepenmacht zal waarschijnlijk in Macedonië en/of op schepen worden gestationeerd. In Albanië zouden de wegen te slecht zijn. Tot zover onze correspondent.

□ Een woordvoerder van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK heeft gisteren in Genève gezegd dat het Bevrijdingsleger bereid is tot onderhandelingen met de Serviërs als die al hun troepen „definitief" uit Kosovo hebben teruggetrokken. Tot dusverre heeft het UÇK elke vorm van dialoog met de autoriteiten in Belgrado uitgesloten en politici die wel zo'n dialoog willen voor verraders uitgemaakt.

In Kosovo zelf maken internationale waarnemers melding van een zeer sterke toename van het aantal vluchtelingen dat pogingen doet naar de oorspronkelijke woonplaatsen terug te keren. Het stadje Mališevo, een voormalig bolwerk van het UÇK in Centraal-Kosovo, werd gisteren overstroomd door duizenden terugkerende vluchtelingen uit Mališevo en omliggende dorpen. Even ontstond paniek onder de Albanezen toen enkele pantserwagens met gewapende leden van de speciale Servische politietroepen in camouflagepak in het centrum van Mališevo verschenen; later trokken zij zich weer terug. (AFP)

Vluchtelingen Kosovo keren voorzichtig terug

Reuters, AP 29-10-98

PRISTINA

Albanese vluchtelingen in Kosovo begonnen woensdag voorzichtig uit de bergen naar hun huizen terug te keren, nadat de internationale gemeenschap een gedeeltelijke terugtrekking van de Servische veiligheidstroepen had geconstateerd. Hoewel het wantrouwen tegen de Joegoslavische president Milosevic groot blijft, kwamen veel mannen naar de dorpen om te inspecteren of politie en leger inderdaad waren vertrokken.

Een voorhoede van de tweeduizend waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) zal eind deze week al aan het werk gaan om de vluchtelingen te helpen en toe te zien op het staakt-het-vuren. Dit kan zo snel om het OVSE assistentie krijgt van het zeventig man sterke *KDOM (Diplomatieke Waarnemersmissie voor Kosovo)*, dat al enkele maanden in Kosovo is.

Luchtvloot blijft paraat

NAVO ziet af van acties Joegoslavië

98

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 28 OKT. De NAVO heeft gisteren besloten niet over te gaan tot luchtaanvallen tegen Joegoslavië. Om de militaire druk te handhaven houdt de NAVO wel haar luchtvloot klaar voor eventuele actie.

Om tot zulke luchtacties over te gaan is wel een nieuw besluit van de lidstaten nodig.

Gisteren liep een NAVO-ultimatum aan de Joegoslavische president Milošević af. De zestien ambassadeurs besloten gisteren dat hij voldoende had gedaan om de directe dreiging met geweld op te heffen, onder andere door legeren politietroepen uit Kosovo terug te trekken. „De eenheid en vastberadenheid van de NAVO hebben de Servische speciale politie en militaire eenheden gedwongen terughoudend te zijn en hun intimiderende aanwezigheid in Kosovo te verminderen", aldus gisteravond de secretaris-generaal van de NAVO, Solana. „We zijn er in geslaagd het niveau van geweld aanzienlijk te verlagen en een bestand te bereiken dat stand heeft gehouden, ondanks sporadische incidenten." Solana was „blij te kunnen melden" dat in 24 uur ruim 4.000 man van de speciale politie, eenderde van de totale sterkte, zijn teruggetrokken uit Kosovo. Ook eenheden die normaliter in Kosovo gestationeerd zijn, keren terug naar hun kazernes.

„Ondanks de vooruitgang is deze crisis verre van voorbij", aldus Solana. „Het is de hoogste tijd dat beide partijen, de Serviërs en de Kosovaarse Albanezen, begrijpen dat de internationale gemeenschap een voortzetting van de status quo niet tolereert."

Na een eerste ultimatum dat elf dagen geleden afliep, had de Joegoslavische president Milošević nauwelijks troepen teruggetrokken. „De eerste keer heeft hij het niet geloofd dat we echt zouden bombarderen", zeggen NAVO-functionarissen. De twee hoogste generaals van de NAVO waren afgelopen weekeinde in Belgrado om nog eens de ernst van de situatie uit te leggen. Solana, die eerder zelf in Belgrado was, heeft Milošević twee keer geschreven „om de ernst van de situatie te onderstrepen".

Pagina 5 OPLUCHTING

Wanneer aan de militaire dreiging tegen Belgrado een einde komt kon Solana niet zeggen. Hij waarschuwde dat ook de Albanezen moeten voldoen aan de eisen van de VN-Veiligheidsraad. „Ik doe een beroep op de Kosovo-Albanese troepen om het staakt-het-vuren dat ze beloofd hebben te handhaven."

Vervolg KOSOVO pagina 5

Navo begint verkenningsvluchten boven Kosovo

31-10-98

BRUSSEL, DEN HAAG (Reuters, AFP) – De Navo heeft gisteren het startsein gegeven voor een waarnemingsmissie van ongeveer twintig vliegtuigen boven Kosovo.

De missie die begin volgende week begint, moet de controle vanaf de grond in de Servische provincie aanvullen. De waarnemers moeten nagaan of de Joegoslavische autoriteiten zich houden aan de afspraken met de Navo.

De operatie krijgt de codenaam Eagle Eye (Arendsoog). Verschillende landen, waaronder Duitsland en Groot-Brittannië, hebben al toestellen toegezegd voor de missie. Nederland overweegt enkele vliegtuigen te leveren. Tot dusver vliegen alleen Amerikaanse U-2 spionagevliegtuigen op zeer grote hoogte boven de Servische provincie.

Het Nederlands kabinet heeft gisteren slechts zijdelings over de kwestie-Kosovo gesproken. Het wachten is op een uitgewerkt plan van het bondgenootschap voor de beveiliging van de zogeheten verificatiemacht. Na afloop van het kabinetsberaad zei Kok dat er nog geen enkel besluit is genomen over uitzending van waarnemers, het sturen van Orions of eventuele deelname aan een legermacht die achter de hand wordt gehouden om de waarnemers in Kosovo te evacueren.

Kok gaf wel aan dat zodra er een besluit valt, het parlement in staat wordt gesteld een oordeel te geven voordat tot actie wordt overgegaan. Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) zei gisteren te verwachten dat alle Nederlandse bijdragen in een besluit worden meegenomen.

Servische strijdkrachten hebben de afgelopen dagen nieuwe bombardementen uitgevoerd in Kosovo, zo zegt de Franse hulporganisatie Medecins du Monde (MM), die twee teams ter plekke heeft. Een woordvoerder sprak van „een humanitaire ramp". Volgens coördinator Brochu hebben Servische eenheden in het zuidwesten van de provincie het dorp Isaraluka tot tweemaal toe gebombardeerd, woensdag en opnieuw de volgende ochtend. „Onze mensen zagen het dorp in vlammen opgaan", aldus Brochu. „Het is verwoest. Er waren vele doden."

Servische bronnen noemden de aantijgingen „een smerige leugen". Zij zeiden dat onafhankelijke waarnemers naar het gebied zouden mogen gaan om met eigen ogen te constateren dat iets dergelijks niet heeft plaatsgevonden.

De etnisch Albanese leider Ibrahim Rugova heeft gisteren opgeroepen tot de vorming van een eigen Albanese politiemacht, die Albanese vluchtelingen het gevoel moet geven dat het veilig is om terug te keren. Rugova zei dat veel vluchtelingen niet terugkeren omdat de door de NAVO en de Verenigde Naties geëiste Servische troepenterugtrekking nog niet voltooid is.

„De terugkerende gezinnen treffen thuis grote verwoestingen aan", zei Rugova. „En velen zijn nog steeds te bang om terug te keren. Het aantal (aanwezige) Servische troepen is nog steeds enorm."

NAVO werkt aan interventiemacht voor Kosovo 98

Door onze correspondent

BRUSSEL, 5 NOV. De NAVO heeft gisteren ingestemd met het principe van een snelle interventiemacht van ongeveer 1.500 man die bij eventuele incidenten de tweeduizend 'verificateurs' van de OVSE uit Kosovo kan evacueren. Volgens NAVO secretaris-generaal Solana kan de interventiemacht eind deze maand klaar zijn.

Frankrijk zal waarschijnlijk de helft van de troepen leveren en ook het commando krijgen over de interventiemacht. Ook Britten en Duitsers zouden deelnemen. De Verenigde Staten hebben laten weten geen troepen te willen zenden. Nederland is volgens minister van Defensie De Grave ook betrokken bij de gesprekken over de interventiemacht, in de marge van een bijeenkomst van Europese ministers van Defensie de afgelopen twee dagen in Wenen. Maar een eventuele Nederlandse bijdrage kan pas worden toegezegd nadat dit is besproken in Kamer en kabinet.

De interventiemacht zou bestaan uit 150 man die in het aan Kosovo grenzende Macedonië worden gestationeerd en die met helikopters bij gevaar een evacuatie kunnen uitvoeren. De rest van de troepen zou in hun eigen land blijven. Verwacht wordt dat de NAVO volgende week de operationele plannen definitief goedkeurt.

De tweeduizend OVSE-verificateurs in Kosovo zijn onderdeel van een akkoord tussen de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke en de Joegoslavische president Milošević. Ongeveer tweehonderd verificateurs zijn inmiddels in Kosovo, van wie de helft al in Kosovo was als lid van de voorgaande Kosovo diplomatieke observatiemissie. Tot zover onze correspondent.

In Kosovo is inmiddels de strijd grotendeels beëindigd. Maar de NAVO maakt zich wel zorgen over de breekbaarheid van het bestand en over de incidentele aanslagen die worden gepleegd, voor zover is na te gaan voornamelijk door strijders van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Gisteren openden onbekenden — waarschijnlijk UÇK-leden — het vuur op twee auto's met mijnwerkers, waarbij drie Servische inzittenden gewond werden. (Reuters, AFP)

NAVO houdt controlevluchten boven Kosovo 98

BRUSSEL, 31 OKT. De NAVO heeft gisteren het startsein gegeven voor operatie Eagle Eye in Kosovo. Met een twintigtal onbewapende vliegtuigen zullen vanaf begin volgende week verkenningsvluchten worden gemaakt boven het gebied, om te controleren of de Joegoslavische president Slobodan Milošević zich aan zijn afspraken houdt en de Servische troepen uit het gebied terugtrekt. Tot nu toe hielden alleen Amerikaanse U-2 spionagevliegtuigen, die op grote hoogte kunnen vliegen, het gebied in de gaten. De verkenningsvluchten, die dienen ter ondersteuning van de missie door de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), zijn een onderdeel van de afspraken die de Amerikaanse onderhandelaar Richard Holbrooke maakte met Milošević. Nederland overweegt om met drie Orions aan de verkenningsvluchten deel te nemen. Premier Kok wil echter eerst de NAVO-plannen met betrekking tot de veiligheid van de verificatievluchten afwachten. (Reuters)

Vijftig waarnemers naar Kosovo 7-11-98

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG – Nederland is in principe bereid rond de vijftig waarnemers naar Kosovo te sturen. Zij moeten daar op gaan treden als waarnemer namens de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE). Bovendien wil het kabinet een Orion-verkenningsvliegtuig ter beschikking van de OVSE stellen.

Het kabinet nam gisteren dit principebesluit. Of de diplomaten ook daadwerkelijk ter beschikking worden gesteld als waarnemer, is afhankelijk van de opdracht die de OVSE geeft. Daarover volgt volgende week nog overleg. Daarna volgt het definitieve besluit.

De waarnemers, die ongewapend zullen zijn en moeten toezien of het Servische leger en de opstandige etnische Albanezen in de Servische provincie Kosovo meewerken aan het oplossen van de crisis in de provincie, zullen onder commando van de Amerikaanse generaal Walker opereren.

Het kabinet heeft zich gisteren bovendien bereid getoond rond 150 militairen bij te dragen aan de Navo-beschermingsmacht, die in het naburige Macedonië moeten worden gestationeerd. Woensdag na overleg met de Navo neemt het kabinet een definitief besluit. *De Navo-beschermingsmacht moet garant staan voor de veiligheid van de waarnemers in Kosovo. Minister De Grave van defensie wil vooral meer duidelijkheid krijgen over de bevelsstructuur.*

De ministers De Grave en Van Aartsen (buitenlandse zaken) verklaarden gisteren na het kabinetsberaad, dat het een moeilijke beslissing was geweest. De ervaringen van Dutchbat in 1995 in Srebrenica speelden daarbij een prominente rol, aldus Van Aartsen. Volgens zijn collega De Grave is al een mogelijke gedaan de gevaren te beperken, maar blijft een dergelijke operatie altijd vol risico's.

Van Aartsen benadrukte gisteren nog eens dat ook de etnische Albanezen de wapens neer moeten leggen. Hij heeft woensdag in Den Haag een gesprek met opstandelingenleider Demaci en de vertegenwoordiger van het ongewapende Albanese verzet in Kosovo, Agani. De ontmoeting dient ook om beide groeperingen dichter bij elkaar te brengen. Nederland blijft tegen een onafhankelijk Kosovo, herhaalde Van Aartsen. Autonomie binnen Servië is het hoogst haalbare.

Nederland haalt de acht F-16's terug uit het Italiaanse Villafranca die daar klaarstonden voor mogelijke luchtaanvallen tegen Servië. De toestellen zijn niet meer direct nodig. De vliegtuigen blijven wel paraat en kunnen direct naar Italië terugvliegen.

NAVO werkt aan interventiemacht voor Kosovo 5-11-98

Door onze correspondent

BRUSSEL, 5 NOV. De NAVO heeft gisteren ingestemd met het principe van een snelle interventiemacht van ongeveer 1.500 man die bij eventuele incidenten de tweeduizend 'verificateurs' van de OVSE uit Kosovo kan evacueren. Volgens NAVO secretaris-generaal Solana kan de interventiemacht eind deze maand klaar zijn.

Frankrijk zal waarschijnlijk de helft van de troepen leveren en ook het commando krijgen over de interventiemacht. Ook Britten en Duitsers zouden deelnemen. De Verenigde Staten hebben laten weten geen troepen te willen zenden. Nederland is volgens minister van Defensie De Grave ook betrokken bij de gesprekken over de interventiemacht, in de marge van een bijeenkomst van Europese ministers van Defensie de afgelopen twee dagen in Wenen. Maar een eventuele Nederlandse bijdrage kan pas worden toegezegd nadat dit is besproken in Kamer en kabinet.

De interventiemacht zou bestaan uit 150 man die in het aan Kosovo grenzende Macedonië worden gestationeerd en die met helikopters bij gevaar een evacuatie kunnen uitvoeren. De rest van de troepen zou in hun eigen land blijven. Verwacht wordt dat de NAVO volgende week de operationele plannen definitief goedkeurt.

De tweeduizend OVSE-verificateurs in Kosovo zijn onderdeel van een akkoord tussen de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke en de Joegoslavische president Milošević. Ongeveer tweehonderd verificateurs zijn inmiddels in Kosovo, van wie de helft al in Kosovo was als lid van de voorgaande Kosovo diplomatieke observatiemissie. Tot zover onze correspondent.

In Kosovo is inmiddels de strijd grotendeels beëindigd. Maar de NAVO maakt zich wel zorgen over de breekbaarheid van het bestand en over de incidentele aanslagen die worden gepleegd, voor zover is na te gaan voornamelijk door strijders van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Gisteren openden onbekenden — waarschijnlijk UÇK-leden — het vuur op twee auto's met mijnwerkers, waarbij drie Servische inzittenden gewond werden. (Reuters, AFP)

EUROPESE DEFENSIE

3-11-98

Wederopstanding van Doornroosje

DE EUROPESE Unie lijkt in haar puberteit te verkeren. Ze wil alles tegelijk, maar weet haar draai niet echt te vinden. Goed, de muntunie gaat nog wel de goede kant op. Maar een eenduidig vluchtelingenbeleid wil maar niet van de grond komen.

En een Europese defensie, waarover de frustraties nu weer de kop op steken, is vooralsnog een wensdroom. De *cheerleader* voor een eigen Europese veiligheid is dit keer de Britse premier Tony Blair.

Omdat uitgerekend een Britse premier het onderwerp aansnijdt, heerst in Brussel een zekere euforie. Want dat ook Londen bereid is op defensiegebied Europeser te denken, belooft welicht wat goeds voor de toekomst.

Om het ijzer te smeden terwijl het heet was, werd Blairs idee stante pede tot thema van de recente bijeenkomst van de Europese regeringsleiders in Klagenfurt gebombardeerd. De neutrale Oostenrijkers, die dit semester het Europese voorzitterschap beheren, hebben deze week de Europese ministers van Defensie bijeengeroepen om het thema nader uit te werken.

Maar diezelfde ministers hebben zich al zo vaak over de kwestie gebogen; een Europese defensie was er allang geweest als zij die serieus hadden gewild. Maar ondanks alle belijdenissen ten gunste van een Europese defensiepoot, was geen enkele regering happig op zo'n avontuur.

Als Europa nu ineens opgewonden raakt over het initiatief van Tony Blair, is de vraag gewettigd of Europa de afgelopen jaren heeft zitten slapen. Blairs ideeën sporen namelijk tot de laatste millimeter met plannen die de West-Europese Unie in 1997 op haar ministersconferentie in Parijs heeft ontwikkeld: omdat een gezamenlijk Europees defensiebeleid illusoir is, zou 'Europa' in haar achtertuin – de Balkan – militair moeten interveniëren met een *coalition of the willing*, lidstaten van de Europese Unie die daartoe bereid zijn.

Hét voorbeeld hiervan was de beperkte interventie in Albanië onder leiding van Italië. Frankrijk, dat tot dan toe was blijven vasthouden aan een zelfstandige geïnstitutionaliseerde Europese defensie, zag dergelijke ad hoc defensiecoalities verrassend als dé manier voor een Europese defensiepolitiek. En de Britten? Ook zij hadden vorig jaar geen probleem met zo'n vrijblijvend Europees concept.

Tony Blairs initiatief is dus niets opmerkelijks of hoopgevends. Want ook tot de versterking van de Europese defensie-identeit binnen de NAVO, waarover hij spreekt, is in 1996 tijdens de NAVO-raad in Berlijn al met instemming van Washington besloten. Formeel had niets de Europese Unie in de weg gestaan om bijvoorbeeld in Kosovo te interveniëren onder de vlag van de West-Europese Unie. Steeds heeft een 'coalition of the willing' tot de mogelijkheden behoord. Maar zij is willens en wetens door de Europese regeringen genegeerd.

Waarom?

Volgens de Berlijnse NAVO-raad kan de West-Europese Unie slechts in een beperkt aantal situaties zelfstandig opereren, en pas nadat met de NAVO afspraken zijn gemaakt over het gebruik van de faciliteiten van de alliantie. Wil de West-Europese Unie kunnen opereren, dan heeft zij geavanceerd materieel van de NAVO nodig, en bovendien is zij afhankelijk van Amerikaanse spionagesatellieten en -vliegtuigen.

Aan een Europese interventie moet dus een deal met de NAVO voorafgaan, waarin Washington het belangrijkste woord heeft. In een lokale oorlog zoals in Kosovo, waar Rusland een belangrijke rol speelt, is het uitgesloten dat Europa zónder Amerikaanse instemming in actie kan komen. De Amerikanen wensen niet per ongeluk in een oorlog betrokken te geraken.

Aangezien de NAVO de beste machinerie is om oorlogen te beslechten, heeft Europa het initiatief in de Kosovo-crisis meteen aan de alliantie gelaten. Bonn, Parijs, Londen, Den Haag – allemaal hebben ze zelfs niet het idee geopperd de West-Europese Unie op Slobodan Milosevic af te sturen om hem mores te leren. Zij wilden dat de Amerikanen zich engageerden.

Bovendien is het de vraag of Europa, oog in oog met zo'n dramatische crisis, het onderling eens had kunnen worden over de juiste strategie. Alleen al het spookbeeld van het verlammende gekibbel zal menig Europese regering ervan weerhouden een Europese militaire interventie door een 'coalition of the willing' te bepleiten.

Tony Blair probeert, nu de NAVO al in staat van alarm is om in te grijpen in Kosovo, nogal onverwachts de als Doornroosje ingeslapen Europese defensie-identiteit wakker te kussen. Als hij echt gefrustreerd was geweest over de ontwikkelingen in Kosovo, had hij wel eens eerder op de bres mogen springen, en niet nu de NAVO het karwei al probeert te klaren.

Door terug te grijpen op de ook door Frankrijk geaccepteerde strategie van crisisinterventie met Europese landen die zich willen engageren, blijft Blair in feite de West-Europese Unie als militaire arm van de Europese Unie afwijzen. In elk geval negeert hij een militair effectievere WEU, en daarmee zit hij volledig op de lijn van de naoorlogse Britse regeringen.

De euforie in Brussel over Blairs 'initiatief' is eerder ontvlamd door de sterkere pro-Europese houding van Blair dan door zijn ideeën, die – oneerbiedig gezegd – oude koek zijn. Als het Weense beraad van de Europese ministers van Defensie afgelopen is, zal weer duidelijk worden dat Europese veiligheid nog geruime tijd iets zal blijven waarover de NAVO het laatste woord heeft.

Jos Klaassen

aait op in Kosovo 5-11-98

toonde zich gisteren in Kosovo niet tevreden met het tempo van de OVSE-missie. De Britten sturen daarom alvast vijftig waarnemers en twintig terreinwagens vooruit, zo maakte hij bekend. Er zouden grote logistieke problemen zijn. „Deel van het probleem is dat de Amerikanen alle hotelkamers in Kosovo in beslag hebben genomen."

De Amerikaanse afgezant Christopher Hill sprak gisteren met leiders van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK bij het dorp Dragobilje. Hij zou de leiders van de rebellenleger de tekst hebben overhandigd van het Amerikaanse voorstel om de provincie autonomie te geven. Het UÇK neemt tot dusver met niets minder dan onafhankelijkheid genoegen.

Het UÇK zette de verhoudingen gisteren verder op scherp door aan te kondigen een eigen burgerbestuur op te zetten in 'bevrijd gebied' in Kosovo. Deze stap geldt als een uitdaging aan de Albanese politici, die onder leiding van 'president' Ibrahim Rugova een schaduwstaat in het leven hebben geroepen. Die schaduwstaat leefde tot dusver in een toestand van vreedzame coëxistentie met het UÇK.

Montenegro, dat samen met Servië de Joegoslavische Federatie vormt, heeft gisteren volledige vrijheid van meningsuiting voor lokale en buitenlandse media beloofd. Montenegro keert zich daarmee tegen Servië, dat de pers muilkorft middels een nieuwe mediawet. (AFP, AP, Reuters)

Nederland doet mee aan missie in Kosovo

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 7 NOV. Nederland is bereid tussen de dertig en vijftig waarnemers en een Orion-verkenningsvliegtuig naar Kosovo te sturen, om erop toe te zien dat de strijdende partijen in de opstandige Servische provincie hun conflict beëindigen. Ook wil Nederland onder voorwaarden honderdvijftig militairen naar de grensstreek van Kosovo sturen, om de waarnemers in geval van nood te evacueren.

De waarnemingsmissie met 1500 ongewapende 'verificateurs' wordt uitgevoerd door de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). De ministers Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) en De Grave (Defensie) gaan met de OVSE overleggen hoeveel Nederlandse waarnemers er nodig zijn en welke opdracht ze krijgen.

De beslissing om deel te nemen aan de NAVO-beschermingsmacht is voorlopig. Volgens premier Kok is er nog te veel onduidelijkheid over de samenstelling en opdracht van de evacuatiemacht. Er zouden 1500 militairen langs de Kosovo-grens in Macedonië komen. Frankrijk en Groot-Brittannië doen in ieder geval mee. De Amerikanen leveren alleen materieel en zorgen voor logistieke ondersteuning (transport, communicatie, inlichtingen). De komende dagen wil De Grave vooral meer duidelijkheid krijgen over de bevelstructuur. Voor Kok was het niet zeker dat Frankrijk het commando krijgt, iets wat Parijs wel graag wil. Woensdag overlegt de NAVO over de evacuatiemacht, pas daarna wil het kabinet definitief besluiten over het sturen van de hondervijftig militairen, naar alle waarschijnlijkheid mariniers.

Het besluit om waarnemers en militairen naar Kosovo te sturen was moeilijk, erkende Van Aartsen. De veiligheidsgaranties voor de ongewapende waarnemers waren een belangrijk punt van zorg. Volgens De Grave is nu al het mogelijke gedaan om de gevaren te beperken, maar blijft deelname aan een dergelijke operatie risicovol.

Ook de OVSE heeft aangegeven bezorgd te zijn over de veiligheid van de waarnemers. Niet alleen de Servische troepen, maar ook de rol van het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) is daarvan de oorzaak. Van Aartsen beklemtoonde dat ook het UÇK zijn wapens moet neerleggen. Hij zal dat woensdag duidelijk maken tijdens overleg in Den Haag met UÇK-leider Demaci en de vertegenwoordiger Agani van het ongewapende Albanese verzet in Kosovo. Nederland blijft tegen een onafhankelijk Kosovo, herhaalde Van Aartsen.

Serviërs vermoord

Vrees voor nieuw geweld in Kosovo

PRIŠTINA, 10 NOV. In Kosovo neemt het gevaar van een escalatie van het geweld weer toe nu de Servische politie heeft gedreigd intensiever te gaan patrouilleren. Dat besluit is een reactie op de moord op twee Servische politiemannen.

De twee werden vrijdag ontvoerd toen ze patrouilleerden in de buurt van Mališevo in Centraal-Kosovo. Gisteren werden hun lijken gevonden, niet ver van de plaats waar ze waren verdwenen. De twee bleken van dichtbij te zijn doodgeschoten. Hun lichamen vertoonden sporen van marteling.

Op vrijdag kwamen ook vijf geüniformeerde leden van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK om het leven. Volgens de Serviërs hadden de Albanezen het vuur geopend op een Servische politiepatrouille en werden ze in een vuurgevecht gedood. Volgens de Albanese lezing hadden de vijf UÇK-strijders echter geen schot gelost en waren ze door de Servische politie in hun auto doodgeschoten.

Een Servische politiewoordvoerder zei gisteren dat zijn partij zich houdt aan de bepalingen van het bestand in Kosovo, maar dat het UÇK dat niet doet. Als de internationale waarnemers, die op grond van het akkoord tussen de Joegoslavische president Milošević en de Amerikaanse gezant Holbrooke naar Kosovo komen, de veiligheid van de Serviërs niet kunnen garanderen, zal de politie volgens de woordvoerder het aantal patrouilles in Kosovo uitbreiden. Een besluit daarover wordt binnen 48 uur genomen.

Zo'n uitbreiding van het aantal Servische politiepatrouilles levert naar het oordeel van waarnemers het gevaar van nieuw geweld op. De patrouilles kunnen makkelijk op UÇK-patrouilles stuiten, zoals dat kennelijk vrijdag is gebeurd. De strijders van het UÇK hebben de afgelopen weken het terrein bezet, dat door de Servische politie en het Joegoslavische leger is ontruimd op grond van het akkoord van Miloševi ć en Holbrooke. Het UÇK patrouilleert er en doet, volgens een waarnemer ter plaatse, „alsof het de baas is".

Daar komt bij dat het UÇK geen partij is in het akkoord en de bepalingen van het bestand dus simpelweg kan negeren; het heeft alleen beloofd zelf „terughoudend" op te treden.

Gisteren hield het UÇK met veel uiterlijk vertoon een militaire plechtigheid in de regio Drenica, ter gelegenheid van de samenvoeging van vijf eenheden tot één bataljon. Daarbij waren vijftienhonderd strijders van het UÇK opgetrommeld.

Inmiddels heeft de Amerikaanse bemiddelaar Christopher Hill vertegenwoordigers van het UÇK in Kosovo zijn ontwerp-plan voor de toekomst van de regio overhandigd. De leiding van het Bevrijdingsleger bestudeert het plan nu. Ook in Zwitserland wonende UÇK-leiders zijn door Amerikaanse diplomaten in het bezit van het plan gesteld. (Reuters, AP)

Bombarderen

Kosovo heeft het fundamenteel-pacifistische gedachtengoed in GroenLinks weer tot leven gewekt. Dat was althans de indruk op een pittige discussie-ochtend die het platform voor evangelie en politiek in GroenLinks, de Linker Wang, organiseerde.

Daar waren nogal wat bezwaren te horen tegen het standpunt van de Tweede-Kamerfractie om Milosovic te dreigen met bommen als hij zich niet uit Kosovo zou terugtrekken. Bizarre beschuldigingen waren het soms. Een enkeling verweet de fractie zelfs medeplichtigheid aan oorlogshandelingen.

De terugtrekkende reactie van de Serviërs geeft de voorstanders van de militaire optie – ook goed vertegenwoordigd op de bijeenkomst – op de korte termijn enige grond voor hun gelijk. Maar de vraag blijft wat de Kosovaren op den duur opschieten met het akkoord van Holbrooke. En dus of het op de lange termijn een verstandige stap was van GroenLinks om zich achter de Navo te scharen.

Was er een alternatief op het moment dat er gekozen moest worden?

Het nietsdoen van de strikte pacifisten zal veel GroenLinksers te cynisch zijn. Dat riekt te veel naar 'een hek er omheen en laat ze elkaar maar afmaken'.

De massale inzet van grondtroepen (in combinatie met evacuatie van de vluchtelingen) was niet haalbaar. Dat dat wellicht onwil van de Navo(-landen) was verandert niets aan de onmogelijkheid van deze 'optie'. Uiteindelijk komt deze benadering dus bij het strenge pacifisme uit.

Zeker voor GroenLinksers die moeite hebben met het fractiestandpunt mag de discussie niet afgelopen zijn. De GroenLinkse formule 'humanitaire interventie in geval van genocide' zal telkens weer om interpretaties en discussie vragen.

Ook dat is een reden om de ontwikkeling van de Duitse Groenen nauwlettend te volgen. Het is wat dat betreft vooralsnog hoopgevend dat er met hun Joschka Fischer nu eindelijk eens meer aandacht voor conflictpreventie komt. ■ *Marcel Ham*

Schaamte over Franse spion

PARIJS – Frankrijk is ernstig in verlegenheid gebracht door de arrestatie van een Franse officier met pro-Servische sympathieën, die Navo-informatie aan Belgrado zou hebben doorgegeven. De Franse rol in Oost-Europa boet daarmee in aan geloofwaardigheid.

Parijs ziet voor zichzelf een leidende rol weggelegd in de internationale strijdmacht die binnenkort aan de grens van Kosovo wordt gestationeerd om de waarnemers te beschermen.

De Franse krant *Libération* schrijft dat Frankrijk door de arrestatie van commandant Pierre Bunel 'verschrikkelijk voor schut is gezet'. Het incident volgt op beschuldigingen die eerder dit jaar in de Amerikaanse media werden gedaan – en door Parijs verontwaardigd van de hand gewezen – dat onder Franse legerofficieren veel sympathie voor Servië leeft.

Dat zou vooral officieren betreffen met sympathieën voor de extreem-rechtse Jean-Marie Le Pen. De VS en andere westerse landen hadden tijdens de Bosnische crisis al geklaagd over Frankrijks beweerde sympathie voor Servië, terwijl de Duitsers en de Amerikanen meer voelden voor samenwerking met de Kroaten en de Moslims in Bosnië.

De precieze aard van de geheimen die de 46-jarige Bunel aan de Serviërs heeft doorgespeeld, is onduidelijk. Als het, zoals aanvankelijk werd gemeld, gaat om lijsten met mogelijke doelen in Servië van luchtaanvallen door de Navo, valt de aangerichte schade waarschijnlijk mee. Volgens Navo-functionarissen liggen zulke doelen voor de hand.

Mocht Bunel echter informatie hebben doorgespeeld over de 'elektronische technieken' van de Navo om het Servische luchtdoelgeschut uit te schakelen, dan is veel meer schade aangericht. Maar volgens Navo-functionarissen is het zeer onwaarschijnlijk dat Bunel toegang had tot dit type informatie, dat is voorbehouden aan Shape, het militair opperbevel van de Navo. Bunel was hoofd van het bureau van de Franse militaire afvaardiging bij het administratieve en politieke hoofdkantoor van de Navo in Brussel.

Bunel, die het afgelopen weekend door het Franse bureau voor militaire contraspionage (DPSD) werd gearresteerd, zou hebben bekend. Maar steeds met de toevoeging dat hij uit pro-Servische sympathieën had gehandeld en niet uit geldzucht. Bunel wordt vastgehouden wegens 'het doorgeven van informatie aan een vreemde mogendheid'.

De Franse diplomatie kon deze affaire missen als kiespijn, net nu een andere gênante affaire naar de achtergrond was verdwenen. In april van dit jaar beschuldigden Amerikaanse kranten de Franse legerofficier majoor Hervé Gourmelon ervan Bosnisch-Servische leiders te hebben getipt over de vorderingen van plannen van de Navo-macht ter plaatse hen te arresteren.

Het ging om lieden die door het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag worden beschuldigd van oorlogsmisdaden, vooropRadovan Karadzic en Ratko Mladic. De Franse regering gaf toe dat Gourmelon 'bedenkelijke' contacten met hen onderhield. Hij werd, meteen na de meldingen in de Amerikaanse pers, teruggeroepen naar Frankrijk. Hij is niet aangeklaagd.

Libération oppert dat Gourmelon mogelijk de stilzwijgende instemming genoot van de Franse regering. Zijn stationering in het Servische deel van Bosnië viel samen met de gijzeling van twee Franse piloten door het regime-Karadzic. Zij werden later vrijgelaten. Gebeurde dat in ruil voor kostbare informatie over de Navo-troepenmacht?

Commandant Bunel is een specialist op het gebied van het inwinnen van militaire informatie die tegenstanders van de Navo geheim willen houden. Hij diende in de Golfoorlog en kreeg een Amerikaanse onderscheiding. Sinds 1993 maakt hij deel uit van de Franse afvaardiging op het hoofdkwartier van de Navo.

(Ind. Rtrs, AP)

'Alleen Jezus kan Albanezen verenigen'

Veton Surroi over akkoord Kosovo

Veton Surroi, journalist en politicus, gelooft nog niet in vrede voor Kosovo. De Albanezen hebben geleerd dat geweld loont, de Serviërs zullen het akkoord over Kosovo op hun manier uitleggen en de OVSE kan niet veel meer doen dan toekijken.

Door onze redacteur
COEN VAN ZWOL

ROTTERDAM, 11 NOV. Een goed of slecht akkoord, dat is de vraag niet, vindt Veton Surroi. „De vraag is of het akkoord komende lente de gevechten in Kosovo tegenhoudt. Of tweeduizend ongewapende waarnemers tienduizenden tot de tanden bewapende manschappen van de Servische ordetroepen en een ontevreden Albanese afscheidingbeweging uit elkaar houden. Het zou een mirakel zijn als de OVSE vrede brengt in Kosovo."

Goed of slecht, dat is in de regel geen relevante vraag voor Veton Surroi, hoofdredacteur van het Albaneestalige dagblad *Koha Ditore* in Kosovo. Als het maar werkt. Noch gelooft deze cynicus in wonderen. Bijvoorbeeld dat de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die op basis van het vorige maand in Belgrado gesloten akkoord tussen de Amerikaanse gezant Holbrooke en de Joegoslavische president Milošević tweeduizend 'verificateurs' naar Kosovo stuurt, vrede zal brengen. „Ik denk dat de NAVO eind april bij de viering van haar vijftigste verjaardag een probleem heeft in Kosovo. Het UÇK zal in elk geval niet stilzitten. Dat betekent nu al zijn invloed uit naar gebieden waar het tot dusver rustig was."

Sinds de lente vertegenwoordigt Surroi „de journalistieke gemeenschap" van Kosovo, als vast lid in de Albanese delegaties die naar Belgrado, Washington of Brussel reizen. Zijn krant *Koha Ditore* is bijna even kritisch over Ibrahim Rugova, de Albanese 'schaduwpresident' van Kosovo, als over „seriemoordenaar" Milošević. Rugova's pacifistische strategie is met de opkomst van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK irrelevant geworden, meent Surroi. „Hij is nu een obstakel voor de vrede. Met Rugova kan je niet debatteren of overeenkomsten sluiten. Het is als boetseren met gelei. Je ondervindt geen weerstand, maar laat ook geen sporen na."

Veton Surroi (Foto AP)

Wat valt de komende maanden te verwachten in Kosovo?

„Op de Balkan gebeurt in de winter weinig. De OVSE zal het erg druk hebben met het inkwartieren van 2.000 waarnemers. De Amerikaanse gezant Hill zal heen en weer shuttelen, zonder resultaat. Milošević trekt zijn beloften stukje bij beetje in, dat is zijn specialiteit. 'Nee, nee, ik heb het tribunaal voor oorlogsmisdaden nooit vrije toegang tot Kosovo beloofd, vraag Holbrooke maar', of 'Daarover moet u met Binnenlandse Zaken praten, daar ga ik niet over'. Voor je het weet, zijn we weer een half jaar verder."

Kan de OVSE iets betekenen?

„Het doel van de OVSE is dat ze verkiezingen organiseert. Dat is in Bosnië goed gelukt, maar daar was met het Dayton-akkoord een juridisch raamwerk dat in Kosovo volstrekt ontbreekt. Hoge OVSE-mensen hebben geen idee hoe ze het hier moeten aanpakken. Het is een kettingreactie. Voor verkiezingen is een politieke regeling nodig, waarvoor er enig vertrouwen tussen de partijen moet zijn, waarvoor een basisgevoel van veiligheid vereist is. Ik denk dat dat laatste niet valt te bereiken met de OVSE."

U wijst het akkoord van Holbrooke en Milošević af. Toch markeert het in elk geval een grotere internationale betrokkenheid bij Kosovo.

„Het heeft me verbaasd dat Holbrooke met zo'n mager resultaat genoegen nam. Welbeschouwd mag de OVSE in Kosovo weinig meer doen dan de diplomatieke waarnemers die al sinds juni actief zijn. En wat hebben die bereikt? De Amerikanen wilden niet bombarderen, omdat ze niet bereid waren uiteindelijk grondtroepen in te zetten. En Milošević weet dat. Terwijl de Amerikanen zich niet druk hoeven te maken, de Serviërs gaan bij de eerste bommen door de bocht. Ze zijn vooral dapper tegenover vrouwen, kinderen en verlaten dorpen."

De militaire prestaties van het UÇK waren deze zomer anders ook niet indrukwekkend.

„Er was veel te veel bravoure. Dat meisjespeloton, die van de Amerikaanse mariniers overgenomen marsliedjes, die onhandige uitspraken van UÇK-woordvoerders, dat gezwets dat ze snel de hoofstad Priština zouden innemen. Men voelde zich heel wat, maar militair was het UÇK nog nauwelijks op de proef gesteld. Wat betekent het als je een dorp bevrijdt waar geen Serviër woont, maar alleen Albanezen? Het UÇK kreeg zo het platteland zonder slag of stoot in handen.

Het UÇK telde in maart duizend leden en in juni 40.000 leden. Dat hadden er 120.000 kunnen zijn als ze genoeg wapens hadden gehad. Zo'n fenomenale groei kan geen enkele organisatie aan. Vandaar de verwarring en de slechte coördinatie. Dat is gevaarlijk. Het valt niet te ontkennen dat het Westen deze zomer de ogen bewust sloot voor het Servische offensief tegen het UÇK, in de hoop dat er daarna gepraat kon worden. Aan die houding kwam pas een eind toen een humanitaire ramp dreigde.

Nu hergroepeert het UÇK zich in kleinere eenheden. De harde kern blijft over, er komen meer militair ervaren commandanten, de hiërarchische lijnen worden strakker. Want de organisatie was ook een probleem. Sinds begin jaren negentig hebben de Albanezen hun politiek op consensus gebaseerd. Het UÇK hanteerde diezelfde consensuscultuur. Een uniek experiment, want alle legers uit de wereldgeschiedenis zijn als een piramide georganiseerd. Niet ten onrechte, weten we nu."

Niet alleen Serviërs, ook Albanezen in Kosovo liegen wat af. Dat geldt ook voor journalisten. Gruweldaden worden stelselmatig overdreven. De wereld reageert immers net als in Bosnië alleen op bloedige beelden, zo denkt men.

„Ik ben me niet van stelselmatig liegen bewust."

Journalisten van uw eigen 'Koha Ditore' zaten deze zomer hardop te filosoferen over hoe nuttig massamoorden zijn voor de Albanese zaak.

„De wortel van het probleem is dat de wereld alleen op geweld reageert. In Kosovo volgden we negen jaar de pacifistische lijn. Diplomaten mompelden tegen ons dat het een afschuwelijke situatie was en deden niets. Dan branden de Serviërs eind februari twee dorpjes plat met inwoners en al. De week daarop ligt er een resolutie van de Veiligheidsraad over Kosovo. Kunnen we een andere conclusie trekken dan dat geweld de enige weg is om iets te bereiken? In Kosovo zeggen veel mensen nu tegen elkaar: als we dit bereikt hebben met zoveel geweld, hoeveel zullen we dan bereiken met tienmaal zoveel geweld? Wacht maar tot de lente."

De politici, het UÇK, alles is verdeelder dan ooit. Wat is nodig om de Kosovo-Albanezen met één stem te laten spreken?

„De wederkomst van Jezus Christus."

'Gewapende Servische burgers in Albanezen'

PRISTINA (AP) – Gewapende Servische burgers in Kosovo hebben volgens Albanese bronnen zo'n 100 Albanezen ontvoerd. De Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa maakt zich zorgen over de verslechterende veiligheidssituatie in Kosovo, waar steeds meer waarnemers, nog zonder afdoende beveiliging, hun werk moeten doen.

Volgens het Albanese Informatiecentrum dreigen de Serviërs gijzelaars te doden als twee Serviërs die kennelijk zijn ontvoerd door guerrillastrijders van het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) niet worden vrijgelaten. Het Informatiecentrum voor Kosovo, de spreekbuis van de belangrijkste Albanese politieke partij in de opstandige Servische provincie, meldde dat de Serviërs voertuigen aanhielden op de hoofdweg bij de grens met Montenegro en etnisch Albanese inzittenden meenamen.

De met automatische geweren bewapende Serviërs proberen de vrijlating te bewerkstelligen van twee andere Serviërs die woensdag vermist raakten in de regio Drenica in Midden-Kosovo. Enkele van de gijzelaars reigden te worden „geliquideerd" als de twee niet werden vrijgelaten, zo meldde het centrum.

Tientallen gijzelaars werden meegenomen naar het dorp Gmac, op 50 kilometer ten noordwesten van de provinciehoofdstad Pristina. Enkele van de gevangenen hadden naar Pristina gebeld om de eisen van de ontvoerders door te geven.

Het hoofd van de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE), Bronislaw Geremek, toonde zich gisteren bezorgd over de verslechterde veiligheidssituatie in Kosovo. Een 2 000 leden tellende 'verificatiemacht' van de OVSE moet er in Kosovo op toezien dat de Joegoslavische president Slobodan Milosevic zijn speciale politie-eenheden terugtrekt, een belofte die de Navo onder dreiging van luchtaanvallen wist af te dwingen. Geremek maakte zich zorgen over de veiligheid van de waarnemers. „Het staakt-het-vuren wordt dagelijks gebroken, de intimidatie gaat door, er worden wegblokkades opgeworpen en er worden nog steeds mensen vermoord", aldus de Poolse minister van buitenlandse zaken.

Twijfel in Kamer over waarnemers

Van Aartsen poogt brede politieke steun te krijgen voor missie Kosovo

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG – Het kabinet waarschuwt dat de Nederlandse geloofwaardigheid in de Europese Unie op de tocht staat wanneer Den Haag zou afzien van deelname aan de waarnemingsmissie in Kosovo.

Minister Van Aartsen van buitenlandse zaken benadrukte gisteravond in de Tweede Kamer dat alle EU-landen personeel beschikbaar stellen voor de 2000 man sterke verificatiegroep van de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE).

De fracties van VVD, CDA, GPV en SP hebben echter grote moeite nu al ja te zeggen tegen het meesturen van vijftig diplomaten en militair deskundigen met de OVSE-missie. De angst is dat de Nederlanders 'slechts gewapend' met een aktetas' te veel gevaar lopen.

Inmiddels hebben andere landen de eerste verificateurs al wel gestuurd om de afspraken over terugtrekking van Servische troepen en de veiligheid van Albanese vluchtelingen te controleren. Van de 54 OVSE-landen doen er 25 mee.

De Amerikanen sturen waarnemers, maar stellen geen militairen beschikbaar voor de evacuatie-macht die in Macedonië wordt gelegerd om in geval van nood de waarnemers uit Kosovo weg te halen. Die afwezigheid beangstigt de Tweede Kamer. Woordvoerders van VVD en CDA willen pas volgende week besliissen of ze de beveiliging op afstand toch afdoende vinden. Ook de Nederlandse defensie levert een kleine bijdrage aan die evacuatiemacht.

Het besluit om waarnemers te sturen is een bevoegdheid van het kabinet, maar voldoende politieke steun uit de Tweede Kamer is belangrijk. Nederland heeft niet alleen rekening te houden met gevoeligheden in de EU, maar kan ook moeilijk nee zeggen omdat de VN-veiligheidsraad het verzoek heeft gedaan de controleurs naar Kosovo te zenden.

Trouw VRIJDAG 13 NOVEMBER 1998

Gewicht van Russisch njet is flink afgenomen

Rusland is tegen. Tegen wat? Tegen alles — of het nu om Kosovo gaat of om Irak, ook als het met zijn 'nee' abjecte regimes als die van Slobodan Milošević of Saddam Hussein steunt. Maar het Russische verzet heeft steeds minder te betekenen.

Door onze redacteur
PETER MICHIELSEN

ROTTERDAM, 14 NOV. Nu president Jeltsin, fysiek en wellicht ook geestelijk verzwakt, het dagelijks bestuur in Rusland goeddeels heeft overgedragen aan premier Jevgeni Primakov, is, althans in de toon, een verharding merkbaar in het buitenlandse beleid van Rusland. Onder Primakov, ex-spionagechef en ex-minister van Buitenlandse Zaken, wordt niet meer, zoals ten tijde van Jeltsin, geroepen dat Moskou weliswaar in de kwestie-X of in vraagstuk-Y tegen het jongste initiatief van Washington is, maar toch wel degelijk heel veel prijs stelt op heel goede relaties met het Westen. President Jeltsins nuancerende opmerkingen lijken verleden tijd. Het 'njet' uit Moskou klinkt harder dan vroeger.

De tegenstand hoeft niet te verbazen, noch in de Kosovo-crisis, noch in de Iraakse crisis — de twee belangrijkste internationale crises van dit moment. In de eerste kwestie roept Moskou graag en vaak dat het Servische broedervolk oneerlijk wordt behandeld en wordt veel gewezen op de traditionele banden tussen Russen en Serviërs.

De werkelijkheid is anders, want die broederlijke banden stellen weinig voor: in Rusland ligt niemand wakker van de Serviërs en in Servië is Amerika beduidend populairder dan Rusland, en ook in het verleden stelden die broederlijke banden niet veel voor. Waar het Moskou werkelijk om gaat is het behoud van een minimum aan internationale invloed. Ook op de Balkan, dat Rusland graag tot een soort invloedssfeer rekent. En het internationaal geheel geïsoleerde Joegoslavië van Slobodan Milošević is het enige land op het schiereiland dat bereid is — graag zelfs — de Russen daar een handje bij te helpen.

Daarbij komt dat de zaak van de Albanezen in Kosovo voor Moskou een absolute nachtmerrie is: als Kosovo morgen onafhankelijk zou worden, zoals die Albanezen willen, wil overmorgen een groot deel van de republieken van de Russische federatie óók onafhankelijk worden — en daar hebben de machthebbers in Moskou niet net een in geld en mensenlevens peperdure oorlog in Tsjetsjenië voor gevochten.

In de Iraakse crisis gaat het om een minimum aan Russische invloed in het Midden-Oosten — en om economische banden, want Irak is de afgelopen decennia een gretige koper van Russisch wapentuig geweest, en de wederopbouw van de Russische wapenindustrie is een hoogst belangrijke prioriteit van Jevgeni Primakov. Ergo: Irak moet wat hem betreft zo snel mogelijk worden bevrijd van de status van internationale paria, het moet

> Rusland kan zijn 'nee' niet meer hard maken

weer zijn olie kunnen verkopen, het moet in staat worden gesteld zijn miljardenschuld aan Rusland te betalen en het moet óók in staat worden gesteld weer Russische wapens aan te schaffen.

Primakov staat in eigen land zwaar onder druk, met name van de Doema, het parlement dat wordt gedomineerd door de communisten en de nationalisten. De rood-bruine coalitie is fervent anti-Westers, pro-Servisch en pro-Iraaks.

Daar komt nog bij dat Primakov van huis uit een arabist is die ook nog eens heel goed kan opschieten met Saddam Hussein. Zo staat niets de ondersteuning van Bagdad door Moskou in de weg.

Maar Primakov heeft een groot probleem: hij kan zijn 'njet', anders dan zijn communistische Sovjet-voorgangers, niet hard maken. Rusland is formeel nog een supermacht: het heeft een permanente stem in de Veiligheidsraad en een omvangrijk kernwapenarsenaal, dat echter in crises die het voortbestaan van Rusland niet direct bedreigen, niet inzetbaar is. Maar dat is alles, aan activa.

Het Russische leger is gedemoraliseerd en zo verzwakt dat soldaten van honger dreigen te sterven en vroeger zo fiere marineschepen van pure ellende dreigen te zinken. Het land kraakt in zijn voegen en balanceert op de rand van de chaos en de desintegratie: Primakov heeft zelfs in eigen land steeds minder te vertellen, want de ene regionale gouverneur na de andere lapt de oproepen en oekazes uit Moskou gewoon aan zijn laars en dreigt op de eigen hulpbronnen te blijven zitten. De bevolking is verpauperd, de overheidsinstellingen — inclusief de strijdkrachten en de instellingen van sociale zorg — dreigen in te storten door geldgebrek, vele honderden banken zijn failliet en werknemers krijgen al vele maanden geen loon. De economie degenereert tot een ruilhandeleconomie. Alom ligt het gevaar van hongersnood op grote schaal op de loer. De overheid overleeft — als ze dat al doet — voornamelijk door geld bij te drukken.

Er wordt in de Russische media zelfs gespeculeerd dat het Westen de almaar uitgebleven Russische ratificatie van START-2 best — letterlijk — kan kopen. Rusland moet in 1999 bijna achttien miljard dollar aan rente en aflossing op de buitenlandse schuld betalen en kan dat met geen mogelijkheid. Integendeel: het Westen moet met omvangrijke 'zachte' leningen en met grote hoeveelheden voedsel over de brug komen om Rusland en de Russen de komende wintermaanden door te helpen.

Primakov is derhalve afhankelijk van juist die landen waartegen hij zijn kwade 'njet' richt. Hij en zijn minister van Buitenlandse Zaken Ivanov dreigen met nare „consequenties" van een militair ingrijpen van het Westen tegen Irak, maar Rusland bevindt zich niet in de positie om aan zijn neewoord daden toe te voegen die het tot veel méér dan een kwaad woord maken.

De internationale agenda wordt al een tijdje niet meer in Moskou vastgesteld. En het Westen weet dat maar al te goed en handelt ernaar. Voor Bill Clinton was „vriend Boris" nog wel belangrijk. Jevgeni wordt gerespecteerd, maar is geen vriend. En Jevgeni hoeft ook niet per se een vriend te zijn.

Kosovo en de pacifistische oprisping

Kosovo verdeelt GroenLinks. De Tweede-Kamerfractie zag geen andere mogelijkheid dan Milosevic desnoods tot inkeer te bombarderen. Tot verdriet van een aantal principiële pacifisten. Al zijn er ook minder dogmatische vraagtekens bij het fractiebesluit te plaatsen. Dat bleek op een af en toe tumultueus verlopen bijeenkomst met de kamerleden Marijke Vos en Ab Harrewijn.

MARCEL HAM

Niet elke GroenLinkser was er gelukkig mee, dat had de Tweede-Kamerfractie wel op haar vingers kunnen natellen. Besluiten over oorlog en vrede wekken veel beroering in GroenLinks. Zo ook toen de fractie zich een maand geleden aansloot bij het dreigement aan Milosevic om zich terug te trekken uit Kosovo, op straffe van bombardementen. Zelfs binnen de fractie was aanvankelijk geen eensgezindheid. Oud-PSP'ster Ineke van Gent was niet bij het fractiebesluit en moest naderhand 'bijgepraat' worden.

Het toeval wilde dat het evangelische platform in GroenLinks, de Linker Wang, al veel eerder een discussie-bijeenkomst had gepland over 'fundi's en realo's'. Vanwege het fractiebesluit werd het thema razendsnel beperkt tot Kosovo, en mochten de kamerleden Marijke Vos en Ab Harrewijn uitleg komen geven aan een select publiek dat zich van oorsprong gevoeliger toont voor geweldloze argumenten.

De fractie was niet, zoals hier en daar was gesuggereerd, over één nacht ijs gegaan, zo maakten Vos en Harrewijn duidelijk. Ze had zich om te beginnen goed laten informeren over de situatie van de vluchtelingen. Marijke Vos: 'We hebben ook gesproken met jongeren uit Kosovo. Die zeiden tegen ons: "Het is veel erger dan jullie denken. Dorpen worden platgebrand en mensen uitgemoord."'

Veel van de tienduizenden vluchtelingen zouden de winter niet overleven als er niets zou gebeuren, zo werd de fractie duidelijk. Bovendien verslechterde de situatie met de dag.

Alternatieven voor bommen en raketten waren ook overwogen, maar bleken onhaalbaar. Een brede humanitaire interventie, waarvoor de GroenLinks maandenlang had gepleit, bleek niet meer te organiseren. Zelfs een zeer beperkte operatie met 35.000 man troepen bleek voor de winter geen haalbare kaart, zo leerde navraag van Vos en Harrewijn.

Principieel

Principieel pacifist Frits ter Kuile was niet onder de indruk. Zijn fundamentele geweldloosheid ontaardde echter in een bizar pleidooi toen hij de

FOTO: BERT VERHOEFF

'Linker Wangers' luisteren tijdens het debat over Kosovo

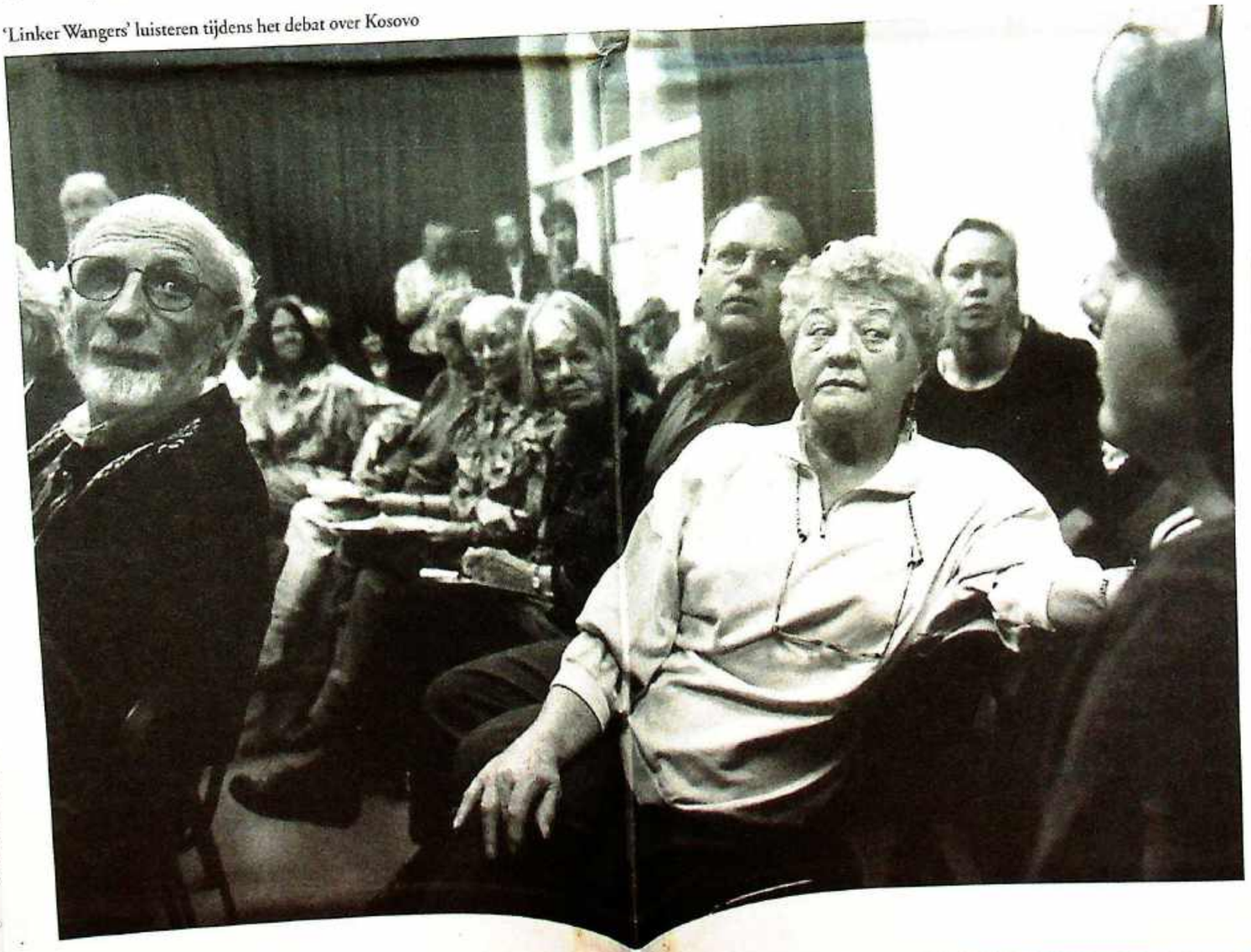

Albanese vluchtelingen in de bergen van Kosovo, 'vrouwen en kinderen voorop', opriep in de richting van de Servische geweren te lopen. Vrijheid heeft z'n prijs, aldus Ter Kuile, die door de organisatie van de Linker Wang als fundi was aangekondigd.

Dat was niet overdreven. In de ogen van Ter Kuile is Joschka Fischer met zijn steun aan de Navo-druk op Milosevic een verrader en laten GroenLinksers die de Albanese vluchtelingen militair te hulp willen schieten zich meeslepen in de 'war reporting' van CNN. ('Onzin. Die zender ontvangen wij in Amsterdam al niet meer', grapte iemand op de achterste rij.)

Ter Kuile kon de indruk niet wegnemen dat hij de Kosovaarse vluchtelingen eigenlijk aan hun lot wil overlaten. Ook zijn strategie om 'de oppositie in Servië te steunen' zal de Albanezen op korte termijn weinig uitkomst bieden.

Het kon nog extremer op deze bijeenkomst. Iemand die zichzelf als jurist voor de vrede aankondigde verweet de GroenLinks-fractie een 'corrupte manier van omgaan met de VN en de Veiligheidsraad'. 'Het is puur agressie en GroenLinks is hiermee medeplichtig aan een oorlogsmisdrijf.'

Daar werd niet serieus op ingegaan, maar Vos en Harrewijn relativeerden wel het gebrek aan juridische basis van het bombardementenbesluit. Toegegeven, de Veiligheidsraad had geen expliciet besluit tot bombarderen genomen. Maar volgens Harrewijn waren de Russen zich er ten volle van bewust dat de Amerikanen de bestaande resolutie (die geweld niet expliciet billijkt) wel zouden aangrijpen voor militaire actie. 'Het is geen stelletje kleuters. Een nieuwe resolutie had de Russen tot een duidelijke uitspraak gedwongen, en dan hadden ze om binnenlandspolitieke redenen tegen militair ingrijpen moeten stemmen. Dan was de VN pas echt ondergraven.'

En Marijke Vos wees er op dat de Veiligheidsraad nooit unaniem akkoord gaat met humanitaire missies waar militairen aan te pas komen. Zelfs niet in het weinig omstreden geval toen de Iraakse Koerden in 1991 luchtbescherming werd geboden tegen Saddam Hoessein.

Dialoog

Met klem werd de fractie verder verweten 'de dialoog' tussen Serviërs en Kosovaren te hebben verstoord met het bombardeerbesluit. Maar Anne de Boer van het GroenLinkse Oost-Europa-project, en al jaren organisator van zo'n dialoog, verwierp dat argument. 'De dialoog was allang beëindigd door de Servische troepen. Je moet recht doen aan een onderdrukt volk, zoals in Kosovo.'

Vos en Harrewijn hadden geen moeite te erkennen dat bommen op Belgrado de steun voor Milosevic in eigen land vergroten. Vos: 'Natuurlijk werkt dat zo. Maar dat is een risico dat we moeten nemen. We hebben bij Dayton ook gezien dat de Servische leiding onder dreiging is omgegaan.'

In *Het Partijdebat* worden de standpunten binnen en buiten GroenLinks over actuele thema's verkend. Deze keer een weergave van het Linker Wang-debat over Kosovo.

Dat bombardementen de hulpverlening aan vluchtelingen alleen maar bemoeilijken, zoals vredesactivist Hans Feddema betoogde, bleef in het vage. Het was het woord van de ene hulporganisatie tegen dat van de ander. Het Rode Kruis klaagde door de Servische agressie geen vluchtelingen meer te kunnen bereiken, en Artsen Zonder Grenzen sprak zich omwille van de bereikbaarheid van die vluchtelingen juist tegen bombardementen uit.

Hoewel op de bijeenkomst de echte geweldlozen goed vertegenwoordigd waren was er ook meer pragmatische kritiek.

Van Jaap van den Berg bijvoorbeeld, die een aantal jaren geleden het standpunt hielp formuleren dat militair ingrijpen gerechtvaardigd is als er genocide plaatsvindt. Hij toonde zich weinig gevoelig voor het gebrek aan steun van de Veiligheidsraad. Immers, GroenLinks is er ook voor het vetorecht af te schaffen.

Van den Berg: 'De fractie zit op het goede spoor. Er vindt genocide plaats. Maar waarom kiest de fractie toch voor blauwhelmen en het sturen van tweeduizend gijzelaars? Waarom geen echte, groene troepen?' Dat dit volgens de Navo onhaalbaar was overtuigde hem blijkbaar niet.

Partijbestuurder Kees Kalkman, ook ongelukkig met het fractiebesluit, had veel liever de instelling van een *no fly zone* gezien, die de Kosovaren, net als destijds de Koerden, bescherming vanuit de lucht had geboden. Eventueel hadden groepen vluchtelingen nog geëvacueerd moeten worden.

De GroenLinkse kamerleden hadden het allemaal aan de regering voorgelegd, maar die had van de Navo als antwoord 'onhaalbaar' gekregen.

Langs de zijlijn

De vragen van Van den Berg en Kalkman roepen de algemene vraag op in hoeverre GroenLinks mee moet gaan in wat de generaals van de Navo te bieden hebben. Marijke Vos is net als haar partijgenoten geen fan van het bondgenootschap en ziet het liefst een nieuwe verdragsorganisatie geboren worden. Maar aan zo'n standpunt heb je niet zoveel als er onder je ogen een volkerenmoord plaatsvindt, stelde zij.

En Harrewijn: 'Wij hebben steeds gezegd dat er op bombardementen grondtroepen moeten volgen. Of in plaats daarvan moeten komen. Maar als steeds blijkt dat je daarin alleen staat en het op een gegeven moment te laat is voor die optie, dan kan je wel zeggen dat de wereld niet doet wat GroenLinks wil, maar dan sta je langs de zijlijn.' Waarna hij zijn critici in de zaal verweet van hen nog geen alternatief te hebben gehoord.

Het probleem is dat voor zo'n alternatief de medewerking van de Navo nodig was. Kees Kalkman gelooft niet dat de Navo-leiding erg lang en serieus over een *no fly zone* heeft nagedacht. 'Die optie is niet echt onderzocht. Dat is gewoon onwil.'

Toch vasthouden aan zo'n niet onderzochte optie leidt er dan inderdaad toe dat GroenLinks langs de kant komt te staan. Is dat erg? Kalkman gaat er impliciet van uit dat het niet de eerste zorg is van GroenLinks verantwoordelijkheid te nemen voor buiten haar schuld ontstane situaties. Hij zegt naderhand: 'Het is de taak van GroenLinks de Navo-strategieën door te prikken. We moeten de regering kritisch ondervragen en niet klakkeloos haar positie overnemen.'

Dat het akkoord van Holbrooke een succes is bestrijdt Kalkman, die in het dagelijks leven bij de anti-militaristische organisatie Amok werkt. 'Het biedt geen oplossing voor het conflict en die waarnemers kunnen straks in de lente het offensief van de UCK gaan waarnemen.'

Geen fuik

Is de fractie in een fuik gezwommen waaruit geen weg meer terug is, zoals haar op de Linker Wang-bijeenkomst werd verweten?

Onmiskenbaar heeft GroenLinks gekozen voor iets wat ze nog nooit eerder heeft gedaan: aanvallende bombardementen. Ze gaat daarmee een stap verder dan de bescherming die de Koerden destijds werd geboden.

Maar Vos en Harrewijn betoogden met verve dat er steeds weer opnieuw anders geoordeeld kan worden. Zelfs in dit specifieke geval. Elke militaire stap zal aan de ambassadeurs van de Navo-raad worden voorgelegd, en dus een politieke beslissing zijn. De Nederlandse regering heeft beloofd 'binnen het mogelijke' daarover de Tweede Kamer te raadplegen. ■

PARKZICHT

Als je er van houdt is politiek een mooi spel. De afgelopen weken is onze politieke arena in Amsterdam vooral bespat met het bloed dat vloeide rond de uitbreiding van de Coentunnel.

De regio Amsterdam en de daarbinnen liggende gemeenten mogen adviseren over de trajectnota van de minister. Die komt tot de conclusie dat uitbreiding van de huidige vier stroken naar tien wel een aardig idee is. Dat lijkt meer op een derde Coen dan de tweede die het Comité 'Tweede Coen, niet doen!' probeert tegen te houden. GroenLinks is traditioneel, zoals de lezer wel zal verwachten, tegen de uitbreiding. GroenLinks-collega Frank Köhler, die het Amsterdamse standpunt moet voorbereiden, heeft natuurlijk met meer partijen rekening te houden.

Na veel stille diplomatie met de milieuvleugel van de PvdA en D66 lanceert Frank het conceptstandpunt. Alle varianten die de minister voorstelt worden afgewezen, omdat ze weliswaar wellicht tijdelijk de filekans terugbrengen, maar in het geheel niet tegemoet komen aan de in regiobeleid vastgelegde reductie van de milieubelasting. Hij stelt voor een onderzoek te doen naar een zeer beperkte uitbreiding met twee stroken, uitsluitend voor doelgroepen, dus niet voor woon-werkverkeer.

Hoewel het even lijkt dat zelfs de VVD hiernaar neigt, explodeert de Telegraaf plotseling met een persverklaring van die fractie, waarin op subtiele wijze de 'linkse meerderheid in het College' van onbetrouwbaarheid wordt beschuldigd. 'Ik vraag me af wat de VVD nog in dit College te zoeken heeft?' meldt de woordvoerder, die een reputatie van opgewonden standje hoog te houden heeft. Zoals gebruikelijk schrompelt de opwinding tijdens het raadsdebat ineen als de 'linkse meerderheid' voet bij stuk houdt. Ik krijg steeds meer de indruk dat het de VVD, net als in de Tweede Kamer, alleen om het publicitaire effect te doen is. De uitslag van de stemming is minder belangrijk dan het beeld bij de kiezers.

Inmiddels is ook de regio, en met name Zaandam, Purmerend en Haarlemmermeer in oproer. Oostzaan vormt een front met Amsterdam natuurlijk. Met name in de binnenlijnen van de PvdA klinken harde verwijten. Op deze wijze komt er nooit een tunnel, Amsterdam laat de regio in de steek, de werkgelegenheid ten noorden van het kanaal wordt gefnuikt. Het antwoord op de vileine vraag van een Amsterdams PvdA-raadslid, welke kant die files dan opstaan, is echter nooit gekomen.

De dreigende breuk gaat Schelto Patijn, niet alleen burgemeester van Amsterdam, maar ook voorzitter van de regioraad, te ver. Hij knutselt een compromis in elkaar, dat heel dicht bij het Amsterdamse standpunt ligt. In de Regioraadsvergadering trok elke partij en elke gemeente aan de tekst, als waren we een stelletje met een te klein dekentje in een te smal bed.

Maar met veel interpretatie, waarbij de één het woord 'tenminste' benadrukte en de ander (GroenLinks) de beperking tot doelgroepen, bleek het dekentje flexibel genoeg. De hele regioraad, minus Oostzaan, stemt voor het compromis. Eenheid bewaard, zelfs onze achterban in bovengenoemd Comité was zeer tevreden met het tactische spel van Frank.

En nu blijkt dat er vermoedelijk geen geld is.

Ruud Grondel, wethouder Amsterdam

Leider Albanezen in Kosovo wijst invitatie Servië af

PRIŠTINA, 17 NOV. De belangrijkste politieke leider van de Kosovo-Albanezen, Ibrahim Rugova, heeft de uitnodiging van de Servische president Milan Milutinović voor direct overleg over de Kosovo-crisis afgewezen. Rugova beschouwt het aanbod volgens zijn woordvoerder Xhemail Mustafa als „een propagandistisch gebaar".

Milutinović nodigde dit weekeinde de Kosovo-Albanezen uit voor directe besprekingen, die morgen in Priština zouden moeten beginnen in aanwezigheid van de Amerikaanse gezant Christopher Hill, EU-gezant Wolfgang Petrisch en de ambassadeurs van Rusland en China. Tot dusverre hadden de Serviërs zich verzet tegen de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap bij besprekingen met de Kosovo-Albanezen — reden voor de Albanezen om niet aan het overleg deel te nemen.

Rugova wees echter ook het nieuwe aanbod af. Zijn woordvoerder wees op het feit dat de gezanten Hill en Petrisch niet in de hoedanigheid van bemiddelaar aan het overleg deelnemen, maar als „genodigden". „De [Albanese] leiding zet zich in voor goed voorbereide onderhandelingen onder bemiddeling van ambassadeur Hill en zijn collega Petrisch. Elke serieuze uitnodiging voor overleg tussen Priština en Belgrado moet van dat gegeven uitgaan en moet worden gelanceerd in samenwerking en met behulp van de ambassadeurs", aldus Mustafa. „De president van Servië behandelt de ambassadeurs als genodigden en niet als bemiddelaars. Dat ondermijnt dat Belgrado hen uit het onderhandelingsproces tracht te weren. Het onderstreept ook dat het Servische bewind geen voorstander is van serieuze onderhandelingen en dat het nog steeds de illusie koestert het probleem-Kosovo te behandelen als een interne kwestie van Servië."

In Belgrado heeft gisteren de leider van de 'verificateurs' die in Kosovo toezien op de naleving van het bestand, William Walker, de Joegoslavische president Milošević de bezorgdheid over de verslechterde veiligheidstoestand in Kosovo overgebracht. Hij eiste dat het Joegoslavische leger en de Servische politie in Kosovo zich onthouden van elke vorm van geweld. Bovendien maakte Walker Milošević duidelijk dat de OVSE-waarnemers in Kosovo „geen intimidatie van welke kant dan ook zullen tolereren".

Overigens zei Walker later dat het incident van het afgelopen weekeinde, waarbij Joegoslavische soldaten over het hoofd van OVSE-waarnemers zouden hebben geschoten, verkeerd geïnterpreteerd is. Het staat niet vast dat daadwerkelijk is geschoten. Vast staat alleen dat de loop van een pantserwagen van de Joegoslavische soldaten op de waarnemers was gericht. Volgens Walker is dat alleen al onaanvaardbaar. „We wensen niet dat er wapens worden gericht op onze voertuigen en onze waarnemers", aldus de Amerikaanse diplomaat. (Reuters, AFP, AP)

NAVO zet 1.700 man in voor Kosovo

Door onze correspondent

BRUSSEL, 14 NOV. De NAVO heeft ingestemd met de plannen voor een interventiemacht van ongeveer 1.700 man die de 'verificateurs' van de OVSE in Kosovo in geval van nood te hulp moet komen. De interventiemacht, die in Macedonië wordt gestationeerd, komt onder bevel van een Franse generaal. Frankrijk zal waarschijnlijk de helft van de troepen leveren. Ook Groot-Brittannië, Duitsland, Italië en Nederland zullen deelnemen. De VS hebben dat geweigerd. De NAVO besloot gisteren dat ook niet-NAVO-landen, waaronder Rusland, kunnen deelnemen aan de interventiemacht. De OVSE is intussen bezig met het zenden van de in totaal 2.000 verificateurs naar Kosovo, die er op moeten toezien dat de Joegoslavische president Milošević zich houdt aan het akkoord dat hij sloot met de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke. De NAVO-ambassadeurs hebben gisteren nog eens hun bezorgdheid uitgesproken over de escalatie van het aantal conflicten in Kosovo.

Servië wijst ontwerp-plan van Hill voor Kosovo af

PRIŠTINA, 19 NOV. Servië heeft gisteren negatief gereageerd op het ontwerp-plan voor de toekomst van Kosovo dat de Amerikaanse bemiddelaar Christopher Hill vorige week de Serviërs en de Albanezen heeft voorgelegd.

De Servische president, Milan Milutinović, wees het ontwerp-plan gisteren in Priština van de hand met het argument dat het neerkomt op een aantasting van de Servische soevereiniteit over Kosovo en dat het niet voorziet in „volledige gelijkheid van alle etnische gemeenschappen".

De Servische president was gisteren in de hoofdstad van Kosovo om er in aanwezigheid van buitenlandse diplomaten als Hill, EU-gezant Petrisch en de ambassadeurs van Rusland en China onderhandelingen te openen met de leiders van de Albanese gemeenschap in Kosovo. Hij had zelf het afgelopen weekeinde tot die dialoog opgeroepen. Maar de Servische delegatie wachtte vergeefs op de Albanese gesprekspartners: die bleven weg. Zij willen alleen onderhandelen als Hill en Petrisch als bemiddelaars worden toegelaten, en niet als genodigden. (Reuters, AFP)

☐ Een onzer redacteuren voegt hieraan toe: De inhoud van het plan-Hill is formeel niet bekendgemaakt, maar het Albaneestalige blad *Koha Dritore* bracht eerder deze week de hoofdpunten van het ontwerp-plan in de openbaarheid. Het voorziet in vergaande autonomie voor Kosovo, dat een eigen president, regering, parlement, wetgeving, politiemacht en rechtspraak zou krijgen. Bovendien krijgen de Kosovaren dertig zetels in het federale Joegoslavische parlement en leveren ze een minister in de federale Joegoslavische regering en een rechter voor het Joegoslavische Hooggerechtshof. Het interne zelfbestuur is volledig, met uitzondering van de territoriale integriteit, defensie, het buitenlands beleid, de buitenlandse handel en het monetair beleid; op die terreinen blijft de Joegoslavische overheid verantwoordelijk.

Het plan bevat geen speciale garanties voor de rechten van de Servische en Montenegrijnse minderheid in Kosovo (tien procent van de bevolking) — reden voor Milutinović om het ontwerp af te wijzen.

Het andere bezwaar van de Servische president is de vrijwel volledige loskoppeling van de banden tussen Kosovo en Servië waarin het plan-Hill voorziet: de Kosovaren worden volgens het plan vertegenwoordigd in de federale Joegoslavische instanties, maar niet in de Servische organen. Ze krijgen geen zetels in het Servische parlement, in de Servische regering en in het Servische Hooggerechtshof. In het eerste ontwerp van Hills plan zouden de Albanezen nog tien zetels in het federale en twintig zetels in het Servische parlement krijgen.

De aanpassing betekent dat de greep van Servië op de opstandige provincie vrijwel zou verdwijnen. Bovendien komt Kosovo's status binnen Joegoslavië — informeel — dicht bij die van een republiek. De Albanezen eisen de status van republiek, maar die eis is door de twee republieken waaruit Joegoslavië nu bestaat, Servië en Montenegro, afgewezen.

Kabinet botst met VVD over 'Kosovo'

Door onze diplomatiek redacteur

DEN HAAG, 19 NOV. Ondanks een dreigende harde botsing met een meerderheid van de Tweede Kamer, waartoe de VVD-fractie behoort, blijft het kabinet bij zijn plan circa vijftig Nederlandse waarnemers naar Kosovo te sturen. De ministers Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) en De Grave (Defensie) hebben hun partijgenoten van de VVD onder zware druk gezet om dat kabinetsplan alsnog te aanvaarden.

Van Aartsen deed dat gisteren door de Kamer „met de grootste mogelijke klem en met de grootste kracht die ik in me heb" te ontraden om komende dinsdag een motie van het CDA en de kleine christelijke partijen aan te nemen. Die motie noemt de veiligheid van de waarnemers „tot op heden onvoldoende gewaarborgd" en vraagt de regering „nu" geen besluit te nemen over het uitzenden van 50 ongewapende militairen en diplomaten.

De motie, die op steun van de SP mag rekenen, verwoordt daarmee bezwaren die ook de VVD-fractie de afgelopen weken liet horen tegen het plan van het kabinet om deel te nemen in de verificatiemissie in Kosovo van de Organisatie vor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). VVD-woordvoerder Blaauw maakte gisteren duidelijk dat zijn fractie komende week voor de motie wil stemmen. Van Aartsen benadrukte dat absolute garanties niet te geven zijn, maar dat de regering er alles aan heeft gedaan in de OVSE en de NAVO om voor maximale veiligheid van de waarnemers te zorgen. „Wij kunnen nu niet voor de drempel blijven aarzelen, maar moeten de drempel over, de regering is die drempel overgegaan", zei hij.

Als de VVD-fractie, die afgelopen dinsdag haar standpunt unaniem bevestigde in een fractievergadering, niet alsnog zwicht botst een Kamermeerderheid volgende week met het kabinetsplan om deel te nemen aan het OVSE-waarnemersteam. Dat team moet er onder meer op toezien dat het opstandige Kosovaarse leger UCK en het leger en de politie van Servië afzien van geweld.

De VVD-fractie vindt de taakstelling van de waarnemers onduidelijk. Zij krititiseert ook dat er geen sancties zijn afgesproken als het UCK of de regering-Milosevic in Belgrado tóch geweld gebruiken. De VVD-fractie acht de veiligheid van de waarnemers, die volgens Blaauw „afhangt van het Servische leger en de Servische politie", onvoldoende verzekerd.

Een meerderheid van de Kamer, inclusief de VVD, is wél voor deelneming, met circa 150 man, in een evacuatiemacht (1.200 man) van de NAVO die de waarnemers in geval van nood te hulp moet komen.

UCK DOODT SERVIËRS

Bij een aanval van het Albanese Kosovo Bevrijdingsleger UCK zijn gisteren twee Servische politieagenten omgekomen en vier gewond geraakt. De rebellen vielen het dorpje Prilep aan, in de buurt van UCK-bolwerk Decani in het westen van de Servische provincie. Dat heeft het semi-officiële Servische persbureau in Pristina laten weten. De UCK-strijders beschoten een tank van de politie met een handgranaat en schoten met machinegeweren de passagiers neer.

KOEN KOCH

Winter in Kosovo

De schaatsmarathon van Veenoord staat al weer op het programma. In Kosovo zal het dus wel echt winter zijn.
Merkwaardig genoeg horen we daar weinig over. Toen er nog werd gedelibereerd over luchtaanvallen, kon je steeds horen over de naderende gruwelen van de komende winter. We zagen Kosovaren in het bos onder wankele tentzeiltjes bivakkeren en de boodschap was dat er snel ingegrepen moest worden om een humanitaire ramp te voorkomen. Ik wil graag zien hoe het hen nu vergaat. Zitten zij weer behaaglijk in hun huizen, of zwerven zij nog rond? Is de hulpverlening goed op gang gekomen of niet?
Het volstrekt ontbreken van dergelijke informatie brengt me ertoe te vermoeden dat de door de politici zo benadrukte zorg om de Kosovaarse vluchtelingen slechts een alibi was in hun confrontatie met Milosevic. Nu die strijd weer voor even gestreden is, zijn we ook de Kosovaren vergeten. Zelfs de gedachte aan zoiets moois als een actie 'Help de Kosovaren de winter door' is niet geopperd.

Nederland beleeft nog wel een nabrandertje van de Kosovaarse tragedie. De vraag is of we 50 waarnemers aan de OVSE ter beschikking moeten stellen om het akkoord met Milosevic te controleren. Op zich is het natuurlijk al merkwaardig dat besloten is die opdracht te verstrekken aan de internationale organisatie die daartoe het minst geschikt is. Het gevolg daarvan is dat die waarnemersmissie feitelijk alleen nog maar op papier bestaat. Zij zal waarschijnlijk pas, alles goed gaat, in het nieuwe jaar echt kunnen gaan functioneren. De zorg om de Kosovaren zit echt niet diep. Maar goed, de vraag is dus of Nederland een bijdrage moet leveren.
Een grote kamermeerderheid vindt van niet. De veiligheid van de waarnemers is niet voldoende gewaarborgd, het doel van de onderneming is niet duidelijk geformuleerd, de organisatie van de OVSE rammelt aan alle kanten. Inderdaad, wanneer je de criteria van het Toetsingskader dat ontwikkeld is om de besluitvorming tot deelname aan vredesmissies een stevige basis te geven, serieus neemt, dan moet je wel tot een negatieve beslissing komen.
Zo niet het kabinet en de PvdA en D66; zij zijn voor deelname. Vooral omdat de internationale reputatie van Nederland op het spel staat. Juist nu we een zetel in de Veiligheidsraad in de wacht hebben gesleept, kunnen we niet thuisblijven.
Merk overigens op dat het lot van de Kosovaren nauwelijks aan de orde komt.
Er ligt een kamermotie tegen deelname aan de OVSE-missie die tot nu toe ook op steun van de VVD kan rekenen. De VVD-ministers Van Aartsen en De Grave verkeren aldus in een lastig parket. Toch is de oplossing al gevonden. Volgens De Grave is er eigenlijk niets aan de hand wanneer de motie volgende week met steun van de VVD wordt aangenomen. In de motie staat immers dat 'nu niet' de veiligheid van de waarnemers kan worden gegarandeerd en dat we daarom moeten thuisblijven. De Grave is altijd een snelle leerling geweest en hij heeft de les van Wim Kok over de betekenis van 'eens maar nooit weer' ter harte genomen. Slim als hij is, heeft hij al bedacht dat wanneer over een paar weken definitief over uitzending besloten moet worden, die veiligheid wel degelijk gegarandeerd kan worden. Waar praten we dus eigenlijk over.
De VVD-fractie mag nu even triomferen en ziet over een tijdje sterke verbeteringen in de veiligheidssituatie van de waarnemers. Eind goed, al goed of hoe Nederland zijn internationale verantwoordelijkheden verkiest waar te maken.

Aartsen botst met VVD over Kosovo

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG – Minister Van Aartsen van buitenlandse zaken zet zijn VVD-partijgenoten in de Kamer onder zware druk, om ze over te halen akkoord te gaan met deelname aan de internationale waarnemingsmissie in Kosovo.

De VVD-fractie kwam gisteren hard in aanvaring met het kabinet, toen woordvoerder Blaauw zich bleef verzetten tegen meedoen aan die OVSE-missie. De veiligheid van de waarnemers is in zijn ogen onvoldoende gewaarborgd. De VVD staat ook tegenover VVD-minister De Grave van defensie.
Het kabinet wil vijftig diplomaten en militaire experts beschikbaar stellen aan de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa, die in Kosovo controle moet gaan uitoefenen op het terugtrekken van Servische troepen en de terugkeer van Albanese vluchtelingen. Van Aartsen heeft er herhaaldelijk op gewezen dat het zeer pijnlijk is als Nederland niet meedoet: de VN-Veiligheidsraad riep op waarnemers te sturen, de andere EU-lidstaten zenden ook mensen of hebben dat al gedaan.
De VVD kondigt aan volgende week steun te verlenen aan een motie van CDA en GPV, waarin het plan wordt afgewezen. Omdat ook de andere kleine christelijke partijen en de SP zich verzetten, dreigt de motie te worden aangenomen. Van Aartsen haalde daarom gisteren zware politieke wapens uit de kast. Hij ontraadde de Kamer deze uitspraak 'met de grootste klem en kracht'.
Daarmee staat vooral de VVD als paarse coalitiepartij voor een lastig politiek probleem. Er zijn nog zes dagen om het conflict te sussen. Het kabinet zal naar verwachting niet bijdraaien, nu Van Aartsen zich zo nadrukkelijk inzet vóór het sturen van de waarnemers. Formeel is instemming van de Tweede Kamer niet nodig, want het gaat niet om militairen. Politiek gezien is het echter ondenkbaar dat de regering Nederlanders naar een gevaarlijk crisisgebied laat gaan zonder steun van de volledige paarse coalitie en liefst meer partijen. Blaauw en de woordvoerder van de andere fracties die tegen zijn, menen dat de waarnemers onvoldoende zijn beschermd tegen aanslagen of gijzelingen in het crisisgebied. De speciale Navo-evacuatiemacht die in Macedonië wordt gestationeerd om de OVSE-verificateurs bij oplopende spanning uit Kosovo weg te halen is volgens deze partijen niet afdoende. De Kamer staat achter het plan om 150 mariniers beschikbaar te stellen. Ook mag een Orion-vliegtuig meedoen aan de controle.